

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ
АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КАФЕДРА ФІНАНСІВ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ ТА СТРАХУВАННЯ**

**Присвячується 20-річчю заснування
кафедри фінансів, банківської справи та страхування**

МАТЕРІАЛИ

**VI Міжнародної
науково-практичної Інтернет-конференції
«ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СИСТЕМА ТА СТРАХУВАННЯ В
УКРАЇНІ: СТАН, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ В
КРИЗОВІЙ ЕКОНОМІЦІ»
2-3 березня 2023 року**

Дніпро 2023

УДК 336.71

Організатор конференції:

Кафедра фінансів, банківської справи та страхування факультету обліку і фінансів Дніпровського державного аграрно-економічного університету

Програмний комітет конференції:

ПАВЛОВА Г. Є. – декан факультету обліку і фінансів, д-р екон. наук, професор;

ВАСІЛЬЄВА Л. М. – заступник декана факультету обліку і фінансів з наукової роботи, д-р наук з держ. упр., професор;

ХАЛАТУР С. М. – завідувач кафедри фінансів, банківської справи та страхування, д-р екон. наук, професор;

КАЧУЛА С. В. – професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування, д-р екон. наук, професор;

ГРАБЧУК О. М. – професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування, д-р екон. наук, доцент

Збірник містить матеріали за такими тематичними напрямками:

1. Проблеми та перспективи зміцнення стійкості фінансової системи України у кризових умовах.

2. Розвиток банківської системи України в умовах глобалізації фінансових ринків.

3. Управління підприємствами реального сектора економіки у кризовому економічному середовищі.

4. Розвиток страхового ринку: інтеграційні та глобалізаційні аспекти.

5. Фінансове та економічне забезпечення сталого розвитку аграрної сфери України.

Учасники конференції:

SGH Warsaw School of Economics

SWPS University of Warsaw

State Agrarian University of Moldova

University of Applied Sciences

University of Cordoba

Вінницький навчально-науковий інститут економіки

Західноукраїнського національного університету

Державний торговельно-економічний університет

Дніпровський державний аграрно-економічний університет

Дніпровський державний технічний університет

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

Красноградський аграрно-технічний фаховий коледж імені

Ф. Я. Тимошенка

Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»

Національний університет біоресурсів і природокористування України

Національний університет «Острозька академія»
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія
Кондратюка»
Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»
Національний технічний університет України «Київський політехнічний
інститут імені Ігоря Сікорського»
Національний університет харчових технологій
Науково-дослідний та конструкторсько-технологічний інститут трубної
промисловості ім. Я. Ю. Осади
Одеський технічний фаховий коледж Одеського національного
технологічного університету
Сумський державний університет
Український державний університет науки і технологій
Український державний хіміко-технологічний університет
Українська інженерно-педагогічна академія
Університет митної справи та фінансів
Чернівецький торговельно-економічний інститут Державного
торговельно-економічного університету

**Фінанси, банківська система та страхування в Україні: стан,
проблеми та перспективи розвитку в кризовій економіці:** Матеріали VI
Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції 2-3 березня 2023 р.:
Дніпро : ДДАЕУ, 2023. – 291 с.

*Матеріали друкуються в авторській редакції. Погляди, висловлені в
публікаціях, є виключно позицією авторів. Відповідальність за науковий рівень
публікацій, обґрунтованість висновків, достовірність результатів, наявність
плагіату несуть автори.*

СЕКЦІЯ 1

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗМІЦНЕННЯ СТІЙКОСТІ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ У КРИЗОВИХ УМОВАХ

ПАРТНЕРСТВО ДЕРЖАВИ І БІЗНЕСУ У ФІНАНСУВАННІ РОЗБУДОВИ МЕДИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ

*А. В. Абдін, аспірантка кафедри фінансів,
банківської справи та страхування,
Університет митної справи та фінансів,
м. Дніпро, Україна*

Партнерство держави і бізнесу є надзвичайно важливим в умовах повоєнного відновлення і зміцнення системи охорони здоров'я в Україні. Відновлення зруйнованої медичної інфраструктури доцільно у аспекті відновлення/модернізації/реконструкції будівель, споруд тощо.

В Україні ступінь готовності до реальної участі держави і бізнес-структур партнерстві загалом і особливо у сфері охорони здоров'я на сьогодні є невизначеним. Більше того, кількість проєктів, які реалізуються на засадах ДПП в галузі катастрофічно мала. Так, за даними Міністерства економіки України загалом на початок 2023 року в країні на умовах ДПП укладено 193 договори, із них реалізується лише 18. У свою чергу із цих вісімнадцяти в галузі охорони здоров'я реалізується лише 2 – по одному у Львівській і Київській області.

Оцінка сучасного стану реалізації пріоритетних державних інвестиційних проєктів у сфері охорони здоров'я свідчить про брак їх фінансування. Так, проєкт «Будівництво сучасного лікувально-діагностичного комплексу Національної дитячої лікарні «Охматит» профінансовано з початку будівництва лише на 71%; будівництво лікувально-реабілітаційного корпусу державної установи «Національний інститут серцево-судинної хірургії імені Амосова НАМНУ» - на 11%. За два роки реалізації проєкту «Удосконалення молекулярно-генетичної діагностики онкологічних захворювань в Україні» він профінансований на 1,2%. Тобто держава не має достатньо коштів для реалізації затверджених інвестиційних проєктів. Залучення до реалізації перерахованих та ряду інших пріоритетних проєктів бізнесу дозволило б задіяти сильні/позитивні сторони як держави, так і бізнесу, і у підсумку завершити проєкти, не перетворивши їх у довгобудови.

Партнерство держави і бізнесу ґрунтується на об'єднанні зусиль бізнесу, органів влади та громадянського суспільства і створює синергетичний ефект від акумуляції ресурсів (фінансових ресурсів приватного партнера, бюджетних коштів та ін.), кадрів, технологій управління, можливостей обох сторін, зниженні ризиків.

В умовах війни та повоєнного відновлення країни у сфері охорони здоров'я увагу буде сфокусована на подальшому упорядкуванні мережі закладів охорони здоров'я (ЗОЗ), відновленні зруйнованих медичних закладів і споруд, забезпеченні фінансової стабільності галузі, зміцненні кадрового потенціалу, якісному наданню медичних послуг населенню (включаючи реабілітацію і протезування), За оцінками, відновлення медичної системи після наслідків війни коштуватиме щонайменше 14,6 млрд євро [1].

У процесі реалізації моделі партнерства сторони мають чітко дотримуватися встановлених «правил гри», своєчасно виконувати взяті зобов'язання, пропорційно розподіляти ризики.

Необхідною умовою використання позитивних можливостей публічно-приватного партнерства (державно-приватного партнерства у трактуванні українського законодавства) (далі - ДПП) є підтримка його розвитку – від прямих методів підтримки на початковій стадії розвитку до непрямой у подальшому, надаючи певні гарантії. Це дозволить як ефективно планувати і витратити обмежені бюджетні ресурси, так і сприяти більш стабільному розвитку бізнесу, і у підсумку – успішно реалізувати інвестиційні проекти у галузі охорони здоров'я. Удосконалення напрямів фінансування проектів ДПП повинне здійснюватися у руслі підвищення результативності використання бюджетних коштів, удосконалення середньо- та довгострокового бюджетного прогнозування та планування, наукового обґрунтування пріоритетів суспільного розвитку [2].

Література

1. Відновлення медичної системи після наслідків війни коштуватиме щонайменше 14,6 млрд євро. Урядовий портал 2022. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/>
2. Качула С. В. Вдосконалення державної фінансової політики підтримки публічно-приватного партнерства як інструменту соціального розвитку. Економічний вісник університету. 2018. №36/1. С.293-302.

ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ У СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОГО СТАНУ

І. П. Адаменко, *к. е. н., старший дослідник,
провідний науковий співробітник Науково-
дослідного фінансового інституту,
Державний торговельно-економічний
університет, м. Київ, Україна*

Фінансова політика держави є вагомим інструментом забезпечення соціально-економічного розвитку країни. Від взаємоузгодженості її складових залежить успішність реалізації управлінських функцій держави. Суспільні трансформації доводять, що реалізація дієвої фінансової політики, адаптованої до соціально-економічних процесів є одним з найбільш складних завдань органів державної влади. Обґрунтованість фінансової політики держави у системі економічного розвитку та послідовність реалізації рішень державними фінансовими інституціями сприяють відновленню економічної рівноваги.

В умовах воєнного стану, нагальною потребою є підвищення якісного рівня формування та реалізації фінансової політики держави. Оцінка механізму фінансового регулювання свідчить про необхідність підвищення дієвості й ефективності фінансової політики з врахуванням впливу внутрішніх і зовнішніх викликів у фінансово-економічному середовищі, економічних коливань. Для забезпечення фінансової стабільності важливим є підвищення довіри до інститутів, які формують та реалізують фінансову політику, що дозволить певною мірою нейтралізувати економічні коливання. Пріоритетними заходами фінансової політики є: розробка та впровадження інструментарію захисту інвесторів та прав споживачів фінансових послуг, удосконалення моніторингу і механізму управління системними ризиками.

Фінансова політика має базуватись на основі науково обґрунтованої концепції розвитку фінансових відносин, спрямованої на фінансове регулювання соціально-економічних процесів та створювати сприятливі умови для відновлення економіки. Передумовою розвитку фінансової складової має стати формування основних пріоритетів, визначення кількісних та якісних критеріїв, які свідчать про досягнення певних результатів, удосконалення механізму реалізації фінансової політики.

Вибір моделі розвитку фінансової складової соціально-економічного розвитку суспільства обумовлюється низкою факторів, зокрема, рівнем економічного розвитку країни, національними особливостями. Дієвість

фінансової політики визначається рівнем інституційного розвитку фінансового середовища, тенденціями розвитку суспільства.

Вирішення проблем удосконалення складових фінансової політики, зокрема бюджетної, податкової, грошово-кредитної політики можливе за умови істотного покращення напрямів та методів взаємодії органів державного управління, які забезпечують формування та реалізацію фінансової політики, надасть можливість для ефективних перетворень економіки.

Успішність реалізації реформ, спрямованих на відновлення поступального економічного зростання, модернізацію економіки та підвищення добробуту громадян, значною мірою зумовлюється взаємоузгодженістю та ефективністю бюджетного та податкового механізму. Важливими завданнями щодо удосконалення бюджетної політики є трансформація бюджетного механізму в ефективний інструмент соціально-економічної стратегії. Вагомими завданнями щодо забезпечення ефективності бюджетних видатків є підвищення результативності наявних інструментів програмно-цільового управління і бюджетування; створення умов для посилення якісного рівня надання державних послуг; удосконалення процедур проведення державних закупівель та контролю у системі фінансово-бюджетних відносин.

Завданнями стабілізаційної фінансової політики є здійснення процесів щодо згладжування економічних коливань. Виникає необхідність розширення меж фінансової політики, яка повинна спрямовуватись не тільки на підвищення рівня стійкості економічного розвитку країни, але й здійснювати вплив на суспільний розвиток.

ДЕФІЦИТ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

С. В. Адонін, *к. е. н., доцент, доцент
кафедри фінансів, банківської справи та
страхування,*

*Дніпровський національний університет
імені Олеся Гончара, м. Дніпро, Україна*

М. С. Ковальов, *здобувач першого рівня
вищої освіти,*

*Дніпровський національний університет
імені Олеся Гончара, м. Дніпро, Україна*

Одним із важливіших аспектів здійснення економічної політики будь-якої країни, забезпечення перерозподілу грошових ресурсів на користь суспільних потреб була і залишається робота її державної бюджетної системи. Стан бюджету є показником, який відображає як економічну, так і соціальну ситуацію у певній державі. Пріоритетною метою є досягнення збалансованого бюджету, а в разі необхідності, зменшення рівня його дефіцитності. Проте важливість цієї мети в умовах повномасштабної війни може зменшитись через об'єктивні обставини. В умовах здійснення військової агресії Російської Федерації проти України в останньої виникла гостра необхідність адаптації свого державного бюджету відповідно до нагальних потреб фінансового забезпечення оборони країни та здійснення основних державних функцій. Спадання реальних обсягів дохідної частини бюджету (в першу чергу за рахунок зменшення податкових надходжень), зростання витрат на військову та цивільну оборону та видаткової частини бюджету взагалі ведуть до збільшення його дефіциту в декілька разів. Ця проблема потребує детального вивчення та пошуку шляхів її вирішення.

Протягом 2022 року план доходів та витрат зазнав суттєвих змін через початок повномасштабної війни в Україні. Підтвердженням цього слугує той факт, що Закон України Про Державний бюджет на 2022 рік піддавався редакції 13 разів з початку повномасштабної війни [1]. І результатом цих редагувань стало збільшення видаткової частини бюджету до 3 264 мільярдів гривень (обсяг виконаних видатків склав 2 705 мільярдів гривень), в той час дохідна частина встановилася на рівні 1 761 мільярдів гривень. Головним чином видаткова частина збільшилася завдяки підвищенню витрат на оборону до 1 142 мільярдів гривень та підтримці витрат на соціальний захист, забезпечення та підтримання громадського порядку. У підсумку різниця між видатками та доходами склала 911,1 мільярдів гривень [2]. Фактично це

складає приблизно половину усього обсягу річних доходів країни у 2022 році. Варто зазначити, що через надмірне збільшення доходів видаткова частина бюджету була виконана лише на 82,9% і фактичний дефіцит становив менше запланованого рівня у 1 497 мільярдів гривень.

Таке безпрецедентне збільшення дефіциту державного бюджету вимагає пошуку рішень його покриття. В певній мірі дефіцит бюджету вдалося скоротити завдяки надходженням від іноземної допомоги у вигляді грантів Європейського Союзу, урядів іноземних держав міжнародних організацій та донорських установ у обсязі 481 мільярдів гривень. Скороченню різниці між видатками та доходами також посприяло розміщення ОВДП на фінансування державного бюджету у обсязі 666,9 мільярдів гривень. Скорочення дефіциту бюджету у майбутньому через збільшення податкових надходжень недоцільне, оскільки посприяє більшому фінансовому навантаженню на суб'єктів підприємницької діяльності та всіх платників податків взагалі. Найбільш пріоритетним для збалансування бюджету залишається отримання позик та грантів від іноземних інституцій та держав, хоч таке рішення і має недоліки через нестабільність отримання коштів по строкам.

У державному бюджеті на 2023 рік також передбачений значний дефіцит коштів у обсязі 1 310,9 мільярдів гривень, що еквівалентно 20,6% ВВП країни. Такий обсяг дефіциту закономірно впливає з того факту, що видатки майже у два рази перевищують заплановані доходи у 1 329,3 мільярдів гривень. Високі показники обсягів видатків, також як і у бюджеті за минулий рік, обумовлюються значними затратами на національну і безпеку і оборону (1 141,1 мільярдів гривень) [3]. Із цього випливає, що витрати на збройні сили складають приблизно 43% від усієї видаткової частини бюджету.

Вельми важливо відмітити, що попри військовий стан, який вимагає мобілізації більшої частини фінансових ресурсів держави, велика частка коштів спрямовується на видатки по соціальному захисту та забезпеченню. Але також варто зазначити, що як і у минулому році, план доходів та видатків може зазнавати певного коригування відповідно до поточних нагальних потреб. Тому обсяги витрат на різні галузі і, як результат, обсяг дефіциту бюджету може змінитись.

При поточному стані наявність бюджетного дефіциту обумовлюється не низькою ефективністю бюджетного механізму та непродуманою бюджетною політикою. При веденні військових дій та підвищенні необхідності спрямовувати кошти на оборону країни, надмірний бюджетний дефіцит є закономірним та об'єктивним явищем. При повномасштабній війні на території країни фінансування національної оборони є більш пріоритетним за

збалансування бюджету, цей факт обов'язково необхідно враховувати при аналізі поточних бюджетних планів. Для покращення ситуації і зменшення різниці між доходами та видатками доцільно продовжити розміщення на ринку ОВДП, залучення коштів від міжнародних інституцій та іноземних держав.

Література

1. Про Державний бюджет України на 2022 рік: Закон України від 19.11.2022 р. № 1928-IX. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1928-20#Text> (дата звернення: 20.02.2023)

2. Open Budget - Державний веб-портал бюджету для громадян. URL: <https://openbudget.gov.ua/> (дата звернення: 20.02.2023)

3. Про Державний бюджет України на 2023 рік: Закон України від 03.11.2022 р. № 2710-IX. Верховна Рада України. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/1534409> (дата звернення: 20.02.2023)

СОЦІАЛЬНІ ВИДАТКИ ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМОК ВИТРАТ БЮДЖЕТУ ДЕРЖАВИ

*С. В. Адонін, к. е. н., доцент, доцент
кафедри фінансів, банківської справи та
страхування,*

*Дніпровський національний університет
імені Олеся Гончара, м. Дніпро, Україна*

*Я. І. Марусич, здобувач першого рівня
вищої освіти,*

*Дніпровський національний університет
імені Олеся Гончара, м. Дніпро, Україна*

Соціальний захист – це право громадян на підтримку з боку держави, зафіксоване у статті 46 Конституції України «Громадяни мають право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника та в інших випадках передбачених законом».

Бюджет держави формується основним чином завдяки внескам громадян, а отже, ключовим завданням державного апарату є формування сприятливих умов для економічного розвитку й зростання та, як наслідок, покращення рівня життя населення і гарантування соціального захисту.

В Україні діяльність держави з приводу фінансування соціальної сфери має важливе значення для життя суспільства. Це спричинено різким падінням доходів більшості населення під час кризових явищ та орієнтацією громадян на одержання соціальних виплат від держави.

Свої цілі та завдання система соціального захисту та допомоги реалізує через певні форми: соціальна підтримка малозабезпечених та непрацевдатних; за умов зростання цін – підтримка рівня життя населення; соціальне страхування (матеріальне забезпечення); надання пільг та компенсацій суб'єктам, що постраждали внаслідок техногенних, природних катастроф.

Зважаючи на інформацію представлену в таблиці 1, можемо побачити, що соціальний захист та соціальне забезпечення є одним з основних напрямків видатків державного бюджету України за період 2020-2022рр.

Таблиця 1 – Напрямки витрат державного бюджету України за 2020-2022рр., млн. грн.

	2020	Питома вага, %	2021	Питома вага, %	2022	Питома вага, %
Загальнодержавні функції	163849,4	12,72	206643,1	13,87	201999,1	7,47
Оборона	120374,1	9,35	127527,3	8,56	1142872,4	42,24
Громадський порядок, безпека, судова влада	157672,5	12,24	174409,6	11,7	443323,1	16,38
Економічна діяльність	168889,0	13,11	180989,9	12,14	95368,4	3,53
Охорона навколишнього середовища	6636,8	0,515	8200,2	0,55	4714,1	0,17
Житлово-комунальне господарство	88,5	0,0069	164,1	0,01	528,6	0,02
Охорона здоров'я	124925,3	9,7	170505,2	11,44	184267,8	6,81
Духовний та фізичний розвиток	9826,4	0,76	15970,3	1,07	11051,3	0,41
Освіта	52857,3	4,1	63837,1	4,28	58508,1	2,16
Соціальний захист та соціальне забезпечення	322720,3	25,06	339278,9	22,76	425987,0	15,75
Міжбюджетні трансферти	160177,1	12,44	202733,3	13,6	136803,3	5,06
Усього	1288016,7	100	1490258,9	100	2705423,3	100

Джерело: розроблено авторами на основі [2]

У 2022 році за питомою вагою дану статтю випереджають такі напрямки, як оборона та громадський порядок, проте такий розподіл є наслідком воєнної агресії з боку росії. У той же час, мусимо зауважити, що кількість коштів

спрямованих на соціальний захист зростає. (у 2022 році на 103266,7 млн. грн. більше, ніж у 2020 році).

Оскільки Державний бюджет України переважно фінансує Пенсійний фонд України, то на місцеві бюджети покладаються обов'язки здійснення фінансування за усіма іншими соціальними програмами та напрямками.

Постійний дефіцит фінансових ресурсів у місцевих бюджетах, свідчить про неефективний розподіл соціальних повноважень у бюджетній системі. Внаслідок цього відбувається недофінансування переважної більшості соціальних програм.

Для того, щоб створити ефективну систему соціального захисту, перш за все необхідно забезпечити стійкий економічний ріст. Соціальна політика передбачає ліквідацію бідності та створення оптимального рівня життя, а крім цього формування середнього класу населення за основу економічної та політичної стабільності.

Отже, соціальний захист – це один з основних напрямків видатків державного бюджету України, право на який закріплено в основному законі – Конституції України. На сьогодні, держава робить все можливе для забезпечення своєчасних та повноцінних соціальних виплат в умовах воєнного часу. Вважаємо, що в майбутньому буде зберігатись тенденція щодо збільшення кількості коштів спрямованих за даною статтею витрат та їх пріоритетністю в порівнянні з іншими.

Література

1. Конституція України. Офіційне інтернет представництво Президента України. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/constitution>
2. Мінфін. Видатки держбюджету України. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/expense/>

РОЛЬ ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ У СТРУКТУРІ ДОХОДІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

К. Д. Батрак, здобувачка першого рівня вищої освіти,
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, м. Дніпро, Україна
Науковий керівник – С. В. Адонін, к. е. н.,
доцент, доцент кафедри фінансів,
банківської справи та страхування,
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, м. Дніпро, Україна

Ефективність функціонування держави, її соціальний та економічний розвиток напряму залежить від наповненості Державного бюджету. Для більшості країн світу характерно, що серед всіх надходжень найважливішу роль займають податкові надходження.

Середнє значення податкових надходжень у європейських країнах становить 90% від загального обсягу доходів держави [1]. Проаналізуємо, скільки ж отримує Україна коштом податків та порівняємо з європейським досвідом. На рисунку 1 наведено структуру доходів Державного бюджету України за 2020-2022 роки.

Станом на 2020 рік податкові надходження у структурі доходів бюджету склали 79,1%, на 2021 рік – 85,4%, і станом на 2022 рік – 53,1%. Бачимо, що у довоєнний період динаміка таких надходжень не мала постійної тенденції до зменшення чи збільшення. Проте найвище і найбільш наближене до європейських 90% значення зафіксовано у 2021 році. Можна сказати, що саме в зазначеному році країна стояла на порозі економічного піднесення. Високий рівень податкових надходжень свідчив про зниження рівня тіньової економіки. Загалом було заплановано багато змін, що стосувалися соціального та економічного устрою. На жаль, повномасштабне вторгнення кардинально змінило всі плани щодо удосконалення та розвитку нашої держави. Таким чином у 2022 році частка податкових надходжень у структурі доходів Державного бюджету знизилась до 53%.

Нині податкові та і будь-які інші надходження є дуже необхідними джерелами фінансування в першу чергу для національної оборони, а також для підтримки економіки країни. Зважаючи на воєнний стан, нестабільність фінансово-економічної системи нашої держави, однозначно можна зробити лише один висновок, що до припинення війни податкові надходження до бюджету будуть зменшуватися. Можемо надати узагальнені рекомендації

щодо налагодження податкової системи країни в період воєнного стану. Необхідно удосконалити податкове законодавство із переорієнтацією на євроінтеграцію, та що дуже важливо підвищити відповідальність за його порушення; підвищити податковий контроль, можливо користуючись ІТ-інфраструктурою, та скоротити кількість перевірок бізнесу; провести заходи з детінізації ринку праці, завершити пенсійну реформу, провести заходи для підвищення привабливості офіційного працевлаштування.

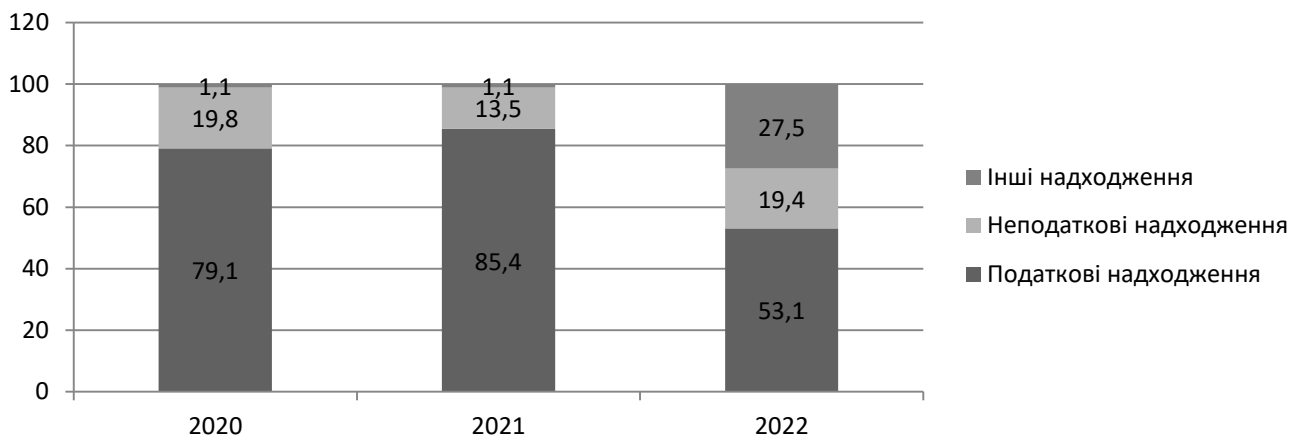

Рисунок 1 – Структура доходів Державного бюджету України у 2020-2022 рр.

Джерело: побудовано автором за даними [2]

Щодо післявоєнного періоду, то навряд чи можна буде говорити про радикальне зниження податків – адже потреби державного бюджету будуть доволі значними. Втім, уже зараз можна запроваджувати стимулювання бізнесу іншими методами – наприклад, допомагаючи українським підприємствам виходити на зовнішні ринки.

Література

1. Карлін М. І. Фінанси країн Європейського Союзу. Навчальний посібник. Київ: Знання, 2011. 639 с.
2. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk> (дата звернення: 14.02.2022).

ОСОБЛИВОСТІ БЛАГОДІЙНОГО КРАУДФАНДИНГУ В УКРАЇНІ

С. В. Волосович, *д. е. н., професор,
професор кафедри фінансів
Державний торговельно-економічний
університет, м. Київ, Україна*

Проблеми дефіциту фінансових ресурсів завжди були актуальними для держав, фірм та домогосподарств. Особливо гострою в Україні ця проблема стала гострою на тлі російської військової агресії, що спровокувала виникнення гуманітарної кризи, виникнення проблем фінансування потреб армії, припинення діяльності значної кількості підприємств. За цих обставин активізувалася роль благодійного краудфандингу, за допомогою якого стало можливим вирішення окремих проблем забезпечення ЗСУ, критичної інфраструктури, відновлення пошкодженого житла, надання гуманітарної допомоги цивільному населенню.

Л. Зао та Р. Шренор акцентують увагу на тому, що благодійний краудфандинг є новим каналом надання грошової підтримки некомерційним, просоціальним та іншим ініціативам, спрямованим на доброчинність [1]. Загальні принципи краудфандингу [2] дають можливість сформулювати принципи благодійного краудфандингу: цільовий характер внесків донорів; добровільність здійснення внесків спонсорами; зацікавленість майбутніх донорів; прозорість при залученні та використанні фінансових ресурсів; зручність внесення коштів для донорів, що забезпечується широким впровадженням інструментів фінансових технологій у платіжну сферу.

Підґрунтям широкого використання платформ краудфандингу для благодійності під час війни в Україні є:

- зростання обсягів залучення коштів за допомогою краудфандингу у всьому світі;
- популяризація інструментів фінансових технологій, що дає можливість залучити до збору коштів значної кількості зацікавлених осіб у багатьох країнах світу, які мають можливість за допомогою цифрових технологій швидко перерахувати кошти;
- внесення значної частки коштів спонсорами на соціальні цілі. Так, близько 20 % коштів, залучених за допомогою краудфандингу у світі спрямовуються на соціальні цілі [3].

На прийняття рішення донорів щодо надання коштів на благодійні цілі за допомогою краудфандингу впливає низка соціальних та технічних чинників. Серед соціальних чинників можна виокремити альтруїзм, соціальну

мотивацію спонсорів, рівень соціальної взаємодії у суспільстві, відчуття соціальної ідентичності індивіда. До технічних чинників можна виокремити рівень проникнення соціальних мереж та інформаційних технологій у життєдіяльність людини.

Благодійний краудфандинг став одним із інструментів підтримки України в умовах російської воєнної агресії. Такі краудфандингові проекти як «Повернись живим», «Стій з Україною», «Razom», «Nova Ukraine», «Help. Ukraine.center», «Восток SOS», «Голоси дітей» та багато інших дозволяють зібрати кошти небайдужих людей зі всього світу на забезпечення гуманітарних та військових потреб.

Благодійний краудфандинг в умовах воєнного стану в Україні набуває певних особливостей, які характеризується об'єднанням людей на основі:

- єдиних демократичних та загальнолюдських цінностей незалежно від географічних бар'єрів;
- посилення комунікацій між громадянами на основі емпатії та прагнення до свободи та самовизначення;
- доповнення державного фінансування армії та гуманітарних потреб, виступаючи потужною формою державно-приватного партнерства;
- залучення значної частини коштів у криптовалюті;
- посилення соціальної та комунікативної функції краудфандингу.

Таким чином, як форма державно-приватного партнерства, благодійний краудфандинг в умовах російської військової агресії в Україні дозволяє оперативно реагувати на динамічні потреби постраждалого від війни цивільного населення та армії в умовах економічної рецесії.

Література

1. Волосович С. В., Василенко А. В. Краудфандинг як інноваційний метод фінансування проектів. *Modern Economics*. 2017. № 4. URL: <https://modecon.mnau.edu.ua/issue/5-2017/UKR/volosovych.pdf>.
2. Liang Zhao, Rotem Shneor. Donation Crowdfunding: Principles and Donor Behaviour. URL: https://library.oapen.org/bitstream/handle/20.500.12657/41282/2020_Book_AdvancesInCrowdfunding.pdf?sequence=1
3. 30+ Valuable Crowdfunding Statistics, Facts, and Trends. URL: <https://thrivemyway.com/crowdfunding-statistics/>

ПОНЯТТЯ FİNTECH ТА ЙОГО РОЛЬ У РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО СЕКТОРУ

І. А. Волошин, аспірант,
*Університет митної справи та фінансів,
м. Дніпро, Україна*

Фінансові послуги та банківська справа можуть адаптуватися та розвиватися постійно, використовуючи Інтернет-цифрові технології, щоб залишатися конкурентоспроможними та орієнтованими на зацікавлених сторін. Використання Інтернет-цифрових технологій у галузі фінансових послуг стосується Fintech, що сприяє організації нових бізнес-моделей та створенню нових послуг. Цифрова готівка, цифрова валюта, цифрові платежі, цифрове формування рахунків, криптовалюта, цифрова іпотека, цифрові перекази, цифрові інвестиції, цифровий лізинг, управління готівкою, цифрове консультування, цифрове факторинг, цифрове страхування, краудфандинг, цифрове кредитування – лише деякі приклади Fintech Services у банківській сфері [4]. Термін «ФінТех» походить від поєднання двох слів: фінансові послуги та цифрові технології. FinTech спонукає стартапи використовувати цифрові технології для створення інноваційних продуктів і послуг, таких як мобільні платежі, альтернативне фінансування, онлайн-банкінг, великі дані та загальне управління фінансами [3].

Останніми роками інтерес до фінансових технологій зростає. Послуга FinTech охоплює, але не обмежується, широким спектром фінансових послуг, що базуються на розвитку технологій, включає категорію платежів, клірингу та розрахунків, за якими йдуть кредитні, депозитні послуги та послуги залучення капіталу [1]. Сьогодні зростання обізнаності клієнтів та їхніх прав, зміни попиту та висока конкуренція в банківському секторі вимагають від банку постійного прогресу у сфері якості обслуговування, щоб задовольнити своїх клієнтів.

Згідно з теорією якості послуг, представленою Олівером (1980), якщо ефективність обслуговування фірми не відповідає очікуванню клієнтів, клієнти будуть судити про те, що фірма має «низьку якість», і навпаки, якщо ефективність цієї послуги перевищує очікування клієнтів, «клієнти будуть стверджувати, що фірма має «високу якість» [5].

Слід зазначити, що удосконалення продуктів сприяє не лише підвищенню рівня задоволеності клієнтів, але і підвищенню рівня їх безпеки. Наприклад, технологія Smart Chip. Картки банкоматів зі смарт-чіпом значно допомогли мінімізувати фінансові втрати, які виникають у разі нещасних

випадків. Він оснащений технологією EMV, яка вбудована в чіп. Ця технологія використовує одноразовий пароль - це підвищує рівень безпеки, оскільки код дійсний лише для однієї транзакції, тому навіть у разі втрати картки (її крадіжки), зняття з неї готівки буде неможливим.

Значний темп зростання кількості електронних гаманців є ще одним показником посилення ролі фінансових послуг FinTech. Гаманці використовуються для багатьох цілей, а саме для P2P-платежів, поповнення та оплати комунальних послуг, міжнародних грошових переказів, бронювання квитків та багато іншого. Samsung Pay, PayPal, Android Pay і Apple Pay є одними з найбільших компаній, що займаються електронними гаманцями у світі [3].

Фінтех-компанії часто використовують штучний інтелект, алгоритми машинного навчання, блокчейн і автоматизацію разом з іншими видами цифрових банківських технологій.

В Україні, як і в інших країнах світу, діє практика підпорядкування фінтех-компаній загальним законам та нормативам, які регулюють діяльність на ринку фінансових послуг. Варто зазначити, що протягом останніх років відбувається удосконалення правового та регуляторного поля щодо підтримки фінтех та інших стартапів. Серед важливих змін, що відбулися в українському законодавстві:

- дозвіл на підписання рахунків та угод електронним підписом;
- інтенсивне використання документів англійською мовою;
- поступове зняття обмежень на репатріацію дивідендів;
- поступове прийняття директив Європейського Союзу (PSD2);
- запровадження ідентифікації та довірчих послуг для електронних операцій на внутрішньому ринку України [2].

Завдяки цифровим технологіям, змінним бізнес-моделям і нішевим сценаріям за останні два роки сектор фінансових послуг і його екосистема розвинулися, диверсифікувалися та стали більш конкурентоспроможними [7].

Серед усіх форм вбудованого фінансування – сектор купуй зараз, плати пізніше (BNPL) (ми його з вами знаємо як оплата частинами чи миттєва розстрочка) є сектором, який помітно зростає. Цей варіант оплати дає змогу покупцям купувати продукти зараз і оплачувати їх пізніше, як правило, шляхом поділу суми покупки на кілька платежів, які розраховуються з часом.

Література

1. Financial Technology in Banking Industry: Challenges and Opportunities. URL: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3340363
2. Застосування фінансових технологій у банківській системі України URL: <https://visnyk.mnau.edu.ua/statti/2021/n110/n110v2r2021lunkina.pdf>
3. What is FinTech and how it has impacted banking? URL: <https://www.digipay.guru/blog/the-impact-of-fintech-on-banks-and-financial-services/>
4. Role of FinTech Adoption for Competitiveness and Performance of the Bank: A Study of Banking Industry in UAE. URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/s42943-021-00033-9>
5. Effect of Service Quality on Customer Satisfaction: An Empirical Study of Customers who have Bank Accounts in both Public and Private Banks in Sri Lanka. URL: https://www.researchgate.net/publication/330957386_Effect_of_Service_Quality_on_Customer_Satisfaction_An_Empirical_Study_of_Customers_who_have_Bank_Accounts_in_both_Public_and_Private_Banks_in_Sri_Lanka?channel=doi&linkId=5c5d3a5c92851c48a9c1dfe2&showFulltext=true
6. The Effect of Financial Technology Investment Level on European Banks' Profitability. URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/s13132-022-00992-1>
7. EY Tech Trends Chapter VIII: top FinTech trends in 2023 URL: https://www.ey.com/en_in/technology/ey-tech-trends-chapter-eight-top-fintech-trends-in-2023

РИНОК ОСВІТНІХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ В УМОВАХ НАВЧАННЯ ЗА РАХУНОК ДЕРЖАВНИХ І ПРИВАТНИХ КОШТІВ

О. В. Григораш, *к.е.н., доцент кафедри
фінансів, банківської справи та
страхування,
Університет митної справи та фінансів,
м. Дніпро, Україна*

В Україні обсяг видатків на вищу освіту збільшується, але обсяг державного замовлення – скорочується. З метою забезпечення належної якості освітніх послуг Урядом запроваджено механізм формування мінімального розміру плати за навчання, що спричинило значне зростання вартості освітніх послуг у більшості державних ЗВО. Показники вступної кампанії представлено в табл. 1.

У 2019 р. вступ на спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» для здобуття ступеня освіти бакалавр на базі повної загальної середньої освіти (денна форма) здійснював 151 ЗВО, з них 86 ЗВО отримали 957 місць державного замовлення (бюджетні місця) та зарахували 2 141 вступника на місця за кошти фізичних та юридичних осіб (контракт), всього зараховано 3 098 здобувачів.

Таблиця 1 – Показники вступної кампанії на спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» (бакалавр на базі ПЗСО, денна форма) у 2019-2022 рр.

Показники	2019	2020	2021	2022
Кількість ЗВО, од.	151	152	152	141
Кількість ЗВО, які отримали держзамовлення, од.	86	78	66	80
Державне замовлення, осіб	957	650	489	442
Навчання за кошти фіз. та юр. осіб, осіб	2 141	2 724	2 319	1 947
Набір, осіб	3 098	3 374	2 808	2 389
Питома вага ДЗ у наборі, %	30,9	19,3	17,4	18,5
Питома вага зарахованих на спеціальність 072 у кількості зарахованих до ЗВО України, %	2,4	2,4	2,0	1,7
К-сть зарахованих до ЗВО, осіб	127 067	139 764	142 707	

Джерело: складено автором на основі [1; 2].

У 2020 р. набір фінансистів здійснювали 152 ЗВО, з них до 78 ЗВО вступили 650 бюджетників та 2 724 контрактники. У порівнянні з попереднім 2019 роком набір на спеціальність зріс на 276 осіб, при цьому обсяг державного замовлення скоротився на 32%. У 2021 р. набір на спеціальність скоротився на 16,8% (до 2 808 осіб) у порівнянні з 2020 р., у 2022 р. – ще на 14,9%. Динаміка набору здобувачів освіти в цілому не співпадає з динамікою кількості потенційних вступників (учнів, які одержали атестат про здобуття повної загальної середньої освіти). Також питома вага «фінансистів» у наборі вступників протягом 2019-2022 рр. скорочувалася.

Протягом 2019-2021 рр. ТОП-10 закладів вищої освіти України, які є лідерами за набором контрактників на спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» в цілому залишався сталим. Це виші, які спеціалізуються на фінансовій освіті (за винятком НУ «Львівська Політехніка»), та мають високу популярність серед вступників. У 2022 р. показники набору скоротилися, що пов'язано із воєнними діями та загальним скороченням кількості потенційних вступників (випускників шкіл, які з початком війни навчалися дистанційно та вступили до зарубіжних ЗВО).

Відмічається нерівномірність розподілу державного замовлення між ЗВО. Так, у 2019 р. з 957 місць держзамовлення 509 місць (53%) зосереджено у 10 ЗВО; у 2020 р. з 650 місць держзамовлення 364 місць (56%) зосереджено в 11 ЗВО; схожа ситуація і в 2021 р.: з 489 місць держзамовлення на 11 ЗВО прийшлося 293 місця (60%). У 2022 р. зберігається тенденція до асиметричного розподілу (10 ЗВО концентрують 228 (52%) місць

держзамовлення), але географія подачі заяв вступниками зміщена з урахуванням безпечності регіону у бік Західної України.

Література

1. Загальна середня та професійна (професійно-технічна) освіта в Україні: Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 01.02.2023).
2. Зараховані на навчання. Єдина державна електронна база з питань освіти. URL : vstup.edbo.gov.ua (дата звернення: 01.02.2023).

ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА РОЗВИТКУ ЛЮДСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

*Л. В. Козарезенко, д. е. н., професор,
професор кафедри фінансів
Державний торговельно-економічний
університет, м. Київ, Україна*

Одним із пріоритетних напрямів фінансової політики розвитку людського потенціалу в умовах воєнного стану є формування та реалізація державних та місцевих цільових програм на основі принципів системності, ефективності, врахування впливу екзогенних факторів, достатності фінансування, послідовності проведення оцінки на всіх стадіях виконання. Відсутність дублювання цілей програм з іншими затвердженими програмами, а також досягнуті показники соціально-економічної ефективності, якості послуг та результативності управління є основними структурними складовими, які мають визначати ефективність вищезазначених програм. При оцінці дієвості програм розвитку людського потенціалу в сфері активізації ринку праці, галузях освіти та охорони здоров'я особливу увагу слід приділяти співвідношенню запланованого та досягнутого соціального ефекту.

Важливим завданням державної політики розвитку людського потенціалу є формування інституційних основ для забезпечення реалізації даного потенціалу в умовах сучасних трансформаційних змін та підвищення ступеню впливу глобалізаційних чинників на економічні процеси. В цілях підвищення рівня розвитку людського потенціалу важливим є пошук балансів між сукупністю інституційних обмежень, визначення відповідальності та стимулів для економічних агентів щодо зміцнення людського капіталу, посилення координації між державним та недержавним сектором економіки щодо досягнення даних цілей. Для відповідної складової системи розвитку людського потенціалу, яка представлена сферою суспільного виробництва існують різноманітні форми та методи їх фінансування. З огляду на зазначене,

при проведенні структурних трансформацій системи фінансового забезпечення галузей та сфер суспільного виробництва необхідним є врахування зазначених особливостей та принципу адаптивної ефективності форм, механізмів та інструментів фінансування.

Складовою інституційної модернізації системи фінансового регулювання розвитку людського потенціалу є підвищення ефективності видатків державного та місцевих бюджетів на дані цілі. Пріоритетними завданнями бюджетної політики мають бути збільшення рівня результативності застосування інструментів програмно-цільового методу в бюджетному процесі, створення умов для підвищення якості надання суспільних послуг, посилення дієвості механізму проведення державних закупівель, вдосконалення механізмів державного фінансового контролю, забезпечення залучення громадян до процедур обговорення і прийняття рішень у сфері формування основних показників бюджету територіальної громади.

У сфері людського розвитку пріоритетними завданнями державної політики мають стати забезпечення ефективності управління ресурсами солідарної системи державного пенсійного страхування, реформування системи пенсійного забезпечення в контексті проведення децентралізації, удосконалення механізмів формування доходів бюджету пенсійного фонду, що передбачає покращення методів планування надходжень, посилення взаємодії між державними інститутами, пошук резервів зростання вагових показників доходів бюджету пенсійного фонду за рахунок власних надходжень. Крім того, важливим є забезпечення поступового зростання розмірів пенсійних виплат у відповідності до тенденцій розвитку економіки, стале співвідношення між зростанням розміру прожиткового мінімуму для осіб, що втратили працездатність та розміром мінімальної заробітної плати, зменшення дефіциту бюджету солідарної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування та збільшення коефіцієнту покриття пенсією заробітної плати. Доцільним є узгодження дій щодо розробки та прийняття державного бюджету та бюджету пенсійного фонду, що сприятиме збалансованості солідарної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування.

Обмеженість можливостей публічних фінансів та високі показники ступеня руйнувань основних фондів, насамперед соціальної інфраструктури, вказують на доцільність інтенсифікації співпраці приватного та державного секторів економіки. Переваги державно-приватного партнерства як однієї з нових форм фінансування розвитку людського потенціалу полягають у

здатності до залучення додаткових фінансових ресурсів, можливості розв'язати проблеми бюджетних обмежень шляхом залучення коштів приватного сектору для розбудови соціальної інфраструктури, підвищенні ефективності використання фінансових ресурсів, прискоренні запровадження інновацій у економічній діяльності.

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІНТЕРНЕТ-ТОРГІВЛІ

О. В. Кравченко, *к. е. н., доцент, доцент кафедри бухгалтерського обліку та оподаткування,*

Сумський державний університет, м. Суми, Україна

Я. В. Гербут, *здобувачка вищої освіти,*

Сумський державний університет, м. Суми, Україна

На сьогодні за складних економічних умов інтернет-торгівля набуває особливої актуальності, оскільки дозволяє швидко і з відносно невеликими витратами організувати збут продукції вітчизняних товаровиробників, забезпечуючи тим самим їх виживання та розвиток. Крім того, цей вид торгівлі має доволі високу ефективність та окупність витрат, охоплює різні операції та процеси: обмін комерційною інформацією; повний цикл інформаційного супроводу покупця; пошук, демонстрація, вибір, консультація, конкурентоспроможність товару; продаж товарів, у тому числі електронних продуктів, надання послуг; взаєморозрахунки (у тому числі з використанням електронного переказу грошей, кредитних карток, електронних грошей); управління процесом доставки товарів безпосередньо покупцю або за вказаною адресою. Тобто інтернет-торгівлю відрізняють особливості і характерні риси, яких немає в реальних традиційних формах торгівлі. Новітні технології роблять купівлю та продаж товарів доступною та зручною, як для виробників, так і для покупців. Все це призвело до бурхливого розвитку інтернет-торгівлі в останні роки, в тому числі й завдяки наслідкам пандемії, яка привчила здійснювати покупки онлайн. Так спостерігалася дворазове переважання темпів зростання онлайн торгівлі над офлайн: за дослідженням Soul Partners та Baker Tilly Україна, обсяг ринку e-commerce у 2020 році зріс на 41% і досяг \$4 млрд, що становило 8,8% загального обсягу роздрібною торгівлі в Україні [1]. В перші тижні війни онлайн-торгівля практично

повністю зупинилась, десь з травня поступово було відновлено цей процес, повноцінне відновлення сектору почалося тільки з літа.

Слід відмітити і зміну попиту: динаміку зростання зберігають категорії, які закривають базові потреби: продукти харчування, сигарети, медикаменти, взуття та одяг, гігієнічні та господарчі товари, товари для тварин. Прихильність до брендів у споживачів дуже низька. В деяких регіонах попит впав, проте в інших навпаки виріс. По мірі відновлення країни у топі продажів опиняться будматеріали, товари для дому, техніка та електроніка. Але споживачі будуть як ніколи чутливі до ціни – асортимент має обов'язково мати товари сегменту економ. 2022 році в інтернет-магазинах стали купувати на 42% частіше, але середній чек при цьому став меншим на 10%. Це пов'язане з тим, що українці стали уважніше ставитися до планування бюджету та купувати переважно саме необхідне [1].

Серед основних проблем, що негативно впливають на розвиток вітчизняного ринку інтернет-торгівлі: відсутність врегульованої законодавчої бази; відсутність Інтернету в регіонах або часткове покриття їх території; недостатність розвитку система електронних платежів, невідповідність рівня розвитку торговельних підприємств, якості обслуговування запитам споживачів, відсутність інструментів покарання того продавця чи той маркетплейс, робота якого не відповідає вимогам законодавства, недовіра населення та ін.

Проте інтернет-торгівля має величезний потенціал розвитку, у тому числі й через залучення до Інтернету все більшої кількості користувачів. Серед основних напрямів до зростання обсягів інтернет-продажів можна виділити: наявність позитивного іміджу через позитивні відгуки про продавця; піклування про клієнтів (знижка на наступне замовлення, невеликий подарунок чи пробник); якість комунікації та сервісу, адекватна ціна доставки товару; а також створення досконалої нормативно-правової бази.

Література

1. Вплив війни на інтернет-торгівлю: як змінювалися онлайн-продажі рітейлерів протягом I півріччя 2022 року: URL: <https://rau.ua/novyni/vpliv-vijni-na-internet/>.

НАПРЯМИ ЗАСТОСУВАННЯ БЛОКЧЕЙНА У БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ

О. В. Кравченко, к. е. н., доцент, доцент
кафедри бухгалтерського обліку та
оподаткування,
Сумський державний університет,
м. Суми, Україна
О. Б. Шаповал, здобувач вищої освіти,
Сумський державний університет,
м. Суми, Україна

Однією з головних тенденцій сьогодення, які стосуються питань розвитку економіки і суспільства загалом, є активізація процесів впровадження інформаційних технологій у різні сфери діяльності. Цифровізація стає критично важливим фактором спрощення різних сфер діяльності, бізнес-процесів, зростання продуктивності, підвищення якості життя та ін. серед таких інформаційних технологій особливе місце посідає блокчейн як технологія децентралізованого зберігання даних, яка забезпечує безпеку, надійність та розкриття. Дана технологія може бути використана для управління різними процесами та підприємствами в різних секторах економіки. За оцінками PricewaterhouseCoopers (PwC), блокчейн може збільшити світовий ВВП на 1,76 трлн доларів США до 2030 р. Глобальне опитування Deloitte 2020 р. показує, що організації більш ніж будь-коли віддані впровадженню блокчейна у свій бізнес [1]. Блокчейн є структурованою базою даних про всі раніше здійснені операції децентралізованого характеру, розташовану в публічних джерелах Мережі з можливістю доступу до інформації, побудовану за певними правилами проведення ланцюжків трансакцій, надаючи незмінні, доступні тільки для додавання, спільно використовувані, перевірені та узгоджені (тобто засновані на консенсусі) дані. За своєю сутністю технологія блокчейна є системою бухгалтерського обліку. В цілому система може бути використана з самими різноманітними даними, наприклад, з фінансовими. Так, технологія блокчейн може підвищити прозорість і довіру до практики бухгалтерського обліку, потенційно суттєво знизити або взагалі усунути деякі види ризиків, покращити процес прийняття управлінських рішень.

В цілому перехід від клієнт-серверних архітектур до блокчейнів створить нові юридичні, податкові, технологічні та нормативні проблеми, а також можливості для компаній. Це означатиме більше цифрових активів,

нових бізнес-моделей, нові фінансові інструменти та нові методи збирання коштів [2].

На сьогодні лідери галузі в галузі бухгалтерського обліку, права, оподаткування, технологій та вищої освіти заснували та запустили Accounting Blockchain Coalition (ABC), альянс, присвячений навчанню підприємств та організацій питанням бухгалтерського обліку, що належать до цифрових активів та технології розподіленого реєстру, включаючи блокчейн. ABC розробляє посібник з обліку цифрових активів та валют, який працюватиме на технології блокчейн.

Основні напрями, у яких провідні компанії вже використовують технологію блокчейн та у яких ще є перспективи включають: міжнародні розрахунки та розрахунки з контрагентами; оплата податків, зборів та інших видів заборгованості; робота з документами та розподіленими сховищами даних; оперативна фіксація фактів господарської діяльності та realtime звітність; робота з державними реєстрами та отримання офіційної інформації [1]. Також блокчейн впливає механізм бази даних інформаційної системи бухобліку, оцифровуючи поточні паперові перевірки. Ця технологія дозволяє безпечно зберігати облікові дані, такі як кредиторська та дебіторська заборгованість. Найперспективнішими напрямками впровадження в Україні та світі блокчейну є облік дебіторської й кредиторської заборгованості та її погашення, нарахування і сплати податків, оперативний облік і звітність, а також роботу з документами і їх зберігання.

Література

1. Accounting and auditing with blockchain technology and artificial Intelligence: A literature review// International Journal of Accounting Information Systems 48 (2023) URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1467089522000501>
2. Accounting Blockchain Coalition Forging the Future of the Accounting Industry URL: <https://www.accountingblockchain.net/>

ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОСТІ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЕКОНОМІКИ ВІЙНИ

Г. В. Кучер, *д. е. н., професор, професор
кафедри фінансів
Державний торговельно-економічний
університет, м. Київ, Україна*

Функціонування фінансової системи відбувається адаптивно до реалій розвитку суспільного середовища та соціально-економічних процесів у країні. Глобалізаційні трансформації, інтеграційні процеси, циклічність економічного розвитку формують екзогенні та ендогенні виклики та ризики, що в більшості випадків негативно впливає на фінансово-економічні процеси в країні. Це потребує застосування своєчасних та виважених кроків щодо корегування фінансової політики держави й, відповідно, фінансового механізму. Значно ускладнює формування та реалізацію фінансової політики розвитку в таких умовах трансформаційні процеси в самій фінансовій системі, пов'язані з проведенням реформ в різних сферах та на різних рівнях управління фінансами. ООН, міжнародна спільнота, міжнародні фінансово-кредитні інституції приділяють значну увагу та підтримку економічним системам країн, що розвиваються. Новим викликом сьогодення стала повномасштабна агресія росії проти України, яка поглибила фінансові дисбаланси та вплинула на стійкість фінансової системи України.

Світова спільнота досліджуючи питання фінансової стійкості зосереджується на визначенні та оцінюванні фінансової стійкості двох сфер фінансової системи – це фінансів підприємств, у тому числі банківських установ, страхових компаній, та фінансового ринку. Враховуючи запроваджені з 2009 року рекомендації МВФ щодо показників фінансової стійкості, їх моніторинг та оцінка дозволяють виявити системні проблеми, які можуть становити ризик для фінансової стабільності та доступності фінансових ресурсів на ринку для позичальників країн, що розвиваються. Виникнення кризових явищ, з одного боку, та оцінка й контроль за сильними та слабкими місцями фінансових систем, з іншого боку, дозволяє приймати вірні рішення, сприяти підвищенню її фінансової стійкості [1].

Якщо розглядати стійкість фінансової системи країни як стан, що свідчить про її здатність до відновлення рівноваги, платоспроможності, діяльності підприємств та галузей після настання фінансових шоків або ризиків, то функціонування фінансової системи України в умовах економіки війни свідчить про пріоритетність забезпечення фінансової стійкості сфери

державних фінансів. В умовах повномасштабної військової агресії з боку росії поряд із цілим комплексом стресів, що виникли в країні, виник потужний фінансовий стрес. Протягом 24.02.2022-04.03.2022 індекс фінансового стресу України за оцінками НБУ зріс з 0,4658 до 0,8012, тобто на 0,3354 пункти (при тому, що найвищий рівень стресу відповідає одиниці) [2].

Важливу роль для стабілізації ситуації в фінансовій системі України відіграли оперативні, узгоджені заходи Уряду, Міністерства фінансів України, Національного банку України, а також політична та фінансова підтримка міжнародних партнерів. Сформований досвід роботи банківської та фінансової системи в умовах кризи COVID-19 дозволив забезпечити керованість фінансовою системою, бюджетними надходженнями та видатками, ліквідність та дієздатність банківської системи, зберегти довіру вкладників до банківських установ, використовувати електронні картки українських банків за кордоном та забезпечити своєчасність і повноту надходження державних виплат та допомог населенню та фінансової підтримки бізнесу.

Міжнародна фінансова підтримка Державного бюджету України у 2022 році в період війни становила більше 61 % від загального обсягу коштів, залучених для його фінансування. Гранти від міжнародних партнерів надійшли в обсязі 481,1 млрд. грн, що становило 32,3 % усіх доходів загального фонду державного бюджету.

Література

1. Financial Soundness Indicators Compilation Guide. International Monetary Fund, 2019. 218 p. URL: <https://www.imf.org/en/Data/Statistics/FSI-guide>
2. Про Індекс фінансового стресу. НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/stability/fsi>

ФІНАНСУВАННЯ ЗАХОДІВ ЩОДО ВІДНОВЛЕННЯ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В УКРАЇНІ

О. О. Лемішко, *д. е. н., доцент, доцент
кафедри фінансів,*

*Національний університет біоресурсів і
природокористування України, м. Київ,
Україна*

А. М. Шевченко, *д. с. г. н., професор,
академік НААН України, професор кафедри
садово-паркового господарства та
екології, Луганський національний
університет імені Тараса Шевченко,
м. Полтава, Україна*

Передумовою інтеграції України до Європейського Співтовариства є створення відповідних інституційно-правових механізмів запровадження Європейської системи економічної безпеки. Одним із пріоритетів у цьому напрямку є впровадження екологічно збалансованих систем природокористування [1]. Одним із фінансових інструментів, призначених для покриття витрат на відновлення довкілля, є екологічні податки. Екологічний податок – загальнодержавний обов'язковий податок, що сплачується за викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами; екологічний податок сплачується: за викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами; за викиди вуглекислого газу (CO₂). Екологічний податок сплачується лише тоді, коли викиди перевищують 500 т на рік [2].

Відповідно, сума сплаченого екологічного податку має покривати витрати на фінансування заходів, необхідних для відновлення довкілля, та відповідати розміру шкоди, завданої довкіллю. Існує три основні елементи адаптації національного екологічного законодавства до норм ЄС [3; 4]:

– трансформація – наближення або зміна національних законодавчих актів, що регулюють використання та охорону природних ресурсів, а також норм процесуального права з метою повного запровадження вимог відповідних законів ЄС до законодавчої системи України;

– імплементація – призначення відповідних органів і виділення бюджетних коштів, необхідних для імплементації законів і нормативних актів;

– впровадження примусових дій – повне дотримання екологічного законодавства, впровадження належного контролю та санкцій за порушення.

Екологічний податок виконує не лише фінансову функцію – коригувальну функцію формування та мобілізації національних фінансових ресурсів (як один із інструментів механізму оподаткування для вирішення актуального завдання національної економічної політики), а й стимулюючу функцію. Реалізація конкретної ролі полягає насамперед у стимулюванні платників податків зменшувати скиди шкідливих речовин і забруднюючих

речовин. На мікрорівні впровадження інструментів податкового механізму, зокрема екологічних податків, матиме позитивний вплив на стимулювання суб'єктів господарювання до модернізації господарської діяльності з метою впровадження екологічно чистих технологій.

Як зазначалося раніше, екоподаток сплачується лише в тому випадку, якщо річні викиди перевищують 500 т. Ми вважаємо такий підхід негативним так як для інших забруднюючих речовин таких обмежень не встановлено. Незважаючи на повну війну росії проти України, наша країна продовжує впроваджувати принципи та дієві заходи, спрямовані на інтеграцію екологічної складової в економіку, так у 2023 році планується збільшити витрати Фонду охорони природно-заповідного фонду на 3 млн. грн. [5].

Крім того, з 1 січня 2023 року суттєво підвищено ставку екологічного податку за скиди забруднюючих речовин у водні об'єкти, де ставка буде становити 60% [2]. Це спонукає платників екологічного податку, які здійснюють скиди забруднюючих речовин у водні об'єкти, вживати всіх можливих заходів для максимального очищення стічних вод і відповідно мінімізувати кількість забруднюючих речовин, тим самим зменшуючи нарахування та витрати на сплату екологічного податку.

На нашу думку, позитивним є наступне рішення: українські підприємці, за користування дизель-генераторами, як резервним джерелом електроенергії під час блекаутів та відключень світла, повинні сплачувати екологічний податок. Адже такі альтернативні джерела енергії є стаціонарними джерелами забруднення, тому необхідна сплата екоподатку за викиди в атмосферне повітря.

Таким чином, незважаючи на фінансові складнощі, спровоковані війною з росією, актуальними залишаються питання фінансування заходів щодо відновлення навколишнього середовища в Україні. Критично важливим є продовження реформ щодо екологізації економіки, у тому числі для забезпечення мінімізації забруднення довкілля та раціоналізації використання природних ресурсів у межах виробничої діяльності.

Література

1. Лемішко О. Особливості механізму реалізації екологічної політики в аграрному секторі економіки України. Екологічна політика і право ЄС та їх імплементація у правову систему України: зб. тез міжн. наук.-практ. конф. (16 трав. 2019 р., м. Київ). К.: Видавничий центр НУБіП України, 2019. С. 219–221.
2. Податковий кодекс України. 2 грудня 2010 року. Документ 2755-VI, чинний, поточна редакція. Редакція від 28.01.2023, підстава - 2823-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>.
3. Представництво України при Європейському Союзі. Відносини Україна – Європейський Союз: засади розвитку відносин між Україною та ЄС. URL: <http://www.ukraine-eu.be>.
4. Фонарюк Д. В. Адаптація українського законодавства ЄС як фактор швидкого розвитку євроінтеграції. URL: <http://intkonf.org/fonaryuk-d-v-adaptatsiya-ukrayinskogo-zakonodavstva-do-zakonodavstva-es-yak-faktor-shvidkogo-rozvitku-evrointegratsiy/>.

5. Про Державний бюджет України на 2023 рік. Закон України. № 2710-ІХ. 3 листопада 2022 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2710-20#Text>.

НАСЛІДКИ ВИКОРИСТАННЯ ТРАНСФЕРТНИХ ЦІН ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ БЮДЖЕТУ

*Л. В. Лисяк, д. е. н., професор,
професор кафедри соціального забезпечення
та податкової політики,
Університет митної справи та фінансів,
м. Дніпро, Україна*
*Г. А. Лебідь, аспірант кафедри фінансів,
банківської справи та страхування,
Університет митної справи та фінансів,
м. Дніпро, Україна*

Постійне зростання витрат державного/місцевих бюджетів актуалізує питання збільшення дохідної частини бюджетів, вирішення якого сприятиме фінансування зростаючих видатків на суспільно-необхідні потреби. У структурі доходів державного бюджету в демократичній державі, економіка якої розвивається в інтересах суспільства, податкові доходи є домінуючими. У їх складі податок на прибуток суб'єктів господарювання є потенційно вагомим. Водночас, таке явище, як уникнення/ухилення від оподаткування різними методами присутнє в масштабах не лише України, а й в глобальному вимірі. Одним із таких механізмів є трансфертне ціноутворення.

Втрати бюджету внаслідок зловживання трансфертними цінами та, як наслідок, недоотримання корпоративного податку, доволі значні: за оцінками ОЕСР, вони щорічно дорівнюють приблизно біля десяти відсотків всього (сукупного) світового корпоративного податку.

Згідно Податкового кодексу України (ПКУ) трансфертне ціноутворення – це певна система, за допомогою якої можливо встановити справедливую вартість товарів і послуг або ж вартість інших об'єктів, які визначаються ПКУ як об'єкти контрольованих операцій [2].

Трансфертне ціноутворення є одним із найбільш розповсюджених способів мінімізації податків, що «розмиває» податкову базу будь-якої країни, знижує дохідну частину бюджетів, відтак перебуває в полі зору національних податкових органів. Отже метою застосування трансфертних цін переважно є зниження податкового навантаження платника податків за рахунок зменшення податкової бази.

Про адаптацію формальної складової інституційного середовища в Україні свідчить прийнятий законопроект «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо трансфертного ціноутворення» [3]. Згідно цього закону, впроваджено податковий контроль за трансфертним ціноутворенням, система заходів щодо упорядкування ціноутворення в операціях між пов'язаними особами. У той час прогнозувалося, що наслідком такого удосконалення законодавства наступні три роки стане зростання додаткових надходжень до державного бюджету на 20 млрд грн [1].

Цілком справедливо стверджують дослідники, важливість трансфертного ціноутворення для належної сплати податку на прибуток підприємств в Україні складно переоцінити. Так, в 2021 р. було завершено 14 перевірок, за результатами яких донараховано 245 млн грн податку на прибуток і зменшено збитки на суму понад 1,3 млрд грн [4, с.6].

В умовах воєнного стану в Україні існують певні особливості контролю за трансфертним ціноутворенням. Вони стосуються:

- подання звітності про контрольовані операції та відповідальності платників за порушення податкового законодавства;
- строків давності;
- здійснення перевірок з питань трансфертного ціноутворення;
- єдиного податку за відсотковою ставкою в розмірі 2 % та критерію контрольованих операцій.

Звичайно, повністю усунути ризики, пов'язані із втратою бюджетних доходів внаслідок трансфертного ціноутворення повністю усунути не вдалося у жодній країні, водночас пом'якшення таких ризиків можливо шляхом підвищення якості інституційного середовища країни.

Література

1. Закон про трансфертне ціноутворення потребує коригування для підвищення його ефективності – експерти (2013). URL: <http://ukranews.com/uk/news/ukraine/2013/09/26/105525>.
2. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 №2755-VI.
3. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо трансфертного ціноутворення: Закон України від 04.07.2013 № 408-VII.
4. Трансфертне ціноутворення: сучасний стан та проблеми правозастосування: монографія за ред. А. М. Котенка ; Харків: Право, 2021. 162с. URL: https://ndipz.ir.org.ua/wp-content/uploads/2021/Transf_tsinoutv/Full.pdf.

ФІНАНСОВА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В. Д. Макогон, *д. е. н., професор, професор
кафедри фінансів
Державний торговельно-економічний
університет, м. Київ, Україна*

Широкомасштабні військові дії на території України створили нові надзвичайні виклики для забезпечення стійкості фінансової системи, яка здійснює вагомий регулятивний вплив на соціально-економічні процеси. Вагомими постали завдання: посилення стратегічного підходу до фінансово-бюджетного планування, формування та реалізації фінансової політики; забезпечення адаптованості фінансової політики до економічних і соціально-політичних процесів; обґрунтування бюджетної ємності, яка визначається як можливий обсяг витрат бюджету, що характеризується розмірами бюджетного потенціалу, ефективністю і результативністю використання бюджетних коштів.

Належний якісний рівень фінансової політики в умовах бойових дії на території України сприятиме досягненню фінансової безпеки як пріоритетної складової національної безпеки країни[1]. Разом, з цим в умовах досить обмежених державних фінансових ресурсів підвищення ефективності їх використання виступає вагомим інструментом для вирішення наявних соціально-економічних проблемних питань. Важливим є як оцінка ступеню ефективності використання коштів так і визначення необхідних заходів щодо підвищення її якісного рівня.

До вагомих пріоритетних завдань фінансової політики України наразі належать: мобілізація на належному рівні податкових надходжень як вагомого чинника фінансового суверенітету та готовності країни фінансувати потреби Збройних Сил, соціальний захист населення, населення та об'єктів критичної інфраструктури. Для забезпечення додаткових фінансових потреб держави в умовах воєнного стану, враховуючи міжнародний досвід, важливими завданнями є підвищення рівня оподаткування доходів і майна заможних громадян, застосування примусового кредитування високодохідних підприємств. Важливим напрямом забезпечення якісного рівня фінансової політики та її адаптованості до економічних і соціально-політичних процесів – з огляду на гостру потребу в надходженнях до бюджету, а також вирішальне значення відповідних заходів щодо забезпечення фінансово-бюджетної безпеки – має стати забезпечення неухильного дотримання вимог бюджетного та податкового законодавства в період воєнного стану та післявоєнного

відновлення країни, оцінка фіскальних ризиків та вжиття заходів щодо їх мінімізації.

Необхідно відзначити, що в умовах посилення кризових процесів пріоритетним завданням фінансової політики в країнах з розвинутою економікою є створення накопичувальних фондів, які акумулюють доходи від експорту сировини, і їх використання в рамках встановлених фіскальних підходів. Зокрема, підхід фіксованого використання виключає волатильність від світових цін на сировину, проте не дозволяє використовувати кошти резервних фондів для проведення контрциклічної політики. Ефективність і передбачуваність фінансової політики також досягається шляхом застосування обмежень по концесійним зобов'язаннями. Зокрема, у Великобританії платежі за проектами приватної фінансової ініціативи становлять близько 2% від державних витрат, при цьому 10% - 15% від державних капіталовкладень припадає на інвестиції. У Кореї встановлений ліміт зобов'язань за новими проектами державно-приватного партнерства в рік не більше 2% від сукупних державних витрат. У Бразилії обслуговування всіх зобов'язань по державно-приватному партнерстві не може перевищувати 1% від державних доходів.

Література

1. Про Стратегію економічної безпеки України на період до 2025 року: Рішення ради Національної безпеки і оборони України від 11.08.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0048525-21#Text> (дата звернення: 09.01.2023).

ВІРТУАЛЬНІ ВАЛЮТИ В УМОВАХ КРИТИЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ

І. І. Нападівський, *аспірант кафедри фінансів,
Державний торговельно-економічний університет, м. Київ, Україна*
Науковий керівник – С. В. Волосович,
*д. е. н., професор, професор кафедри фінансів
Державний торговельно-економічний університет, м. Київ, Україна*

Критичні трансформаційні процеси, зокрема пандемія Covid-19, російська воєнна агресія проти України, посилили нестабільність фінансових ринків, втручання регулятора в операції з фіатними валютами, загрозу знецінення та втрати заощаджень, інвестицій, інфляцію. У результаті це активізувало популярність віртуальних валют на тлі цифровізації всіх ланок і сфер фінансових відносин. Соціальні та технологічні зміни фінансових екосистем призводять до втрати привабливості інвестицій у старі моделі бізнесу, тому виникає необхідність створення більш сучасних [1].

Популярність віртуальних активів у світі зумовлена анонімністю транзакцій, їх простотою, прозорістю, швидкістю, низькими комісіями. У 2021 році Україна зайняла перше місце серед залучення населення у цифрові активи, - 5,6 млн українців мали криптогаманець, що складало 13% від загальної чисельності населення [2], в 2022 році їх кількість зросла до 6,5 млн і в рейтингу прийняття криптовалюти населенням ми посіли третє місце у світі [3]. Україна входить у топ-5 країн світу за криптовалютними транзакціями – через країну проходить щоденний обсяг близько 1 млрд гривень, що перевищує обсяг міжбанківського обміну традиційними валютами [4]. Також планується впровадження стейблкоїну Е-гривня, який стане національною цифровою валютою. Для популяризації віртуальних активів в Україні були створені Дія City й ухвалені Закони «Про віртуальні активи» від 17.02.2022 р. та «Про платіжні послуги» від 30.06.2021 р., що значно покращить розвиток фінансових технологій. Після вторгнення російської федерації деякі криптовалютні біржі здійснювали зарахування своїм користувачам-українцям як допомогу, а наприкінці лютого 2022 року був створений державний криптовалютний фонд, щоб збирати гроші на підтримку сил оборони та цивільного населення під час війни. Загальна сума зібраних коштів станом на 4 березня склала майже \$55 млн. На спеціальний рахунок НБУ станом на 4 березня надійшло близько \$250 млн [5]. Ці закони спрямовані на

впровадження кращих міжнародних стандартів, забезпечення регуляторного середовища для фінтеху, платіжних послуг, запровадження open-banking, надання даних кожному учаснику ринку, який має дозвіл регулятора і виконує платіжні послуги. Це дає змогу легалізувати криптовалютний бізнес і надати можливість учасникам ринку віртуальних валют доступу до ринку банківських послуг.

Суттєвий вплив на функціонування ринку віртуальних активів в Україні здійснюють ризики військової агресії з боку російської федерації. Належне нормативно-правове регулювання ринку віртуальних валют обумовлює підвищення економічної ефективності та збільшення конкурентоспроможності України на міжнародних фінансових ринках. Тому впровадження моделі врегульованого функціонування криптовалют є пріоритетним вектором розвитку національної економіки[6].

Отже, необхідно посилити заходи подальшого врегулювання операцій з віртуальними валютами на національному фінансовому ринку. Нині складних умовах економіки України постає виклик щодо лібералізації та створення умов для розвитку нових фінансових інструментів, які повинні відповідати вимогам динамічного розвитку світу. Було б доцільним провести ефективну інтеграцію вітчизняних правових норм відповідно до міжнародних стандартів країн з напрацьованою практичною базою в даній сфері. Це визначає взаємний вплив ринку віртуальних валют та інших складових у фінансовій екосистемі.

Література

1. Volosovych S., Baranyuk Y. (2018) Tax control of cryptocurrency transactions in Ukraine. Banks and Bank Systems. Vol. 13. Iss. 2. P. 89-106
2. Частка власників криптовалюти в Україні – найбільша у світі // СЛОВО І ДІЛО. – 13 жовтня 2021 URL: <https://www.slovoidilo.ua/2021/10/13/infografika/finansy/chastka-vlasnykiv-kryptovalyuty-ukrayini-najbilsha-sviti>
3. Петрівський О. Війна зміцнила позиції криптовалюти та фінтеху в Україні: що далі. Ukraine Economic Outlook. Мінфін. URL: <https://minfin.com.ua/ua/crypto/articles/voyna-ukrepila-pozicii-kryptovalyuty-chego-zhdat-dalshe/>
4. В 50 разів більше ринку акцій. Радник Федорова підрахував добовий обіг криптовалюти в Україні // Мінфін. – 3 вересня 2021 URL: <https://minfin.com.ua/ua/2021/09/03/71001717/>
5. На допомогу Україні надсилають десятки мільйонів у криптовалютах. Як віртуальні гроші та NFT допомагають армії / Дарина Антонюк // Forbes Ukraine. - 5 березня 2022 URL: <https://forbes.ua/innovations/ulyublena-kripta-ilona-maskata-nft-khto-v-ukraini-zbirae-rozhertvi-u-kryptovalyuti-ta-na-shcho-vitrachayut-ii-04032022-4173>
6. Волосович С. В. Віртуальна валюта: глобалізаційні виклики та перспективи розвитку. Економіка України. 2016. №4. С. 68-78.

ВПЛИВ ВАЛЮТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ НА ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ТА СТАН БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ: ЧИННИКИ, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ

Ю. О. Огренич, *д. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,*

Запорізький національний університет, м. Запоріжжя, Україна

Д. О. Матвієнко, *здобувач другого рівня вищої освіти,*

Запорізький національний університет, м. Запоріжжя, Україна

Валютне регулювання виступає одним із важливих чинників збереження та посилення економічної стабільності України. Валютне регулювання впливає на ефективність функціонування валютного ринку, дозволяє ліквідувати наслідки фінансової кризи, відновити стабільність національної валюти, утримати курс гривні та відіграє важливу роль як на національному, так і міжнародному рівнях.

На валютний курс впливають чинники, що характеризують економічний добробут та розвиток країни, зокрема: зміна рівня ВВП, стан торговельного балансу країни, рівень інфляції, внутрішня та зовнішня пропозиція грошей, відсоткові ставки, стан політичного розвитку, державне регулювання валютного курсу, спекулятивні потоки капіталів [1, с. 26-27]. Ці ж чинники стають орієнтирами стосовно зміни політики валютного регулювання. У свою чергу, валютне регулювання зорієнтовано на зменшення негативного впливу зовнішніх та внутрішніх факторів на економічну стабільність та розвиток країни і посилення її розвитку.

«Національний банк України (НБУ) стрімко відреагував на можливі ризики валютного ринку і прийняв Постанову №18 від 24 лютого 2022 року «Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану» («Постанова №18»))» [2]. НБУ свідомо зафіксував курс валют (рис. 1). Подібний крок був життєво необхідний для забезпечення збереження економічної стабільності в Україні.

З кінця лютого по кінець липня 2022 року, курс долара втримувався на рівні 29,25 гривень. Після цього, в кінці липня 2022 року, курс долара значно підвищився та досяг відмітки у 36,57 гривень. Варто відмітити, що курс євро, навіть не маючи жорсткої фіксації доволі сильно корелює із фіксованим

курсом долару. Разом із фіксацією курсу, НБУ запровадив обмеження, щодо купівлі-продажу іноземних валют (рис. 2).

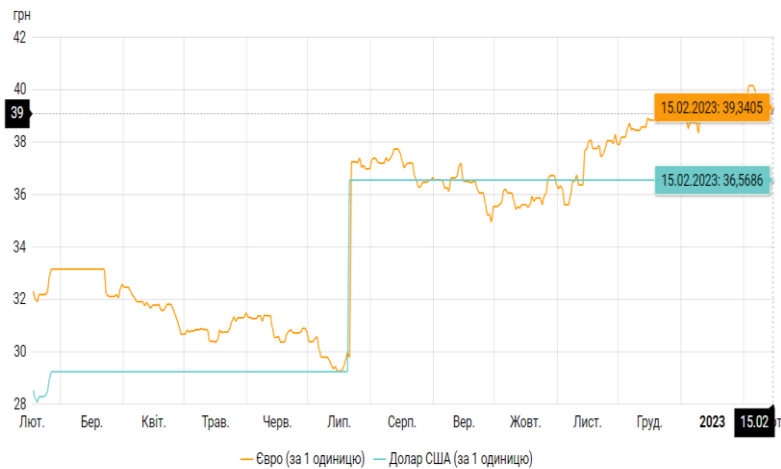

Рисунок 1 – Динаміка офіційного курсу гривні до долара США та євро [3]

Обмеження купівлі-продажу іноземної валюти для фізичних осіб призвели до різкого скорочення обсягів зазначених операцій у перші місяці війни. Це скорочення було очікуваним, враховуючи майже повну заборону купівлі-продажу валюти з метою втримання національної економіки від занадто різких кризових спадів. Помітним є поступове відновлення обсягів зазначених операцій з червня, що стало наслідком послаблення обмежень на операції з іноземними валютами.

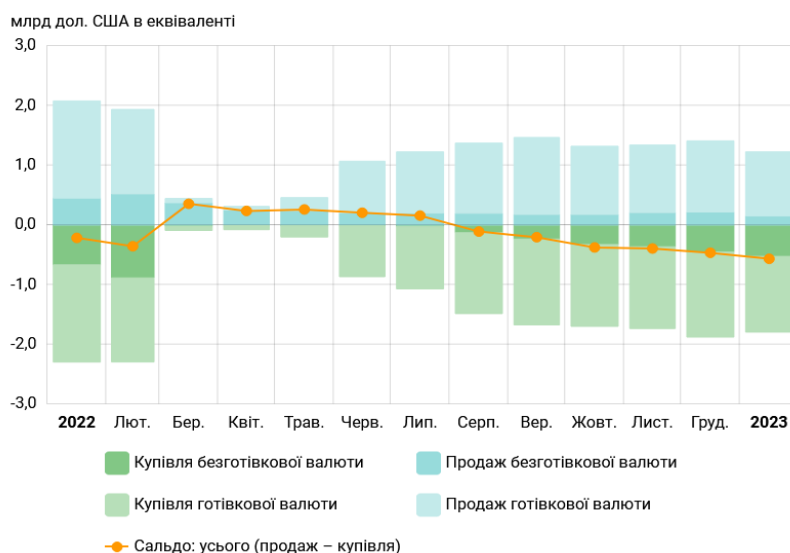

Рисунок 2 – Операції фізичних осіб з купівлі/продажу іноземної валюти [3]

НБУ встановив обмеження на валютні операції та рух капіталу, щоб зберегти цінову та фінансову стабільність. Така адаптація політики НБУ та запровадження антикризових заходів дозволили пом'якшити шок на початку

війни для банків, захистити інтереси бізнесу та громадян, а також підтримати безперебійність розрахунків [2]. Проте, підприємства зіштовхнулися з проблемою скорочення внутрішнього попиту, відсутністю логістики та імпорту, що негативно впливає на процес виробництва, результати діяльності. Крім того, підприємства мають потребу в імпортному обладнанні для відновлення роботи та у залученні фінансових ресурсів.

Зазначені проблеми не стосуються товарів та послуг, що увійшли до списку критичного імпорту, який постійно розширювався відповідно до потреб політичної, соціально та економічної безпеки країни. Однак, більша частина товарів, обладнання та послуг, що відноситься до різних сфер економіки не належать до даної категорії критичного імпорту. Така ситуація унеможливорює легальний імпорт та здійснення розрахунків із контрагентами. Страхові компанії не можуть надавати свої послуги у необхідному для бізнесу об'ємі через неможливість розрахунків із брокерами та перестраховиками-нерезидентами.

Зараз існує можливість отримання спеціального дозволу від НБУ на переказ коштів за кордон. Однак, складність, багатоступінь, тривалість та необхідність отримувати дозвіл на кожну подібну операцію, робить цю операцію недостатньо ефективною. Можливість використання розрахунку валютною карткою за кордоном також не має достатньої ефективності через ліміт у 400 000 тисяч на день за одним контрактом. Окрім того, НБУ спочатку скоротив та потім збільшив граничні строки розрахунків за експортно-імпортними операціями. Проте, цього періоду не вистачає певним категоріям бізнесу [2].

Щодо перспектив подальшого валютного регулювання, то вони повинні бути спрямовані на посилення економічної стабільності, підвищення безпеки економіки України. Очевидним є той факт, що по закінченню війни, жорстка фіксація валютного курсу буде поступово слабшати. Також, враховуючи заяви уряду, можна очікувати підвищення курсу долара до рівня 45,8 гривень до кінця 2023 року. Крім того, КМУ буде розширювати перелік критичного імпорту, даючи можливість бізнесу «набрати обороти» та посилити економічну активність в країні. За рахунок зазначених заходів, НБУ та Уряд продовжать зберігати економічну стабільність у воєнний час та забезпечать відновлення економіки у післявоєнний період.

Література

1. Дзюблюк О. В. Валютна політика : навч. посіб. Тернопіль : ТДЕУ, 2006. 91 с.

2. CMS Cameron McKenna Nabarro Olswang. Як новації валютного регулювання НБУ впливають на бізнес. ТОВ «ЛІГА ЗАКОН». URL: https://biz.ligazakon.net/analytics/211851_yak-novats-valyutnogo-regulyuvannya-nbu-vplivayut-na-bznes (дата звернення: 13.02.2023).

3. Валютний ринок. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/markets/currency-market> (дата звернення: 13.02.2023).

КАЗНАЧЕЙСЬКЕ ВИКОНАННЯ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ

*О. О. Олійник, к. е. н., доцент, доцент
кафедри фінансів, банківської справи та
страхування,
Дніпровський державний аграрно-
економічний університет, м. Дніпро,
Україна*

Участь органів казначейства в процесі касового виконання доходної частини бюджету, зорієнтована те, щоб максимально точно визначити обсяг ресурсної бази бюджету як в цілому, і за окремими видами доходів у адміністративно-територіальному розрізі. Наявність інформації про обсяг ресурсної бази відповідних бюджетів, рух бюджетних коштів та їх деталізація, надають органам державної виконавчої влади та місцевого самоврядування великі можливості для маневрування ресурсами та оперативного контролю за ними. Система обслуговування бюджетів за доходами в Україні ґрунтується на комплексі касових операцій, які проводять органи державного казначейства.

До системи органів, які мають повноваження у сфері виконання бюджету, входять фінансові органи, органи грошово-кредитного регулювання та органи державного фінансового контролю, кожен з яких виконує свої завдання та діє в рамках встановлених повноважень [1]. При цьому чільну роль у виконанні бюджету належить казначейським органам, які за своїми повноваженнями сприяють виконанню бюджету країни за визначеними їх основними функціями: касове виконання бюджету за видатками та доходами; управління готівкою; управління єдиним рахунком; управління державним боргом та ін.

В даному разі під «казначейським виконанням бюджету» пропонується розуміти регламентовану нормами бюджетного законодавства організацію виконання державного бюджету за допомогою здійснення спеціальним органом виконавчої влади – казначейством – управління бюджетними коштами у поточному фінансовому періоді через систему обліку руху коштів

на єдиному рахунку, систему контролю за доведенням бюджетних асигнувань до бюджетотримувачів та витрачанням бюджетних коштів.

Сутність поняття «казначейське виконання бюджетів» як економічної та фінансової категорії розкривають такі ознаки:

- казначейство є касиром усіх розпорядників та одержувачів бюджетних коштів;
- казначейством застосовується система особових рахунків бюджетних установ;
- здійснюється доведення бюджетних коштів з єдиного рахунку бюджету безпосередньо до кінцевих бюджетотримувачів;
- здійснюється формування відповідних умов для реалізації заходів щодо підвищення ефективності, оперативності та якості контролю витрачання бюджетних коштів.

За такого підходу казначейська система виступає дієвим інструментом, який забезпечує функціонування бюджетної системи держави за допомогою ефективного касового виконання бюджету, з окресленням певної моделі свого функціонування.

Розглядаючи моделі виконання бюджету безпосередньо через діяльність казначейських органів, ми можемо поділити їх за такими основними ключовими ознаками:

- роль казначейських органів у процесі виконання бюджету:
- пасивна роль: казначейство обмежує власну діяльність простим виділенням ресурсів бюджетним установам відповідно до затверджених бюджетів;
- активна роль: коли казначейство, окрім простого виділення ресурсів, може встановлювати ліміти на зобов'язання та на оплату витрат;
- гіперактивна роль: казначейські органи на основі заздалегідь встановлених критеріїв можуть дозволяти проводити певні витрати;
- інструменти казначейського виконання бюджету:
  - ліміти бюджетних зобов'язань;
  - бюджетні та фінансові ліміти;
  - бюджетні асигнування та ін.;

Розглядаючи функції бюджету та визначаючи їх взаємозв'язок із роллю казначейства у бюджетному процесі, слід звернути увагу, що основною функцією бюджету є забезпечення матеріальної основи держави через акумулювання коштів з наступним ефективним розподілом фінансування різних завдань на вирішення соціально-економічних проблем. Тому визначаючи роль Казначейства України у сфері виконання бюджету, ми

приходимо до висновку, що це орган, який здійснює заходи щодо зміцнення стійкості, надійності, прозорості фінансової системи країни з вирішенням найважливіших соціально-економічних проблем та забезпеченням безпеки фінансових коштів публічно-правових утворень.

Підвищення ефективності та результативності функціонування казначейської системи в Україні вплине на національний бізнес. А такі характеристики як прозорість, ієрархічність, упорядкованість, цілеспрямованість, що властиві оптимізованій казначейській системі, виступлять як елементи сучасних бізнес-моделей, а також моделей оцінки інноваційної політики на підприємствах різних галузей економіки.

Отже, удосконалюючи казначейську систему виконання бюджету, її функціональну та управлінську структуру, можна оптимізувати та підвищити ефективність та результативність системи управління державними фінансами в цілому. Напрями оптимізації повноважень Казначейства України дозволять не лише якісніше здійснювати виконання бюджету, а й кваліфіковано планувати його формування. Перехід до моделі активної системи виконання бюджету та активізації в ній казначейських органів із розширеним інструментарієм (крім лімітів бюджетних коштів), що включає бюджетні асигнування з широким функціональним набором, прискорить процес переходу до програмного виконання бюджету.

Література

1. Стоян В. І. Казначейське обслуговування доходів в Україні. Бухгалтерський облік в бюджетних і некомерційних організаціях. 2016. № 21. С. 23-29.

ТІНЬОВА ЕКОНОМІКА В УКРАЇНІ ТА НАПРЯМИ ЇЇ ПОДОЛАННЯ

Є. І. Пігуль, аспірант,
*Сумський державний університет, м. Суми,
Україна*

В сучасних умовах економічного розвитку важливим питанням є необхідність забезпечення стійкого та сталого економічного зростання країни через мінімізацію як внутрішніх так і зовнішніх загроз фінансово-економічній безпеці України, що в свою чергу буде впливати на підвищення рівня життя населення. Слід зазначити, що тіньовий сектор економіки властивий майже всім країнам світу.

Збільшення частки тіньової економіки негативно впливає на ефективність функціонування економічної та соціальної сфер, конкурентоспроможність вітчизняних суб'єктів господарювання, довіру до влади, впровадження реформ та інтеграцію у міжнародний економічний простір. Отже, проблема тінізації вітчизняної економіки є актуальною і дослідженню даного явища приділяється значна увага.

Привертає увагу той факт, що на міжнародному рівні Україна отримала репутацію країни з високим рівнем тіньової економіки та корупції, про що свідчать високі позиції у рейтингу за рівнем корупції. За оцінками Мінекономіки рівень тіньової економіки за останні роки (2012-2021 рр.) не мав чіткої тенденції і коливався по роках знаходячись в межах 28-36 % ВВП, і при цьому у 2021 році він збільшився на 2 відсоткові пункти порівняно з аналогічним періодом 2020 року і становив 32% ВВП.

До основних причин тінізації вітчизняної економіки України можна віднести:

– неефективне управління державними фінансами. Так, в сфері державних фінансів умовами, які сприяють підвищенню рівня тінізації економіки України є наступні: існуюча система планування бюджету, процес розподілу коштів через державні закупівлі, система державного фінансового моніторингу та контролю;

– недосконалість податкової політики. Недостатньо ефективна робота фіскальних органів сприяє підвищенню рівня можливості ухилення від сплати податкових платежів, застосовуючи різні варіанти махінацій, створення підставних суб'єктів господарювання з метою переведення у готівкові кошти тіньові доходи, проведення контрабандних, нелегальне виробництво та реалізація підакцизних товарів, незаконне виведення капіталу за межі країни та ін.;

- високий рівень корупції у державних органах влади;
- нестабільне політичне середовище;
- недостатній ступінь розвиненості безготівкових розрахунків.

Проведення значної частини платежів у готівковій формі призводить до недоотримання коштів податкових платежів до бюджету;

- недотримання положень законодавства у сфері протидії корупції;
- значні обсяги витрат під час ведення законного бізнесу, зокрема отримання суб'єктам підприємницької діяльності різного роду дозвільних документів;

– порушення у сфері зовнішньоекономічної діяльності, зокрема в частині діяльності митних органів [1].

Пріоритетними напрямками для детінізації економіки України, враховуючи сучасний стан політико-економічної ситуації та трансформаційні перетворення є [2]:

- створення сприятливих умов для ведення бізнесу;
- реалізація антикорупційних реформ;
- вдосконалення фіскального адміністрування;
- удосконалення управління державними фінансами.

Державна політика детінізації економіки буде сприяти зміцненню економічної безпеки України, що в свою чергу призведе до стимулювання активізації діяльності суб'єктів підприємництва, підвищення рівня життя населення та соціально-економічного розвитку країни.

Література:

Савич О. В. Основні чинники та шляхи протидії тінізації економіки України. Ефективна економіка. 2015. № 2. Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3827>.

Шевчук І. В. тіньова економіка як загроза безпеці України в економічній сфері. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2016. № 12. Режим доступу: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1176>.

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ

Г. Б. Погрішук, *д. е. н., професор,
професор кафедри фінансів, банківської
справи та страхування,
Вінницький навчально-науковий інститут
економіки Західноукраїнського
національного університету, м. Вінниця,
Україна*

Н. М. Головай, *к. е. н., доцент, доцент
кафедри фінансів, банківської справи та
страхування,
Вінницький навчально-науковий інститут
економіки Західноукраїнського
національного університету, м. Вінниця,
Україна*

Фінансовий контроль виступає основним підґрунтям ефективного управління національним господарством України. Він уможливує всебічне спостереження за процесом управління державною власністю, що дає змогу впливати на різноманітні економічні процеси, стежити за дотриманням економічної безпеки держави, спостерігати досягнення фінансової самодостатності окремих галузей економіки та регіонів, оцінювати збалансованість бюджетів, захищеність інтересів громадян та суспільства країни в цілому. За таких умов належна організація та ефективне функціонування державного фінансового контролю є важливим завданням економічної політики держави і сприятиме дотриманню її національних інтересів, зростанню рівня раціонального управління державними ресурсами, прогнозованому розвитку економіки. Особливо гостро постає питання забезпечення економічної безпеки країни в умовах запровадженого воєнного стану та зростаючої економічної кризи, що має спонукати керівні державні органи до посилення і чіткого розподілу повноважень та функцій відповідних служб державного фінансового контролю.

Відповідно до чинного законодавства, державним фінансовим контролем охоплюються такі найважливіші для суспільства сфери як оборона, паливно-енергетичний сектор, агропромисловий комплекс, житлово-комунальне господарство, освіта і наука, охорона здоров'я і соціальний захист населення, інфраструктура і транспорт тощо. Планування та реалізація заходів державного фінансового контролю визначається з урахуванням їх актуальності, соціально-економічного значення, обсягів фінансування окремих бюджетних програм, а також обумовлена наявністю потенційних

ризиків допущення фінансових зловживань, виявлення та забезпечення усунення незаконних, нецільових витрат та недостач ресурсів.

Отже, виходячи з вищезазначеного, на сьогодні існує невідкладна необхідність удосконалення організації державного фінансового контролю з огляду на об'єктивну потребу побудови стійкої протипаги існуючим загрозам у фінансовій системі, що в свою чергу має створити ряд передумов до зменшення кількості й обсягів та бюджетно-фінансових зловживань; покращення рівня фінансової дисципліни та зменшення нецільових витрат; забезпечення вчасного і повного надходження до бюджету податків, зборів та обов'язкових платежів; удосконалення законодавчих норм та посилення відповідальності учасників бюджетного процесу.

Варто відмітити, що вітчизняна система державного фінансового контролю, яка сформувалася нині, передбачає сукупність слабо взаємодіючих між собою самостійних служб, кожна з яких наділена відповідними повноваженнями та реалізує свої контрольні функції у визначених межах законодавчих вимог. За таких обставин, незважаючи на проведену в останні роки реорганізацію та помітне скорочення кількості контролюючих органів в Україні, ще і досі залишилися такі державні служби, які мають дублюючі функції. Існування досить розгалуженої кількості служб та інспекцій в Україні, які належать до державних контролюючих органів не тільки спричиняє великі витрати бюджетних ресурсів, а й призводить до не виправданого зростання частоти й тривалості перевірок суб'єктів господарювання.

Таким чином, підбиваючи підсумок проведеного дослідження, можемо зробити такі висновки: по-перше, на сьогодні державний фінансовий контроль є вагомим інструментом запобігання порушень щодо неефективного, незаконного, нецільового використання державних чи комунальних коштів і майна, інших активів держави, неправомірного ведення бухгалтерського обліку і достовірності фінансової звітності, неефективного функціонування системи внутрішнього контролю; по-друге, проведення державного фінансового контролю відповідними службами уможливорює здійснення об'єктивної оцінки щодо потенційних корупційних ризиків та неефективного управління державним майном у майбутньому та вживання необхідних заходів для мінімізації їх виникнення; по-третє, головною місією інституту фінансового контролю на державному рівні має стати забезпечення економічної безпеки на основі впровадження ефективної фінансової політики, забезпечення ефективного процесу формування, розподілу та продуктивного використання фінансових ресурсів.

Серед наступних етапів удосконалення організації та функціонування інституту державного фінансового контролю можемо виділити такі: гармонізація вітчизняного законодавства відповідно до стандартів Європейського Союзу; чітке розмежування та закріплення повноважень, функцій та компетенції за відповідними службами державного фінансового контролю; розбудова механізму взаємодії з інституціями ЄС, вивчення та використання кращих європейських практик і законодавства; підвищення якості кадрового забезпечення служб фінансового контролю на різних рівнях управління; підвищення рівня прозорості контролюючих органів на основі використання всіх можливих інформаційно-комунікаційних технологій поширення інформації; впровадження сучасних ІТ-рішень в діяльність органів державного фінансового контролю для створення умов ефективного виконання ними завдань та ідентифікації, аналізу та оцінки ризиків діяльності публічних органів, зокрема високоризикових операцій публічних органів; чітка регламентація обміну інформацією між контролюючими органами (Держаудитслужба, Державна податкова служба України, Державна казначейська служба України, Держфінмоніторинг тощо), а також забезпечення автоматизованого доступу до відповідних баз даних щодо результатів заходів контролю.

СВІТОВИЙ ДОСВІД ВІДНОВЛЕННЯ ПОСТКРИЗОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Д. М. Подухайло, здобувач першого рівня вищої освіти,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

М. В. Скрипник, здобувач першого рівня вищої освіти,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Науковий керівник – Л. І. Бровко,
к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів,
банківської справи та страхування,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Економічна ситуація країни, на території якої відбуваються військові дії, погіршується з кожним днем. Адже війна завжди супроводжується колосальними руйнуваннями, численними знищеннями капіталу та інфраструктури життєзабезпечення населення. Російська агресія, починаючи з 2014 року була головною причиною втрат в економіці нашої країни. За 8 років війни на Сході, Україна понесла значні збитки в інфраструктурі, об'єктах промисловості та інших суб'єктах економічної сфери, а через повномасштабне вторгнення ситуація набрала ще більших обертів. Для того щоб зберегти економіку України під час війни та відбудувати її після закінчення військових дій, не завадить дізнатися досвід інших країн, які не тільки вистояли у протистоянні, але і змогли покращити свій економічний стан.

Найбільш виразним прикладом післявоєнного відновлення є «План Маршалла» та відбудова 5 країн: Західної Німеччини, Італії, Японії, Південної Кореї та Ізраїлю. Ці країни зазнали найбільших руйнувань, але змогли не тільки відновитися, а й досягти значного економічного прогресу. Наприклад, Німеччина, Італія та Японія, на сьогодні, входять в топ 10 економік світу.

План Маршалла - програма економічної допомоги європейським державам після Другої світової війни, яка почала діяти в квітні 1948 р.. Головним інструментом допомоги була фінансова допомога з боку США, яка на кінець 1951 р. склала понад 17 млрд. доларів (в наш час – 210 млрд. доларів). Завдяки програмі європейський ВВП підвищився на 32,8%, зі 119 млрд. (1947 р.) до 159 млрд. (1951 р.), промислове виробництво зросло на 40%, обсяг сільськогосподарської продукції – на 11% у порівнянні з довоєнним рівнем.

Найуспішнішими представниками економічного відновлення стали Німеччина та Італія, тож розглянемо їх детальніше.

Німецьке економічне диво. Після поразки, в Німеччині було зруйновано 25% житла, 20% промислових об'єктів, 40% транспортної інфраструктури, виробництво скоротилося в 7 разів. Безробітним визнавався кожен другий німець, панувала величезна інфляція та значний державний борг. З усього фонду плану Маршалла, на Німеччину пішло лише 9%, тож уряд країни доклав максимальних зусиль для її відродження.

Основи повоєнного відновлення Німеччини:

- скасування Людвігом Ерхардом державного контролю за цінами на товари та 90% контрольних обмежень бізнесу;
- відновлення та заміна військової промисловості на легку, харчову та текстильну, збільшення виробництва побутової техніки та автомобілів;
- відновлення виробництва алюмінію та верстатів;
- спрямування коштів переданих країні у рамках плану Маршалла до спеціальних фондів зорієнтованих на розвиток країни;
- мінімізація бюджетів державних та місцевих органів;
- випуск державних облігацій, кошти від реалізації яких, спрямовувалися на підтримку підприємств;
- основний потік видатків державного бюджету був спрямований на розвиток бізнесу.

В результаті, у 1962 році Західна Німеччина перевершила рівень промислового виробництва втричі. Середньорічні темпи економічного зростання протягом 15 років становили близько 9,2%.

Італійський економічний бум. Історія італійського відродження заснована на державно-монополістичному капіталізмі. В 1951 році уряд Італії створив пріоритетну систему, суть якої була в тому, щоб розподіляти дефіцитну сировину, в першу чергу, між великими монополістами. Такий самий принцип ввели і для видачі кредитів. Пізніше це призвело до швидкого розвитку монополістів, які захопили зовнішні ринки та дали поштовх зростанню промислового виробництва.

Також великим поштовхом стала корейська війна, через яку виникла потреба у виробництві танків та літаків, продаж італійської сталі прискорив індустріальне та економічне зростання. В найбільш розвинених індустріальних містах основною продукцією стали: модний одяг та взуття, друкарські машинки, пральні машинки, автомобілі, обладнання та бензин. Стабілізувався імпорт та експорт. Крім цього, вагомим кроком стала аграрна реформа 1950-1955 років, суть якої була в закупівлі державою земельних

ділянок площею понад 100 га з подальшим продажем громадянам. Ця реформа допомогла збільшити ефективність аграрного сектору економіки та активізувати попит на машини та обладнання для фермерів.

В результаті Італія перетворилася на індустріально-аграрну передову державу. У 1959, 1960, 1961 і 1962 роках економічне зростання досягло відповідно 6,4%, 5,8%, 6,8% і 6,1% ВВП. У період 1957-1960 років середній річний приріст індустріального виробництва становив 31,4%. Разом, за період з 1953 року по 1962 рік обсяг промислового виробництва в Італії зріс утричі.

Дивлячись на успішне відродження економік цих країн, можемо бачити, що навіть після тотального розвалу країни є шанс позбутися старих недоліків та створити нову, забезпечену та могутню державу. Шлях до відновлення кожної країни є унікальним та залежить від багатьох факторів, але є основні інструменти для вдалого відродження: розвиток виробництва, ефективно вкладення та розподілення коштів, вчасні та продумані реформи, державне регулювання економіки. Саме від вдалого використання інструментів зростання економіки залежить чи досягне наша країна успіху, чи доповнить список невдалих прикладів.

ФІНАНСОВА СИСТЕМА УКРАЇНИ У ВОЄННИЙ ЧАС ТА ЇЇ ВІДНОВЛЕННЯ

*К. М. Роменська, к. е. н., доцент, доцент
кафедри фінансів, банківської справи та
страхування
Університет митної справи та фінансів,
м. Дніпро, Україна*

Повномасштабна війна стала новим фактором впливу на фінансову систему України, що переживає найтривожніший момент у своїй історії. Щоб вистояти у війні, країні потрібна не лише сила зброї, а й фінансове підґрунтя. Сьогодні фінансовій системі країни необхідно розраховувати переважно на внутрішніх інвесторів, що так чи інакше пов'язують своє майбутнє з Україною.

У довоєнний період прогноз економічного і соціального розвитку України на 2022-2024 роки було схвалено постановою Кабінету Міністрів України «Про схвалення Прогнозу економічного і соціального розвитку України на 2022-2024 роки» [1]. Прогноз розроблений за базовим сценарієм, до якого закладено подальше поступове прискорення економічного зростання, яке вже очікується за підсумком 2021 р. після значних втрат, що були у 2020 р.

внаслідок пандемії COVID-19 у світі. Трирічний прогноз дозволив сформувати середньострокові орієнтири для бізнесу та інвесторів, а прогнозні макропоказники стали основою під час підготовки проекту Державного бюджету України на 2022 р. Метою розроблення документу є формування уявлення щодо розвитку економіки до 2024 р. на основі аналізу результатів розвитку економіки у 2020 р., впливу пандемії COVID-19 у 2020-2021 рр., врахування реалізації основних положень Програми діяльності Кабінету Міністрів України, Національної економічної стратегії на період до 2030 р., затверджених постановами Кабінету Міністрів України [2; 3], інших програмних та прогнозних документів й обмежень, які накладатимуть зовнішні та внутрішні умови функціонування економіки.

Цей документ став базою для підготовки Бюджетної декларації на 2022-2024 рр. [4]. Проте наслідки повномасштабного нападу росії завдають значних втрат економіці України та створюють суттєвий проінфляційний тиск. Як наслідок, у 2022 р. інфляція дещо перевищить 30%, а ВВП скоротиться на третину [5].

На тлі повномасштабної війни Росії проти України з 24 лютого 2022 р. відновлення фінансової системи України й налагодження взаємодії з міжнародними партнерами для найоптимальнішого вирішення завдань і викликів, що стоять перед Україною, є найбільш актуальним питанням для України в нинішній ситуації. 4-5 липня 2022 р. Швейцарія спільно з Україною прийняла Міжнародну конференцію з питань відновлення України (URC 2022) у м. Лугано (Швейцарія). На конференції представниками з України представлено потужний та всеохоплюючий план відновлення країни. Реалізація цієї стратегії, що отримала схвальні оцінки та підтримку від міжнародних партнерів, розрахована на 10 років. Сутність її полягає у здійсненні до 2032 р. стрибку від перехідної (транзитної) економіки до економіки, що розвивається. Погодження та реалізація цього проекту в найближчій перспективі дасть значний поштовх економічному відновленню та пришвидшенню зростання ВВП до двозначного рівня. Отже, не дивлячись на складні умови для інвестування Уряд останнім часом активно ініціює програми відновлення економіки та фінансової системи України. Міністерство економіки України забезпечує проведення інвестиційної політики та міжнародного інвестиційного співробітництва [6].

Література:

1. Про схвалення Прогнозу економічного і соціального розвитку України на 2022-2024 роки. Постанова Кабінету Міністрів України від 31.05.2021 №586. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-2021-%D0%BF#Text>

2. Програма діяльності Кабінету Міністрів України. Постанова Кабінету Міністрів України від 12.06.2020 № 471. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/471-2020-%D0%BF#Text>

3. Національна економічна стратегія на період до 2030 року. Постанова Кабінету Міністрів України від 03.03.2021 № 179. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/prozatverdzhennya-nacionalnoyi-eko-a179>

4. Про схвалення Бюджетної декларації на 2022-2024 роки. Постанова Врховної ради України від від 15 липня 2021 року № 1652-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1652-IX#Text>

5. Квартальні національні рахунки. URL: <https://ukrstat.gov.ua/>

6. Міністерство фінансів України. URL: <https://www.mof.gov.ua/uk>

ФІНАНСУВАННЯ ВІТЧИЗНЯНОЇ СИСТЕМИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В КРИЗОВИХ УМОВАХ

Т. В. Сальникова, к. е. н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Університет митної справи та фінансів, м. Дніпро, Україна

Кризовий період для України став за останні роки хронічним станом завдяки тривалому періоду пандемії та військовим діям. З 2022 р. витрати на оборону стали основним акцентом видаткової частини Державного бюджету. В цих умовах медична галузь є однією із життєво необхідних. Ще у 2017 р. почався активний процес реформування системи охорони здоров'я для забезпечення можливості збільшення фінансування, підвищення заробітних плат медичних працівників та якості медичних послуг. Вже з 2018 р. бюджет створеної в межах реформи Національної служби здоров'я України складав 8,3 млрд грн, а до 2022 р. видатки на НСЗУ з Державного бюджету зросли вже на 1806,6%. Основна частина фінансування направляється на програму державних гарантій медичного обслуговування населення, що дало змогу покращити якість медичних послуг за основними напрямками, про що свідчать результати опитувань населення.

Частка видатків на СОЗ у видатках Державного бюджету за період 2018 – 2022 рр. зросла з 2,29% до 6,81%, з максимумом у 11,44% у 2021 р. При цьому з 2022 р. видатки на оборону склали 42,24%. На 2023р. заплановано видатки на оборону та нацбезпеку в розмірі 43,22%. В цілому, за 2018-2022 рр. видатки на оборону зростали з 97,02 млрд грн (9,84%) у 2018 р. до 127,53 млрд грн (8,56%) у 2021 р. та до 1142,84 млрд грн (42,24%) у 2022 р. Лише у 2020 р. та 2021 р. частка видатків на охорону здоров'я перевищила частку видатків на оборону у сукупних видатках Державного бюджету [1]. Планові показники видатків на охорону здоров'я в Державному бюджеті 2023р. складають 176,1 млрд грн (-8,2 млрд за 2022р.), що становить 6,7% видатків Державного

бюджету і 2,8% прогнозованого ВВП. І хоча на 2023 р. видатки на охорону здоров'я зменшено, показник фінансування значно перевищує рівень фінансування до початку реформи, що свідчить про дотримання курсу уряду на зміцнення та розвиток СОЗ навіть у складних умовах війни та необхідності у збільшення фінансування оборони. Частка видатків на охорону здоров'я з ДБУ у ВВП до реформи у 2018 р. складала 0,64%, у 2019 р. – 0,97%, а вже у 2020 р. та 2021 р. частка досягла рекордних 2,98% та 3,12% відповідно. За рекомендацією ВОЗ потреба у фінансуванні охорони здоров'я становить 5–7 % від ВВП. Станом на 01.06.2022 р. обсяг видатків на охорону здоров'я за загальним та спеціальним фондом становив у цілому за зведеним бюджетом 225 млрд грн (4,8 % до ВВП) [2].

Аналізуючи джерела фінансування системи охорони здоров'я за 2020 р., можемо стверджувати, що витрати на охорону здоров'я формуються на 49,9% з коштів уряду (36,9% - центральний уряд, 12,8 % – муніципальний, 0,13% - фонди соціального страхування), 49,7% - коштів приватного сектору. Частка муніципального уряду у фінансуванні скоротилась з 38,19% у 2017 р. до 12,83% у 2020 р. на користь центрального уряду. Ще одним джерелом фінансування є зарубіжні джерела, які за аналізований період скоротились на 25,6%, і склали у 2020 р. 1496,7 млн грн. (0,45% загальних витрат на охорону здоров'я) [3].

Таким чином, навіть у кризових умовах та умовах військового часу уряд знаходить можливості для активізації фінансового забезпечення СОЗ, залучаються приватні джерела, активізується страхова медицина.

Література:

1. Видатки Державного бюджету: Державний веб-портал бюджету для громадян. URL: <https://openbudget.gov.ua/national-budget/expenses?class=functional&view=table>
2. Мінфін: За 6 місяців видатки державного бюджету на охорону здоров'я. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/minfin-za-6-misiatsiv-vydatky-derzhavnoho-biudzhetu-na-okhoronu-zdorovia-zdiisneno-v-obsiazi-822-mlrd-hryven#:~:text=>
3. Сателітний рахунок охорони здоров'я в Україні. URL: https://ukrstat.gov.ua/metaopus/2020/1_04_00_02_2020.htm

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ФІНАНСУВАННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В КОНТЕКСТІ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

С. В. Сидоренко, здобувачка *третього
рівня вищої освіти,
Дніпровський державний аграрно-
економічний університет, м. Дніпро,
Україна*

Науковий керівник – І. П. Приходько,
*д. н. з держ. упр., професор, завідувач
кафедри обліку, оподаткування та
управління фінансово-економічною
безпекою,
Дніпровський державний аграрно-
економічний університет, м. Дніпро,
Україна*

Дослідження проблем фінансового забезпечення територіальних громад сучасної України та їх органів місцевого самоврядування у контексті децентралізації має актуальне значення як для розвитку вітчизняної науки державного управління, так і для вирішення низки практичних питань, пов'язаних із спроможністю та розвитком територіальних громад, управлінням місцевими фінансовими ресурсами та фінансовою самостійністю місцевих органів влади [2].

Діяльність органів місцевого самоврядування у контексті вирішення проблем розвитку територіальних громад має бути активніше спрямована на пошук альтернативних джерел фінансування (рис. 1).

У різних територіальних громадах і регіонах, відповідно, у різній мірі актуальною постає проблема залучення інвестицій під час російської збройної агресії та її наслідків. У публічному просторі активно обговорюються питання щодо майбутньої відбудови країни, релокації бізнесу, залучення донорського фінансування та інвестицій тощо. У зв'язку із цим пропонуємо алгоритм дій відносно залучення територіальними громадами сучасної України інвестицій під час російсько-українського протистояння.

Застосування на практиці вищенаведеного алгоритму сприятиме залученню територіальними громадами інвестицій під час російської збройної агресії проти України, і як наслідок – покращенню соціально-економічної ситуації у громаді та регіоні.

Отже, однією із рушійних сил соціального та економічного розвитку країн є місцеве самоврядування, у контексті сучасної України – територіальні громади. Комплексна реформа децентралізації покликана забезпечити

органам місцевого самоврядування, відповідно до принципу субсидіарності, можливість самостійно вирішувати всі місцеві питання власними можливостями і ресурсами, зокрема фінансовими.

Рисунок 1 – Альтернативні джерела фінансування територіальних громад України

Джерело: складено автором.

Необхідність вирішення проблеми фінансового забезпечення територіальних громад, а отже і регіонів країни, набуває особливої актуальності в умовах сучасних викликів, що постали на шляху вітчизняного державотворення.

Література

1. Бізнес.Район. Як громаді залучити інвестиції під час війни. Інфографіка. URL: <https://business.rayon.in.ua/news/541368-yak-gromadi-zaluchiti-investitsii-pid-chas-viyni-infografika> (Дата звернення: 18.01.2023 р.).

2. Ситник Н. Фінанси об'єднаних територіальних громад: навчальний посібник / [Ситник Н. С., Стасишин А. В., Західна О. Р. та ін.]; за заг. ред. Н. С. Ситник. 2019. Львів : ЛНУ імені Івана Франка.

ІНФЛЯЦІЯ ТА ДОБРОБУТ ДОМОГОСПОДАРСТВ В УМОВАХ ВІЙНИ

*І. Л. Солодовникова, старший викладач
кафедри фінансів, банківської справи та
страхування,
Дніпровський державний аграрно-
економічний університет, м. Дніпро,
Україна*

Домогосподарства населення є однією з найважливіших економічних категорій. Якщо основна частина ВВП створюється суб'єктами господарювання різних форм власності, то саме споживання, без якого виробництво втрачає сенс, є очевидною прерогативою домашніх господарств.

Нажаль, найуразливішою категорією щодо наслідків інфляційних процесів є домогосподарства населення, так як основним джерелом доходів домогосподарств є заробітна плата, пенсії та стипендії.

Підвищення офіційного курсу гривні, зростання цін, безробіття і це лише декілька негативних економічних факторів, які на протязі 2022 року відчували на собі пересічні українці завдяки «спасінню» сусідньої держави-терориста.

Різке зростання рівня інфляції у 2022 році (рис. 1) пояснюється повномасштабним вторгненням росії на суверенну територію України: постійними руйнуваннями виробництв, знищенням інфраструктури, розлад логістичних зв'язків та завдання перебоїв з енергопостачанням.

Так, прискорена інфляція 2022 року знизилася реальний рівень доходів домогосподарств на 21%, відповідно знизилася купівельна спроможність та погіршилися умови життя населення. Більше половини доходів домогосподарств змушені витратити на продукти харчування, тоді як для населення, що проживає у прифронтових зонах цей показник збільшується до 75%.

Водночас, рух Нацбанку у напрямку активізації процентної політики всередині 2022 року та підвищення облікової ставки до 25% разом із подальшим розширенням лінійки інструментів для підтримки заощаджень громадян додатково сприяли стабілізації очікувань та стримуванню інфляції.

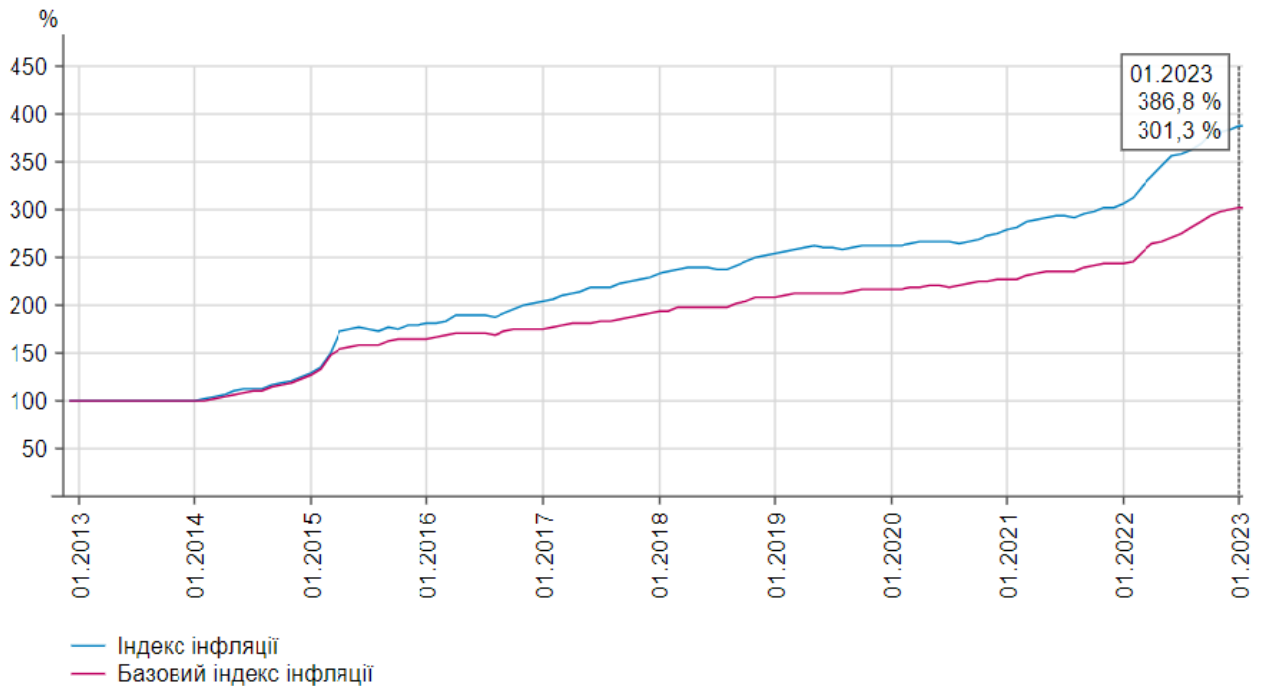

Рисунок 1 – Динаміка зміни індексів інфляції в Україні за 2013-2023 рр. (зростаючим підсумком)

Зростання споживчих цін гальмували й такі заходи Уряду, як мораторій на підвищення тарифів на житлово-комунальні послуги для населення та зниження окремих податків (зокрема ПДВ на пальне).

Щодо прогнозу інфляції у 2023 році Міністерство економіки України оцінює у 28% (закладено у Держбюджеті 2023р.), тоді як Нацбанк 2 лютого 2023 р. оприлюднив більш оптимістичні прогнози показника у 18,7%. Що свідчить про успішну адаптацію української економіки в умовах війни.

Отже, завдяки оперативному проведенню грамотної грошово-кредитної та валютної політики в перші місяці війни задля збереження фінансової та курсової стабільності в Україні ми наразі маємо досить стабільні економічні показники та оптимістичні прогнози на 2023 рік.

Література:

1. Інфляційний звіт, січень 2023. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/inflyatsiyniy-zvit-sichen-2023-roku>
2. Міністерство економіки України: сайт. URL: <https://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA>

НЕТАРИФНІ ОБМЕЖЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ЩОДО ІМПОРТУ ТОВАРІВ З УКРАЇНИ

*Т. Л. Томнюк, к. е. н., доцент, доцент
кафедри фінансів, обліку і оподаткування,
Чернівецький торговельно-економічний
інститут Державного торговельно-
економічного університету, м. Чернівці,
Україна*

Європейський союз є найбільшим торговельним партнером України, на якого у 2021 р. припадало близько 40% від загального обсягу торгівлі України. Найбільше Україна експортує до ЄС чорні метали, руди, електромашини, олію та зерно. Аналіз зовнішньоторговельного обороту України та Євросоюзу вказує на покращення експортних позицій України в абсолютних показниках завдяки дії Угоди про ПВЗВТ – порівняно з 2015 роком експорт зріс більш, ніж удвічі (з 13 до 26,8 млрд дол. США). Проте за рахунок зростання імпорту з ЄС не вдалося досягнути зрушень у торговельному балансі: якщо у 2015 році імпорт з ЄС переважав на 2,3 млрд дол. США, до 2020 року розрив зростав аж до 4,9 млрд дол. США, а у 2021 р. сальдо торговельного балансу на користь ЄС становило 2,1 млрд дол. США (табл. 1).

Таблиця 1 – Товарообіг між Україною та ЄС у 2015–2021 роках, млрд дол. США

Рік	Експорт з України в ЄС	Темп росту, %	Імпорт в Україну з ЄС	Темп росту, %	Сальдо
2015	13,0	х	15,3	х	2,3
2016	13,5	103,8	17,1	111,8	3,6
2017	17,5	129,6	20,8	121,6	3,3
2018	20,2	115,4	23,2	111,5	3,0
2019	20,7	102,5	25,0	107,8	4,3
2020	18,6	89,9	23,5	94,0	4,9
2021	26,8	144,1	28,9	123,0	2,1

*Складено за даними [1].

Такі диспропорції обумовлені нетарифними обмеженнями щодо постачання продукції українськими товаровиробниками. До прикладу: безмитні квоти на значну кількість аграрної продукції, як правило, вичерпуються вже в перші дні нового року, а Польща та Угорщина

застосовували обмежувальні заходи щодо товарів українського походження всупереч умовам угоди про асоціацію та ПВЗВТ.

Загалом, не зважаючи на підписання Угоди про поглиблену та всеохоплюючу зону вільної торгівлі (ПВЗВТ), зі скасуванням мит не відбулося форсування європейського ринку українськими товарами. Європейський Союз зберіг низку обмежень, які пояснюються вимогами антидемпінгового законодавства, захистом своїх виробників, зокрема фермерів, а також невідповідністю українських товарів європейським стандартам якості та безпечності для споживачів. Ці вимоги суттєво різняться в залежності від конкретного товару, але у цілому можуть бути згруповані за такими напрямками: технічні вимоги; екологічні вимоги; вимоги у сфері санітарних та фітосанітарних заходів. Крім того, до певних видів продукції на рівні ЄС встановлюються маркетингові стандарти, а також застосовуються імпорту обмеження, що також можуть розглядатися як механізми захисту внутрішнього ринку від імпортованих товарів, якість і безпека яких не відповідає вимогам Євросоюзу.

У результаті обмежень збережено антидемпінгові мита на українську металургійну сировину і продукцію, встановлено мізерні квоти й «сертифікаційні» перепони при постачанні більшості видів нашого аграрного експорту. Згідно Угоди у перехідний період, до 1 січня 2023 року, понад півтори сотні видів української промислової продукції в ЄС повинні обкладати митом.

Для деяких українських товарів, переважно фруктів та овочів, діяла система «вхідних цін», яка передбачає формування надбавки на ціну товарів українського експорту, якщо середньоевропейська ціна на цей товар є вищою (наприклад, якщо вартість української полуниці при ввезенні в ЄС становить 2 євро, а її середня ціна в Євросоюзі – 4 євро, то з метою вирівнювання цін встановлюється вимога для українського експортера сплатити 2 євро у вигляді надбавки (мита).

Для того, щоб мати можливість експортувати продукцію тваринного походження до ЄС, вона має походити із зареєстрованих потужностей або потужностей, на які видано експлуатаційний дозвіл в країні-експортері.

Отже, не зважаючи на безмитні можливості, експорт української харчової продукції суттєво обмежений саме нетарифними протекціоністськими бар'єрами. Після набрання в 2016 році чинності Угодою про поглиблену і всеосяжну зону вільної торгівлі між Україною та ЄС торговельні відносини між сторонами так і не стали рівноправними.

Війна в Україні пришвидшила вирішення питання лібералізації торговельних відносин між Україною, ЄС та Великобританією. З одного боку, Україна потребує підтримки в боротьбі з агресором (в т.ч. і економічної), а з іншого – обмежені можливості щодо експорту продовольчих товарів з України, обумовлені блокуванням портів та порушенням логістики, засвідчили важливість України як партнера у забезпеченні продовольчої безпеки як Європи, так і світу. Зазначене послугувало прискорюючим фактором до скасування митно-тарифних обмежень європейськими країнами.

Проте питання застосування обмежуючих інструментів нетарифного регулювання зовнішньоторговельної політики Європейського Союзу щодо українського експорту потребує перегляду у напрямку лібералізації та, можливо, в ряді випадків, повного усунення.

Література

1. Зовнішня торгівля України товарами з країнами ЄС. Економічна статистика / Зовнішньоекономічна діяльність. Державна служба статистики України. http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/zed.htm (дата звернення: 12.02.2023).

MODERN FINANCIAL CRISES: EXPANSION HISTORY

*M. Colesnik, Lector University, Department of
Finance, Banking and Insurance,
State Agrarian University of Moldova,
Chisinau, Moldova*

Such a socio-economic phenomenon as the financial crisis is becoming more and more frequent in the modern world. Undoubtedly, financial crises are a great shock to the financial system of countries, they cause great damage to national economies and worsen people's well-being.

The entire history of human society is accompanied by crises, which first appeared as crises of underproduction of agricultural products, from the middle of the XIX century. – as an imbalance between industrial production and consumer demand. In the XIX century and the first half of the XX century. the world has experienced several international financial crises. Economic crises before the XX century. were limited to one, two or three countries, then began to acquire an international nature. Despite the fact that in recent decades the international community has created mechanisms to prevent global crises (strengthening of state regulation of economic processes, creation of BICs, monitoring, etc.), as the history of global economic cataclysms shows, it is impossible to accurately predict or prevent them. Economists count 39 international financial crises.

The crises of recent decades testify to the inability of national and international regulatory institutions to ensure stability and balance in financial markets for a long time. Therefore, during the 90s of the XX century. Dozens of countries around the world experienced sharp financial shocks. In 1991, the currency crisis affected India, and in 1992–1993 it affected twelve other countries, including France, Germany, and Great Britain. The period of 1994-1995 was characterized by large-scale financial crises that affected Argentina, Poland, Mexico, Brazil and the countries of Southeast Asia. In 1997–1999, financial crises affected Indonesia, Japan, Thailand, the Philippines, the Czech Republic, Russia, and Brazil, and in 2000–2002 – Turkey, the United States, and Argentina.

One of the most destructive phenomena that negatively affected the development of the international financial system in the period of globalization was the World Financial Crisis of 2007-2009. This crisis acquired the global status, since it began in one country (the USA), gradually spreading to other countries, regions, continents, eventually and to the entire world space. The global financial crisis was also accompanied by the global COVID-19 pandemic, the negative consequences of which are clearly visible even now. But the crisis related to Russia's war against Ukraine, which is just developing, may turn out to be the most threatening.

Considering the fundamental causes of the financial crisis on a global scale, it should be noted that during the last decades, the world witnessed a truly unique economic growth in terms of scale and duration, which was accompanied by a classic, but sharp rise in the prices of raw materials and energy capacitors. The rapid increase in energy capacitors prices led to the transfer of financial resources from the private industry of developed countries to oil and natural gas exporting countries.

Financial crises lead to imbalances, recessions, defaults, stock market crashes, and political tensions in financial and economic life, causing bank panics among depositors, rising interest rates, and thus, investor risks. And most importantly, they are characterized by the collapse of many investment institutions, because they disrupt the balance of the entire national financial and credit system.

The study of the history of the expansion of modern financial crises shows that the reason that their occurrence in recent decades is no longer a rare phenomenon. Financial crises lead, for example, to the development of an innovative economy. The emergence of new technologies, new products, and management methods causes uncertainty, unpredictable changes in supply and demand, which firms face. New risks arise that are beyond the control of individual enterprises. The economics is becoming more dynamic; its structure is rapidly changing. Therefore, the number of potential factors that can cause financial crises is increasing. Unexpected significance in the formation of financial crises is acquired by systemic risks and threats of a non-economic nature: climate change, global pandemic, war.

The experience of the development of national crises allows us to highlight key indicators that should be monitored by everyone who is actively interested in the issue of the probability of a financial crisis of the national economics: erosion of value in the commercial sector; the pyramidal nature of national debt; interest coverage ratio; profitability of bank assets; rapid growth of the loan portfolio; reduction of deposits; the level of overdue debt; growth and level of loans provided by foreign banks; "inflated" asset price.

All the mechanisms of the occurrence of financial crises are united by the behavior of the participants of this market - optimism during the period when a speculative boom occurs, and pessimism when they expect shocks in the market. This behavior of market participants is noted by many economists as an important factor in the course of financial crises.

Paradoxically, the indicators listed above are available to investment decision makers, but are generally ignored by them. The problem is that during the brewing crisis, conservative policies bring investors very little profit. It is hardly possible to count on the fact that it is possible to create international regulatory institutions that will protect the world from financial crises: the temptation to find easy solutions for national regulators combined with the desire of private investors to make money from regulatory arbitrage is the basis for the reproduction of crisis situations in the future.

WAR BONDS AS A TYPE OF WAR INVESTMENT

*O. V. Dobrovol'ska, Doctor of Economics,
Professor, Professor of the Department of
Finance, Banking and Insurance,
Dnipro State Agrarian and Economic
University, Dnipro, Ukraine*

Russia started a full-scale war in Ukraine on 24 February 2022. The Ukrainian Finance Ministry auctioned Ukraine's military bonds in March this year.

Military bonds are an investment tool to support the state budget, available to citizens, businesses, and foreign investors.

The funds from the bonds raised for the state budget of Ukraine are used to smoothly meet the state's financial needs under martial law – social and defense.

War bonds are a type of domestic government bond. Ukraine's budget deficit is very high during wartime, so the government must borrow money from individuals and companies.

The peculiarity of these bonds is that they are repayable after a certain period of time. It all depends on the type of bonds themselves and their maturity. At the same time, the person who becomes the owner of military bonds receives income in

the form of annual interest. They now have interest rates of 10-11% per annum, depending on the maturity and repayment period (table 1).

Another advantage of buying such bonds is that interest income is not taxable. Bondholders do not have to pay income tax or military tax.

Another nice thing is that some dealers do not require confirmation of the origin of the funds with which you are buying the bonds in order to purchase military bonds.

This greatly simplifies and speeds up the procedure, and there are no further questions about the origin of these funds, and the profits can be deposited in official income.

Table 1 – Terms of investment in Ukrainian war bonds

Currency	Time until repayment	Interest rate
Hryvnia - UAH	6 months	13-14%
	9 months	15%
	1 year	11%
	1,5 year	11,5%
	1,2 year	19%
	2 years	14%
US dollar - USD	6 months	4,25%
	1 year	4,5%
Euro - EUR	6 months	2,5%
	8 months	2,5%
	1 year	3,0%

Another major advantage for ordinary Ukrainians is the safety of their own savings. When inflation is high now, there is a tool to at least somehow protect your savings. Because if the money is lying under the mattress, it's not going to do any good, and when the savings are invested in war bonds, it will yield at least 11% per annum.

Usually, primary dealers buy up military bonds in large volumes at auctions and then sell them to their clients in the so-called secondary market.

Primary dealers are banks, including state banks, financial institutions, and investment funds. Today, any purchase of bonds is legal. Most banks already have apps that you can use to buy war bonds in one click. If you are not a client of such a bank, you go to your bank or investment company and buy through a more complicated route.

The terms and conditions of buying and servicing military bonds are different. In some investment funds and companies, buying military bonds is more attractive than in banks. As there is no minimum volume of securities and there are no commercial commissions for such transactions.

If you buy war bonds from banks, the price in each of them will be the same.

Any person, whether an ordinary Ukrainian or a large company, can buy war bonds.

The Ministry of Finance offers the market four types of war bonds in hryvnia and one each in euros and US dollars.

The nominal value of one bond is 1,000 units of the currency in which it is denominated.

Each of the bond issues has a different maturity, ranging from two months to 1.3 years. Depending on this term, the rate of return on the bond is determined.

Hryvnia bonds with a maturity of up to one year are sold on the following terms: an investor buys a bond with a par value of UAH 1 thousand at a lower price.

When the maturity date comes, the investor will receive the face value of the bonds he purchased. The income in this case will be the difference between the initial price of the bond and the amount of its purchase.

References

1. Military bonds of the domestic government loan. URL: https://mof.gov.ua/uk/local_bonds_issued_during_the_war_time-572

2. Military bonds 2022: what is it, how to buy and under what conditions. The Facts. URL: <https://fakty.com.ua/ua/ukraine/ekonomika/20220610-vijskovi-obligacziyi-2022-shho-cze-yak-prydbaty-ta-na-yakyh-umovah/>

3. Patsan M. Investments in conditions of war. URL: <https://eba.com.ua/event/online-lektsiya-investytsiyi-v-umovah-vijny-2022-04-20-18-17/>

TRENDS OF ENVIRONMENTAL TAXES IN EUROPE

Jose Manuel Recio Espejo, *professor*
Department of Ecology and Plant Physiology,
University of Cordoba, Spain

The countries of the European Union show an increasingly obvious tendency towards the priority of the public good «clean ecology». Environmentally, taxation is confused not only by fiscal, but also by a corrective contribution to the management of economic agents. Despite this, the financial design of environmental taxes and their compositions as a source of budget revenues remains an issue that requires further study.

The all-European goal in the environmental sphere is to reduce all negative impacts on the environment. Emissions of pollutants into the atmospheric air in natural terms among European countries are the largest in Germany, significant volumes are also in France, Poland, Italy and Spain. However, taking into account the area of the countries, the first places in terms of emissions per square kilometer are occupied by Slovenia, Belgium, and the Netherlands. In Europe, emissions from the production and supply of electricity and the use of energy in industry vary

significantly and form from 3 to 60% of all emissions into the atmosphere. In the field of waste management, in many countries, for example, in Germany, France and Poland, more than 60% of treated waste is recoverable, and disposal of waste takes no more than 30%.

In the European Union, an environmental tax is a tax based on a physical unit of an object that has a proven, specific negative impact on the environment. Data on environmental taxes in EU statistics are presented in terms of tax revenues for: energy, transport, pollution, resources.

The main part of revenues from environmental taxation in the EU is energy taxes - from 50 to 93%, in Germany, France and Poland - more than 80%. Pollution and resource taxes make up a relatively small share of the total revenue from environmental taxes in the EU. Taxes on pollution make up a very small share of revenues from environmental taxation - up to 10%, in some countries they are absent at all (for example, Germany). It is also worth noting that despite the gains in the field of environmental taxation in European countries, cases of inappropriate changes in this field, disregard of risks and obtaining negative effects are not excluded. Thus, in the Netherlands, an aviation tax was introduced, which led to an increase in the price of air transportation services and, accordingly, a decrease in the demand for these services. A year after its introduction, this tax was abolished.

In the EU, monitoring of soil conditions, their preservation and protection, as evidenced by the large funds spent and programs that are embodied. These are very important developments that would be useful in the future use for Ukraine as well.

It would also be appropriate to adapt the experience regarding the calculation of costs for restoration/compensation of human health due to soil pollution by various subjects of economic activity. Significant volumes of revenues from environmental taxes in EU countries determine the importance of environmental taxation in the revenue part of budgets, which allows to ensure the financing of necessary environmental protection measures.

Considering the significant similarity between Ukraine and Spain in terms of ownership of water resources (national), natural and climatic (significant differentiation regions in terms of water supply, the presence of shared water resources with other countries objects), land use structure (a significant share of irrigated farming in the agrarian sector), as well as the fact that water legislation Spain became the basis of the EU Water Directive 2000/60/EU, in Ukraine it is worth considering improvement of economic mechanisms of water use should take into account experience Spain regarding the determination of water supply priorities, setting limits on water supply (basic limit and excess water supply), calculation tariffs for water supply, which encourage economical use of water (the basic tariff

is usually low, which provides social and economic benefits reasonable volume of consumed water, and the additional tariff, as a rule, is significant higher than the basic one, for over-limit consumption), calculations of fees for discounts in water facilities of housing and communal services, energy, of agriculture, etc. (the fee depends on the content pollutants and the volume of wastewater discharged into water bodies).

Environmental protection in Europe is defined as all measures directly aimed at preventing, reducing and eliminating pollution or any other deterioration of the environment.

The sources of funding for such measures in the EU countries are: private and state specialized producers of environmental protection services, business sector, public administration sector, household sector.

In the expenditures of the budgets of European countries, expenditures on environmental protection measures occupy a small share - 0,4-5%. More than half of the expenses for environmental protection in France, Great Britain, Spain and Italy go to waste management. In Germany and Poland, this area of environmental protection accounts for up to 20% of expenditures. An important indicator is the ratio of environmental tax revenues and state expenditures on environmental protection. In all European countries, with the exception of Ukraine, revenues from the environmental tax are significantly higher than state expenditures on environmental protection measures. In Great Britain and Germany, the amounts of environmental taxes are 3 times higher than environmental protection expenses, in France 2 times, in Poland - 6 times. In the European Union, policy in the field of environmental protection, and therefore the issue of environmental taxation, is formed in accordance with the basic principles in this field, which are set forth in the Treaty establishing the European Community, namely, the principles: warning, use of precautionary measures, correction of damage caused to the environment, first of all, elimination of its source, the polluter must pay.

The creation of an ecologically safe economy and the achievement of other goals in the field of environmental protection require the continued observance of the «polluter pays» principle, the gradual abolition of environmentally harmful subsidies, and the shift of the tax burden from labor to pollution. That is, environmental policy in the EU is based on market signals to the private sector - creating conditions under which it is more profitable for business to reduce environmental pollution.

Thus, in the following years, it is planned to achieve a significant improvement in the state of the environment.

TAXATION SYSTEMS OF UKRAINE IN THE CONDITIONS OF MODERN CHALLENGES

A. V. Korol, *graduate student of the
Department of Finance,
National University of Bioresources and
Nature Management of Ukraine, Kyiv, Ukraine*
Z. M. Titenko, *candidate of economic
sciences, associate professor
National University of Bioresources and
Nature Management of Ukraine, Kyiv, Ukraine*

The revenue part of any state is filled thanks to tax revenues. Thus, since the period when Ukraine became independent, the taxation system has called for changes: from a high level of tax rates and a significant tax burden to the reduction of the main number of tax charges and optimization of benefits. Today, more than 80% of Ukraine's budget is filled thanks to tax payments. Taxation was and remains an important factor in filling the state budget. That is why reforms of the tax system are a priority for the development of our country.

It should be noted that tax reform in Ukraine is under the influence of international tax competition, the need for European tax harmonization and coordination of national tax policy in the direction of achieving the strategic goal of the country's integration into the EU. Therefore, the reform of the tax system of Ukraine is carried out taking into account the modern trends in the development of taxation systems of foreign countries, in particular EU member states. The tax system of Ukraine is characterized by the predominance of indirect taxes, which in a certain way reduces budget losses due to tax evasion. In countries with a market economy, this ratio has certain features. For example, direct taxes prevail in the USA, Japan, Great Britain, and Canada (in particular, in the USA they amount to 54.7%), in France - indirect taxes (56.6%), among which consumption taxes (on added value, sales and circulation), excise taxes, contributions of entrepreneurs to social insurance funds. Germany and Italy have a more balanced tax structure (the share of indirect taxes in Germany is 45.2%, in Italy - 48.9%) [1, p.137].

According to the IMF, all countries of the world have adopted packages of fiscal measures in response to the pandemic, which were aimed at mitigating the sudden drop in economic activity of firms and households, as well as at preserving production potential. Most of the measures have a macroeconomic nature and are focused on maintaining the liquidity of the economy. The main areas of focus of the anti-crisis policy today are liquidity and solvency - matching the available load with

the possibilities of functioning in conditions of reduced resources, as well as ensuring adaptability and flexible response to growing uncertainty¹⁹. Other measures include a reduction or postponement of taxes, preferential loans, subsidies for the payment of salaries to employees, one-time and/or regular assistance to citizens [2, p.190].

As the review of world practice has shown, most countries implement tax incentives, which consist in reducing the levels of tax rates, deferring their payment or providing for a complete exemption from paying taxes. Such actions, of course, provide basic support for businesses and citizens and may accelerate the country's economic recovery in the future. However, the provision of tax benefits and state aid can significantly deplete state finances, increase budget deficits and the size of the state debt of countries. Accordingly, the governments of the countries are faced with the issue of carrying out tax reforms with the aim of mitigating the consequences of the crisis and getting the economy out of it faster.

As the OECD notes, we should expect a strengthening of the progressive component of taxation, the development of unified approaches to taxation in the digital economy, including the introduction of a digital tax, strengthening of tax discipline and the adoption of additional measures to combat tax evasion. The OECD gives recommendations on maximizing the usefulness of measures to combat the consequences of the crisis, namely: limiting them in time; targeting the sectors of the economy most affected by the economic shock; addressing support to micro, small and medium enterprises; preventing discrimination and establishing transparent criteria for acquiring the right to receive support [3, p.120].

It is worth noting that there is a need for a fundamental change in the orientations of financial policy in Ukraine, and first of all, tax policy as one of its most important components. This refers to preventing the growth of the tax burden on the economy; creating favorable conditions for the development of production, private entrepreneurship, reducing the level of capital shadowing; creation of a stable tax system that would ensure the effective functioning of the country's economy.

References

1. Tkachyk F. P. Improvement of tax control in Ukraine in the context of combating tax evasion. Economic magazine XXI. 2017. № 2. Pp. 133-139
2. Malakhov V. A. Peculiarities of state regulation of social processes by means of indirect taxation. Problems and prospects of development of the banking system of Ukraine. 2014. Iss. 40. Ph. 182-191.
3. Pasichniy M. Fiscal effectiveness of the tax system of Ukraine. Bulletin of the Kyiv National University of Trade and Economics. 2018. №. 3. Pp. 116-130.

ECONOMIC ESSENCE AND PURPOSE OF THE FINANCIAL ACCOUNTING INSTITUTE

D. Lyshtvan, *graduate student*
*National University of Life and Environmental
Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine*
A. Buriak, *PhD in Economics, Associate
Professor,*
*National University of Life and Environmental
Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine*

Scientific substantiation and construction of a logical interrelationship of concepts, which, in particular, allow revealing the peculiarities of the institution of financial accounting, its objective purpose, essence, place and role in the financial infrastructure of the economy and the information economy as a whole, and is a study of its paradigm. In this way, a holistic concept of the institute of financial accounting of the information society is being built.

The objective purpose and essence of the institute of financial accounting is determined by its initial features (characteristic features, signs). We believe that the key initial characteristic of the institute of financial accounting is that the result of its activity is only open, that is, unlimited access to financial information. That is, this information, access to which is not limited by laws and by-laws, as it is not classified as confidential, secret or official. Information products and services of financial accounting are intended for a wide range of users - any economic participants, including households, corporations, local and state authorities and international organizations. In this regard, the British economists Barry Elliott and Jamie Elliott in the work "Financial Accounting and Reporting" (1993) point out that financial accounting is primarily aimed at external users, providing them with appropriate data for independent assessment of the corporation's financial indicators [2]. At the same time, its information is often used by managers and owners of the corporation itself. The Institute of Financial Accounting is an effective institute for ensuring transparency and information disclosure.

If the institute of financial accounting deals with open financial information, then another component of the financial information subsystem operates with limited access financial information - managerial accounting, also known as managerial (managerial) accounting.

The content and regularity of providing data obtained as a result of management accounting is determined by its owner (owners) and to a certain extent by legislation, and the criterion for classifying data as closed is their confidentiality,

secrecy and official purpose. At the same time, relations related to the legal regime of confidentiality are regulated by law.

The objective purpose of the financial accounting institute is realized in the tasks set before it by the participants of the economy. Realizing its objective purpose, this institute is designed to provide users with high-quality and profitable financial information. Thanks to it, their knowledge increases, and they can develop and implement operational and strategic plans and policies, make management decisions at the macro- and microeconomic levels.

We believe that the objective purpose of the financial accounting institute is:

- 1) disclosure of information,
- 2) minimizing uncertainty
- 3) knowledge of the finances of the information economy [1].

The essence of the first objective purpose - disclosure of information - is that information products and services of financial accounting, providing users with unlimited access to information, properly inform them about all the financial issues they need.

Finance information, presenting data on the movement of monetary capital (value relations), is decisive in the information exchange of the economy, and its improper disclosure can cause deep financial and economic problems.

The second objective purpose of the institute of financial accounting – minimizing uncertainty – is that this institute of open information, providing users with data on financial issues relevant to them, increases the credibility of their expectations, contributing to the effectiveness of financial and economic risk management. Thanks to these financial accounting participants of the economy - corporations, households, representatives of state and local authorities, as well as international organizations make informed decisions in managing the risks of financial relations.

The essence of the third objective purpose of the financial accounting institute is to inform users, as a result of which their knowledge of finance increases, and the financial literacy of society increases.

The effectiveness of disclosure of relevant information and risk management depends on the readiness of users to perceive financial data. Paraphrasing the well-known saying about the power of knowledge, we have that any participants in the economy can do as much as they know, and the basis of their knowledge is information.

All areas of the objective purpose of the financial accounting institute are interconnected, implemented simultaneously, but for each specific user can be built in a certain logical sequence.

References

1. Elliot B., Elliott J. (2011) *Financial Accounting and Reporting*. Fourteen edition. – Financial Times Prentice Hall. 897 p. URL: http://www.koledza.lv/best/download/biblioteka/Financial_Accounting.pdf.
2. Ryazanova N. (2017). *Institute of Financial Accounting of the Information Society societies: essence and modern paradigm of development: monograph*. Kyiv: KNEU. 337 p.

THE CONCEPT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT IN THE CONTEXT OF THE MODERN CIVILIZATION CRISIS

*G. Ye Pavlova, Doctor of Economic Sciences,
Professor, Dean of the Faculty of Accounting
and Finance,
Dnipro State Agrarian and Economic
University, Dnipro, Ukraine*

At the end of the 20th century human civilization has realized that it is on the threshold of a whole complex of crises - ecological, demographic, economic, financial. The demographic "explosion", the modern scientific and technological revolution, the current crisis conditions of the earth's biosphere, the significant reduction of its regenerative capabilities due to excessive anthropotechnogenic burdens on nature objectively determined the need to transition to a model of sustainable development in all countries of the world. Sustainable development is a general concept that calls for a balance between meeting the needs of the present and protecting the interests of future generations, including their need for a safe and healthy environment.

The economic encyclopedia gives the following definition: "Sustainable development is a modern concept of desirable social development proposed by the world community, refined and deepened, based on the strategy of optimizing all human activity (primarily economic) in its interaction with the environment." At the same time, the Economic Encyclopedia cites another term that is similar in essence, "ecological and economic development", interpreting it as "the expanded reproduction and gradual qualitative change of productive forces, science, culture and welfare of society, which forms appropriate conditions for the rational use and reproduction of natural wealth, their relatively stable condition". In the report of the UN Commission, sustainable development was defined as that which "meets the needs of the present, but does not jeopardize the ability of future generations to meet their own needs" [1].

The concept of sustainable development is based on the synthesis of three meaningful components: economic, social and ecological, each of which has its own direction. System coordination and balancing of these three components is a task of enormous complexity. In particular, the mutual connection of social and ecological

components leads to the need of preserving the same rights of today's and future generations to use natural resources. The interaction of social and economic components requires the achievement of justice in the distribution of material goods between people and the provision of targeted assistance to the poor strata of society. And, finally, the relationship between environmental protection and economic components requires a cost assessment of technogenic impacts on the environment. Solving these tasks is the most important challenge today for national governments, authoritative international organizations and all progressive people of the world [2].

Sustainable development is managed development. The basis of its manageability is a systematic approach and modern information technologies, which allow very quickly modeling various options for development directions with high accuracy, predicting their results and choosing the most optimal one [3].

The transition to sustainable development is a global process. At the same time, each country must be aware of this and coordinate with the entire world community the measures that must be implemented within the framework of the implementation of the goals and principles of the new direction of development. The strategy of forming a society based on partnership is of great importance for the implementation of innovative mechanisms. In the long term, the successful solution to the problem of sustainable development will depend on new approaches, in particular, management approaches both at the state level and at the level of an individual enterprise, which will lead to a change in production technologies and a barbaric attitude to the wealth of the environment and the conduct of aggressive wars.

Thus, sustainable development involves improving the quality of life of the entire population of the planet without increasing the scale of use of natural resources to a degree that exceeds the capabilities of the Earth as an ecological system. Efforts to create a sustainable way of life involve a comprehensive approach to activities in three key areas, namely economic growth and equity, conservation of natural resources and environmental protection, and social development. The concept of sustainable development, which, with deepening scientific validity, is gradually supplanting all existing worldview ideologies as fragmentary, unable to ensure the balanced development of civilization, is expediently and logically recognized as the most promising ideology not only of the 21st century, but even of the entire third millennium.

References:

1. Zhuchenko A. M. The concept of sustainable development in the modern economy. Global and national economic problems. 2016. Issue 13. Pp. 431-434.
2. Lelechenko A.P. The phenomenon of the concept of "sustainable development". Public administration: improvement and development. 2017. No. 12. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1649/>
3. Haustova V. E., Omarov Sh. A. The concept of sustainable development as a paradigm of social development. Problems of the economy. 2018. No. 1 (35). Pp. 265-273.

DIGITAL TRANSFORMATION IN BUSINESS DEVELOPMENT AND THE DIGITAL ECONOMY

Ralph Sonntag, *Professor Dr.*
University of Applied Sciences, Dresden,
Germany

The development of the Internet and digitalization affects all areas of human activity. It is no longer possible to do anything without digital technology.

The essence of digital transformation is that it removes limitations in any business. It allows it to scale and grow, conditionally, and indefinitely. In doing so, the cost per unit of goods or services is reduced.

Digital transformation is when we remove humans from the process - and the result is the same or even better. When the world talks about transformation, they talk about Amazon, Netflix, and other well-known companies.

The Digital Champions study found that these companies are of different types - by industry, a form of ownership, and scale. One thing they all have in common is that they strive for the ideal business picture: for revenue and business to grow and for unit costs to go to zero.

Table 1 – Companies that have implemented digital transformation technologies

Limitations and challenges faced by companies:	<ol style="list-style-type: none"> 1. Customer search 2. Retaining these clients 3. Finding, and training employees 4. Interaction of employees to serve clients 5. How to make production as scalable as possible? 6. Control and administration in the company	Digital transformation removes these limitations!
--	---	---

It should be noted that the term 'digitalization' has different emphases for professionals in different fields. For engineers, for example, the focus of digital business transformation will be on technology, while business consultants will focus on rethinking company strategy rather than the technology on which business transformation is based. Recruiters will challenge themselves to find people with

new ways of thinking and qualifications. This raises two questions: what is the nature of the digital business transformation phenomenon and how can it be measured?

Three main characteristics of digital business transformation can be identified [3]:

1. Digital technologies are used to automate industries and the enterprise as a whole. If we stick to this hypothesis, it is fair to say that the process of digital transformation has been going on for decades, and each new technology only adds new stages to it.

2. Digital transformation is directly related to the development of information and communication technology. The emergence of a third platform, which has facilitated the emergence of digital companies - a new business model that operates through new digital technologies (big data, the internet of things, cloud storage, social technology, and mobility), can be considered a turning point in this case.

3. Digital transformation is relevant to both digital companies and traditional commodity corporations. The latter, in turn, is not so much focused on new technologies, but rather on the new economic conditions in which the enterprise finds itself. This situation forces them to transform their business model of organization and look for the necessary information and communication technologies for further successful development.

In addition to general technological trends relating to the digital transformation of society as a whole, there is also a sectoral ranking of information and communication technologies in terms of the relevance of their implementation and use.

Today, the development of the digital economy is a priority for most developed countries, including the US, Japan, Germany, the UK, and others. The development of the digital economy requires analysis, study, and understanding of the digital economy. The digital economy requires analysis, study, and understanding of the term. This is especially relevant in recent years as the new, third wave of business transformation begins.

The most common definition of the digital economy is [1]: it is a set of economic and social activities enabled by information and communication technologies such as the Internet, mobile, and sensor networks, including communication, financial transactions, education, entertainment, and other businesses based on the use of computers, phones, and other devices.

In [2], the term "digital economy" is introduced as a term used to describe markets that focus on digital technologies and refer to a spectrum of economic, social, and cultural activities supported by the Internet and other information and communication technologies. It is noted that the digital economy relates to "trade-in

information goods or services through e-commerce". It is emphasized that the digital economy is not proposed to include the entire e-commerce market, but only that part of it that is related to trade in digital goods.

Thus, digital transformation plays an important role not only in this way, digital transformation plays an important role not only in the development of business but also in the formation of the global ecosystem [3]. Its scale, technology, and capabilities provide services both for local problem-solving and in the implementation of conceptual and global business processes and operations.

References:

1. The digital transformation of companies. What is the digital economy? URL: http://econom.psu.ru/upload/iblock/419/v.n.knyagin_in_tsifrovaya-transformatsiya-kompaniy.pdf
2. The ecosystem of the digital economy. URL: <http://lib.broadcasting.ru/articles2/Oborandteh/tsifrovaya-ekonomika-tsifrovaya-transformatsiya-kak-opredelit--izmerit--povysit/partners>.
3. Kulikova O. M., Kulikova S. M., Suvorova S. D. (2021) Ecosystem: a new format for modern business. Bulletin of the Academy of Knowledge. 1(42). P. 200-205. DOI 10.24412/2304-6139-2021-10909.

СЕКЦІЯ 2

РОЗВИТОК БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ФІНАНСОВИХ РИНКІВ

УПРАВЛІННЯ РИНКОВИМ РИЗИКОМ БАНКУ

*В. В. Бобиль, д. е. н., професор, завідувач
кафедрою фінансів, обліку та психології,
Український державний університет науки і
технологій, м. Дніпро, Україна*

*М. А. Дронь, д. ф. з е., старший викладач
кафедри управління фінансами, облікової
аналітики та моніторингу бізнесу,
Український державний університет науки і
технологій, м. Дніпро, Україна*

Ринковий ризик є одним з головних банківських ризиків, який може виникнути через значні зміни ринкової вартості портфелів банку з цінними паперами; коливання цін фінансових інструментів; зміни курсів іноземних валют, банківських металів та кривої прибутковості тощо.

Ринковий ризик включає у себе процентний, валютний і фондовий ризики. Процентний ризик пов'язаний з негативними змінами справедливої вартості цінних паперів та похідних фінансових через несприятливі коливання процентних ставок.

Валютний ризик – це можливість отримання фінансових втрат через несприятливі коливання курсів іноземних валют та цін на банківські метали. Валютний ризик має наступні складові: ризик трансакції; трансляційний ризик; економічний валютний ризик [1].

Фондовий ризик включає можливість отримання фінансових втрат через несприятливі зміни ринкової вартості цінних паперів та інших фінансових інструментів. Складові фондового ризику:

– спеціальний фондовий ризик – це ризик падіння вартості цінних паперів окремого емітента;

– загальний фондовий ризик – це ризик падіння ринкової вартості портфеля цінних паперів у цілому.

З метою оцінки ринкового ризику банки застосовують певні методи аналізу, а саме: аналіз виконання економічних нормативів, яких встановлює національний регулятор; аналіз чистого процентного доходу банку (метод

НИ); VaR-метод; метод модифікованої дюрації; аналіз очікуваних втрат (Expected Shortfall).

Банківська процедура управління ринковим ризиком включає:

- аналіз ринкових ризиків під час встановлення лімітів;
- моніторинг відповідності встановлених лімітів умовам поточної ринкової ситуації;
- використання похідних фінансових інструментів з метою хеджування;
- підготовку управлінської звітності щодо ринкового ризику;
- розробку та вдосконалення методології, впровадження програмних рішень у галузі ідентифікації, оцінки та управління ринковими ризиками;
- здійснення превентивних заходів для обмеження ринкових ризиків, що включають регулярне стрес-тестування;
- встановлення лімітів на максимальний обсяг збитків за портфелями цінних паперів;
- обмеження дюрації портфелів фінансових інструментів;
- аналіз чутливості вартості портфеля цінних паперів за зміни процентних ставок;
- встановлення прийнятної величини очікуваних втрат у разі несприятливої зміни процентних ставок.

Отже, головні підходи до управління ринковим ризиком банку – це ліміти; економічний капітал; стрес-тестування; хеджування (укладання спотових, форвардних та ф'ючерських договорів).

Література:

1. Методичні вказівки з інспектування банків «Система оцінки ризиків»: Постанова Правління НБУ від 15.03.2004 р. № 104. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0104500-04>
2. Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0064500-18#Text>.

СУЧАСНІ АСПЕКТИ БАНКІВСЬКОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ КЛІЄНТІВ

І. В. Дем'яненко, *к. е. н., доцент, доцент
кафедри фінансів,
Національний університет харчових
технологій, м. Київ, Україна*
А. А. Погукаєва, *здобувач другого рівня
вищої освіти,
Національний університет харчових
технологій, м. Київ, Україна*

Поява нових шляхів та засобів доступу до банківських послуг, заснованих на використанні інформаційно-комунікаційних технологій, змінюють банківську систему, створюючи можливості для отримання якісних, швидких, комфортних та безпечних умов обслуговування, що не обмежуються у часі та місці знаходження клієнтів банку, при цьому банківські установи також отримують певні переваги, оптимізуючи витрати на організацію своєї діяльності. Завдяки можливості здійснення клієнтами банку більшості транзакцій (різних платежів, грошових переказів, послуг та консультацій) у дистанційному форматі у діяльності банків спостерігається зменшення навантаження на банківські відділення, заощаджується час клієнтів та збільшується пропускна здатність щодо одночасного обслуговування клієнтів банку.

На сьогодні вітчизняні банківські установи пропонують клієнтам доволі широкий спектр послуг, що надаються у дистанційному режимі з використанням сучасних інформаційних технологій. До сучасних технологій, що надають банкам можливість вести ефективний діалог з клієнтами завдяки створенню зручних та ефективних каналів надання їм своїх послуг, відносяться: «клієнт-банк», Інтернет-банкінг, відеобанкінг, телефонний банкінг (телебанкінг), мобільний банкінг, обслуговування з використанням банкоматів (АТМ Banking) та пристроїв банківського самообслуговування [1].

Зазначимо, що головним елементом в системі дистанційного банківського обслуговування клієнтів виступає платіжна інфраструктура банку. За інформацією НБУ у 2021 році кількість банківських платіжних терміналів, розташованих у торговельній та сервісній мережах, у розрахунку на 1 млн населення, яке постійного проживає в Україні, за рік зросла з 9,4 тис. од. до 10,7 тис. од. (на 13,8%). На сьогодні лідерами за кількістю платіжних терміналів є АТ КБ «ПриватБанк» (57,2% усіх наявних платіжних терміналів), АТ «Ощадбанк» (18,7%) та АТ «Райффайзен Банк» (9,0%) [2]. Починаючи з 2020 року у дистанційному банківському обслуговуванні стався активний перехід громадян на безготівкові розрахунки з платіжними картками та розрахунки в Інтернеті (рис. 1, 2). Кількість операцій з використанням платіжних карток українських банків, що включають безготівкові розрахунки

та зняття готівки, у 2021 році становила 7817,1 млн. шт., а їхня сума – 5091,7 млрд грн. Якщо порівняти ці показники з 2017 роком, то можна побачити, що 5 років тому вони були значно нижчими і становили 3091 млн. шт. та 2125 млрд. грн. відповідно. Отже, у 2021 році порівняно з 2017 роком ці показники зросли відповідно на 152,9% та 139,6%.

Рисунок 1 – Кількість операцій, здійснених із використанням платіжних карток у 2017-2021 рр., млн шт. [2]

Рисунок 2 – Сума операцій, здійснених із використанням платіжних карток у 2017-2021 рр., млрд. грн. [2]

У 2021 році 9 із 10 розрахункових операцій були безготівковими (90,1% від загальної кількості всіх операцій, здійснених із платіжними картками). За сумою частка безготівкових операцій у 2021 році становила 60,9% від усіх операцій із платіжними картками. Аналогічні показники у 2020 році були нижчими і становили 87% та 55,8% відповідно. Кількість платіжних карток, випущених банками України, станом на кінець 2021 року становила 89,1 млн шт, що на 21,3% більше, ніж на кінець 2020 року. Кількість платіжних карток, що використовувалися для проведення видаткових операцій, в грудні 2021 року дорівнювала 46,3 млн шт. (52,0% емітованих карток). Упродовж 2021 року зростала кількість безконтактних платіжних карток, за допомогою яких здійснювалися банківські операції, і за статистикою НБУ у грудні 2021 року порівняно з груднем 2020 року їхня кількість збільшилася на 51,8% (з 13,2 млн

шт. до 20,0 млн шт. карток). Окрім цього, слід зазначити, що серед усіх платіжних карток, що використовувалися для здійснення видаткових операцій у грудні 2021 року, близько половини (43,2%) були безконтактні картки [2].

Спираючись на офіційні джерела вітчизняних банків, журналом Banker.ua у жовтні 2022 р. було опубліковано рейтинг банків за темпами діджиталізації банківського сектору за чотирма основними ознаками – популярність бренду банківської установи в мережі Інтернет, частота відвідуваності сайтів, кількість підписників банку у соціальних мережах, кількість завантажень мобільних додатків (App Store та Google Play) [3]. За результатами дослідження лідерами за темпами діджиталізації серед державних банків є «Приватбанк» та «Ощадбанк», серед комерційних – «UKRSIBBANK» та «Монобанк». Найпопулярнішим з онлайн-банків за кількістю та рівнем оцінок мобільних додатків для клієнтів-фізичних осіб є «Монобанк», який надає широкий спектр зручних банківських сервісів для користувачів смартфонів. Банк є повністю віртуальним та орієнтований на віддалене обслуговування клієнтів.

Впровадження новітніх технологій у банківській сфері створює нові можливості щодо співпраці як для споживачів, так і для надавачів банківських послуг, а саме: доступність, швидкість, комфорт та якість надання і отримання різного роду сервісів, що постійно доповнюються та розширюються. Водночас поряд з безумовними перевагами сучасного банківського обслуговування нові технології несуть і нові загрози. Задля підвищення рівня безпеки банківських операцій та захисту коштів клієнтів як всередині банку, так і за його межами, банкам необхідно постійно вдосконалювати засоби безпеки, заохочуючи своїх співробітників повідомляти клієнтів про можливі махінації чи шахрайства.

Література:

1. Варцаба В. І., Заславська О. І. Сучасне банківництво: теорія і практика: навч. посібник. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2018. 364 с.
2. Офіційний сайт Національний банк України. 2022. URL: <https://bank.gov.ua> (дата звернення: 25.12.2022).
3. ТОП digital-банків України: рейтинг Banker.ua URL: <https://banker.ua/uk/projects/top-digital-bankiv-ukraini-rejting-bankerua/>

ОЦІНКА ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА НБУ НА ОСНОВІ PEST-АНАЛІЗУ В УМОВАХ ВІЙНИ

О. І. Дем'янчук, *д. е. н., доцент,
завідувачка кафедри фінансів, обліку і
аудиту,*

*Національний університет «Острозька
академія», м. Острог, Україна*

Ю. Ю. Харчук, *к. е. н., доцент кафедри
фінансів, обліку і аудиту*

*Національний університет «Острозька
академія», м. Острог, Україна*

Враховуючи складові PEST-аналізу, політико-правові, економічні, соціальні та технологічні, проведемо аналіз зовнішнього середовища Національного банку України в умовах війни.

Розпочнемо із політико-правових аспектів, які впливали на діяльність НБУ та його формували зовнішнє середовище у 2022 році. Перше – це повномасштабна війна та воєнний стан зумовили введення цілої низки обмежуючих дій, щодо операцій КБУ. В березні 2022 року НБУ отримав інформацію про безкоштовні послуги для українців та скасування плати за перекази в Україну від таких міжнародних систем переказу коштів – нерезидентів як Western Union, MoneyGram, Ria Money Transfer, INTELEXPRESS та TransferGo [1]. В цей же період, НБУ отримує наступну міжнародну підтримку - Bank for International Settlements (BIS) призупинив участь центрального банку росії у діяльності цієї найстарішої міжнародної фінансової організації [2]. Наступною підтримкою стало підписання НБУ та НБ Польщі Меморандуму про домовленості для посилення співробітництва в умовах військової агресії рф проти України [3]. Впродовж березня-жовтня 2022 року було укладено НБУ угоди з низкою Центробанків іноземних країн (Федеральний банк Німеччини, НБ Белгії, Банк Швеції, ЦБ Нідерландів, Банк Італії, НБ Швейцарії, ЦБ Мальти, Банк Литви) щодо можливості обміняти готівкову гривню на валюти цих країн. Статус України як кандидата на членство в ЄС наближає інтеграцію НБУ в європейську спільноту центробанків. У вересні 2022 року МВФ розширив програму Rapid Financing Instrument для отримання додаткового екстреного фінансування [4]. Наступними важливими політико-правовими кроками стало: за ініціативи Європейської комісії підписано Спільну заяву надавачів послуг з переказу коштів в Україну; відбувалося нарощування обсягів міжнародної фінансової допомоги від урядів країн та міжнародних фінансових інститутів; НБУ

закликав FATF до виключення рф з числа країн-членів та включення до "чорного списку FATF", проте ця пропозиція не була на жаль підтримана.

Наступними критеріями оцінки зовнішнього середовища НБУ є економічні. Глибока економічна та фінансова криза, обумовлені повномасштабною війною проти України, Міністерство економіки попередньо оцінило падіння ВВП України за підсумками 2022 року на рівні 30,4% з похибкою в 2%, що є кращим показником, ніж це передбачалось попередніми прогнозами [5]. Наступним економічним критерієм є інфляція - у грудні 2022 року споживча інфляція в річному вимірі становила 26,6% та практично не змінилася, якщо порівнювати з темпами зростання цін у листопаді (26,5%) та жовтні (26,6%) [6]. Світова економіка переживає низку викликів. Інфляція вища, ніж спостерігалась за кілька десятиліть, вторгнення Росії в Україну та затяжна пандемія COVID-19 лягають важким тягарем на економіки. Зростання глобальної інфляції. Зараз світова інфляція знаходиться на такому рівні, якого не було 40 років. І вона стрімко зростає: станом на 22 лютого вона становила близько 7,5 в Америці та 5,6% в ЄС; повномасштабна війна в Україні ще більше посилила тиск. Центральні банки намагаються управляти цінами та підтримувати зростання економік країн, але це завдання стало складнішим. При цьому тиск на ціни може призвести до зниження споживчого попиту в цілому. Дефіцит на деяких ринках є реальною ймовірністю. Відбулося падіння економічної активності - зниження доходів бізнесу та населення - падіння якості кредитного портфеля банків - зменшення попиту на послуги фінансового сектору. Протягом восьми місяців 2022 року експорт товарів впав на 30,8%, а імпорт – на 21,4 % порівняно з аналогічним періодом минулого року. Хоча у серпні відбулось зростання обсягу експорту на 25%, але його вартісні обсяги залишаються на 40 % нижчими, ніж на початку року. В короткостроковій перспективі поступове зростання фізичних поставок в умовах сприятливої цінової кон'юнктури призведуть до збільшення надходжень валютної виручки. Понад 60 % зовнішніх запозичень в іноземній валюті. Накопичення державного боргу, який вже дорівнює ВВП країни. Зменшення обсягу валютних інтервенцій поряд із збільшенням надходжень міжнародної допомоги стали ключовими чинниками зростання міжнародних резервів. Впродовж лютого-червня спостерігалось зростання світових цін на різні види палива, до кінця року відбулась стабілізація. Світові ціни на нафту та ціни на газ в Європі знижуватися через млявий попит на тлі уповільнення глобальної економіки під тиском збільшення пропозицій попри скорочення експорту з рф.

Наступними є соціально-культурні критерії, які впливають на зовнішнє середовище НБУ. Шок серед населення в перші місяці війни призвів до наступних соціально-культурних наслідків: спостерігався відтік грошей у банківській системі; відмова від пролонгування депозитів; велика міграція, зниження ділової активності – зменшення попиту на банківські послуги, підвищення частки коштів на вимогу - зростання суми готівки в обігу (станом на 1 жовтня 2022 становить 677,7 млрд грн, що на 8% більше ніж на початку року); компенсування зниженого попиту населення на кредити, шляхом кредитування бізнесу, якому сприяла держава; домінування з жовтня місяця 2022 року в банківській системі короткострокових валютних депозитів; зростання частки непрацюючих кредитів, погіршення якості кредитного портфеля; $\frac{3}{4}$ опитаних українців надалі декларує зменшення доходів порівняно з довоєнним рівнем.

Серед технологічних критеріїв зовнішнього середовища НБУ за PEST-аналізом варто виділити: цифровізація способів збільшити продуктивність праці в Україні та можливість досягти мінімум 4% додаткового зростання ВВП на рік; цифровізація пронизує всі сектори економіки та у зв'язку з війною створює нові сегменти і навіть галузі, а головне, дозволяє підприємствам, промисловості та бізнесу пережити шок війни; потенціал збільшення загального обсягу інвестицій у цифрові інфраструктури, проекти цифрових трансформацій та індустрію 4.0 – до 15–20 млрд доларів за наступні 10 років; населення може безперешкодно отримувати якісні державні та соціальні послуги, а також має майже повноцінний доступ до цифрової інфраструктури; малий та середній бізнес може впроваджувати нові бізнес моделі та отримав доступ до інструментів покращення операційної ефективності; українські компанії мають ширші можливості доєднання до світових ланцюгів доданої вартості; релокація ІТ бізнесу на Західну Україну; Національний банк України 1 квітня 2023 року здійснить перехід на нове покоління системи електронних платежів Національного банку (далі – СЕП) – на базі міжнародного стандарту ISO 20022 та в цілодобовому режимі (24/7).

Отож, виходячи із PEST-аналізу зовнішнього середовища НБУ, варто зазначити, що більшість із зазначених критеріїв забезпечила стабільну діяльність НБУ в умовах воєнного стану і зберегла фінансову стабільність банківської системи України в цілому.

Література:

1. Міжнародні системи переказу коштів підтримують Україну та її громадян. Офіційний сайт НБУ. - URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/mijnarodni-sistemi-pereказu-koshtiv-pidtrimuyut-ukrayinu-ta-yiyi-gromadyan> (дата звернення 17.02.2023).
2. Банк міжнародних розрахунків призупиняє доступ центрального банку росії до своїх сервісів. Офіційний сайт НБУ. - URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/bank-mijnarodnih-rozrahunkiv-prizupinyaye-dostup-tsentralnogo-banku-rosiyi-do-svoyih-servisiv> (дата звернення 17.02.2023).
3. Підписано Меморандум про співпрацю між центральними банками України та Польщі. Офіційний сайт НБУ. - URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/pidpisano-memorandum-pro-spivpratsyu-mij-tsentralnimi-bankami-ukrayini-ta-polschi> (дата звернення 18.02.2023).
4. МВФ розширив програму Rapid Financing Instrument для отримання додаткового екстреного фінансування. Офіційний сайт НБУ. - URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/mvf-rozshiriv-programu-rapid-financing-instrument-dlya-otrimannya-dodatkovogo-ekstrenogo-finansuvannya> (дата звернення 18.02.2023).
5. ВВП України в 2022 році за попередньою оцінкою впав на 30,4% – Мінекономіки. - URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2023/01/5/695705/>(дата звернення 18.02.2023).
6. Коментар Національного банку щодо рівня інфляції у 2022 році. - URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/komentar-natsionalnogo-banku-schodo-rivnya-inflyatsiyi-u-2022-rotsi> (дата звернення 18.02.2023).

УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМИ РИЗИКАМИ

*С. В. Качула, д. е. н., професор, професор
кафедри фінансів, банківської справи та
страхування,
Дніпровський державний аграрно-
економічний університет, м. Дніпро,
Україна*

Кредитний ризик означає ймовірність збитків через неспроможність позичальника сплатити будь-який тип боргу. Управління кредитним ризиком – це практика зменшення збитків шляхом розуміння адекватності капіталу банку та резервів на збитки за позиками в будь-який момент часу – процес, який протягом тривалого часу був проблемою для фінансових установ. Щоб відповідати нормативним вимогам і компенсувати вищі капітальні витрати на кредитний ризик, багато банків переглядають свої підходи до кредитного ризику. Управління кредитним ризиком дає можливість значно покращити загальну ефективність і забезпечити конкурентну перевагу.

До проблеми, які заважають успішному управлінню кредитними ризиками відносяться: неефективне управління даними; відсутність системи моделювання ризиків (без цього банки не можуть генерувати складні, значущі

показники ризиків і отримати загальну картину ризиків усієї групи); постійні переробки (аналітики не можуть легко змінити параметри моделі, що призводить до надмірного дублювання зусиль і негативно впливає на коефіцієнт ефективності банку); недостатньо інструментів ризику (без надійного рішення щодо ризиків банки не можуть достатньо часто визначати концентрацію портфелів або змінювати рейтинги портфелів, щоб ефективно керувати ризиками); громіздка звітність (ручні процеси звітності на основі електронних таблиць перевантажують аналітиків та ІТ).

Першим кроком до ефективного управління кредитним ризиком є отримання повного розуміння загальної ситуації шляхом розгляду ризику на індивідуальному рівні, рівні клієнта та портфеля. У той час як банки прагнуть до комплексного розуміння своїх профілів ризику, багато інформації часто розпорошено між підрозділами. Без ретельної оцінки ризиків банки не можуть дізнатися, чи точно резерви капіталу відображають ризики, чи резерви на покриття збитків по кредитах адекватно покривають потенційні короткострокові кредитні збитки. Уразливі банки є об'єктами пильної уваги з боку регуляторів та інвесторів. Ключем до зменшення втрат за кредитами і забезпечення того, щоб резерви капіталу належним чином відображали профіль ризику є впровадження інтегрованого кількісного рішення щодо кредитного ризику. Це рішення повинно сприяти швидкому запуску банків за допомогою простих портфельних заходів. Він також має передбачати шлях до більш складних заходів управління кредитним ризиком у міру розвитку потреб. Рішення має включати: краще керування моделлю, яке охоплює весь життєвий цикл моделювання; моніторинг лімітів у реальному часі; надійні можливості стрес-тестування; візуалізацію даних і інструменти бізнес-аналітики.

Кредитний ризик, якщо його не зменшити належним чином, може призвести до втрат кредитора; збитки негативно впливають на прибутковість фірм, що надають фінансові послуги. Для споживачів широко поширені відстрочки означають, що кредитори дійсно не можуть визначити, хто з позичальників є кредитоспроможним. З боку бізнесу ймовірність суттєвих змін у їхній діяльності після пандемії означає, що аналіз історичних показників буде неактуальним. При прийнятті нових кредитних рішень необхідно буде повністю враховувати, як зміни в операційних моделях цих підприємств вплинуть на майбутні доходи та здатність покривати борг. До цих проблем додається відсутність прозорості щодо здатності великих фінансових установ протистояти зростаючим кредитним втратам.

Вплив COVID-19 та військових дій в Україні на бізнес і економіку продовжує розвиватися. Оскільки уряди в усьому світі вживають заходів для припинення пандемії та надають допомогу Україні в боротьбі за незалежність та свої території, фінансові установи повинні вжити заходів, щоб зрозуміти поточні умови позичальників, висловити співчуття обставинам, у яких вони знаходяться, підтримати їх, одночасно захищаючи стан банківської установи за допомогою ефективних методів управління кредитними ризиками.

МАРКЕТИНГ В ФІНАНСОВІЙ СФЕРІ

Л. С. Крючко, *к. е. н., доцент, доцент кафедри маркетингу,*

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

М. А. Крючко, *здобувач першого рівня вищої освіти,*

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Розробка маркетингових стратегій для фінансових послуг означає розгляд ряду елементів, які включають: цілі та завдання вашої організації; цільові ринки; нові ринки та ринки, що розвиваються; сильні та слабкі сторони вашої організації; наявні ресурси.

Однак, незалежно від ваших цілей або фінансових послуг, які ви надаєте, ефективні стратегії фінансового маркетингу можуть допомогти вам зосередитися на зусиллях, щоб ви могли краще досягати цілей.

Існує 5 найефективніших маркетингових стратегій для фінансових послуг: звернення до клієнтів; самообслуговування та оцифровка; соціальні медіа; автоматизація та Big-Data; цифрове оповідання.

Ці 5 маркетингових стратегій фінансових послуг є хорошим початком для багатьох маркетингових стратегій для банків і фінансових установ.

Звернення до клієнтів є однією з найстаріших і найпростіших маркетингових стратегій для банків і фінансових установ. Однак він також є одним з найефективніших. Охоплення клієнтів — це досить проста концепція звернення до клієнтів, щоб задовольнити існуючі потреби в освіті, обізнаності та допомозі. Це масштабується як для невеликих організацій у формі безкоштовних консультацій і вебінарів, так і для більших організацій у формі

фінансової освіти, як програми управління боргом або фінансова освіта в школах.

Охоплення клієнтів може здатися переважно філантропічним використанням бюджету, але воно працює для підвищення обізнаності, лояльності клієнтів і інтересу до продуктів і послуг. Ретельно сформульована стратегія фінансового маркетингу враховує послуги та функції, які ви намагаєтеся продати, а також інші маркетингові кампанії. Наприклад, якщо ви знаєте, що у вашій географічній зоні великий відсоток людей похилого віку, ви можете створити безкоштовні програми фінансової освіти, які навчать людей похилого віку використовувати цифрові банкінги та про безпеку в Інтернеті. Ці програми, у свою чергу, сприятимуть поширенню ощадних рахунків, цифрових рішень і навіть вашого банку через підвищення обізнаності та підвищення довіри споживачів.

Самообслуговування та оцифровка – налаштування та просування оцифрованих фінансових продуктів і порталів обслуговування клієнтів або досвіду, які дозволяють клієнтам реєструватися на послуги онлайн, змінювати продукти та послуги в Інтернеті та переглядати свою інформацію, не заходячи у відділення, є ефективною та все більш необхідною тенденцією для фінансових організацій. Однак це не маркетингова стратегія, яка застосовується до кожної організації, оскільки ви не можете продавати тільки продукти та послуги.

Соц.медіа – ваше розумне та послідовне використання однієї чи кількох платформ соціальних медіа є цінною стратегією фінансового маркетингу, яку ви не можете дозволити собі ігнорувати. Підтримання постійної присутності на одному або кількох сайтах із стратегією надання цінності підписникам допоможе вам зміцнити довіру до бренду, створити маркетингові можливості та розширити вашу клієнтську базу.

Багато фінансових і банківських організацій використовують соціальні медіа для спілкування зі споживачами з метою зміцнення довіри. Наприклад, показуючи, що реальні люди працюють у банках і фінансових службах, демонструючи клієнтів та історії успіху, а також обслуговуючи клієнтів. Фінансові організації зазвичай можуть скоротити витрати на обслуговування клієнтів більш ніж на 70% перемикання з телефону на соціальні мережі.

Автоматизація та великі дані - більшість фінансових організацій мають більше даних, ніж вони знають, що з ними робити, але це швидко змінюється. Сьогодні платформи взаємодії з клієнтами та інструменти автоматизації спрощують, ніж будь-коли, використання та застосування даних у рамках вашої маркетингової стратегії для фінансових послуг. Наприклад, великі дані

можуть підказати вам, хто збирає гроші на велику покупку та, швидше за все, потребуватиме попереднього схвалення для кредиту; великі дані можуть допомогти вам визначити та запропонувати послуги до або після того, як вони знадобляться, це може допомогти вам націлити конкретних клієнтів для додаткового обслуговування клієнтів або цифрової фінансової освіти, і може допомогти вам скоротити необхідне обслуговування клієнтів.

Цифрове оповідання – розповідь все ще залишається одним із найефективніших засобів маркетингу, чи то в соціальних мережах, відео, рекламі чи міжканальних платформах, що поширюються на реальний світ. Тут ваша маркетингова стратегія має охоплювати розповідь історії, яка захоплює інтерес і викликає емоції, щоб зацікавити, схвилювати та зворушити глядача. Тут ваша мета полягає в тому, щоб створити вміст, яким можна ділитися, навчати, розважати чи якимось чином допомагати читачеві – і, сподіваємося, керувати всіма трьома моментами одночасно.

Незалежно від того, чим займається ваша фінансова організація, цифрові медіа відкривають широкий спектр творчих маркетингових ідей, тактик і стратегій, які ви можете використовувати. Однак не варто зосереджуватися лише на одному або намагатися об'єднати все. Замість цього створіть єдину ширшу стратегію фінансового маркетингу, щоб кожен елемент доповнював і розвивав решту, додаючи цінності вашій організації.

ВПЛИВ ФІНАНСОВОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ НА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РИНКУ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ

О. О. Лагутіна, здобувач першого рівня вищої освіти,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

А. О. Щербак, здобувач першого рівня вищої освіти,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Науковий керівник – О. В. Зубко, асистент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Впродовж останніх років спостерігається перманентне загострення фінансової кризи в Україні, що проявляється через зниження рівня ділової активності, темпів росту реального ВВП, зростання інфляції та знецінення національної грошової одиниці, підвищення рівня тінізації економіки та зростання дефіциту державного бюджету, зростання рівня безробіття та погіршення добробуту населення, відтак і довіри до банківських установ збоку їх клієнтів.

В умовах банкоцентричності вітчизняної фінансової системи фінансова безпека держави значно залежить від стабільності банківської системи. Своєю чергою, банківська система стимулює економічний розвиток через механізми залучення надлишкових капіталів та їх перерозподілу у формі кредитування реального сектору, пропонуючи своїм клієнтам банківські продукти. Таким чином, загострення вітчизняної банківської кризи в сучасних умовах відбувається на тлі фінансової нестабільності, що супроводжується відтоком депозитних ресурсів клієнтів, низьким рівнем кредитування реального сектору економіки тобто складністю просування банківських продуктів на ринку банківських послуг, а це в свою чергу призводить до погіршення стану платоспроможності банків, до порушення механізму ефективного перерозподілу грошових коштів в економіці та становить суттєву загрозу фінансовій безпеці країни.

Банківська система України є базовим елементом національної економіки, що здійснює перерозподіл фінансових потоків, реалізуючи важливу функцію мобілізації тимчасово вільних грошових коштів і перетворення їх у реальний капітал. Виконуючи роль «кровоносної системи» економіки країни, банки є особливо вразливими під час фінансової нестабільності.

Чутливість банків до фінансової нестабільності макроекономічного середовища зумовлена дією таких факторів:

- банки працюють із залученими та запозиченими ресурсами, пошук яких значно ускладнюється в період розгортання кризи;
- банки постійно наражаються на високий ризик ліквідності, що проявляється в необхідності ліквідувати часовий розрив між наданими кредитами та отриманими депозитами;
- у банківській діяльності проявляється моральний ризик унаслідок недостатньої поінформованості банків про зміни кредитоспроможності позичальників в умовах економічної кризи;
- на протигагу суб'єктам господарювання, що працюють в реальному секторі економіки, банківська діяльність жорстко регламентована та регулюється Національним банком України. Поряд із нестабільністю в фінансово-економічній системі держави існує високий ризик виникнення кризових явищ як на рівні окремої банківської установи, так і на рівні банківської системи в цілому, що свідчить про багатогранність причин виникнення криз та особливостей їх прояву.

Ринок банківських послуг – це специфічна сфера економічних відносин, функцією яких є балансування попиту і пропозиції на банківські продукти. Функціонування ринку банківських послуг має свої особливості, серед яких можуть бути виділені:

- тісне поєднання державного і ринкового регулювання з метою підтримки його стабільності;
- регулювання і регламентація відносин на ринку нормами міжнародного права і внутрішнім законодавством;
- прозорість інформації про стан ринку та його учасників;
- необмежена кількість учасників ринку;
- широкий асортимент і диверсифікація банківських продуктів.

Банківські послуги на фінансовому ринку відображають динаміку ділової активності учасників таких угод – банків та клієнтів. Відповідно в умовах фінансової нестабільності функціонування ринку банківських послуг ускладнюється тому, що безпосереднім наслідком фінансової кризи є відсутність довіри до банківських установ, а відтак і до банківських продуктів.

У сучасних умовах розвиток банківського сектора економіки вимагає необхідності у створенні нових, нестандартних банківських продуктів, упровадження яких означає перехід на новий ступінь розвитку фінансових послуг. Саме фінансова інновація показує творчий підхід до оновлення банківських послуг та дає можливість для вирішення проблем банківської системи у кризовий період.

Ефективність роботи банку і його конкурентоспроможність на фінансовому ринку банківських послуг значною мірою залежать від запровадження інноваційних банківських продуктів та технологій. Таким чином, за сучасних умов запровадження інновацій є одним з найдієвіших

інструментів у конкурентній боротьбі. Впровадження наукових досягнень і винаходів в організацію банківського обслуговування забезпечує постійне відновлення і поліпшення банківських продуктів та технологій обслуговування споживачів. Сьогодні інноваційні аспекти взаємодії банків з клієнтами розглядаються як ключовий фактор побудови продуктової стратегії банку.

АКТУАЛЬНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РИЗИКАМИ БАНКУ

*А. О. Михлик, здобувачка першого рівня
вищої освіти,
Дніпровський державний аграрно-
економічний університет, м. Дніпро,
Україна*

**Науковий керівник –
О. В. Добровольська, д. е. н., професор,
професор кафедри фінансів, банківської
справи та страхування,
Дніпровський державний аграрно-
економічний університет, м. Дніпро,
Україна**

Ризик є невід’ємною частиною будь-чого, що пов’язане з економічною діяльністю. Під час діяльності банку завжди присутній ризик, який поділяється на фінансовий та функціональний. Фінансовий ризик являє собою ймовірність настання непередбачених фінансових видатків при певних умовах. Фінансові ризики банку поділяються на такі ризики, як:

– ризик ліквідності – ризик, що спричинений неспроможністю банку виконувати свої зобов’язання вчасно;

– кредитний – ризик, що обумовлений неспроможністю виконуючої сторони виконувати зобов’язання;

– ринковий – ризик через несприятливу динаміку зміни вартості інструментів портфелю банку;

– валютний – ризик щодо несприятливих змін курсів іноземних валют та цін банківських металів;

– процентний – ризик щодо зміни процентних ставок.

Управлінні фінансовими ризиками – це комплекс дій щодо прогнозування та мінімізації можливих негативних фінансових наслідків від їхньої оцінки, профілактики та страхування. До управління ризиками

залучаються спостережна рада, правління банку, підрозділ, що займається ризиками, фронт- та бек-офіси.

Управління фінансовими ризиками банків на сьогоднішній день є досить актуальним процесом, який спричинений [1]:

- швидким збільшенням розмірів світових фінансових активів;
- розквіт спекуляції на фінансовому ринку;
- незалежність фінансової системи;
- швидке збільшення обсягів фінансових активів на рахунках у домогосподарств;
- сек'юритизація в банківських операціях;
- зростання автономії в сфері державного регулювання та контролю;
- інтеграція фінансової сфери;
- використання деривативів.

Розглядаючи механізми зниження ризиків для банків, можна виділити наступні – резервування, страхування, хеджування, делегування повноважень, диверсифікація, а також систематизація активів та пасивів.

Суб'єктами управління фінансовими ризиками банку є такі органи як:

- правління банку, що забезпечує стратегію та тактику;
- комітети, що обирають необхідний рівень ризику;
- підрозділ, на який покладено функцію планування діяльності;
- функціональні підрозділи банку;
- аналітичні підрозділи;
- підрозділи з аудиту;
- юридичний відділ.

Під час своєї діяльності банки та їх представництва (відділення, філії) повинні ґрунтуватися на комплексності банківської системи, її диференційованості, єдності інформаційної бази та узгодженості управління ризиками.

Отже, в банківській діяльності завжди є ризик, одним із видів якого є фінансовий, який складається ще з декількох підвидів. Управління фінансовими ризиками банку є дуже складним процесом, який потребує комплексних дій щодо мінімізації будь-яких можливих та наявних ризиків.

Література

1. Лактіонова О. А. Управління фінансовими ризиками: навчальний посібник. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2020. 256 с.
2. Карась О. О. Специфіка системи управління ризиками в банківській сфері: наукова стаття. Ефективна економіка. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3917>

РОЗВИТОК БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

В. В. Скриль, к. е. н., доцент, доцент
кафедри фінансів, банківського бізнесу та
оподаткування,

*Національний університет «Полтавська
політехніка імені Юрія Кондратюка»,
м. Полтава, Україна*

А. Д. Глушко, к. е. н., доцент, доцент
кафедри фінансів, банківського бізнесу та
оподаткування,

*Національний університет «Полтавська
політехніка імені Юрія Кондратюка»,
м. Полтава, Україна*

Євроінтеграційний курс України зобов'язує провести законодавче, регулятивне та адміністративне реформування національної економіки та фінансової системи у відповідності до принципів та правил країн Євросоюзу. Фінансовий ринок і фінансове регулювання в економіках ЄС відіграють значну роль, а тому застосування правильних механізмів трансформації сфери фінансів є вкрай важливим для повноцінної інтеграції до європейських структур. Дослідження трансформаційних процесів банківської системи країн ЄС, як складової фінансової системи, є в цьому контексті актуальним і необхідним при розробленні курсу європейської інтеграції України.

Фінансова система Європейського Союзу представляє собою складну систему міждержавних зв'язків і наднаціональних інституцій, завдання якої – забезпечити спільні інтереси країн-членів у всіх сферах фінансових відносин: кредитування та залучення інвестицій, забезпечення міждержавних розрахунків та координації валютно-курсової політики, узгодження правил контролю за банківськими установами. Інституціональною та функціональною основою грошово-кредитного механізму в сучасних умовах виступає банківська система. Банківська система є невід'ємним елементом функціонування економіки країни. Від надійності економіки залежить надійність банківської системи, та, в свою чергу, ефективність функціонування бізнесу, надходження та інвестиції, в тому числі зовнішньоекономічні. Нині економічний ріст країн Європейського Союзу (ЄС) сповільнився, виникла низка проблем, які необхідно вирішувати. Все це суттєво позначилось і на зміні інститутів банківської системи ЄС [1].

Головною перевагою банківської системи ЄС у порівнянні з українською є стабільність. Крім цього, банківська система ЄС, на відміну від

вітчизняної, характеризується дієвим механізмом миттєвих платежів, що дозволяє проводити розрахунки в режимі реального часу, низькими відсотковими ставками за кредитами та стабільністю сплати відсотків за депозитами.

Щодо фінансового сектору України, то він переважно спирається на банки. Загальний обсяг банківського кредитування приватного сектору на кінець 2021 року становив лише 28% ВВП. Ця сума становила близько половини загальних активів банків, а решта припадала на кредити центральному уряду. Депозитна база країни також залишалася низькою порівняно з іншими великими ринками, що розвиваються. Отже, існує значний потенціал для поглиблення банківської системи України з метою підтримки розвитку приватного сектору.

Європейський досвід трансформації банківського сектору спричинив очищення та рекапіталізацію банківської системи України після фінансової кризи 2014-2015 років. Це дало можливість витримати економічний шок від російського вторгнення. Банки, що функціонували до 2022 року, були відносно прибутковими, ліквідними та добре капіталізованими. Позитивний вплив на банківську систему мала м'яка політика, яку проводив НБУ під час війни. Станом на вересень 2022 року не відбулося відпливу депозитів, що є наслідком повного гарантування вкладів фізичних осіб на час дії воєнного стану. Фактично до травня 2022 року гривневі депозити фізичних осіб виростили приблизно на 11 відсотків порівняно з довоєнними показниками, хоча депозити юридичних осіб та депозити фізичних осіб в іноземній валюті скоротилися [2].

З початку повномасштабного вторгнення роль держави на фінансових ринках України різко зросла. Банки згорнули кредитування приватного сектору, й попит на кредити також різко впав. В умовах воєнного стану пріоритетом для Національного банку є забезпечення безперебійного здійснення платежів та збереження працездатності, стабільності та ліквідності банківської системи. Діючи на випередження в перші місяці війни, центральний банк надавав банкам необмежене беззаставне рефінансування строком до одного року. З травня 2022 року, внаслідок стабілізації ситуації, банки можуть отримувати від НБУ лише забезпечені кредити. Фінансування Національним банком бюджету країни очікувано призвело до прискорення інфляції. Для стримування зростання цін, захисту резервів та формування додатної реальної доходності гривневих активів Національний банк підвищив облікову ставку на 15 відсоткових пунктів до 25% у червні 2022 року.

Література

1. Розвиток фінансових інститутів ЄС та виклики для фінансової політики України: монографія / [Борзенко О.О., Богдан Т.П., Шаров О.М. та ін.] ; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогноз. НАН України». – Електрон. ресурс. – К., 2019. – 372 с.

2. НБУ буде розширювати співпрацю з ЄЦБ і європейським органом банківського нагляду. URL: <https://finbalance.com.ua/news/nbu-bude-rozshiryuvati-spivpratsyu-z-tsb-i-vropeyskim-orhanom-bankivskoho-nahlyadu>.

БАНКІВСЬКЕ КРЕДИТУВАННЯ: СУТНІСТЬ, ОСНОВНІ УМОВИ ТА ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Т. В. Таран, здобувачка другого рівня вищої освіти,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Науковий керівник –

О. В. Добровольська, д. е. н., професор, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Кредитування є однією з найважливіших банківських послуг, оскільки кредити складають більшість банківських інвестицій, від яких надходить більша частина доходу банку.

Основними характеристиками банківських кредитів є:

– банківські кредити є основною формою кредиту, після якої готівкові або безготівкові кошти надаються банками в тимчасове користування;

– банківське кредитування – тип пропонуваної позики, де банк функціонує як спеціальна особа, зареєстрована в НБУ та визнана юридичною особою, уповноваженою НБУ на здійснення окремих видів кредитної діяльності. В Україні банківські кредити за дворівневою банківською системою можуть бути як кредитами центрального банку, так і кредитами комерційних банків;

– основою кредиту є кредитний капітал банку, утворений тимчасовим накопиченням вільних коштів, які банк вкладає на власних умовах і на власний ризик для отримання прибутку;

– банк надає кредити юридичним, фізичним особам та державі (як суб'єкту кредитних відносин, що називається позичальником);

– за сферою застосування поділяється на внутрішні кредити та зовнішні (міжнародні);

– основними положеннями банківського кредитування або принципами кредитування є: цільовий характер, повернення, строковість, платність та матеріальна забезпеченість, недотримання яких може призвести до визнання кредитного договору недійсним, накладення Національним банком України санкцій до банків, та розірвання кредитних відносин.

Важливу роль відіграє банківський кредит для забезпечення та підтримки економічного зростання та сталого розвитку, оскільки банки кредитують реальний сектор економіки – нефінансові корпорації – тим самим сприяючи створенню робочих місць, розширенню виробничих потужностей, впровадженню технологічних рішень та раціональному використанню ресурсів.

Роль банківського кредитування в економіці можна оцінити на основі статистики Національного банку України, яка надає дані про обсяг кредитів, надані резидентам, нерезидентам, іншим фінансовим установам, органам державного управління, домогосподарствам та іншим корпораціям.

Розглянемо структуру кредитів, наданих резидентам у 2010 -2021 рр.

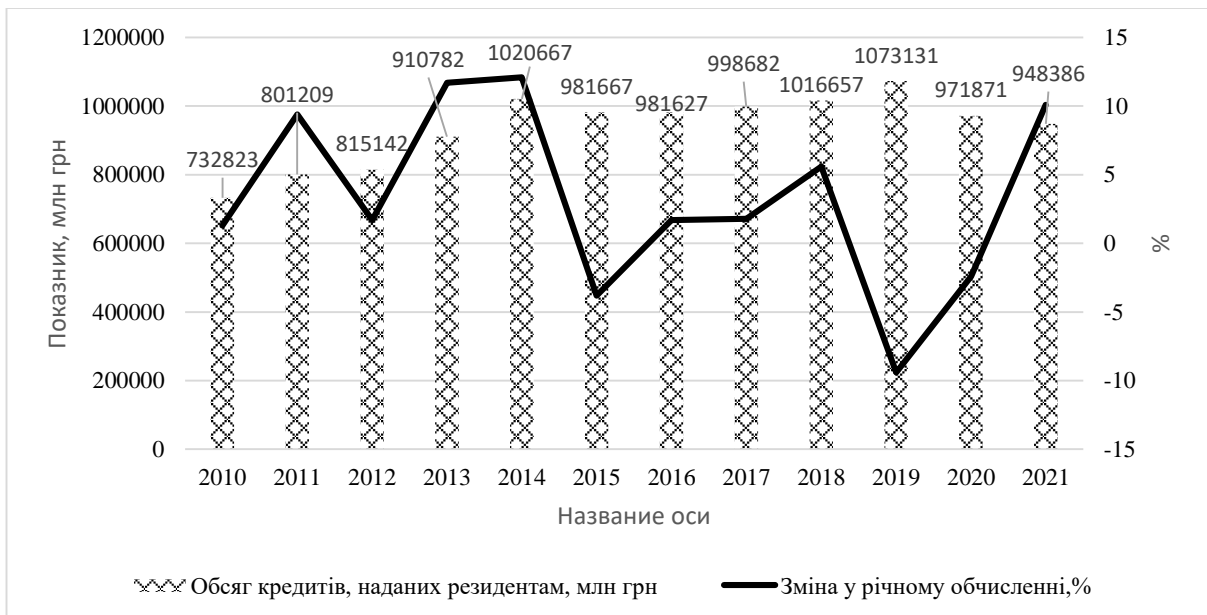

Рисунок 1 – Кредити, надані банками резидентам у 2010–2021 рр.

З 2010 по 2021 рік банківські кредити, надані резидентам (рис. 1), загалом мали тенденцію до зростання, збільшуючись на 10 млн грн щорічно. Кредитування нефінансових компаній досягло піку в 2019 році і зросло приблизно до 1 073 млн грн, що є близьким до рівня 2014 року. 2010-2014 роки

Частка кредитів банків резидентам стабільно зростає. Незважаючи на те, що у 2015-2016 роках вдалося пом'якшити негативну тенденцію, у 2020 році спостерігалось різке зниження частки кредитів.

Загалом збільшення банківського кредитування призводить до зростання ВВП, обсягів реалізації промислової продукції, капітальних інвестицій та середньомісячного доходу, тому можна говорити про важливу роль банківського кредитування в економіці країни.

Література:

1. Національний банк України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://bank.gov.ua>
2. Освітній портал: Фінанси та облік. URL: <https://magazine.faaf.org.ua>

СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ ТА ПАСИВАМИ БАНКУ: СКЛАДОВІ ТА ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ

В. В. Таранова, здобувач першого рівня вищої освіти,
Дніпровський державний аграрно-
економічний університет, м. Дніпро,
Україна

Науковий керівник – С. В. Качула,
д. е. н., професор, професор кафедри
фінансів, банківської справи та
страхування,
Дніпровський державний аграрно-
економічний університет, м. Дніпро,
Україна

У сучасній економічній та політичній ситуації від злагодженості роботи банку залежить розвиток усієї фінансово-економічної системи. Перед менеджментом банківських установ постають важливі проблеми, пов'язані з удосконаленням управління грошовими потоками банку. Необхідно постійне планування фінансової діяльності банку, щоб не призвести до фінансової кризи у разі гострої потреби, вилучення частини активів для виконання зобов'язань. Як видно з результатів роботи банків за останні роки, їх фінансовий стан залежить не лише від прибутку, а й від якості управління активами та пасивами. Процес управління активами та пасивами в банківських установах є основним елементом, який регулює управлінські рішення та досягає найкращого співвідношення між обсягом та видами активних і пасивних операцій для підвищення норми та рівня прибутку, а також рівнем банківських ризиків в процесі його діяльності.

Активи банку є платформою для депонування та використання ресурсів банку для отримання прибутку та підтримки ліквідності банку з відповідним розподілом ризику в окремих видах послуг. Пасиви банку — це джерело коштів банку, позик і кредитів для проведення активних операцій і отримання прибутку. Характер активів і пасивів банку пов'язаний з його роллю в економіці як фінансового посередника, який збирає вільні кошти суб'єктів господарської діяльності і розміщує їх на умовах повернення, строковості й платності у тих суб'єктів господарства, які потребують цього для забезпечення виробничого процесу. Для здійснення гнучкого управління фінансовою стійкістю, активами та пасивами банку, банківськими ризиками, у тому числі процентними, банки використовують різні методи та підходи, зокрема:

1. Поділ активів і пасивів. Цей метод забезпечує різницю між активами та пасивами, їх мінливість та умови залучення та врегулювання процентного ризику.

2. Кореляційно-регресійний аналіз для визначення впливу основних факторів на результати діяльності банку.

3. Стрес-тест. Спосіб вибору, заснований на концепції « а що, якби...».

4. Оптимізація. Розв'язування задач лінійного програмування.

5. Використання концепції нейромережевого прогнозування.

6. Управління гепом. Методи оцінки чутливості процентних ставок до тривалості залучення або розміщення фінансових ресурсів.

Важливість підвищення ефективності управління активами та пасивами та процентним ризиком полягає в тому, що більшість статей балансу генерують доходи та витрати, які можуть змінюватися за ставкою відсотка. На дохід також впливає зміна процентних ставок. Усі учасники ринку, які позичають або залучають гроші, піддаються процентному ризику. Використовуючи змінну відсоткову ставку, банк наражається на ризик зменшення доходу через відсоткову ставку на ринку. У разі стягнення боргу банк може заплатити більше, коли ринкова ціна підвищиться. В обох випадках існує ризик процентної ставки, оскільки доходи та витрати пов'язані з ринковими ставками.

Політика управління ліквідністю та процентною ставкою пов'язана, оскільки майбутній дефіцит ліквідності вимагає запозичень або інвестування в майбутньому, за винятком випадків, коли ці ризики існують. У зв'язку з цим ефективно управління активами і пасивами також означає зниження ризику ліквідності з різних точок зору: неможливість залучити кошти за звичайною вартістю та ризик ліквідності ринку або ризик ліквідності активів. Ризик ліквідності виникає через відсутність ліквідності в активах, а не через нестабільність ринку. Наявність ліквідних активів захищає банк від змін ринкових коливань, оскільки ліквідні активи дозволяють виконувати короткострокові зобов'язання без залучення зовнішніх джерел. Загалом, депозит на балансі банку прив'язаний до кредиту залежно від поведінки ринку. Щоб зменшити різницю між активами та пасивами через термін погашення,

важливо організувати залучення коштів з урахуванням часового профілю активів. Управління ліквідністю — це безперервний процес залучення нових коштів у разі нестачі або використання додаткових коштів у разі надлишку. Якщо є дефіцит, глобальна мета управління ліквідністю полягає в досягненні цільового часового профілю розривів після залучення нових джерел.

Ефективне управління пасивами та активами банку означає вибір системи фінансування та відповідальності, яка забезпечить реалізацію прибутку, визначеного стратегією розвитку банку, та знизить ризики.

Тому в процесі управління активами та пасивами ефективно управління ризиками є швидким і безпосередньою основою для досягнення інших цілей, у тому числі забезпечення фінансової стабільності банку. Він передбачає управління та маніпулювання структурою типів ризику, безпосередньо пов'язаних з активами та пасивами банку, а саме відсоткової ставки, валютного ризику та ризику ліквідності.

Отже, ефективно управління ризиками є важливою частиною управління активами та пасивами, без якої неможлива діяльність банку. Також, довіра клієнтів до банку неможлива без ефективного управління активами та пасивами. Хороший імідж і висока надійність дозволяють банку отримати надійну базу доходів. Розширення доходної бази та контроль над витратами сприяє збільшенню прибутку, що забезпечує стабільне фінансове становище.

Література

1. Карчева Г. Т., Карчева О. Я. Ефективне управління активами і пасивами – необхідна умова фінансової стійкості банку. Науковий вісник Чернігівського державного інституту економіки і управління. Серія 1: Економіка : зб. наук. пр. / Черніг. держ. ін-т екон. і упр.; [редкол.: О. І. Гонта (голов. ред.) та ін.]. Чернігів: Вид-во ЧДІЕУ, 2012. Вип. 1. С. 240-249.

2. Вербецька О. О. Комплексне управління активами і пасивами. Управління розвитком. 2014. № 3 (166). С. 94-96

3. Соколова К., Волкова В. Активи та пасиви банків України: сучасний стан та фактори впливу. Економіка і організація управління. 2018. 4 (32). С.65-74.

ВПЛИВ ЦИФРОВИХ ВАЛЮТ НА ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК

М. М. Цикал, здобувач першого рівня вищої освіти,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Науковий керівник – С. В. Качула,
д. е. н., професор, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Останніми роками темп цифровізації прискорився через зміни, які відбуваються в суспільному житті та розвитку, у економіці, управлінні та багатьох інших сферах. Причинами є глобалізація інформаційних та комунікаційних технологій (ІКТ), мережі Інтернет, активізація проникнення інноваційних технологій у бізнес учасників цієї системи. Цифрова валюта може бути досить зручним та доступним засобом розрахунку, особливо це привабливо на віддалених і важкодоступних територіях та в принципі людей з обмеженими можливостями, які мають обмежений доступ до системи фінансових розрахунків. Хоча готівкова валюта все ще широко використовується в більшості країн (за винятком Швеції, де використання готівки стрімко скорочується), споживачі в усьому світі зазвичай здійснюють операції без готівкової валюти, використовуючи для оплати кредитні картки або мобільні телефони. Крім того, значна частина грошей, які випускають центральні банки (банківські резерви), існує лише в електронній формі. Тож у певному сенсі ідея цифрових валют не зовсім нова.

Сам процес поширення цифрового валютування центральних банків вже показує, що грошова сфера поступово набуває цифрового аспекту. Цифрові валюти центральних банків є результатом поступового об'єднання процесів інтелектуалізації і цифровізації у економіці. Фінансові технології з використанням інновацій допомагають виконувати основні функції і стають одними з важелів управління економіки країни на макрорівні. Розважливе управління за процесом цифровізації в грошову систему має на меті реалізувати цілісний системний підхід для розрахунку необхідних складових, пріоритетів та принципів розвитку цього процесу. Сучасна наука світової монетарної політики розглядає питання особливостей розвитку цифрових валют центральних банків, як актуальне питання. В процесі переходу до цифрового періоду ми маємо на меті не лише полегшення процесу фінансових розрахунків, а й глобальні зміни в грошовій та платіжній системах. Звісно, підтвердження того, що новітні технології будуть кращими у використанні, ніж теперішні немає, але вони мають у собі досить велику перспективу та

розкривають нові можливості. Використання цифрових валют центральними банками має на меті покращення безпеки та комфортніший процес здійснення розрахункових платежів, що свідчить про стійку структуру і є необхідною складовою у роботі центрального банку.

Цифрові технології розвивалися швидше, ніж будь-які інновації – лише за два десятиліття вони охопили близько 50 відсотків населення країн, що розвиваються. До мережі Інтернет у світі підключені 3,5 млрд осіб, і статистика зростання цих підключень подвоїлась впродовж останніх двох років. В Україні мережу Інтернет використовує лише 61% населення, а от у інших розвинених країнах — до 90% населення, що свідчить про широкий потенціал для цифровізації, який має ще багато напрямів розвитку і не досягнув своїх меж. Сьогодні цифрові технології, такі як об'єднання даних і штучний інтелект, використовуються для відстеження та діагностики проблем у сільському господарстві, охороні здоров'я та навколишньому середовищі або для виконання повсякденних завдань, таких як навігація за дорожнім рухом або оплата рахунків. Їх можна використовувати для захисту та здійснення прав людини, але вони також можуть використовуватися для їх порушення, наприклад, відстежуючи наші пересування, покупки, розмови та поведінку. Отже, сучасні інформаційно-комунікаційні технології та глобальна мережа є основними причинами для піднесення цифрових інновацій та збільшення їх чисельності протягом останніх декількох років. На початку кожного з останніх десятиліть науковцями і дослідниками визначаються доволі широкі перспективи у розвитку ІТ-галузі [1; 2].

Основними критеріями вимог для сектору підприємництва в цих досить динамічних умовах розвитку та змін є необхідність у пристосуванні до виникаючих умов: швидкий перехід у користування інноваціями, розвиток поглядів та підходів в управлінні діяльністю з використанням цифрових технологій, перехід до електронного ведення процесу бізнесу. Частина підприємств фінансової, автомобільної сфери, роздрібної торгівлі вже використовують цифрові технології у власних бізнес-процесах. Очевидним є, що виклики, спричинені інтенсивною цифровізацією для корпоративного сектору можуть пом'якшуватись лише за умови чіткого напрямку розвитку і лише локально. Щоб залишатися конкурентоспроможними на сучасному ринку, бізнес-лідери вже сьогодні впроваджують інновації, які найближчими роками можуть стати рушіями розвитку цілих галузей та національних господарств.

Сферами впливу цифрових інновацій є: розмаїття можливостей для бізнесу, які виникають за умови наявності економічних знань; перспектива для створення нових компаній (ринків); процеси видозміни діяльності підприємства у цілих галузях, яка стане можливою за умови використання інноваційних технологій у виробництві і організації бізнесу безпосередньо [2].

Отже, цифровий прогрес може підтримати та прискорити досягнення кожної з 17 Цілей сталого розвитку – від подолання крайньої бідності до

сприяння сталому сільському господарству. Але технології також можуть загрожувати конфіденційності, підривати безпеку та підживлювати нерівність. Цифрове співробітництво між державами – і універсальний кіберпростір, який відображає глобальні стандарти миру та безпеки, прав людини та сталого розвитку – все частіше розглядається як вирішальне значення для забезпечення об'єднаного світу.

Література

1. Ward O., Rochemont S. (2019). Understanding Central Bank Digital Currencies (CBDC). Institute and Faculty of Actuaries. URL: <https://www.actuaries.org.uk/>
2. Захарченко Н. В., Склярів Д. Ю., Михайлова Д. С. Проблеми та перспективи венчурного інвестування неоіндустріального розвитку та ІТ-підприємництва в Україні. Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління. 2020. Т. 20, вип. 3 (46). С. 160-178.

БАНКІВСЬКА СИСТЕМА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В. А. Шаміловська, здобувач першого рівня вищої освіти,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Науковий керівник –
І. Л. Солодовникова, старший викладач кафедри фінансів, банківської справи та страхування,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Глобальні фінансові дисбаланси, постковідні економічні збитки та широкомасштабне вторгнення російського агресора значно вплинули на діяльність банківського сектора України.

Сьогодні українська банківська система адаптувалась до роботи в умовах воєнного стану.

Чітка, злагоджена та безперебійна робота банків в такий складний період є вкрай важливою для України. Саме тому Національний банк України створює всі умови для належної роботи банків в умовах воєнного часу.

Антикризові рішення Нацбанку ґрунтуються на ключових трьох принципах:

– захищати інтереси клієнтів банків, в першу чергу - вкладників. Вони мають право зберігати доступ до власних та кредитних коштів, платежів і переказів;

– підтримання діяльності банківських установ та їх ліквідності;

– чесне відображення реального фінансового стану банків.

Перш за все, завдяки банківським установам забезпечується рух безготівкових грошей, відбувається здійснення платежів і розрахунків населення та підприємництва. Навіть в шоківі перші тижні війни банківська система працювала і проявила надійність, так як абсолютно виключається зупинка або «заморожування» руху грошей. Банки зробили все, аби продовжувати свою діяльність навіть підчас блекауту. За обставин, коли робота відділень банків є неможливою, забезпечується проведення безготівкових та онлайн-операцій.

З початком бойових дій та пов'язаних з ними перебоїв в роботі банківської інфраструктури а також вимушена міграція населення імовірно могли спровокувати масовий відтік коштів клієнтів тим самим погіршити ліквідність банків.

Так 24 лютого 2022р. Нацбанком було прийнято рішення встановити ліміт на щоденне зняття гривневих коштів з банківських рахунків у розмірі 100 тис. грн., а зняття коштів з валютних рахунків було повністю заборонено. На сьогодні по валютним коштам діють послаблення і ліміти встановлені у також у розмірі 100 тис. грн. на добу в еквіваленті.

З липня 2022 р. Національний банк України поновив вимоги до оцінки кредитного ризику і, зокрема, до здійснення розрахунків кількості днів прострочення кредитних коштів. Банкам потрібно оцінювати кредитні збитки повною мірою та своєчасно відображати вплив негативних подій на якість активів. Разом з тим банки можуть проводити виважені реструктуризації позик, які сприятимуть нормалізації боргового навантаження позичальників та підвищать стійкість банківського сектору.

Обмежений попит на кредити, особливо з боку населення, погіршення якості портфеля та збільшення відрахувань в резерви підвищують ризики прибутковості. Банкам потрібно адаптувати свої бізнес-моделі до поточних вимог регулятора та зберегти операційну прибутковість у нових умовах діяльності.

Кількість функціонуючих банків в Україні за календарний рік зменшилась на 4 установи, так станом на 01 лютого 2023 року наразі працює 67 банківських установ, в той час як на 01 лютого 2022 року їх налічувалось 71. Втім за підсумками 2022 року банківський сектор України, попри значних сум відрахувань у резерви, отримав 24,7 млрд. грн. прибутку; у тому числі 17,3 млрд. грн. – у IV кварталі 2022 року.

Отже, попри війну та її наслідки, банківський сектор зберігає довіру клієнтів, залишається стабільним та забезпечує стійкість всієї фінансової системи України.

ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД ПРОВЕДЕННЯ МОНЕТАРНОЇ ПОЛІТИКИ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Л. Б. Штефан, *к. е. н., доцент, доцент
кафедри фінансів, банківської справи та
страхування,
Вінницький навчально-науковий інститут
економіки Західноукраїнського
національного університету, м. Вінниця,
Україна*

Повномасштабне вторгнення росії в Україну стало величезним викликом для всієї нашої країни. У цьому контексті надзвичайно важливим є реалізація відповідної монетарної політики, яка допоможе зберегти стабільність національної валюти. Тому дуже важливо вивчити весь наявний закордонний досвід проведення грошово-кредитної політики під час війни, щоб уникнути серйозних помилок при реалізації інструментів монетарної політики в нинішніх надзвичайно важких умовах.

Проте, слід зазначити, що ефективність різноманітних інструментів грошово-кредитної політики в мирний час не обов'язково свідчить про їх ефективність у воєнний час. Зокрема, погіршується функціонування трансмісійного механізму, що ускладнює таргетування інфляції та знижує значення облікової ставки центрального банку. При цьому ніяка монетарна теорія не може точно відповісти, який вид грошово-кредитної політики буде успішним у воєнний час. Тому, напевно, саме нам прийдеться під час війни прокладати свій тернистий шлях щодо подальших успішних рішень в сфері грошово-кредитного регулювання економікою. При цьому, варто звернути увагу на деякі здобутки інших країн в монетарній сфері під час воєн, які б були корисні для нашої економіки відновлення.

На жаль, іноземний досвід показав, що єдиного рецепту монетарного регулювання не існує. Наприклад, випуск воєнних облігацій є дійсно одним із головних джерел фінансування війни, який застосовувався під час Першої та Другої світових воєн. Досвід Ізраїлю демонструє важливість іноземних фінансових вливань, що дозволяють зберегти стабільність навіть під час війни. Сербський досвід, який використовував неконтрольовану емісію грошей з метою покриття бюджетного дефіциту є вкрай небезпечним для нас, тому що призвів до гіперінфляції. Досвід Афганістану та Іраку показав, що економічна політика всіх міністерств (наповнення бюджету) і центрального банку (стабільна банківська система) має бути узгодженою та працювати на досягнення спільної стратегічної мети [1].

Таким чином, ми вважаємо, що сьогодні центральному банку варто зберігати фіксований обмінний курс, а облікову ставку поступово зменшувати для стимулювання повоєнного економічного відновлення та зростання платоспроможного попиту. Таку модель в свій час застосовувала Туреччина, яка не боялася ні емісійного імпульсу, ні бюджетного дефіциту [2]. Помірна емісія буде пом'якшувати криву падіння та готувати економіку до більш швидкого відновлення на відрізку виходу з кризи. Головне при цьому правильно визначити на якому відрізку економічного циклу знаходиться економіка: неокласичному (стимулюємо пропозицію) або кейнсіанському (стимулюємо платоспроможний попит). І яка природа інфляції: інфляція попиту (зростають доходи населення) або інфляція пропозиції (зростають витрати бізнесу). На нашу думку, у сучасній кризі спостерігається досить специфічна комбінація: інфляція пропозиції та кейнсіанський відрізок економічного циклу. Тому нам потрібно і надалі знижувати базову ставку центрального банку та розширювати дефіцит бюджету. Утім, як підтверджує досвід Німеччини, Австрії, Японії, Угорщини, Сербії, Південної Кореї це дає змогу лише частково приховати тягар війни, тоді як масштабне фінансування бюджету, що триває роками, може, навпаки, посилити проблеми.

Література:

1. Goldstein J. (2003) War and Economic History / THE OXFORD ENCYCLOPEDIA OF ECONOMIC HISTORY / editor. by Joel Mokyr. Oxford. Pp. 215-217.
2. Three world wars: Fiscal-monetary consequences (2022). PNAS: URL: <https://doi.org/10.1073/pnas.2200349119> (дата звернення: 02.02.2023).

THE ROLE OF INFORMATION TECHNOLOGIES IN MANAGEMENT ACTIVITIES OF BANKS

O. M. Karamushka, *Ph.D., Associate Professor, Acting Head of the Department of Information Systems and Technologies, Dnipro State Agrarian and Economic University, Dnipro, Ukraine*

O. A. Kolisnyk, *teacher of the department of information systems and technologies, Dnipro State Agrarian and Economic University, Dnipro, Ukraine*

Information is fundamental in the management process. With the help of information, the relationship between the object and the subject or between the controlling and controlled elements of the management concept is implemented. Management has a problem with large-scale data, the size of which is constantly growing with increasing volumes of product production. Providing the implementation of the management process is unrealistic without proper informational assistance, the formation of an effective reference-analytical concept that can guarantee the management of important, true data in a timely manner. The emergence and intensive formation of information management in companies is becoming a practice of modern business. Taking into account the importance of information support for management decisions, for a long period of time, one of the main issues of information management was the provision of specific quality regulation and the period of data receipt to managers and experts within the company; provision of information security, selection and management of information flows in order to increase the competitive advantage of the enterprise.

Effective business practice has proven that this list of tasks is not exhaustive in order to ensure the company's development. Today, companies should have the ability to compile, process, apply, store business information and keep databases up-to-date. There should be a specific policy regarding the management of data and the information sphere in which the company is located, in order to provide effective, high-quality improvement of its work. Therefore, it is necessary to determine the main tasks of information assistance for development management: development, processing, application, storage and maintenance of information and knowledge in an up-to-date mode; providing management with normative-legal, informational-analytical, methodical, predictive and current information, as well as a set of software tools necessary for their analysis in the formation of management decisions.

Information technological processes that manage the company's information space recommend a concept that consists of specially trained and trained people and a technical and technological base. The use of information technologies is aimed at smoothing out the organizational complexity of the company. Today, we are talking about improving complicated horizontal and vertical communication models with the support of the latest communication technology.

For every enterprise, especially for a financial institution, the speed and continuity of processing a large amount of information is of great importance. This means that it is necessary to be able to own a computer system, with the help of which it becomes possible to process these flows of information. And the level of profitability of banks allows to purchase and use modern equipment. Regardless of this factor, it can be argued that it is not possible and rational for every bank to send significant funds to modernize the existing equipment in the institution.

Bank management is obliged to find ways to eliminate or compensate for weaknesses in its work. Changes in requirements for interest groups in the field of information technologies are due to the dynamics of the development of enterprises and the external environment. The primary goal of a banking institution is to increase the amount of profit, and therefore any costs, namely the costs of purchasing modern equipment, should be determined by the benefit that the organization will receive from the use of this technology. World experience shows that in the total amount of expenses of banks for a year, approximately 17% is spent on equipping the institution with computers. Computerization of the banking sector has a long-term perspective and does not guarantee an immediate effect. When investing in such a project, you should not expect "quick" profit, because a certain time is needed for training workers and adapting the system to specific work criteria.

The bank's management invests in software, the latest technology and modern accounting systems in order to automate operational work and increase its competitiveness in the market.

With the help of modern advances in the field of IT, banking institutions improve their relationships with customers and increase their profit level. The main task of all financial institutions regarding the use of modern information technologies is the unification of all effective systems into a single structure of local networks. Today, the demand for specialists in the software field is growing, so work with information technologies is highly valued in the labor market.

Nowadays, one of the fastest growing areas of network software is the banking computer system. Most of the well-known hardware companies sell systems based on their own platforms to banking institutions.

The following information technologies used in banking are known:

- databases based on the "client-server" model (Unix OS and Oracle database).
- means of inter-network interaction for inter-bank settlements.
- settlement services aimed at the Internet. They are called "virtual banks".
- banking expert-analytical systems based on the use of artificial intelligence and others.

The need for information of different subjects and management units is different and is determined, first of all, by those tasks that are solved in the management process by this or that subject, manager, other employee of the management apparatus. It also depends on the following factors: on the scale and importance of the decisions made (the larger and more important the decision, the larger in volume and more varied in content the information required for its preparation and adoption); from the number and nature of managed, adjustable parameters; from the number of variants of the possible state and behavior of the managed object; from the magnitude and variety of internal and external influences on the controlled system; from the number and quality of indicators characterizing the results of the functioning of this system.

Today, specialized high-power computers or universal computers that can connect several local networks are most often used.

INCREASING THE SECURITY OF BANKING TRANSACTIONS IN THE CONDITIONS OF DIGITALIZATION OF THE INTERNATIONAL MARKET OF BANKING SERVICES

L. Kulowicz, *Associate Professor,
SGH Warsaw School of Economics, Poland*

Modern ways of the development of world economies are determined by fundamental changes in the life of society, not least associated with the development and spread of digital technologies. In recent years, there has been a transformation of existing business models, caused by the development of digital technologies and the emergence of a new generation of information and communication tools, the basis for which are "end-to-end technologies". The above contributes to the exponential development and quantitative growth of ties between organizations and individual households, which is accompanied by a spasmodic dynamic in the number of transactions between them, an increase in the volume of data in circulation, and the complication of synchronization processes.

Thus, the development of the current crisis associated with the emergence of the COVID-19 pandemic has contributed to the development of digital technologies. In particular, various types of non-cash payments have been developed in the banking sector. In addition, contactless payment technologies of any form turned out to be in demand, and in general, the payment and banking infrastructure has become even more high-tech than it was before the pandemic. It is also important to strengthen the role of the state in ensuring the efficiency of the banking sector. This is due to the presence of targeted support for systemically important banks with a simultaneous increase in the role of the state payment infrastructure.

At the same time, the global development of information and communication technologies based on the development of international computer networks, the unification of banking software, the reduction in cost and acceleration of banking transactions have become the basis for the development of cybercrime aimed at the activities of the subjects of the banking system. As a result, the resolution of the problems of maintaining the bank's competitiveness in the international banking services market lies, among other things, in the field of maintaining a positive image and reducing reputational risks. The latter is related to the sufficient reliability of a single commercial bank, not only in terms of its own solvency, but also in terms of the security of banking transactions carried out in the digital field, including the international level.

Currently, the banking sector is making fairly large-scale investments in the development of information technologies and systems, while the list of requirements for information systems includes not only aspects of the efficiency of organizing automated workplaces, the ability to analyze a large and complex amount of various types of information, but also maintain a sufficient level cyber security of ongoing transactions.

In general, the analysis of the conducted studies showed that cybercrime is in some way a logical consequence of the development of international computer networks and the globalization of information and communication technologies. At the same time, the scale of development of threats tends to grow. Thus, in 2020 alone, the total amount of income obtained illegally through cybercrime, according to experts, amounted to about \$1.5 trillion. According to forecasts, by the end of 2023, the total cumulative losses of the global economy from cybercrime could reach \$6 trillion per year [1;2]. Such an amount exceeds in its totality the damage caused by annual global natural disasters and the consequences associated with them. Thus, cybercrime can be considered as one of the global problems of society, which is already affecting it and which society will face even more in the coming decades.

Cybercrime in global information networks is associated with the theft of property and violation of property rights; violation of the integrity of electronic databases, as well as infringement of the principles of confidentiality and security. In the banking services markets, all types of the listed crimes are observed, occurring mainly in the course of banking transactions. Regarding transactions at the international level, this is, first of all, the transfer of funds; transactions related to the purchase and sale of securities; payment for goods or services via the Internet.

The high attractiveness of the banking sector for cybercriminals is determined by the large number of transactions associated with a significant turnover of funds. The timely response of banking sector entities to an increasing number of attacks from cybercriminals is the key to preventing fraudulent activities in the digital economy.

The subjects of the banking system are constantly improving the methods of combating cybercrime, and this activity extends to the actual protection of the banking information system and the protection of customer information systems. To this end, the information systems of banking sector entities are constantly updated in order, first of all, to protect CORE systems, key and root systems [3].

Promising areas for increasing the security of banking transactions in the context of digitalization of the processes of interaction between financial and credit organizations in the global banking services market are determined by the trends in the development of cybercrime in the banking sector. The activities of the subjects of the market of banking products and services in this context are multidirectional and are based on ensuring not only the security of their own information system, including by protecting the CORE system, key and root systems, but also ensuring the protection of their own customers from among individuals and legal entities, since they are the ones most susceptible to attacks and various kinds of cyber fraud. It is also necessary to use implicit methods of counteracting cybercrime through the training of specialists of the appropriate profile, who have a system of legal, economic, information and communication competencies in the field of ensuring the cybersecurity of banking systems.

References

1. Keeley M. C. (2022), Deposit insurance, risk and market power in banking. *American Economic Review*. Vol. 80. Pp. 1183-120.
2. Schaeck K., Čihák M. and Wolfe S. (2006), Are more competitive banking systems more stable? IMF Working Paper, WP/06/143, Washington, D.C.: International Monetary Fund.
3. Hellman T. F., Murdoch K. and Stiglitz J. E. (2000). Liberalization, moral hazard in banking and prudential regulation: Are capital requirements enough? *American Economic Review*, Vol. 90 (1). Pp. 147–165.

DEVELOPMENT OF TAXATION OF COMMERCIAL BANKS

M. Serhieieva

SWPS University of Warsaw, Poland

The existence of a debate in the world about approaches to taxation of financial results of banking institutions is due to the different practice of such taxation, which has largely developed historically. Even the rate of income tax, which is applied to the financial results of banks in all countries of the world, is different. Thus, in the USA the income tax rate ranges from 15 % to 35 %, in Germany – 33%, in France – 33,3%. Whereas in Ukraine, the income tax rate for both banks and other business entities is 18 % and is constant, regardless of the level of income. Differentiated rates of income tax from various types of operations are quite often applied. For example, in Great Britain, the income of banks from dividends is taxed at a rate from 10 % to 42,5 %, depending on the level of such income, income from accumulative bank deposits - at a rate from 20 % to 42,5 %, other income - at a rate from 20 % to 45 %.

Payment of taxes has a significant impact on banks, as well as on other business entities, in the sense of their further development. The amount of taxes paid determines the net financial results of the banks' activities, the amount of their free financial resources, the possibility of reserving funds, etc. At the same time, the positioning of banks in tax relations is complex. Banks act not only as a business entity that performs specific operations, but also as a tax agent. On the one hand, banks pay the vast majority of taxes, like other businesses, which directly affects their financial results. On the other hand, they pay personal income tax, a single social contribution and a military levy, which indirectly affects their financial results.

There are a number of proposals for improving the taxation of financial and credit institutions. In the context of the participation of banks in tax relations as a tax agent, it is proposed to simplify the procedure for debiting tax liabilities directly from bank accounts. Such a procedure exists in France and is called "write-off by Mandate". In the context of the bank's participation in tax relations as a taxpayer, there is a position according to which the mechanism of taxation of banks' financial results should be aimed not so much at filling the state budget and in accordance with the concept of equality of banks with other business entities, but at stimulating

the formation of additional reserves by banks and preventing too risky operations. Such transformations of taxation of banking institutions include:

- make different tax rates on banks' profits from various operations. Increase the tax rate on profit from speculative operations and reduce it on profit from lending to the real sector of the economy;
- for certain types of assets, tax not net assets, but gross, which would prevent unjustified tax optimization and deliberate reduction of the tax base;
- renew the taxation of foreign currency revaluation transactions (exchange rate differences) acquired for purchase and sale;
- implement IMF-recommended taxes on financial activities (FAT), financial transaction taxes (FTT), contributions to financial stability (FSC).

It should also be taken into account that in the event of an increase in the tax burden, we will receive a significant increase in the rate of spending, which follows from the above simulation results. However, the main task of reforming the mechanism of taxation of financial results of banks is to strengthen its stimulating function. Since during the period of transformation of the tax legislation, as a rule, the volume of fiscal revenues decreases, the growth of the state's financial resources at the beginning of the reform period in accordance with the recommendations of the IMF will not be significant. At the same time, the financial stability of banks will significantly decrease, as the financial results of their activities will decrease and the accumulation of losses on the banks' balance sheets will continue. The main task of the development of the mechanism of taxation of the financial results of banks should be a more defined delineation of the role of the bank in tax relations as a tax agent and as a tax payer and maintaining or reducing the level of the tax burden. At the same time, it is necessary to determine the optimal level of taxation of active operations of banks in various spheres of economic activity, in order to have certainty regarding the direction of tax stimulation of banking operations, provided that systemic risks and threats are overcome.

CURRENT REALITIES OF M - BANKING IN UKRAINE

I. I. Shramko, *Senior Lecturer of the Department of Information Systems and Technologies, Dnipro State Agrarian and Economic University, Dnipro, Ukraine*
Yu. M. Karamushka, *teacher of the department of information systems and technologies, Dnipro State Agrarian and Economic University, Dnipro, Ukraine*

In today's world, there is a trend towards a constant increase and increasing dependence on mobile devices. The generation of mobile devices is becoming faster and more comfortable to use with each upgrade, which is why it is becoming more and more difficult for us to do without them. With each subsequent evolution of phones, we spend more and more time on them, increasingly using applications to save our own time and effort. In turn, the business begins to use it to maximize profits. Of course, the development, maintenance and development of a financial application will cost significant resources, but opening a network of financial branches will cost much more than implementing an algorithm to automate the banking system. That is why the very first Internet banks became one of the leaders in this field. That is why their programs and offers are more attractive to a potential client, and the revenue they receive is higher. Currently, the number of banking institutions that pay attention to the professionalism of their employees and aim at implementing the latest information technologies is growing. In the banking sector, the exchange between local networks and remote access to the resources of the bank's head office, which is used for conducting "electronic payments" operations, have been implemented.

Analyzing the statistics on the use of M-banking in Europe, we can say that it can be relevant for Ukraine with a small margin of error. From this it follows that those users who use mobile smartphones and tablets for banking operations reached the level of 47%. However, using statistics, we can say that more than 70% of M-banking users who live in 13 European countries use their own funds much more productively. Despite the fact that the national sector of banking services of Ukraine does not have such a turnover of capital in relation to European countries, at the same time, there is a tendency to increase such Internet banks.

With the help of m-bank, you can quickly and conveniently get a card for banking services through the application on the phone with full access. Compared to other services, here you can use a current account, payments, and at the same time

you can get a minimum overdraft limit. The main advantages are the simplicity and ease of use of the account - what is called UX (User Experience) in global practice. In the era of modern and technological society, where there is always a lack of free time, even this one indicator can play a major role in popularizing this service.

And even despite the incredibly large variety of attractive aspects of the application, M-banking will be very difficult in the realities of the Ukrainian banking system, especially in questions about opening and maintaining bank accounts. Here, the whole issue lies in the too conservative attitude of Ukrainian legislation to this type of services.

It is indisputable that in the regulatory framework of the EU, the state of affairs is much better in relation to our country. In the EU, the conditions for obtaining a banking license were changed, with the help of reducing capital requirements. This contributed to the expansion of the window for recapitalization and simplified the process of obtaining a license. On average, with the help of the changed conditions, the terms were shortened from 2 years to 6 months.

The transition to mobile first for classic banks is, to put it mildly, monumental, and not only because of the argument about the number of employees. I can single out two main challenges that banks need to overcome in order to get on the path towards fintech:

1. The transition of the entire existing infrastructure of large banks is an extremely difficult process that requires spending significant sums of money and a large number of specialists;

2. The talent gap (especially in UX / UI design, where updating is key) and cultural resistance from management can impede and even sabotage the scale of change needed to adequately respond to rapidly changing trends.

The banking sector is being reorganized in different ways. On the one hand, we have fintech companies that do not have a banking license. They create a brand and offer a service to the customer using a traditional bank to process transactions with a partnership model. In such a situation, the partner bank ensures the implementation of the rules. These companies focus on the value they can offer to maximize the positive user experience. In the Second situation, banks are immediately opened in the form of a mobile bank. The second option is more complicated and a little utopian - we see from the example of the Ukrainian market of financial services that the first model is viable.

M-banks are successful among modern users due to the fact that this service fully meets the expectations and requirements of users of this service.

In today's society, people value their time very highly, so only a few can afford to spend a lot of time visiting the bank, because of some question that has arisen.

Therefore, almost all services that we can get in the branch can be done through Internet banking. In the modern world, there is a situation in which the globalization of the economy is getting faster every year, despite the conflicts in the political arena, due to which access to M-banking is obtained from different points on earth.

In addition to the advantages mentioned above, consider the fact that the users of these products in most cases are young people who have not yet had experience working in a classic bank. The minimalist and rational portrait of M-banking fully covers their way of life, while going to a classic bank will be stressful and uncomfortable.

The world realities of the banking picture of conducting business is a confrontation between increasing requirements for payment control and a whole army of innovations that cast doubt on the importance and necessity of the life of the banking system. Despite this, a large number of good innovative ideas will be buried in the epicenter of the confrontation. At the same time, a wide variety of startups will be able to survive and be useful to society - separate independent applications, or become part of classic banking. Our country can take a leading place in the formation of the modern global innovative economy.

СЕКЦІЯ 3

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ РЕАЛЬНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ У КРИЗОВОМУ ЕКОНОМІЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

ЛОГІСТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ: ПРОБЛЕМИ Й ПЕРСПЕКТИВИ

В. О. Андросов, *аспірант,
Запорізький національний університет,
м. Запоріжжя, Україна*

Для промислових підприємств, що формують найбільший сектор економіки країни логістичне забезпечення має першочергове значення. Важливу актуальність воно набуває в умовах невизначеності. Логістичне забезпечення в результаті зростання масштабів та складності потокових процесів в умовах глобалізації, розвитку інформаційних систем, підвищення ролі й значення сервісної діяльності промислових підприємств, що орієнтовані на запити споживачів стає все більш затребуваним, що сприяє організації потокових процесів з метою їх раціоналізації. Формування економіко-організаційного логістичного забезпечення діяльності промислових підприємств базується на основі вивчення процесів виробництва й розподілу матеріальних ресурсів, використання та руху обмежених ресурсів у просторовому, часовому та матеріальному векторах, що надає можливість комплексно аналізувати операційний, фінансовий, інноваційний вид економічної діяльності промислових підприємств. Такі процеси сприяють формуванню комплексного та фундаментального підходу до формування економіко-організаційного логістичного забезпечення промислових підприємств. В умовах невизначеності основними принципами логістичного забезпечення є такі: погодження логістики з корпоративною стратегією, удосконалення організації руху матеріальних потоків; забезпечення надходження необхідної інформації та сучасної технології й обробки; прагнення до ефективного управління людським потенціалом; ретельна розробка логістичних операцій, оцінка ефективності діяльності логістичних підрозділів, сприяння логістики як унікальної сфери творчості для стратегічної орієнтації промислових підприємств.

Для того, щоб сприяти розвитку логістичного забезпечення в Україні, необхідно визначити причини, що перешкоджають його впровадженню:

– відсутність належного державного підходу до проблем логістики, що проявляється у відсутності відповідних центрів передового досвіду в цій галузі, висококваліфікованих спеціалістів та центрів їх підготовки;

– економічна криза, невирішені питання власності, спад виробництва та інфляція є перешкодами для інновацій;

– відсутня комплексна система розрахунку витрат підприємств.

Логістика, з практичної точки зору, може стати надійним помічником для поліпшення торговельної діяльності підприємств. Реалізація концепції логістичного управління можлива тільки в логічній послідовності.

Для її ефективного функціонування необхідне визначення логістичного менеджменту, тобто управління конкретними логістичними процесами, інтегрованими логістичними процесами та логістичними системами.

Загалом, послідовну трансформацію логістичного менеджменту на практиці можна описати таким чином:

– акцент на проблемі мінімізації рівня запасів у розподілі постачання, у виробництві та постачанні;

– впровадження принципу «точно в строк» і акцентування уваги на проблемі відсутності запасів;

– оптимізація транспортних технологій та їхня інтеграція в інтерпретований ланцюг поставок;

– комп'ютерні засоби для прийняття та реалізації логістичних рішень.

– інтеграція комп'ютерної підтримки логістичних і виробничих процесів.

Інформаційне забезпечення в логістичному менеджменті є однією з найбільш важливих та актуальних проблем. Інформація є виробничим фактором у логістиці. До недоліків інформації належить накопичення невизначеності як споживачами, так і постачальниками, причому ті та інші намагаються вжити запобіжних заходів, тобто зробити інформацію безпечною.

Основні особливості логістичних послуг, що надаються вітчизняними та зарубіжними компаніями, полягають у наступному: розширенні функцій і операцій, управлінні ланцюгами поставок у режимі онлайн, електронній комерції, зміні запитів за видами транспорту, роботизації складських операцій, цифровізації, автоматизованих систем управління та онлайн-послуги.

Перспективи розвитку логістичного забезпечення промислових підприємств повинні базуватися на новому підході до ефективного діалогу зі споживачами, а саме: співпраця через гнучкі методи управління, оперативна підтримка клієнтів через чат-боти, орієнтація наявних бізнес-моделей на споживача, забезпечення багатоканальної комунікації.

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

О. О. Андросов, *аспірант,
Запорізький національний університет,
м. Запоріжжя, Україна*

Цифрова економіка входить в сучасний сектор економіки дуже швидкими темпами. Прогресивні цифрові технології надають нові можливості для економічного зростання та допомагають активізувати діяльність промислових підприємств. Сучасні цифрові технології мають суттєвий вплив на процеси проектування, виробництва й споживання промислової продукції. Цифровізація позитивно впливає на економічне зростання економіки держави та промислових підприємств взагалі, на ефективність, результативність, вартість, якість економічної, громадської та особистої діяльності. На сучасному етапі дослідження процесів цифровізації базуються на четвертій промисловій революції (Індустрія 4.0). Вона пов'язана із злиттям фізичного та віртуального світу.

Формування векторів цифровізації бізнес-процесів промислових підприємств є дуже актуальною темою в сучасних умовах господарювання. Велике значення на промислових підприємствах мають основні елементи цифрових перетворень: робота з клієнтами, операційні бізнес-процеси, бізнес-моделі підприємств та їх характеристика. Особливу увагу заслуговують способи та основні етапи проведення цифровізації бізнес-процесів промислових підприємств України.

Необхідно відзначити, що методологія цифровізації бізнес-процесів підприємств ґрунтується на опорних концепціях інформаційних систем, що постійно еволюціонують. Виявлено, що цифровізація має дуже великий вплив на такі основні складові бізнес-процесів як: взаємодія з клієнтами, вартісна пропозиція та управління внутрішньою інфраструктурою. Велике значення на промислових підприємствах відіграють елементи інтегрованого інформаційного середовища, які промислові підприємства використовують для автоматизації усіх бізнес-процесів. Щоб сконцентрувати ресурси на дуже перспективних напрямках розвитку, необхідно промисловим підприємствам розробляти власні карти цифрових перебудов.

До складових цифровізації бізнес-процесів підприємств належить також процедури та напрямки реалізації. До процедур відносять документообіг, аналіз даних, організацію діяльності, а напрямками реалізації цифровізації виступають виробничі процеси, контроль робіт та якості продукції, логістична

діяльність створення додаткової вартості товару, комунікаційна політика. Цифровізація промислових підприємств сприяє покращенню технології організації бізнес-процесів, підвищує потенціал прогнозного моделювання, надає можливість швидко й максимально точно прогнозувати нові тенденції та реагувати на виклики ринку.

В українській економіці й на промислових підприємствах дуже важливо використовувати сучасні цифрові технології та рішення по ним вчасно. Поки представники українського бізнесу опановують Індустрію 4.0, у Європейському Союзі вже працює Індустрія 5.0. П'ята промислова революція направлена на підвищення ефективності за рахунок цифрових трансформацій, а також щоб зробити найуспішніші компанії більш стабільними та здатними краще справлятися з різними екологічними, економічними та соціальними викликами. Індустрія 5.0 – це про циркулярну економіку, навколишнє середовище та те, як почуваються люди, які працюють у ньому або живуть поруч із ним, і це те, що українським компаніям потрібно терміново вирішувати.

Водночас керівникам бізнесу важливо розуміти, що цінність полягає не в самій цифровій трансформації, а в можливостях, які вона відкриває. Тому важливо розуміти, як в кожному конкретному випадку використовувати технологічні переваги, що лежать в основі Індустрії 4.0 та Індустрії 5.0, як прорахувати ефективність та надати її в реальних цифрах.

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ЯК ОСНОВА ВИНИКНЕННЯ SMART-МІСТ В УКРАЇНІ

О. Ф. Андросова, *д. е. н., професор,
професор кафедри управління персоналом і
маркетингу,
Запорізький національний університет,
м. Запоріжжя, Україна*

Четверта промислова революція спричинила прискорений технологічний розвиток на світових ринках, посилила конкуренцію, підвищила значення технологічних можливостей та виявила високі технології як ефективний фактор виробництва. Завдяки світовій пандемії COVID-19, цифрові технології дуже швидко почали ширитися світовим простором. Цифрові технології допомагають якісно змінити повсякденний життєвий цикл громадян, впливають на розвиток соціального стану громад. Такі позитивні тенденції, що характеризують smart-технології, як: підвищення рівня освіти, покращення охорони здоров'я, збільшення рівня інноваційності на промислових підприємствах, підвищення рівня енергетичної ефективності, сприяють підвищенню територіальних цифрових меж, концентрують у віддалених невеликих містах ризики дезінтеграції громад та їх мешканців. У зв'язку зі збільшенням та поширенням цифрових технологій виникає нагальне питання кібербезпеки. Дане питання базується на забезпеченні відкритості безпеки, життєстійкості, екологічної стійкості міст і населених пунктів, де його громадян мають високий рівень життя, керуються положеннями економічного процвітання й соціальної стабільності, підтримують екологічні заходи по збереженню довкілля, сприяють впровадженню цифрових технологій на своїй території. Такі складові трансформатеризації світового простору призвели до розбудови smart-міст.

Цифровізація на даному етапі позиціонує себе як потужний елемент формування стійких місцевих громад та надає доступ до більшої кількості можливостей, таким чином забезпечує місцевий економічний розвиток та добробут громадян. Розвиток міського середовища будується на засадах ефективного планування, що створює умови для підвищення конкурентоспроможності міст, забезпечує позитивні тенденції їх розвитку в майбутньому [3].

Формування smart-міст – це дуже актуальна тема, бентежить світову спільноту.

Професор Р.Кітчин трактує поняття «розумних» міст як «спробу вирішити фундаментальну дилему – зменшити витрати за одночасного підвищення економічного зростання, забезпечуючи при цьому стабільність, прийнятність державних послуг та підтримуючи високий рівень якості життя населення», але попереджає, «що неоліберальна, керована ринком, технократична перспектива має домінуючу тенденцію, на відміну від альтернативної парадигми, яка полягає в «орієнтованості міста на кожного окремого жителя», сприяючи впровадженню соціальних інновацій, інклюзивності, справедливості та залученню до «розумного» суспільства» [1]. Така принципова точка зору економічної вигоди не зосереджує увагу на соціальних потребах та не відповідає правовому регулюванню.

Визначення «Smart-міста» розглядали також фахівців з Данії, Великої Британії, Іспанії. Міністерство транспорту, будівництва та житлово-комунального господарства та Данська бізнес-адміністрація (The Ministry of Transport, Building, Housing and the Danish Business Authority) розглядають smart-місто як «концепцію, що розвивається». На перших етапах концепція стосувалася «вузьких» питань – екологічних, енергетичних та інфраструктурних – з точки зору того, як ІКТ можуть покращити функціональність міст» [2]. В реаліях сьогодення концепція розширилася і включає в себе розвиток місцевого бізнесу та інновацій, залучення громади до місцевої інфраструктури та покращення медичних і соціальних послуг, використовуючи дані та цифрові платформи для сприяння впровадженню розумних рішень.

Департамент бізнесу, енергетики та промислової стратегії (UK Department of Business, Energy and Industrial Strategy) дає розуміння того, що «визначення smart-міста не є статичним: немає абсолютного визначення, немає кінцевої точки, а, скоріше, є процес чи серія кроків, завдяки чому міста стають більш «придатними для життя» та витривалішими, а отже, здатними швидше реагувати на нові виклики» [2].

Іспанська асоціація стандартизації та сертифікації (Spanish Association for Standardisation and Certification) визначає концепцію smart-міста як «цілісний підхід до міст, який використовує ІКТ для покращення якості життя та доступності жителів до різноманітних послуг, та забезпечує постійне покращення сталого економічного, соціального та екологічного розвитку» [2]. Такий підхід надасть громадянам взаємодіяти з містом у режимі реального часу, швидко та ефективно дозволить адаптуватися до їхніх потреб, а також забезпечить доступ до відкритих даних, рішень та послуг для громадян.

Література

1. Kitchin R. The Promises and Perils of Smart Cities. SCL Tech Law for Everyone, <https://www.scl.org/articles/3385-the-promise-and-perils-of-smart-cities>.
2. Визначення, наведені у врізці, якщо не зазначено інше, взяті з: Smart Cities and Inclusive Growth. OECD, 2020.
3. Маркевич К.. Smart-інфраструктура у сталому розвитку міст: світовий досвід та перспективи України. Центр Разумкова, Видавництво «Заповіт». К, 2021. 400 с.

ОСНОВИ ЛОГІСТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ НА ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВАХ УКРАЇНИ

*Д. С. Балабанова, аспірант,
Запорізький національний університет,
м. Запоріжжя, Україна*

Успішна діяльність промислових підприємств на ринку багато в чому залежить від обслуговуючих процесів матеріально-технічного забезпечення, внутрішньозаводських переміщень сировини, матеріалів і напівфабрикатів, збуту виготовленої продукції посередникам і споживачам.

В Україні починаючи з 1990-х років впроваджують логістику як практичний інструмент ринкового господарювання.

Конкуренція та розвиток на постійній основі вимагає пошуку і провадження додаткових і нових заходів у логістиці.

Логістика та її потенціал формують передумови перспектив розвитку промислових підприємств, що визначаються реалізацією як традиційних, так і інноваційних форм організації діяльності в сучасних умовах.

Треба визнати недостатнє використання логістичних інструментів та активностей на сучасних промислових підприємствах України.

Успішне управління логістичною діяльністю підприємств в цифрову епоху, епоху діджиталізації, залежить від ефективного використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, програмного забезпечення, інформаційних систем та засобів зв'язку.

Маркетологи разом із фахівцями із логістики повинні контролювати ситуацію на ринку на постійній основі, щоб не виникало складнощів із реалізацією виготовленої продукції у майбутньому.

Промислові підприємства регулярно одержують від постачальників предмети і засоби праці. Одержані підприємствами сировина, комплектуючі вироби, напівфабрикати, основні та допоміжні матеріали та інші складові вихідного потоку повинні бути у необхідний строк наданими кожному

внутрішньому підрозділу у необхідному обсязі й асортименті, відповідної стандартам якості, з найменшими витратами праці й коштів.

Логістика на промислових підприємствах поділяється на такі види:

– логістика, що має справу з вхідним потоком матеріальних ресурсів (логістика постачання, закупівельна логістика);

– логістика внутрішнього потоку сировини, матеріалів, напівфабрикатів, продуктів незавершеного виробництва, готових виробів (виробнича логістика);

– логістика вихідного потоку готових виробів (логістика збуту).

Логістичний цикл: цикл постачання; цикл підтримки виробництва; цикл фізичного розподілу (дистрибуції, збуту).

Фактори, які впливають на логістику та її розвиток: науково-технічний прогрес, постійні інновації; конкуренція; кризи, які властиві ринковій економіці; георинковий фактор; форс мажорні обставини (як війна в Україні), які не можливо передбачити, при яких виникає потреба в пошуках принципово нових логістичних процесів та учасників логістичного процесу на підприємствах; діджиталізація процесів; соціальний фактор – зниження або підвищення платоспроможності населення; демографічний фактор.

На промислових підприємствах організація виробництва передбачає:

– накопичення більше запасів сировини, матеріалів, напівфабрикатів, палива, тари та інших предметів і засобів праці;

– накопичення готових виробів для відвантаження продукції великими партіями;

– налагодження ділових відносин з постачальниками ресурсів і споживачами готової продукції. Відносини повинні бути партнерськими та взаємовигідними;

– оптимізація руху матеріалів і товарів та мінімізація, пов'язаних з цим усіх витрат.

Логістична система на промислових підприємствах утворюється з організаційно-технічних елементів: упаковка і тара; транспорт; склади; обладнання для обробки матеріальних потоків; для обробки інформаційних потоків – засоби зв'язку.

Основи логістичних процесів на промислових підприємствах України: притік інновацій, їх оперативне впровадження в процес виробництва, розрахування необхідної та оптимальної кількості складів для виготовленої продукції, розрахування оптимального запасу упаковки і тари, своєчасне й економічне транспортне забезпечення логістичного процесу.

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІ КРИЗИ ПІДПРИЄМСТВ ТА АНТИКРИЗОВЕ УПРАВЛІННЯ ЇХ ДІЯЛЬНОСТІ

А. В. Буряк, *к. е. н., доцент, доцент
кафедри фінансів,
Національний університет біоресурсів і
природокористування України, м. Київ,
Україна*

І. В. Дем'яненко, *к. е. н., доцент, доцент
кафедри фінансів,
Національний університет харчових
технологій, м. Київ, Україна*

У реальній дійсності послідовна еволюція людства здійснюється на засадах циклічності – повторюваності певних фаз свого функціонування. Це є природним явищем різних сфер прояву. Наприклад: у добі відзначається послідовність її фаз від ранку до ночі; у року – послідовність весни, літа, осені і зими, а у житті людей – народження, дитинство, юність, зрілість і старість тощо. А у виробництві продукції визначається послідовність технологічних операцій які також повторюються циклічно від початку виробничого процесу до кінця. Загалом у кожній фазі циклічності відбувається відмінність кількісно-якісних параметрів. Тобто кожна фаза має свої змістовні ознаки, які детермінуються екзогенними (зовнішніми) та ендогенними (внутрішніми) чинниками формування цілісності певних систем, надаючи їм індивідуальної визначеності.

Зазначене характерне і для соціально-економічних систем незалежно від їх форми прояву – окремого підприємства, фірми чи суспільної формації загалом. Усі ці системи як реальна дійсність мають свій динамізм відтворювальної циклічності. За своїм типом, що зумовлюється результативністю, циклічність діяльності соціально-економічних систем поділяється на два різновиди прояву результативного стану систем – функціонування і розвитку.

При перебуванні економічно-виробничої системи у тенденції стану «функціонування» відбувається інвестиційно-усталене забезпечення її життєдіяльності. Це проявляється в поточно повному здійсненні приналежних функцій, збереженні організаційної форми і темпів діяльності. У таких підприємницьких системах зберігається усталена кількісно-якісна результативність діяльності та темпи відновлення капіталу. Графічне відображення динамізму циклічності діяльності типу «функціонування» наближене до кола, діаметр якого повільно розширюється в результаті зростання рівня виробничої продуктивності.

У випадках перебування певної підприємницької системи у стані «розвитку» в наслідок відносно високої інтенсивності господарської

діяльності темп відтворення капіталу з кожним наступним циклом істотно зростає. У цього типу економічних систем графічне відображення динамізму циклічності господарської діяльності має вид спіралі.

Таким чином, у суб'єктів господарювання типу «функціонування» циклічність діяльності перебуває у наближеному стані до простого відтворення капіталу, а у системах типу «розвиток» – до категорії розширеного відтворення капіталу. Проте ознаки «функціонування» і «розвиток» тісно пов'язані відображаючи діалектичну єдність сутнісних ознак, характерних для систем суб'єктів господарювання, а відтак – перехід від типу «функціонування» до типу «розвиток» і навпаки є реально можливим. Ці зміни статус-кво підприємства зумовлюються ступенем активності інвестиційно-інноваційної діяльності у раціональному використанні адекватних досягнень науково-технічного прогресу та дотриманням рівноваги впливу внутрішніх і зовнішніх чинників задля досягнення режиму стабільної стійкості господарювання. Проте у реальній дійсності так бажаний режим стабільного стійкого господарювання порушується періодичними кризами.

Криза – (грец. *krisis* – переломний момент) у фінансово-економічному аспекті переломний момент невідповідності між реальними економічними структурами та умовами господарської діяльності, що зумовлює істотне загострення соціально-економічних проблем [3].

За проблематикою виділяються макро- і мікрокризи, що відображають гострі протиріччя у економіці країн, чи у фінансово-економічному стані суб'єктів господарювання. За фінансовим аспектом фінансові кризи – це повний колапс і параліч фінансової системи, а відтак – повна втрата підприємством стійкості, платоспроможності та стрімке наростання загрози банкрутства.

Враховуючи те, що криза є об'єктивним явищем, а соціально-економічна система є саморегульованою, та за своєю природою криза виступає результатом недосконалості керівної функції людства. Крім того криза має певні рольові функції не лише негативного, а й позитивного характеру. Адже криза – лише переломний момент переходу від одного кількісно-якісного стану системи іншого, що є виразом динамізму циклічності прогресу. Феномен кризи полягає в тому, що вона є виразом крайнє загострених протиріч як об'єктивних, так і суб'єктивних чинників реальної діяльності. В переважній більшості спричиняють кризу певних систем такі чинники: серед суб'єктивних: волюнтаризм, авторитаризм, диктатура тощо, а серед об'єктивних – ігнорування тенденцій науково-технічного прогресу[1].

Загалом подолання криз – керований процес. Успіх зазначеного процесу на рівні окремого підприємства значною мірою зумовлюється моніторингом антикризового забезпечення. Він включає передбачення появи криз за їх симптомами, аналіз ситуацій і тенденцій в контексті причинно-наслідкових зв'язків та організації служби антикризового менеджменту [2].

Література

1. Demianenko I. V., Buriak A. V. Risk management in functional economic financial security systems. Financial support for the functioning of the agricultural sector in modern conditions: Collective monograph / N. Davydenko, O. Gudz, L. Gutsalenko, Ye. Kaliuha, N. Prokopenko, N. Trusova and others: [Ed. by Doctor of Economic Sciences, Prof. Davydenko N.M.]. Verlag SWG imex GmbH, Nürnberg, Deutschland, 2020. P. 116-153.
2. Кузьмін О. Є., Алексєєв І. В., Хома І. Б. Структурно-функціональна діагностика фінансово-економічної захищеності підприємств. Фінанси України. 2013. № 4. С. 106-116.
3. Скопенко О. І., Цимбалюк Т. В. Сучасний словник іншомовних слів. Київ: Довіра, 2006. 789 с.

УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ В СИСТЕМІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

Л. М. Васільєва, д. н. держ. упр.,
професор,
*професор кафедри обліку, оподаткування
та управління фінансово-економічною
безпекою,
Дніпровський державний аграрно-
економічний університет, м. Дніпро,
Україна*

Ризик сприймається учасниками господарсько-економічної діяльності переважно як суто негативне поняття, щодо усвідомлення природи зародження і середовища активного існування самого ризику бізнес-спільнотою даються переважно песимистичні оцінки.

На сучасному етапі розвитку світова економіка знаходиться в перманентному процесі структурних, якісних і кількісних змін. Очевидно, що в цих умовах спіраль розвитку періодично змінює свій вектор «від висхідного - до низхідного» і навпаки, глобальні процеси супроводжуються розвитком кризових явищ - пожвавленням, підйомами, стагнацією, спадами, депресією, які виразно характеризуються як ризики.

Актуалізувалася необхідність перегляду ставлення до ризику, до моделей і методів управління ним, які були сформовані в процесі первинного аналізу проблемних ситуацій, що проявилися і критично впливають на процеси господарсько-економічної, виробничої, науково-дослідної діяльності. При цьому простежується зв'язок між змінами в основних потоках перерозподілу активів, вільної готівки (ліквідності) і змінами у вартості бізнесу та обсяги одержуваного підприємством прибутку. Таким чином, з точки зору динаміки передбачається, що потоки вільної ліквідності і розміри зростання обсягів генерованого прибутку для підприємства повинні бути

орієнтовані на дотримання співвідношення в тріаді «зростання - ризик - дохід».

Сформулюємо припущення, що завдання управління ризиками як частина процесу вибору нових напрямів діяльності, визначення робочих рівнів ризикованості та ефективності розподілу ресурсів (як «відгуків на ризики») в господарсько-економічній діяльності є невід'ємним і першочерговим. Це, в свою чергу, визначає додаткові завдання: по-перше, трансформації та вдосконалення внутрішньої системи управління, по-друге, підвищення конкурентоспроможності, по-третє, економічної ефективності. Уточнимо, що цього розуміння також недостатньо, так як сама концепція управління трансформується, набуваючи вигляду надзавдання, заснованої на елементах творчості.

У цих умовах необхідно приділяти особливу увагу формуванню креативної (творчої) моделі управління. Алгоритм роботи такої моделі представлений на рис. 1.

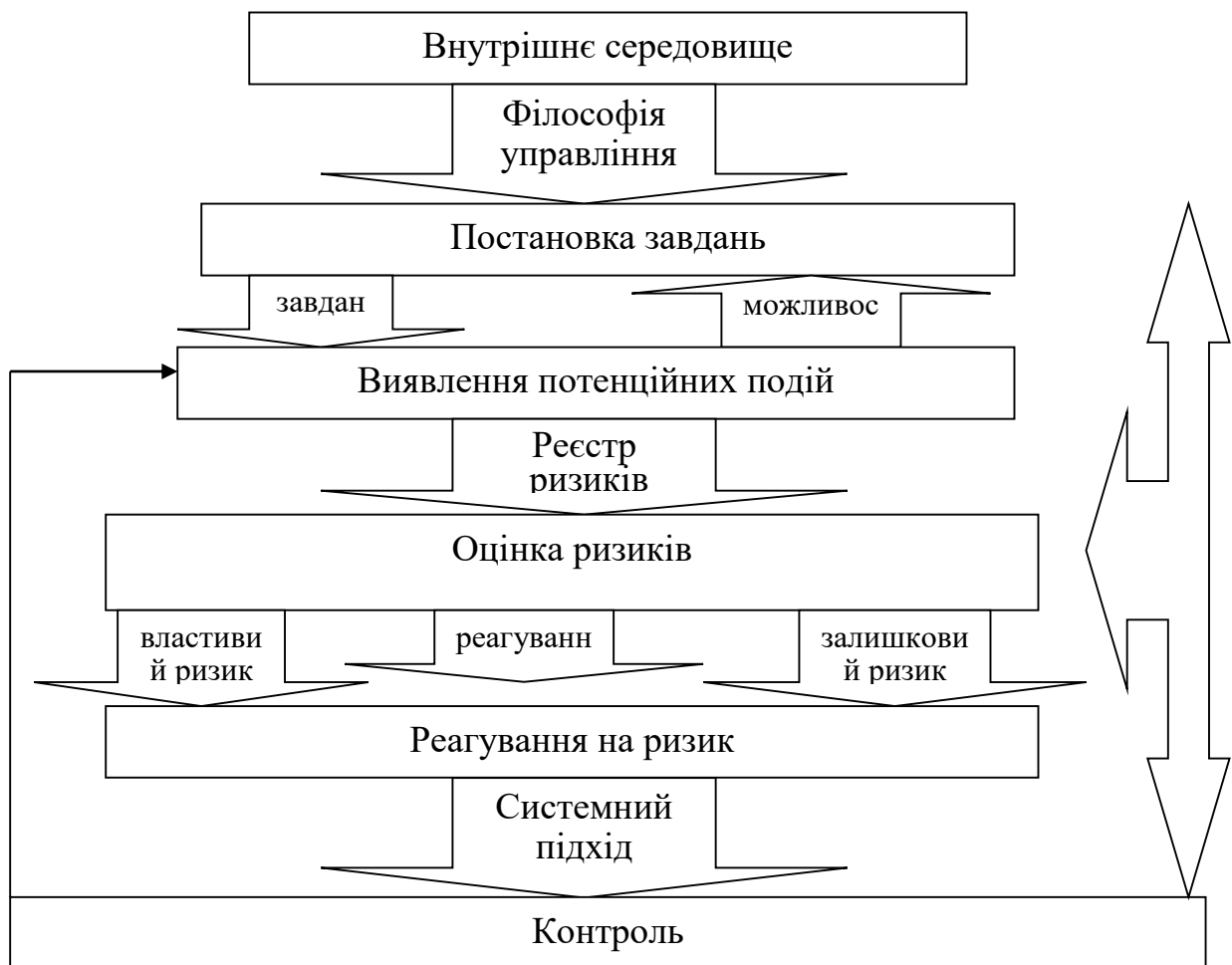

Рисунок 1 – Алгоритм управління ризиками підприємства

Така модель в перспективі повинна стати обов'язковим елементом комплексу оцінки, аналізу та управління ризиками підприємств різних сегментів господарської діяльності. Для того, щоб цей комплекс працював максимально ефективно, вищому і виконавчому керівництву підприємства необхідно суттєво переглядати програму щодо стандартизації діяльності ризик-менеджменту.

Відзначимо, що управління ризиками з позиції менеджменту підприємства – це, перш за все, відповідальність за результат на всіх рівнях прийняття рішень. Відповідні цим положенням філософія, політика, процедури планування, структура та моделі управління ризиками повинні розроблятися під контролем вищого керівництва підприємства з метою дотримання прав і захисту інтересів всіх зацікавлених сторін. У розробку пропозицій щодо формування політики та ризикової стратегії приймаються результати діяльності фахівців, які працюють в полі ризиків – аудитори, контролери, ризик-менеджери.

СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ ЯК ЗАПОРУКА ВИЖИВАННЯ У КРИЗОВИХ УМОВАХ ВІТЧИЗНЯНОГО АГРАРНОГО СЕКТОРУ

М. К. Вишневська, *к. т. н., доцент,
доцент кафедри менеджменту,
Інститут промислових та бізнес
технологій*

*Українського державного університету
науки і технологій, м. Дніпро, Україна*

А. В. Крамаренко, *к. е. н., доцент, доцент
кафедри менеджменту,*

*Інститут промислових та бізнес
технологій*

*Українського державного університету
науки і технологій, м. Дніпро, Україна*

В. Р. Макар, *здобувач першого рівня вищої
освіти,*

*Інститут промислових та бізнес
технологій*

*Українського державного університету
науки і технологій, м. Дніпро, Україна*

Процеси глобалізації ринку та нестабільність внутрішнього і зовнішнього середовища викликають необхідність застосування стратегічного управління для забезпечення конкурентоспроможності підприємств.

Міжнародна конкуренція, поширення іноземних товарів на вітчизняному ринку, зниження обсягів виробництва власної продукції, податкове навантаження, політична ситуація в країні та стан економічного розвитку, який погіршується у зв'язку з військовими діями, що нині точаться

Поряд з цим важливість стратегічного управління обумовлюється ще й тим, що частота і масштабність змін в оточуючому середовищі часто не відповідають своєчасності здійснення коригуючих заходів в аграрних компаніях, внаслідок чого підвищується рівень ризикованості їх діяльності. Визначене обумовлює актуальність, визначеної тематики тез доповіді.

Мета стратегічного управління аграрними підприємствами передбачає забезпечення їх життєдіяльності у довгостроковій перспективі шляхом створення програми заходів, спрямованих на своєчасну реакцію на зміни, що відбуваються в аграрному секторі економіки.

Не можна не відмітити і ту обставину, що стратегічне управління має особливості порівняно з іншими різновидами управління. Хоча це поняття вже стало широко вживаним, у своїй еволюції воно набувало неоднозначних тлумачень. Розвиток його змісту відбувався в напрямку від уявлення про можливість через екстраполяції наявних відносин і взаємозв'язків підприємства на майбутнє і попередження небезпеки у взаємодії із зовнішнім середовищем на основі стратегічних планів до розуміння, що управлінські рішення в сучасному конкурентному середовищі застарівають відразу ж після їхнього ухвалення.

Мінливість і непередбачуваність зовнішнього середовища посилюються настільки, особливо за умов військових реалій сьогодення, що в ході складання плану практично неможливо надійно прогнозувати й упереджувати на цій основі небажані наслідки його змін. Тому стратегічне управління, як зазначають автори [1] сприймається, по-перше, як багатоплановий поведінковий (тобто не чітко регламентований) процес, спрямований на розробку й реалізацію стратегії фірми з урахуванням змін, які відбуваються в зовнішньому середовищі. По-друге, стратегічне управління розглядається не як серія рутинних процедур, а як процес, насичений творчістю, як різновид мистецтва. По-третє, це управління основну увагу зосереджує на людському потенціалі організації. Але найголовніша ідея та особливість цього управління залишається традиційною – забезпечення ефективної взаємодії організації з мінливим зовнішнім середовищем.

Тож, як бачимо, передумовою впровадження стратегічного управління є доцільність розширення горизонту уваги вищого менеджменту на проблеми зовнішнього середовища підприємства, з відповідною реакцією на зміни, які відбуваються в ньому.

В той же час, практика показує, що більшість вітчизняних аграрних підприємств в нинішніх умовах господарювання надають перевагу ситуаційному управлінню, яке дає можливість забезпечити утримання ринкової позиції в коротко- та середньостроковій перспективі. І рідше, як проактивний стиль управління, який ґрунтується на баченні майбутнього стану організації з урахуванням змін зовнішнього середовища та особливостей формування аграрного сектору економіки. На нашу думку, сучасна система стратегічного управління має базуватися окрім ситуаційного підходу, перш за все, на засадах системного і підприємницького підходів, а також високому професіоналізмі менеджерів із максимальним залученням персоналу до розробки і реалізації відповідних стратегічних рішень. Таке бачення акцентує

увагу на підприємницькому аспекті і комплексному узгодженні змісту, процесу та контексту стратегій управління аграрними підприємствами.

Резюмуючи слід відзначити, що стратегічне управління для вітчизняних аграрних підприємств є вкрай необхідним, адже сприятиме досягненню динамічної рівноваги із зовнішнім середовищем. Крім того, його використання пов'язане з пошуком шляхів виживання у кризових умовах сільськогосподарського ринку та нових факторів успіху підприємства у конкурентному середовищі. На даний час для більшості керівників аграрних компаній сфера стратегічного управління є найскладнішою і потребує ретельного дослідження.

Література:

1. Колесник В. М., Божко С. М. Розробка стратегій розвитку аграрних підприємств [Електронний ресурс]. Ефективна економіка. 2009. № 3. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=49>

УПРАВЛІННЯ ЗАБОРГОВАНІСТЮ ПІДПРИЄМСТВА В КРИЗОВИХ УМОВАХ

*А. Д. Глушко, к. е. н., доцент, доцент
кафедри фінансів, банківського бізнесу та
оподаткування,*

*Національний університет «Полтавська
політехніка імені Юрія Кондратюка»,
м. Полтава, Україна*

*Я. М. Пиріг, здобувач другого рівня вищої
освіти,*

*Національний університет «Полтавська
політехніка імені Юрія Кондратюка»,
м. Полтава, Україна*

Одним із головних факторів, який впливає на фінансову стійкість суб'єкта господарювання, визначає рівень його адаптивності до змін умов діяльності і, як наслідок, спроможність функціонувати в кризових умовах правомірно визначити ефективність управління заборгованістю. Оптимальність обсягів дебіторської та кредиторської заборгованості, їхня збалансованість, своєчасність погашення є основою для забезпечення стабільної діяльності підприємства. В умовах воєнного стану забезпечення стійкості підприємств виступає основою для підтримки національної економіки, її відновлення в післявоєнний період.

Заборгованість є об'єктивним економічним явищем, яке виникає в ході господарсько-фінансової діяльності підприємства та його взаємовідносин з контрагентами. З одного боку, заборгованість стимулює зростання ділової активності за рахунок збільшення оборотності товарно-матеріальних цінностей в економіці, оскільки дає змогу покупцям отримувати ресурси з відтермінуванням їхньої оплати і таким чином не переривати свій виробничо-операційний цикл в умовах недостатності фінансових ресурсів, а продавцям – пришвидшити збут своєї продукції (робіт, послуг). Проте, з іншого боку, заборгованість передбачає тимчасове вилучення активів з обороту в продавця, що може погіршити його фінансово-майновий стан, зокрема й через відсутність ресурсів для продовження господарської діяльності через їхнє акумулювання у вигляді заборгованості [1]. Таким чином, заборгованість здійснює неоднозначний вплив на діяльність і, відповідно, фінансову стійкість підприємства зокрема та функціонування національної економіки в цілому.

Кредиторська заборгованість має значний вплив на формування стійкості капіталу, що відображає рівень незалежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування. З одного боку, кредиторська заборгованість виступає ефективним засобом тимчасового залучення капіталу на безоплатній основі, а з іншого – збільшення її величини є свідченням зростання фінансових ризиків для підприємства, інвесторів, акціонерів. У зв'язку з цим зростання величини кредиторської заборгованості трактується у науковій літературі неоднозначно, проте її вплив на платоспроможність, фінансову стійкість та фінансову незалежність суб'єкта господарювання є беззаперечною.

Дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги займає протягом досліджуваного періоду найбільшу частку у структурі дебіторської заборгованості підприємства. Це в цілому позитивно відображається на ліквідності підприємства, однак за умови вчасного погашення та відсутності безнадійної заборгованості. Оскільки остання матиме негативний вплив не лише на ліквідність, а й на фінансові результати діяльності суб'єкта господарювання [2]. Побудова ефективних систем контролю за своєчасною інкасацією дебіторської заборгованості здійснюється з метою забезпечення надходження інформації не тільки про те, що відбулося, але й про відхилення, які можуть бути. Це потрібно для того, щоб регулювання могло здійснюватися в превентивному порядку. Наслідком впровадження ефективної системи управління дебіторською заборгованістю мають стати: забезпечення безперервної роботи підприємства; зниження обсягів вільних поточних активів, і, як наслідок, зниження витрат на їх фінансування; прискорення обігу

оборотних активів; максимізація прибутку підприємства при збереженні ліквідності; підвищення рівня фінансової безпеки підприємства [3].

В умовах воєнного стану ризик зниження ліквідності, втрати платоспроможності та фінансової незалежності підприємства зростає. Першочерговими заходами оптимізації величини дебіторської та кредиторської заборгованості правомірно визначити:

– запровадження системи контролю за дебіторською та кредиторською заборгованістю на підприємстві;

– здійснення систематичного аналізу співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості для збільшення ліквідності;

– постійний моніторинг за розрахунками з кредиторами за відтерміновану або прострочену заборгованість та виявлення причин щодо недотримання умов договору;

– використання можливостей отримання державної підтримки в умовах воєнного стану;

– недопущення виникнення кредиторської заборгованості при проведенні розрахунків із заробітної плати працівників та при сплаті податків, зборів до відповідних бюджетів.

Таким чином, рівень заборгованості суб'єкта господарювання безпосередньо впливає на здатність функціонувати в кризових умовах. Це вимагає впровадження дієвого інструментарію оптимізації її розміру. Для вітчизняних підприємств в умовах воєнного стану забезпечення безпечного функціонування, в тому числі шляхом оптимізації рівня заборгованості, є пріоритетним завданням.

Література

1. Чорненька О. Б. Вплив заборгованості на фінансовий стан суб'єкта господарювання. Економічний простір. 2018. № 136. С. 158–169. URL: <http://prostir.pdaba.dp.ua/index.php/journal/article/view/292>

2. Глушко А. Д., Грачова А. О. Методичні засади аналізу фінансових результатів діяльності підприємства. Ефективна економіка. 2019. № 6. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=7106>

3. Глушко А. Д. Управління дебіторською заборгованістю в системі забезпечення ефективної діяльності підприємства. Ефективна економіка. 2018. № 7. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?n=7&y=2018>

СТАЛИЙ РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВ: ГОЛОВНІ ФАКТОРИ ВПЛИВУ

Н. Є. Гужва, здобувач першого рівня вищої освіти,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

А. В. Колісник, здобувач першого рівня вищої освіти,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Науковий керівник – О. В. Зубко, асистент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Довгострокова успішна економічна діяльність підприємства передбачає поєднання цілей (результатів), які переслідує підприємство, та факторів впливу, які необхідні для їх досягнення. І якщо головна ціль для підприємств зводиться до одного головного постулату – отримання прибутку (оптимального рівня рентабельності) з одночасним досягненням соціальних результатів, то фактори або чинники, які необхідні для її досягнення вимагають наявності відповідної їх комплексності та включають наступний перелік:

– реалізація інноваційної політики підприємства, яка визначає здатність підприємства конкурувати як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. Мета інновації визначає її спрямованість на створення виробництва нових або відсутніх товарів і послуг. Інноваційна політика – це комплекс науково-технічних, виробничих, управлінських, фінансових та інших заходів щодо виробництва та просування на ринок нової чи вдосконаленої продукції. Інновація – це не просто інновація, це сучасний техніко-економічний процес, який шляхом використання нових ідей та винаходів призводить до створення найкращих продуктів і технологій, що допомагає компанії зайняти конкурентну позицію на ринку.

Головне значення інновацій полягає в удосконаленні продуктів та методів їх виробництва. В основі інновацій лежать якісно нові ідеї та технології. Необхідно розуміти, що зі зростанням науково-технічного прогресу зростають і змінюються потреби, а споживач висуває все більш складні вимоги до ринку товарів і послуг. Завданням інноваційної політики є

задоволення цих потреб. Суб'єкт господарювання має передбачати інноваційні можливості та комплексно управляти всім інноваційним циклом, забезпечуючи його конкурентоспроможність та довгострокову ефективність.

– наявність кваліфікованих трудових ресурсів, які відповідають вимогам міжнародного ринку праці. Досвід іноземних компаній показує посилення ролі управління персоналом у системі факторів забезпечення конкурентоспроможності підприємства. Відповідно до сучасних концепцій менеджменту, люди є одним із найважливіших економічних ресурсів підприємства, що впливає на його дохід, конкурентоспроможність, ефективність та розвиток. На жаль, на сьогоднішній день цей фактор є найслабшою ланкою в діяльності багатьох вітчизняних підприємств. Дуже мало вітчизняних бізнес-структур, дбають про покращення умов праці та мотивацію своїх працівників. У цьому плані ми відстаємо від європейських країн. Керівники підприємств повинні насамперед звернути увагу на мотивацію своїх співробітників. Необхідно забезпечити належні умови праці, відпочинку, високу заробітну плату, тому що люди є найважливішим фактором розвитку будь-якого підприємства.

– система управління якістю на підприємстві. Система менеджменту якості на підприємстві може підвищити його ефективність і конкурентоспроможність, а відтак і прибутковість. Основна мета системи управління якістю – зосередити персонал підприємства на задоволенні потреб клієнтів. Цього можна досягти шляхом реалізації корпоративної політики, яка сприятиме повному розумінню вимог і переваг споживачів. Вимоги ринку розглядаються в найширшому сенсі, враховуючи всі властивості продукції та пов'язаних з нею послуг, щоб задовольнити споживача. Вимоги ринку повинні визначати та виявляти шляхом аналізу чинних на підприємстві нормативних документів. Одним із таких документів може бути Положення про наскрізну систему управління договорами, фінансами та постачанням продукції. Перелік і зміст документації системи управління якістю визначаються керівництвом підприємства з урахуванням положень відповідних міжнародних стандартів. Документація системи управління якістю може бути представлена такими документами: політика якості; цілі та основні принципи розвитку підприємства; інструкція з якості продукції; записи (протоколи якості); стратегічні карти.

Отже, вищезазначені фактори дозволять забезпечити сталий розвиток підприємства в умовах мінливого конкурентного середовища, що в сучасних умовах є одним із основних пріоритетів, тому що саме сталість діяльності

кожного підприємства є підґрунтям для забезпечення ефективної економіки країни в цілому.

ПІДВИЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ

*А. О. Драгун, аспірант кафедри
маркетингу та логістики
Український державний хіміко-
технологічний університет,
м. Дніпро, Україна*

Нині проблема підвищення економічної стійкості вітчизняних підприємств набула особливої актуальності. Це визначається посиленням конкурентної боротьби, а також впливом на діяльність підприємницьких фірм безлічі негативних факторів навколишнього середовища, що перешкоджають їхньому успішному функціонуванню (нестабільність економічної та політичної ситуації в країні, недосконалість законодавства, що регулює підприємницьку діяльність та багато інших). Разом з тим, стабільність функціонування підприємств позначається на стані економіки країни в цілому (збирання податків, рівні безробіття тощо). Розвиток підприємництва дозволяє вирішувати такі важливі проблеми, як формування нових робочих місць; ефективне використання наявних матеріальних, кадрових, організаційних та технологічних ресурсів; розвиток конкуренції; впровадження нових товарів та послуг, нових форм організації виробництва, збуту та фінансування та інші.

Ступінь економічної стійкості підприємства важлива як для його власників, співробітників, так й партнерів, покупців, і навіть суспільства в цілому.

В економічній літературі використовується ряд понять, що характеризують стан підприємства (наприклад, кредитоспроможність, надійність, фінансова стійкість та інші). Всі ці поняття односторонньо характеризують стан підприємства (наприклад, його здатність повертати кредити або виконувати у строк зобов'язання тощо).

Поняття економічної стійкості підприємства є більш ємним і характеризує здатність підприємства досягати поставлених цілей за умов впливу зовнішніх і внутрішніх чинників, що перешкоджають їх досягненню, без якісного погіршення параметрів використання всіх чинників виробництва, порівняно з підприємствами цієї ж галузі (з конкурентами).

Зміст поняття економічної стійкості підприємства розкривається через такі поняття, як фінансово-економічна стійкість (стабільність), під яким, як правило, розуміють стабільність отримання прибутку, здатність до розширеного відтворення, забезпечення економічного зростання в умовах навколишнього середовища. Є й інші визначення, які, на думку їх авторів, розкривають зміст зазначеної категорії.

На наш погляд, суттєвим недоліком вивчених підходів до визначення економічної (фінансово-економічної) стійкості (стабільності) підприємства є те, що їх автори не розглядають стан підприємства з позиції адекватності розвитку економічного середовища. На нашу думку, економічно стійкими можна вважати ті підприємства, які дещо знижують свою ділову активність (знижують обсяг виробництва та реалізації продукції) на тлі загального зниження ділової активності (наприклад, внаслідок економічної кризи), а також підприємства, які при зниженні загальної ділової активності демонструють певне пожвавлення своєї діяльності. При цьому необхідний додатковий аналіз того, як точно можна оцінити ступінь економічної стійкості таких підприємств.

Як уже зазначалося підприємства функціонують в умовах впливу на них навколишнього середовища, що впливає на ступінь їхньої економічної стійкості. Чинники, що впливають економічну стійкість підприємства, поділяються на зовнішні та внутрішні (за характером їхнього впливу). До зовнішніх факторів можна віднести, політичні, правові, макроекономічні, соціально-культурні, наукові технічні, інституційно-організаційні чинники, репутацію підприємства. Внутрішні чинники доцільно поділити на дві групи: економічні фактори (продуктивність праці, капіталовіддача тощо) та організаційні (якість менеджменту, схильність до інновацій, внутрішня структура управління фірмою).

За всієї важливості інших чинників вирішальний впливом на ступінь економічної стійкості підприємства належить групі економічних чинників. Стан підприємства насамперед залежить від таких складових (чинників), як:

- прибутковість (рентабельність),
- ліквідність та платоспроможність,
- оборотність капіталу,
- стан активів та пасивів фірми.

Дані чинники є загальновизнаними економічними чинниками, які істотно впливають стан підприємства [1; 2].

Прибутковість, ліквідність та платоспроможність, оборотність капіталу, стан активів та пасивів, характеризуючи діяльність підприємства з різних сторін, практично є і загальними показниками її економічної стійкості.

Однак ці фактори необхідно розглядати у взаємодії один з одним і в комплексі, оскільки вони мають різні відтінки та їх величина не може бути взята за основу оцінки стану підприємства.

Тобто, підвищення ступеня економічної стійкості підприємства безпосередньо пов'язано з поліпшенням стану перелічених вище чинників. Пошук резервів підвищення економічної стійкості підприємства пропонується здійснювати за такими напрямками:

- підвищення прибутковості (рентабельності) підприємства;
- підвищення ліквідності та платоспроможності;
- прискорення оборотності капіталу;
- поліпшення стану активів та пасивів фірми.

Отже, резервами підвищення економічної стійкості підприємства є невикористані можливості поліпшення показників складових (чинників) економічної стійкості підприємства (прибутковості, ліквідності, оборотності капіталу, стану активів та пасивів). Така класифікація резервів включає у собі цілу систему вивчення, виявлення і використання. Вона допомагає ефективніше знайти методи пошуку резервів та цілеспрямованість їх реалізації.

Література

1. Васильців Т. Г. Економічна безпека підприємництва України: стратегія та механізми зміцнення: монографія. Львів: Арал. 2008. 384 с.
2. Метеленко Н. Г. Систематизація факторів впливу на економічну безпеку промислового підприємства. Ефективна економіка. 2013. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2013_1_57 (дата звернення 11.01.2023).
3. Судакова О. І., Гречко Д. В., Шкурупій А. В. Стратегія забезпечення належної економічної безпеки підприємства. 2007. URL: http://www.rusnauka.com/4._SVMN_2007/Economics/18818.doc.htm (дата звернення 13.01.2023).

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ БІЗНЕСУ ЯК ЙОГО КОНКУРЕНТНА ПЕРЕВАГА

В. В. Євченко, *к. е. н., доцент, доцент
кафедри маркетингу та торговельного
підприємництва
Українська інженерно-педагогічна
академія, м. Харків, Україна*

Соціальна відповідальність бізнесу передбачає певний рівень його розвитку та добровільний відгук на соціальні проблеми, що виникають у суспільстві. Ця концепція виходить із того становища, що підприємець, існуючи у суспільстві і перебуваючи у неминучою від нього залежності, повинен як розвивати свій бізнес і отримувати відповідний підприємницький дохід, а й змушений у зв'язку з цим задовольняти певні соціальні запити населення. Суть відносин бізнесу та суспільства очевидна: бізнес, виступаючи як породжений суспільним розвитком інститут, повинен нести якусь відповідальність перед суспільством, зобов'язаний відповідати певним суспільним очікуванням. Сутність концепції соціальної відповідальності полягає в тому, що бізнес, основною метою якого є отримання прибутку, має прагнути досягнення стабільності в суспільстві та брати участь у забезпеченні соціального захисту його членів.

Слід пам'ятати, що корпоративна соціальна відповідальність неспроможна поширюватися на все суспільство. Для кожної конкретної компанії, що веде бізнес, суспільство є системою зацікавлених сторін, що складається з індивідумів, груп, організацій, що впливають на політику, що проводиться компанією, або які під впливом цієї політики. Іншими словами, будь-яка підприємницька структура взаємодіє зі споживачами, власниками, працівниками, конкурентами, постачальниками, державними службовцями, представниками місцевої спільноти та іншими зацікавленими особами. Кожна із названих зацікавлених сторін демонструє свій набір економічних, етичних, правових та філантропічних очікувань від компанії. Таким чином, корпоративна соціальна відповідальність може бути визначена як раціональний відгук компанії на систему суперечливих очікувань зацікавлених сторін, спрямовану на сталий розвиток компанії¹.

Діяльність підприємницьких структур безпосередньо впливає на стан соціальних проблем суспільства, прибуток виступає як джерело прямих податків та соціальних внесків. Крім того, рівень підприємницької активності

та політика підприємництва безпосередньо впливають на рівень зайнятості, заробітної плати та соціального забезпечення найманих працівників.

На сьогоднішній день основним міжнародним інститутом корпоративної соціальної відповідальності, створеним для об'єднання бізнес-компаній з агентствами ООН, а також трудовими та громадськими організаціями є Генеральний договір ООН. Глобальний договір ООН є найбільшою ініціативою Організації Об'єднаних Націй у сфері корпоративної соціальної відповідальності та сталого розвитку. Глобальний договір ООН включає 10 основоположних принципів соціальної відповідальності, розподілених по чотирьох блоках: права людини, трудові відносини, навколишнє середовище, протидія корупції. Включення принципів ООН у корпоративну систему цінностей та публічне підтвердження їх реалізації на практиці виступають сьогодні як основні показники відповідальної ділової практики та сумлінної репутації, необхідні для виходу на міжнародний рівень діяльності та партнерства. Глобальний договір ООН об'єднує на сьогодні вже понад 13 000 учасників із 170 країн світу [1].

Глобальний договір є найбільшою у світі добровільною ініціативою у сфері соціальної відповідальності бізнесу. Ефективність реалізації соціальної відповідальності ґрунтується на системному підході в рамках стратегії сталого розвитку з урахуванням інтересів трьох груп учасників – персоналу компанії, споживачів її продукції, а також громадських та державних структур. Найбільш поширеними формами та практиками соціальної відповідальності у світі є благодійність, соціальний маркетинг, корпоративне волонтерство, соціальне спонсорство, соціальне підприємництво та соціальні інвестиції.

Благодійність постає як історично перша і найпоширеніша форма практики соціальної відповідальності. Вона є адресним наданням безоплатної допомоги нужденним, забезпечення благами та послугами за рахунок благодійника. Соціальний маркетинг є заходи, створені задля зміна поведінки конкретної групи людей із метою поліпшення якості соціального середовища. Волонтерство є добровільною та безоплатною діяльністю на благо суспільства та однією з найпоширеніших форм соціальної відповідальності. Як основні напрями можна назвати допомогу дітям, інвалідам, людям похилого віку, біженцям, бездомним; розробку та реалізацію соціальних та екологічних програм, благоустрій територій та ін. Соціальне спонсорство постає як додаткова реклама бренду компанії, її товару чи послуги. Підтримуючи соціально значущі акції, компанія тим самим отримує можливість покращити власний імідж, домогтися прихильності цільової аудиторії завдяки асоціюванню з позитивними цінностями. Соціальне підприємництво є

підприємницьку діяльність, як мету якої виступає вирішення соціальних проблем місцевого співтовариства. Це можуть бути проекти в галузі зайнятості, екології, спорту, культури та ін. Найчастіше такі інвестиції спрямовуються на розвиток культури, освіти, екології та ін.

Користь, яка приноситься соціально відповідальним бізнесом суспільству, очевидна. Основна проблема полягає в тому, наскільки вигідна самим бізнес-структурам подібна діяльність. Програми соціальної відповідальності підприємств мають виключно добровільний характер. Проте теза про те, що в сучасному світі соціально відповідальний бізнес – це не лише необхідність, а й пряма вигода, знаходить сьогодні дедалі більше підтверджень. Вкладення коштів у соціальні програми приносить прямий зиск суспільству, а опосередковано і самому бізнесу. Непрямим доказом позитивного впливу соціальної відповідальності на ефективність бізнесу є також той факт, що більшість найбільших світових корпорацій одночасно займають лідируючі позиції в галузі соціальної відповідальності.

Література

1. Глобальний договір ООН в Україні [Електронний ресурс]. Global Compact Network Ukraine. URL: <https://globalcompact.org.ua/pro-nas/gd-oon-v-ukraini/>

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ФОРМУВАННЯ СПРИЯТЛИВОГО БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩА В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВИКЛИКІВ ТА ЗАГРОЗ

*Г. І. Єрмак, здобувач третього рівня вищої освіти,
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,
м. Полтава, Україна*

Військова агресія російської федерації стала найбільшою загрозою національній безпеці. Підтримка, стабілізація та відновлення економіки України у воєнний час залежать від здатності господарюючих суб'єктів адаптуватися до змін зовнішнього середовища, зокрема, оперативності ухвалення рішень щодо збереження виробничих потужностей, робочих місць, готовності до релокації [1]. У цьому аспекті питання формування сприятливого підприємницького середовища, спрощення умов ведення бізнесу набуває особливої актуальності в напрямку відновлення та розвитку економіки України.

В останні роки державна політика була спрямована на вдосконалення та спрощення правового регулювання господарських відносин, зменшення втручання державних органів у діяльність суб'єктів господарювання. Повномасштабне вторгнення російської федерації стало безпрецедентною загрозою функціонуванню підприємницького середовища в Україні. Це підтверджується офіційними даними Центру розвитку інновацій, Офісу з розвитку підприємництва та експорту й національного проєкту Дія.Бізнес, згідно з якими у 2022 році спостерігається найнижча динаміка відкриття нових суб'єктів господарювання за останні три роки. За перші шість місяців війни закрилося понад 78 тис. суб'єктів господарювання, збанкрутувало – 419 [2]. Від початку повномасштабного вторгнення лише у липні кількість новостворених суб'єктів перевищила кількість таких, що припинили діяльність. Загальна сума прямих збитків, завданих державою-агресором за рік війни фізичним особам – підприємцям та юридичним особам оцінюється у розмірі 13 млрд дол [3].

Державна політика підтримки бізнес-середовища у березні – грудні 2022 року включала наступні заходи: впровадження програми релокації бізнесу на безпечні території; фінансову підтримку бізнесу шляхом уніфікації підходів, розширення кола учасників для реалізації державних програм «Доступні кредити 5–7–9%» і «Доступний фінансовий лізинг 5–7–9%», а також надання кредитних гарантій на портфельній основі; реалізація грантових програм для відкриття нового бізнесу, розвитку підприємництва та навчання; формування державного замовлення на продукцію з метою підтримки виробничої активності суб'єктів господарювання; внесення змін до податкового законодавства в напрямку зменшення фіскального навантаження на суб'єкти підприємницької діяльності; впровадження низки законопроектів дерегуляції бізнес-середовища, що передбачали, зокрема, цифровізацію державних сервісів і послуг та дерегуляцію режиму договірних трудових відносин для малого і середнього бізнесу [4].

Окреслені заходи стали базисом формування сприятливого регуляторного середовища в умовах воєнного стану. Відмічаючи позитивні зміни, правомірно відмітити необхідність їх продовження. Потрібно забезпечити подальше зменшення регуляторного та адміністративного навантаження на бізнес шляхом впровадження заходів дерегуляції на засадах ризик-орієнтованого підходу для розвитку саморегулювання бізнесу, що передбачає формування прозорої дозвільної системи та розвиток партнерських відносин суб'єктів господарювання із органами державного регулювання.

Література

1. Глушко А. Д. Деретуляція бізнес-середовища в Україні в умовах воєнного стану. Економічна безпека: держава, регіон, підприємство: Матеріали Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції, 29 вересня 2022 р. Полтава: НУПП, 2022. С. 24-27.
2. Український бізнес в умовах повномасштабної війни: аналітика стану за шість місяців. URL: <https://cid.center/ukrainian-business-in-conditions-of-full-scale-war-analysis-of-the-situation-for-six-months/>
3. Національний проект Дія. Бізнес. URL: <https://business.diia.gov.ua/cases/novini/ukrainskij-biznes-vnaslidok-rosijskoi-agresii-zaznav-zbitkiv-na-13-mlrd-doslidzenna-analiticnogo-centru-pri-kiivskij-skoli-ekonomiki>
4. Національний інститут стратегічних досліджень. Огляд інструментів підтримки бізнесу в період дії воєнного стану в Україні. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ohlyad-instrumentiv-pidtrymky-biznesu-v-period-diyi-voyennoho-stanu-v>

НАПРЯМИ ФІНАНСОВОГО ОЗДОРОВЛЕННЯ ВІТЧИЗНЯНИХ ЕНЕРГЕТИЧНИХ КОМПАНІЙ З РОЗПОДІЛУ ЕЛЕКТРОЕНЕРГІЇ

*Т. Б. Ігнашкіна, к. е. н., доцент, доцент
кафедри менеджменту,
Інститут промислових та бізнес
технологій
Українського державного університету
науки і технологій, м. Дніпро, Україна*
*В. О. Куценко, здобувач другого рівня
вищої освіти,
Інститут промислових та бізнес
технологій
Українського державного університету
науки і технологій, м. Дніпро, Україна*

В реалізації задач підвищення ефективності діяльності, конкурентоздатності продукції та послуг значна роль відведена аналізу господарської діяльності підприємств, дослідженню та управлінню їх фінансовою стабільністю. А в сучасних умовах України, коли існує багато складних економічних і політичних проблем, що пов'язані з економічною кризою, яка утворилась як внаслідок епідемії Ковіду-2019, так і внаслідок військового конфлікту з РФ, це питання залишається найактуальнішим.

Авторами проведено дослідження фінансового стану низки компаній України, основною діяльністю яких є розподіл електроенергії, в динаміці за три роки. Це такі компанії: АТ «Вінницяобленерго», АТ «ДТЕК Дніпровські електромережі», ПАТ «Запоріжжяобленерго», ПрАТ «Львівобленерго», ПрАТ

«Рівнеобленерго», ВАТ «Тернопільобленерго», АТ «Херсонобленерго», ПАТ «Черкасиобленерго». Використано низку методів аналізу – горизонтальний та вертикальний аналіз форм фінансової звітності, аналіз фінансових коефіцієнтів, рейтингова та інтегральна оцінка, а також моделі визначення ймовірності банкрутства Е. Альтмана та О. Терещенка.

Своєрідними лідерами виступають: Вінницяобленерго, Львівобленерго, Рівнеобленерго, Тернопільобленерго. Актив балансу цих підприємств від 84% до 94% складається з необоротних активів, в яких, у свою чергу, 83-98% займають основні засоби. У складі основних засобів в середньому 70% – це будівлі, споруди, передавальні пристрої, 20% – машини та обладнання). Така структура в цілому відображує специфіку галузі розподілу електроенергії. Пасив балансу вибраних підприємств в середньому на 75% складається з власного капіталу (крім Вінницяобленерго, 51%). Спостерігається зменшення довгострокових зобов'язань і збільшення короткострокових у загальній структурі, що може підтверджувати брак оборотних коштів. Низькі або негативні показники рентабельності мають всі підприємства, крім Вінницяобленерго та Дніпровських електромереж. Усі розглянуті підприємства-лідери мають у середньому 20-ти денний період обороту дебіторської заборгованості споживачів електричної енергії, інші мають значно гірші показники – в середньому від сорока і більше днів. При цьому тривалість обороту кредиторської заборгованості за більшістю компаній є у 1,5-2,5 рази нижчою. Найгірші результати за їх оцінки з використанням різних методичних підходів стабільно демонструють Херсонобленерго та Черкасиобленерго. Проти останнього, до речі, наразі порушено справу про банкрутство [1]. На даний час провадження у справі про банкрутство триває на стадії розпорядження майном [2]. Зазначене підтверджує достовірність оцінок, отриманих авторами дослідження.

Результати дослідження дозволили надати рекомендації щодо основних напрямів фінансового оздоровлення аналізованих підприємств.

Головним напрямом є посилення роботи з дебіторською заборгованістю за надані послуги. Ключовими заходами при цьому визначено наступні:

запровадження системи моніторингу стану дебіторської заборгованості та впровадження заходів зі зменшення частки дебіторської заборгованості в структурі оборотного капіталу;

– розробка методики оцінки «токсичності» дебіторської заборгованості, для особливо «токсичної» заборгованості – використання факторингу;

– створення особливого переліку споживачів, здійснення аналізу платоспроможності та фінансової стійкості найбільших покупців (стосується

більшою мірою юридичних споживачів-користувачів послуг), а також тих, хто має систематичні проблеми з вчасною оплатою послуг задля зменшення ризику неповернення коштів за реалізовану продукцію;

– розробка політики збору платежів за реалізовану продукцію, утримування на посиленому контролі дебіторської заборгованості споживачів особливого переліку, що також забезпечує покращання роботи із дебіторами;

– посилення заходів щодо відключення боржників від електропостачання згідно законодавства України, подання судових позовів щодо стягнення існуючих заборгованостей.

Серед інших напрямів забезпечення фінансової стабільності підприємств-операторів системи розподілу електроенергії можна назвати такі:

– оптимізація тарифів на послуги, запровадження нових послуг або розширення обсягу існуючих, збільшення обсягу реалізації послуг;

– запровадження чіткої системи планування виробничих запасів з метою раціонального їх використання;

– балансування сум та строків надходження і витрачання грошових ресурсів;

– забезпечення достатності обсягів грошових надходжень;

– дотримання оптимального рівня співвідношення позикового та власного капіталу;

– дотримання рекомендованого значення частки 50-70% власних оборотних коштів у загальній масі оборотних коштів.

У сукупності впровадження запропонованих заходів зі зміцнення фінансової стійкості енергетичних компаній дозволить збільшити оборотність дебіторської заборгованості за надані послуги і оборотність обігових коштів в цілому, зменшити кредитозалежність і руйнівний вплив негативних факторів зовнішнього середовища.

Література

1. Сервіс перевірки контрагентів.

URL: https://youcontrol.com.ua/catalog/company_details/22800735/

2. Система аналітики відкритих даних. URL: <https://clarity-project.info/smida/22800735?year=2020>

СУЧАСНІ ІНСТРУМЕНТИ СТРАТЕГІЇ ПРОСУВАННЯ У ЦИФРОВОМУ ПРОСТОРИ

В. Д. Козенкова, *к. е. н., старший викладач кафедри інформаційних систем і технологій, Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна*

Н. П. Козенкова, *старший викладач кафедри управління фінансами, облікової аналітики та моніторингу бізнесу, Український державний університет науки і технологій, м. Дніпро, Україна*

В основі будь-якої усвідомленої діяльності лежить стратегія. Існує значна кількість робіт, пов'язаних із визначенням, принципами та функціями, завданнями та проблемами стратегічного управління.

Разом з тим, ніхто не скасовував поняття стратегії, яке було сформульоване у 1962 році А. Чендлером, який розумів під стратегією розробку дій разом з розподілом ресурсів, необхідних для досягнення сформованих цілей і завдань підприємств та організацій [1].

Одним з основних елементів реалізації будь-якої стратегії розвитку в наявних умовах функціонування економіки є просування: підприємства, товару, послуги, ідеї тощо.

Стратегія просування товарів та послуг є одним із ключових елементів маркетингової діяльності підприємства або організації, в якій фіксуються цілі рекламних кампаній, базові підходи маркетингових комунікацій, інструменти просування продукту на ринок тощо. Вона включає в себе обґрунтування та розробку комплексу заходів щодо створення та зміцнення сформованого ставлення споживачів до продукції підприємства або організації та спрямована на весь спектр споживачів з урахуванням зацікавлених сторін.

У зв'язку з розвитком цифрових технологій проблема формування стратегії просування стала однією з найбільш пріоритетних. Якщо спочатку до стратегії просування входили лише традиційні офлайн-заходи, то разом зі становленням та розвитком цифрової економіки виникли завдання формування стратегії просування у цифровому просторі.

Під елементами цифрового простору зазвичай розуміють цифрові процеси, засоби цифрової взаємодії, інформаційні ресурси, цифрові інфраструктури [2].

Цифрові процеси – це послідовна зміна станів, тісний зв'язок закономірно наступних один за одним стадій розвитку, що становлять безперервний єдиний рух у цифровому середовищі.

До засобів цифрової взаємодії належать процеси, технології, методи управління у цифровому просторі. Наприклад, використання автоматизованого обліку клієнтів, впровадження task-менеджерів та інші технології, що забезпечують взаємодію у цифровому середовищі.

До цифрових інформаційних ресурсів належать бази даних, оцифровані образи фізичних об'єктів у вигляді масиву інформації. Наприклад, електронні документи, відео, портали, сайти тощо.

Заключним елементом цифрового середовища є цифрова інфраструктура, що включає апаратні засоби, програмне забезпечення, телекомунікації, мережі.

Цифровий простір включає безліч різних цифрових процесів, засобів взаємодії та ресурсів. Щоб здійснити ефективно просування, не загубитися в цій безлічі засобів, необхідно підібрати оптимальний набір методів просування, які відповідають місії, цілі та завданням організації. Це можливо завдяки стратегії просування у цифровому просторі.

Реалізація стратегії просування неможлива без використання інструментів цифрового маркетингу, таких як: пошукова оптимізація (SEO-оптимізація); маркетинг у соціальних мережах; контекстна та банерна (медійна) реклама; аудіо та відеореклама; співробітництво з блогерами; контент-маркетинг; Email-маркетинг; сайт та лендинг (UX та UI); веб-аналітика; таргетована реклама; CRM-системи та ін. Зрозуміло, що кожен інструмент має свої особливості, переваги та недоліки.

Зовнішня оптимізація спочатку залежала лише від кількості посилань на сайті. У зв'язку з появою великої кількості ботів і роботів, пошукові системи змінили процес індексації. В даний час зовнішня оптимізація залежить від більшої кількості факторів, які можна поділити на статичні, динамічні та поведінкові [3].

Маркетинг у соціальних мережах (Social Media Marketing, або SMM) будується на викликанні інтересу шляхом залучення уваги цільової аудиторії та «розігріву» їх спілкування за темами (корисні пости, інтерактиви, спілкування в коментарях тощо), а не на безпосередньому продажу товарів або послуг [4].

Перевага SMM полягає в тому, що тут можна точно впливати на свою цільову аудиторію, орієнтуючись на регіон, стать, інтереси та інші параметри користувачів та обираючи відповідні майданчики для розміщення інформації.

Соціальні мережі вирішують такі завдання, як: взаємодія із споживачами; підтримка інтересу клієнтів; надання нових товарів та послуг; технічна підтримка; своєчасне інформування про заходи, акції та ін.

У соціальних мережах можливе розміщення реклами у співтовариствах та націлювання. Залежно від обраної соціальної мережі, процес налаштування реклами може займати різний час і вимагати різних матеріальних вкладень.

Література

1. Chandler A. D. Jr. (1962). *Strategy and structure: Chapters in history of American enterprise*. Cambridge.
2. Levinson J. C. (2007). *Guerrilla Marketing: Easy and Inexpensive Strategies for Making Big Profits from Your Small Business*. Houghton Mifflin Harcourt.
3. Krishnamurthy S.(ed.) (2004). *Contemporary Research in E-marketing*. IGI Global, T.1.
4. Vampo M. et al. (2008). The effects of the social structure of digital networks on viral marketing performance. *Information systems research*. Т. 19. №.3. – С. 273-290.

ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОЇ СИСТЕМИ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

*Д. О. Коноплянко, аспірант,
Дніпровський національний університет
імені Олеся Гончара, м. Дніпро, Україна*

Ефективно побудована система стратегічного управління підприємством забезпечує його фінансову стійкість, конкурентоспроможність та ефективне функціонування на ринку. Високий рівень стратегічного мислення та управління керівника підприємства та менеджерів є одним із вирішальних факторів розвитку та досягнення цілей діяльності. Натомість, недостатнє усвідомлення значущості планування та відсутність стратегічного мислення може бути ознаками неякісного управління підприємством.

На сьогоденнішньому етапі формування економіки вітчизняних підприємств значно ускладнюється впливом факторів зовнішнього та внутрішнього середовища. Найголовнішою недостатньою будь-якої організації, що функціонує в ринкових умовах є виживання та забезпечення наступного формування. Вирішення цієї проблеми полягає у створенні та продажу конкурентних переваг, які у великій мірі можуть бути досягнуті на основі ефективно розробленої та продуктивної стратегії формування організації.

Щоб вирішити завдання щодо управління виробничо-господарською діяльністю, зростанням рівня інноваційної активності та підвищенням конкурентоспроможності продукції, потрібен механізм стратегічного

розвитку. Такий механізм по-перше, завдяки комплексним підходам до управління усіма елементами діяльності підприємства дозволяє досягти максимального рівня ефективності та забезпечує формування конкурентного потенціалу підприємства; по-друге, націлений на досягнення конкретних завдань шляхом дії на сильні та слабкі сторони підприємства; по-третє, передбачає використання як наявних, так і додаткових ресурсів [1].

Механізм стратегічного розвитку підприємства є найбільш активною частиною системи управління, що забезпечує можливість цілеспрямованого розвитку підприємства і являє собою сукупність: - засобів управління, які включають інструменти та важелі, що відповідають орієнтирам, передбачуваним наслідкам, критеріям вибору та оцінки, обмеженням і вимогам процесу розвитку підприємства з урахуванням певної стадії циклу його розвитку; - організаційних та економічних методів управління, які являють собою способи, прийоми і технології приведення в дію та використання коштів управління.

Механізм дозволяє підприємству формувати та реалізувати стратегії для того, щоб надати управлінським і виробничим процесам спрямованість розвитку, ефективно використовувати зовнішні і внутрішні умови для реалізації господарської діяльності та організації роботи на підприємстві і, таким чином, створити генеральний план дій, що забезпечуватиме довгостроковий розвиток.

Отже, на нашу думку, подальше удосконалення стратегічного плану розвитку діяльності підприємств України необхідно проводити за такими напрямками: підвищення конкурентоспроможності продукції (товарів, послуг) підприємств як ключової цілі стратегічного розвитку в умовах сталості; інноваційного розвитку підприємств як складової стратегічної програми розвитку; стратегії розвитку підприємств в умовах цифровізації.

Література

1. Diagnosing the state of Ukrainian business during the full-scale war between Russia and Ukraine: Analytical report. (2022) URL: https://gradus.app/documents/188/BusinessInWar_Gradus_KSE_Report_30032022_ua.pdf.

МЕХАНІЗМ ФОРМУВАННЯ І РОЗПОДІЛУ ПРИБУТКУ ПІДПРИЄМСТВА

Д. О. Крутевич, здобувач першого рівня вищої освіти,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Н. О. Макарова, здобувач першого рівня вищої освіти,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Науковий керівник – Л. І. Бровко,
к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів,
банківської справи та страхування,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Найважливішим показником фінансової безпеки є прибутковість сільськогосподарської діяльності, яка обраховується за допомогою показників рентабельності. Так збільшити власний капітал, сформувати резервний фонд, застрахувати свою діяльність, започаткувати нові напрями сільськогосподарського виробництва для диверсифікації бізнесу можна за допомогою прибутку.

Процес формування і використання прибутку є досить складним і неоднозначним у зв'язку із специфікою аграрної галузі. Можна виділити такі особливості формування прибутку сільськогосподарських підприємств, які впливають із особливостей їх діяльності:

- вища ймовірність неотримання прибутку в результаті обставин, що не залежать від підприємства (епідемія, навала сарани, посуха, ураган);
- частину прибутку необхідно спрямовувати на придбання та утримання дорогих основних засобів (процес виробництва здійснюється на великих площах, широко використовуються сільськогосподарські машини);
- формування прибутку відбувається залежно від періоду закінчення виробничого процесу, оскільки процес виробництва не збігається з календарним роком;
- за частиною продукції не формуються фінансові результати, оскільки вона надходить до внутрішнього обороту, тобто спрямовується на внутрішньогосподарське споживання;
- застосовується різний порядок формування і розподілу прибутку, оскільки передбачені особливі організаційно-правові форми аграрних підприємств;

– значний вплив на процес формування прибутку мають природньо-кліматичні фактори (характерна сезонність виробництва).

Також на прибуток впливають дві групи різноманітних факторів: фактори, що не залежать від діяльності підприємства (зовнішні); фактори, що перебувають у компетенції підприємств (внутрішні). Усі фактори перебувають у тісному взаємозв'язку і взаємозалежності, і всі впливають на величину прибутку. Аналіз ступеня впливу цих факторів на прибуток дасть змогу знайти та використати резерви зростання прибутку сільськогосподарських підприємств і підвищити рівень їх фінансової безпеки.

У зв'язку з цим діяльність вітчизняних підприємств, незалежно від форм власності, особливо в умовах кризи в Україні, спрямовується на те, щоб забезпечити зростання прибутку або принаймні стабілізацію його на певному рівні. При цьому слід зазначити, що за рахунок прибутку підприємств відбувається формування в значному обсязі бюджетних ресурсів держави, здійснюється матеріальне стимулювання працівників та проводиться фінансування процесів вирішення проблем соціально-культурних заходів.

Забезпечення фінансової безпеки сільськогосподарських підприємств неможливе без фінансової підтримки з боку держави (надання державних дотацій, закупівля державою за відповідними цінами сільськогосподарської продукції та зменшення податкового тиску). Лише комплексні дії сільськогосподарських підприємств та держави, спрямовані на підтримання фінансової безпеки шляхом створення умов і вживання заходів для отримання прибутку необхідного рівня, забезпечать бажаний результат.

Розподіл прибутку являється складовою та невід'ємною частиною загальної системи розподільних відносин підприємств.

Конкретні форми і методи розподілу прибутку постійно видозмінюються і розвиваються з розвитком суспільного відтворення і з зміною задач і цілей, що стоять перед економікою. Кожний етап в взаємовідносинах між бюджетом і підприємством з приводу розподілу прибутку породжує нові форми і методи цього розподілу.

По суті розподіл прибутку слід розглядати в трьох напрямках. Він розподіляється між державою, власниками підприємства і самим підприємством. Пропорції цього розподілу в значній мірі впливають на ефективність діяльності підприємства як позитивно, так і негативно.

Взаємовідносини підприємства і держави з приводу прибутку будуються на основі оподаткування прибутку. Розподіл балансового (валового) прибутку між державою і підприємством є першим етапом його розподілу.

Другий етап розподілу прибутку – це розподіл і використання прибутку, що залишився в розпорядженні підприємств після здійснення платежів у бюджет і виплати дивідендів. З цього прибутку також сплачуються деякі податки в місцеві бюджети і стягуються економічні санкції.

Розподіл прибутку, що залишився у розпорядженні підприємства, регламентується внутрішніми документами підприємства, як правило, в

звітній політиці. Деякі аспекти розподільного процесу фіксуються в статуті підприємства. В відповідності до статуту чи до рішення керуючого органу на підприємстві можуть створюватися такі фонди: фонд нагромадження, споживання, соціальних потреб та інші. Якщо ж фонди не створюються, то в цілях забезпечення планових витрат коштів складаються кошториси витрат на розвиток виробництва, соціальні потреби трудового колективу, матеріальне заохочення робітників і благодійні цілі.

Якщо прибуток не витрачається на споживання, то він залишається на підприємстві як нерозподілений прибуток минулих років і збільшує розмір власного капіталу підприємства. Наявність нерозподіленого прибутку збільшує фінансову стабільність підприємства, свідчить про наявність джерела для майбутнього розвитку.

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ СИТУАЦІЇ БАНКРУТСТВА В УКРАЇНІ

І. В. Курченко, здобувач другого рівня вищої освіти,
Дніпровський державний аграрно-
економічний університет, м. Дніпро,
Україна

О. С. Марецька, здобувач другого рівня вищої освіти,
Дніпровський державний аграрно-
економічний університет, м. Дніпро,
Україна

Науковий керівник – Л. І. Бровко,
к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів,
банківської справи та страхування,
Дніпровський державний аграрно-
економічний університет, м. Дніпро,
Україна

Перехід до ринкової економіки в Україні приводить підприємства до важких ситуацій, які часто являються кризовими. Розвиток кризи на підприємстві не є виключно справою лише самого підприємства оскільки:

– банкрутство підприємства несе збитки не тільки для його власників, але й для кредиторів, постачальникам, споживачам, державі через зменшення податкових надходжень;

– банкрутство спричиняє ріст безробіття, що може призвести до порушення макроекономічної рівноваги.

Необхідно відмітити, що серед підприємств, справи про банкрутство яких перебувають на розгляді, значний відсоток становлять ті, що тимчасово потрапили в скрутне становище і вартість їх активів значно більша за кредиторську заборгованість.

Але до цього часу багато керівників не вірять або не хочуть вірити, що банкрутство та безробіття стало реальністю. Таке ставлення до нього пояснюється тим, що десятки років у нашій країні заперечувалась сама можливість як банкрутства, так і безробіття. В ринкових умовах ситуація змінилась кардинально.

На наш погляд, соціальний захист громадян у випадку безробіття одними лише виплатами по безробіттю ситуацію не змінить. Тут необхідно більш комплексно розглянути дану проблему. Суть її полягає у тому, що джерелом безробіття передусім виступають організації та підприємства, які з певних причин припиняють свою діяльність. Основною причиною припинення діяльності підприємств в ринковому середовищі – відсутність прибутку і як наслідок виникнення фінансової кризи на підприємстві. Виникнення кризи на підприємстві – це сигнал про можливе банкрутство. Слід зауважити, що робітники підприємств, які працювали збитково, є потенційними безробітними.

Незважаючи на те, що банкрутство іноді містить позитивні риси для підприємства-боржника, проте це ніщо у порівнянні з його негативними рисами. Банкрутство підприємств, а особливо великих, негативно впливає не тільки на власників підприємства, на соціальне становище найманих робітників та їх сімей, воно зачіпає інтереси широкого кола учасників: фінансових установ (банків, страхових компаній, інвестиційних фондів, трастів та ін.), постачальників сировини, матеріалів, електроенергії, води, тепла та ін., споживачів, бюджетів різних рівнів, а відтак соціальної сфери, практично кожного члена суспільства.

Банкрутство є кінцевою фазою фінансової кризи на підприємстві. При самій кризі теж відбувається ряд негативних процесів: неповна зайнятість, несвоєчасна виплата заробітної плати, відтік кваліфікованих кадрів.

Загроза банкрутства вагомо впливає на поведінку ринкових суб'єктів, змушуючи підприємців виявляти обачність у прийнятті господарських рішень і підтримувати рівень рентабельності, достатній для обслуговування боргу. Банкрутство як процедура цілком необхідна для формування та існування нормальної ринкової економіки. Бізнесмен завжди повинен розуміти, що поруч з ним прямує банкрутство. Ця загроза стимулює його прагнення працювати краще.

Як було доведено вище, фінансова неспроможність підприємства, по-перше, може бути моментною характеристикою. В принципі та на перспективу підприємство є життєздатним, має внутрішні потенції до ефективної діяльності. По-друге, ситуація банкрутства може бути результатом збігу обставин, негативних факторів, керівницьких промахів та помилок. Менеджери і власники підприємства-боржника бажають продовжити бізнес і мають для цього необхідні передумови: підприємницькі та керівницькі (організаційні) здібності, персонал, господарські зв'язки, нішу господарювання та ін.

За наявності даних двох умов інститут банкрутства повинен надавати підприємству-банкруту шанс на виживання. Це забезпечується проведенням спеціальних реорганізаційних процедур, що можуть припускати фінансову допомогу (вливання капіталу), управлінське і консалтингове сприяння (через інститут незалежних розпорядників, опікунів, зовнішніх керуючих), тимчасову відстрочку у виконанні зобов'язань (мораторій, перенесення погашення зобов'язань на більш пізні терміни, розробку графіка погашення) та ін.

За останні роки суттєво змінилося суспільне ставлення до банкрутства. Якщо в деяких країнах, таких як Німеччина, Швейцарія, Сінгапур банкрутство вважається особистою катастрофою власника чи менеджера, то в інших країнах збанкрутувати один чи два рази вважається допустимим.

Законодавство у сфері банкрутства належить до основоположних правових актів регулювання підприємницької діяльності і повинно виконувати такі дві основні функції, а саме:

1. Механізм припинення непродуктивного використання активів підприємств, що виявилися неспроможними вести свій власний бізнес, остаточного сплатення боргу кредиторам та зупинення відповідальності по боргах.

2. Механізм реабілітації підприємств, які, хоча й опинилися на межі банкрутства, проте мають резерви для подальшої роботи як самостійні компанії і можуть уникнути ліквідації, а також мають потенціал для оздоровлення бізнесу.

За своєю суттю розробка законодавства про банкрутство спрямована на досягнення в рамках єдиних процесуальних відносин компромісу між боржником та його кредиторами для гармонізації їхніх інтересів.

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМТВА

О. В. Левкович, к. е. н., доцент, завідувач
кафедрою фінансів, банківської справи та
страхування,

*Дніпровський національний університет
імені Олеся Гончара, м. Дніпро, Україна*

О. В. Яковенко, здобувач другого рівня
вищої освіти,

*Дніпровський національний університет
імені Олеся Гончара, м. Дніпро, Україна*

Благополуччя будь-якого підприємства у довгостроковій перспективі та результати його діяльності значною мірою визначаються рівнем ефективності управління його фінансовими ресурсами. Наявність достатнього обсягу фінансових ресурсів підприємства, їх ефективне використання виступають основою для провадження діяльності підприємства та його подальшого розвитку.

У сучасних умовах економічної нестабільності та невизначеності, підвищення рівня підприємницьких ризиків та посилення конкуренції на ринках, коли все більше підприємств змушено залучати додаткові обсяги фінансових ресурсів та здійснювати пошук їх ефективного розміщення, нагальним постає питання ефективності управління фінансовими ресурсами.

Ефективна організація, планування та управління фінансовими ресурсами є найважливішим показником конкурентоспроможності підприємства та служить передумовою досягнення високих результатів фінансово-господарської діяльності у цілому. Ефективне управління фінансовими ресурсами забезпечує фінансову стійкість підприємства у процесі його стратегічного та поточного розвитку, забезпечуючи тим самим високу конкурентоспроможність підприємства на ринку.

Саме тому на сьогодні головним завданням кожного підприємства є пошук напрямів вдосконалення управління фінансовими ресурсами з метою забезпечення стабільного функціонування, динамічного розвитку та підвищення ефективності роботи підприємства у цілому.

Система організації фінансових ресурсів спрямовується на виконання таких пріоритетних завдань як пошук шляхів залучення додаткових коштів на вигідних для підприємства умовах, створення їх раціональної структури, забезпечення ефективного застосування ресурсів для одержання високого показника фінансових результатів [1].

Крім того, підприємство може встановити для себе таку задачу управління фінансовими ресурсами, як формування достатнього для суб'єкта господарювання обсягу капіталу, котрий буде забезпечувати необхідні темпи економічного розвитку. Дана задача буде реалізовуватися шляхом визначення загальної потреби у капіталі, для формування відповідного необхідного

розміру активів, утворення схем їх фінансування. Інша задача, оптимізації розподілу сформованого обсягу ресурсів за видами діяльності та напрямках використання, буде реалізуватися за рахунок визначення можливості найбільш ефективного використання фінансових ресурсів у окремих видах діяльності та господарських операцій.

Іншим завданням є забезпечення умов, які сприятимуть досягненню максимального рівня прибутковості капіталу при певному передбаченому рівні фінансового ризику, котра може бути забезпеченою ще на етапі його формування завдяки зменшенню до мінімального рівня середньозваженої вартості капіталу, а також оптимізації співвідношення власного та позикового видів капіталу, що залучається, та його залучення в таких формах, які генерують найвищий рівень прибутку. Конкретний рівень фінансового ризику якого встановлюється власниками чи менеджерами підприємства з урахуванням його специфіки.

Необхідно також відмітити, що якщо рівень дохідності капіталу, що формується, задається або планується заздалегідь, необхідним завданням є зменшення рівня ризику операцій, які забезпечують досягнення прибутковості. Досягти мінімізації можливо за рахунок диверсифікації форм капіталу, який залучається, оптимізації структури його джерел утворення, обминання окремих фінансових ризиків, та ефективних форм їхнього внутрішнього та зовнішнього страхування.

Одним з ключових чинників успішного та ефективного управління фінансовими ресурсами є менеджмент, без якого не може існувати жодне підприємство. Це пояснюється тим, що у процесі своєї діяльності суб'єкт господарювання стикається з різного виду складнощами управління фінансовими ресурсами. Досвід успішних підприємств показав, що вирішення цієї проблеми полягає у введенні фінансового керівника компанії.

Грамотне фінансове управління, що базується на виробничій, комерційній та фінансовій діяльності, призведе до фінансового благополуччя та ефективних результатів. Та навпаки, невміле управління фінансами, неправильне планування вкладень, неграмотний розподіл ресурсів та прогнозування господарської діяльності можуть призвести до втрати підприємством доходів та його банкрутства [2].

Звідси, можна стверджувати, що управління фінансовими ресурсами – є головним елементом виробничої діяльності будь-якого підприємства, що визначає та регулює фінансові засоби в середні підприємства та його зв'язки з зовнішніми джерелами отримання доходів або будь-яких благ у вигляді розрахунків з постачальниками та покупцями, банками та контрагентами, бюджетом та податковими органами. Для організації цього регулювання необхідна ефективна система фінансового управління та безперервний виробничий процес, що стимулює господарську діяльність та допомагає підприємству отримувати прибуток та втримувати конкурентні позиції. Таким

чином, досягнення ефективної системи господарювання на сучасному ринку не можливе без якісного управління фінансовими ресурсами.

Література:

1. Бугас В. В., Коваль А. А. Управління фінансовими ресурсами підприємства. *Modern Economics*. 2020. № 19.
2. Рудченко І. В. Удосконалення механізму управління фінансовими ресурсами підприємства. *Сучасні питання економіки і права*. 2011. Вип. 1. С. 16–19

**ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ПІДТРИМАННЯ ПРИЙНЯТНОГО РІВНЯ
ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА**

*О. В. Лиса, к. е. н., доцент, доцент кафедри
фінансів, банківської справи та
страхування,
Дніпровський державний аграрно-
економічний університет, м. Дніпро,
Україна*

Функціонування підприємства за будь-яких етапів його розвитку та стану зовнішнього середовища потребує постійного моніторингу стану його фінансової безпеки. Особливої актуальності це питання набуває за нинішніх надскладних умов для діяльності суб'єктів підприємництва, тому цілком очевидна необхідність системного управління фінансовою безпекою.

Сьогодні дозволяє виділити декілька методів оцінки рівня фінансової безпеки підприємства, з яких найбільш поширеними та ефективними з боку витрат часу та отриманих результатів вважаються індикаторні та інтегральні методи оцінки. Проте, навіть дані методи не є досконалими і не здатні охопити всі аспекти існування підприємства, що характеризують його фінансову безпеку. Таким чином, на сучасному етапі проблематика управління фінансовою безпекою потребує подальших досліджень, зокрема щодо чіткого визначення об'єкту управління та методів оцінки рівня фінансової безпеки підприємства, які б відповідали вимогам сучасності.

Зазвичай система управління фінансовою безпекою підприємств має цілий перелік недоліків, що знижують ефективність такого управління та ускладнюють сам процес управління фінансовою безпекою. Так, досить часто в даній системі нечітко окреслена мета та об'єкт управління, відсутня або недосконала стратегія та дерево цілей, використовується лише обмежений перелік методів. Як результат, управління фінансовою безпекою підприємства відбувається без дотримання таких принципів як принцип цілеспрямованості,

розподілу праці, інтегрованості та відповідальності; неповністю виконуються функції планування та контролю. Більш того, через невиконання принципу відповідності, процес управління не є гнучким, адже вимагає постійного узгодження дій відповідальної особи із заступником директора з фінансових питань.

Показовою в цьому аспекті була проведена оцінка стану фінансової безпеки кількох промислових підприємств, що не входять до складу холдингів, за останні роки двома методами. Її рівень виявився незадовільним і не забезпечував достатнього рівня захисту фінансових інтересів цих підприємств. Основними чинниками, що призвели до такої ситуації, були диспропорції в структурі фінансових ресурсів підприємства, зокрема переважна активів фінансувалася за рахунок короткострокових позик та кредитів, через що ці підприємства втратили фінансову автономію та мали критичний рівень фінансової стійкості. Більш того, на підприємствах також не забезпечувалося виконання нормативних значень ліквідності. Зокрема, підприємства протягом всього досліджуваного періоду не були спроможними розрахуватися за своїми поточними зобов'язаннями, навіть реалізувавши всі свої оборотні активи, а також усі мали певні прорахунки у взаєморозрахунках з контрагентами. Як результат, це створило реальну загрозу неплатоспроможності та подальшого банкрутства цих підприємств у випадку необхідності дострокового погашення значної частки їх зобов'язань.

Спільні проблеми цих підприємств можуть мати ідентичне вирішення. З метою підвищення рівня фінансової стійкості та відновлення фінансової автономії доцільним було б: збільшити частку довгострокових джерел фінансування цих підприємств за рахунок конвертації короткострокових позик в довгострокові (скоротити обсяг інших поточних зобов'язань, конвертувавши їх у довгострокові, а також здійснити подібну операцію короткостроковими банківськими кредитами, або ж, домовившись з банком, отримати пролонгацію виплати, конвертувавши кредит у довгостроковий, або ж після погашення частини короткострокових кредитів отримати довгострокові); запропонувати кредиторам увійти до складу співвласників підприємства, змінивши таким чином кредитне призначення коштів на внески до статутного капіталу; реінвестувати чистий прибуток та обговорити з власниками можливість додаткового вкладення коштів.

Для вдосконалення системи та процесу управління фінансовою безпекою пропонується чітко визначати мету, об'єкт управління і прийнятний рівень фінансової безпеки, та, відповідно до цього, побудувати стратегію і тактику управління, дерево цілей; розподілити обов'язки щодо здійснення

процесу управління відповідно до організаційної структури підприємства, а також задіяти повний перелік методів управління. Також обов'язковим при цьому вбачається здійснення контролю на кожному з етапів управління фінансовою безпекою.

Зрозуміло, що все це досить стандартні процедури, які мають бути налагоджені на будь-якому підприємстві, яке піклується про прийнятний стан фінансової безпеки та втримання його на майбутнє. Однак, нинішні умови (зокрема, тривалий військовий конфлікт на території нашої країни та пов'язані з цим проблеми руйнації виробничої бази, зростання вартості сировини, енергетичних ресурсів, які іноді виявляються взагалі недоступними, порушення логістики постачань, недоступність морських портів тощо) потребують напрацювання й застосування додаткового інструментарію для оцінки ризиків фінансовій безпеці вітчизняних підприємств, а також ситуаційного управління нею. На жаль, значна кількість вітчизняних підприємств опинилася в досить скрутному становищі й не вбачає можливостей для подальшого свого функціонування в звичайному режимі. Все це не дозволяє застосовувати звичний інструментарій забезпечення прийнятного рівня фінансової безпеки і потребуватиме в майбутньому спеціальних процедур його відновлення.

ФАКТОРИНГ – НОВІ МОЖЛИВОСТІ ПІДПРИЄМНИЦТВА

О. М. Максимова, здобувач першого рівня вищої освіти,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

**Науковий керівник –
І. Л. Солодовникова**, старший викладач кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Відсутність касових розривів, оперативне та ефективне використання оборотних коштів при здійсненні підприємницької діяльності є вирішальними факторами та запорукою фінансової стійкості підприємств.

Під час економічного спаду підприємства «розтягують» свої платежі за дебіторською заборгованістю, це призводить до сповільнення руху грошових потоків і виникнення фінансових ризиків для багатьох контрагентів.

Факторинг представляє собою посередницьку послугу у вигляді фінансової комісійної операції, при якій замовник переуступає дебіторську заборгованість факторинговій компанії з метою отримання негайних грошових коштів. Тобто факторинговий провайдер купує ці непогашені зобов'язання за зниженою ціною та виплачує бізнесу гроші заздалегідь.

В світі факторингові операції набули інтенсивного поширення ще в середині ХХ ст., тоді як в Україні вони стартували лише у 2000-х роках і на сьогодні потенціал даної послуги залишається непопулярним серед вітчизняних підприємств. Факторинг - це потужний та перспективний фінансовий інструмент, що надає підприємству доступ до фінансування та можливості щодо збільшення своїх обігових коштів.

Сьогодні вкрай важлива підтримка підприємницької діяльності і можливість безперервного доступу до фінансових послуг для підприємства, яка забезпечуватиме більшу стабільність фінансового сектору України.

Ринок факторингових послуг в Україні є нерозвиненим, порівняно з факторинговим ринком країн з розвинутою ринковою економікою: обмежений, дорогий, законодавчо неврегульований. Так, за даними FCI, показник обсягів факторингу в Україні у 2021 р. становив лише 0,18% ВВП, тоді як у Польщі, за аналогічний період, цей показник сягнув 62 864 млн. євро, що складає близько 11% ВВП, і це є середнім показником Євросоюзу. Різниця

у понад 60 разів свідчить про очевидні проблеми ринку факторингових послуг ще до повномасштабного вторгнення російського агресора. Очевидно, що це гальмує розвиток підприємництва та уповільнює опрацювання комерційних операцій між компаніями.

Факторинг в Україні є багатонадійним фінансовим інструментом для бізнесу, але він також має свої проблеми. Деякі з основних проблем факторингу в Україні включають:

- високі відсотки: Багато факторингових компаній вимагають високих відсотків за свої послуги. Це може стати фінансовим тягарем для підприємств, особливо для малого та середнього підприємництва;

- низька розширеність ринку: Ринок факторингу в Україні не настільки розвинений, як у деяких інших країнах. Це може зробити пошук факторингового провайдера складним для підприємництва;

- ризик дефолту: Іноді бізнес може стикнутися з ризиком дефолту, коли його клієнти не можуть погасити свої зобов'язання. Це може призвести до великих фінансових втрат для підприємництва;

- регуляторні обмеження: Український законодавчий фреймворк не повністю регулює факторингову діяльність. Це може стати перешкодою для факторингових компаній, які хочуть розвиватися в Україні;

- незнання: Багато підприємств банально не знають про факторинг як про фінансовий інструмент. Це може призвести до того, що бізнеси не використовують факторинг, якщо він може бути корисним для них.

У 2023 році планується плідна взаємодія представників Нацбанку з USAID та учасниками Українського Альянсу Торговельного Фінансування і Факторингу (UATFF) в напрямку реформування факторингу і торговельного фінансування в Україні, яка надає надії на світле майбутнє українського факторингового ринку.

Отже, наразі нагальною є підтримка післявоєнного відновлення шляхом розширення джерел і видів фінансування підприємництва з метою відновлення та зростання економіки. В пріоритеті є розробка політик, платформ і продуктів для сучасного фінансового сектору, в тому числі ринку факторингових послуг, який відповідає стандартам ЄС та міжнародним стандартам.

РОЗВИТОК НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ УСТАНОВИ ДЕРЖАВНОЇ ФОРМИ ВЛАСНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ЗА ПІДСУМКАМИ ДЕВ'ЯТИ МІСЯЦІВ 2022 РОКУ

М. А. Мироненко, к. т. н., доцент, учений секретар Державного підприємства «Науково-дослідний та конструкторсько-технологічний інститут трубної промисловості ім. Я.Ю. Осади», м. Дніпро, Україна

Р. М. Король, к. т. н., директор Державного підприємства «Науково-дослідний та конструкторсько-технологічний інститут трубної промисловості ім. Я.Ю. Осади», м. Дніпро, Україна

Державне підприємство «Науково-дослідний та конструкторсько-технологічний інститут трубної промисловості ім. Я.Ю. Осади (скор. ДП «НДТІ»)), засноване 29 грудня 1937 року в м. Дніпропетровську.

Станом на 01 жовтня 2022 року до складу інституту входять:

- адміністративно-управлінські підрозділи;
- три науково-дослідних підрозділи;
- міжрегіональний науково-інженерний центр обґрунтування вимог до якості труб, балонів, іншої металопродукції та забезпечення їх нормативною документацією;
- науково-інженерний центр з випробування труб, балонів, іншої продукції і матеріалів.

Кадровий потенціал ДП «НДТІ» наведено у таблиці 1.

Таблиця 1 – Динаміка кадрового потенціалу ДП «НДТІ» у 2022 році

Показник кадрового складу	I кв. осіб.	II кв. осіб.	III кв. осіб.
Середня кількість всіх працівників	53	53	51
Із них жінок	32	32	31
чоловіків	21	21	20
кандидатів технічних наук	3	3	3
Кількість молодих працівників (віком до 35 років)	1	1	1
Приймають участь у виконанні НДР	31	31	29
Із них винахідників та раціоналізаторів	23	23	23
Загальна кількість пенсіонерів	31	31	29
Мають повну вищу освіту	40	40	38

Кількість керівників наукових підрозділів	9	9	9
---	---	---	---

Згідно з нею, середня кількість працівників складає понад 50 осіб. Такої чисельності достатньо для виконання співробітниками науково-дослідних робіт, запланованих на 2022 рік. Середній вік працівників складає 55 років.

Також з таблиці 1 випливає, що за підсумками дев'яти місяців відбулось деяке скорочення кількості працівників, обумовлене скрутним матеріальним становищем науково-дослідної організації. Зокрема, чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) за вказаний період 2022 року склав 2069 тис. грн. у порівнянні з 4329 тис. грн. роком раніше. Відповідно й матеріальне становище працівників інституту погіршилось.

Далі зупинимось на висвітленні питань, пов'язаних з особливостями господарської діяльності ДП «НДТІ» в умовах початку активної фази неприхованої воєнної агресії щодо України з боку північно-східних сусідів (Російської Федерації та її сателіта Білорусі) у розрізі щоквартальної звітності.

За результатами діяльності інституту за перший квартал 2022 року чистий дохід від реалізації продукції склав 1010,0 тис. грн., що менше планового показника на 1295 тис. грн. Чистий фінансовий результат – збиток в сумі 492,0 тис. грн., а планувався прибуток 5,0 тис. грн. Витрати на оплату праці в порівнянні з планом менші на 344,0 тис. грн. через запровадження на підприємстві скороченого графіку роботи з метою економії.

Середньомісячна заробітна плата працівників становила в звітному періоді 6667,0 грн., в першому кварталі 2021 року – 5895 грн. (збільшилась на 13 %). Вона менша в порівнянні з запланованою (8211,0 грн.) на 23%.

За результатами діяльності інституту за другий квартал 2022 року чистий дохід від реалізації продукції склав 208 тис. грн., що менше планового показника на 2077 тис. грн. Чистий фінансовий результат – збиток в сумі 467,0 тис. грн., а планувався прибуток 14,0 тис. грн. Витрати на оплату праці в порівнянні з планом менші на 915,0 тис. грн. через запровадження на підприємстві скороченого графіку роботи з метою економії.

Середньомісячна заробітна плата працівників становила в звітному періоді 3082,0 грн., в другому кварталі 2021 року – 6372 грн. (зменшилась на 52 %). Вона менша в порівнянні з запланованою (8216,0 грн.) на 62% через скорочений графік роботи підприємства.

За результатами діяльності інституту за третій квартал 2022 року чистий дохід від реалізації продукції склав 851 тис. грн., що менше планового показника на 1479 тис. грн. Чистий фінансовий результат – збиток в сумі 520,0 тис. грн., а планувався прибуток 11,0 тис. грн. Витрати на оплату праці в порівнянні з планом менші на 847,0 тис. грн. через запровадження на підприємстві скороченого графіку роботи з метою економії.

Середньомісячна заробітна плата працівників становила в звітному періоді 4190,0 грн., менша в порівнянні з запланованою (8702,0 грн.) на 52 % через скорочений графік роботи підприємства.

Підсумовуючи викладене, варто зазначити наступне. Збільшення обсягів науково-технічної продукції (НТП) до кінця 2022 року й у 2023 році планується за рахунок:

– розширення випуску та освоєння виробництва нових видів наукоємної металопродукції в підрозділах інституту (труб, балонів та ін.);

– активізації роботи та налагодження більш тісних контактів з іноземними виробниками труб;

– активізації роботи з найбільшими державними компаніями й підприємствами: ДП НАЕК Енергоатом, Нафтогаз, Укрзалізниця та ін., в частині контролю якості продукції, що купується, участі в програмі імпортозаміщення й стандартизації в перехідний період.

Також варто очікувати позитивних результатів від здійснення низки заходів щодо зменшення собівартості за рахунок скорочення споживання електроенергії при модернізації існуючих трансформаторних підстанцій в частині заміни трансформаторів на менш потужні з меншими втратами.

ЗМІНИ КОМУНІКАЦІЙНО-ЗБУТОВОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВ РЕАЛЬНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ КРИЗИ

*Ю. М. Нехорошкова, аспірант кафедри
маркетингу,
Сумський державний університет, м. Суми,
Україна*

Останнє десятиліття операційне середовище підприємств реального сектору економіки значно ускладнилось: зростання політичної напруженості у світі, сповільнення економічного зростання, технологічна трансформація секторів економіки, постійні інформаційні потоки, необхідність прискореного впровадження інновацій – все це змусило підприємства конкурувати в швидкості адаптації до нових реалій. Тому пандемія COVID-19 та повномасштабна війна в Україні лише посилили й без того кризову ситуацію.

Варто підкреслити, що для країни значення реального сектору економіки є вкрай важливим. Стан реального сектору економіки інформує про економічні результати країни, він є важливим для розвитку ВВП. Складність комунікаційно-збутової політики в подібний період визначається тим, що попри кризу та невизначеність, підприємства повинні прогнозувати та планувати майбутні дії комунікаційно-збутової політики. В процесі, звісно,

відбуваються коригування. Але часто буває так, що ситуація, яка швидко змінюється, не піддається традиційним коригувальним діям. Таким чином, прогностичний фон процесу прийняття рішень є дуже невизначеним, достовірні сценарії розвитку подій відсутні.

Формуючи комунікаційно-збутову стратегію в період кризи, слід мати на увазі, що соціально-економічні кризи мають серйозний вплив на розвиток економіки та цивілізації, зміну політики споживання товарів, як в короткостроковій перспективі так і радикально змінюють поведінку споживачів. Люди починають турбуватися про своє майбутнє і більше не отримують задоволення від покупок. Вони більше не хочуть витратити гроші на продукти преміум-класу, навіть якщо все ще можуть собі їх дозволити. Купують тільки найнеобхідніше. Тому при розробці стратегії варто враховувати ці нюанси.

Згідно з дослідженням Кіта Робертса (2003 р.) маркетинг є рішенням у кризовий період, оскільки зниження витрат і цін впливає на довгострокові відносини між підприємствами та споживачами, а в багатьох випадках це серйозно впливає навіть на процес якості. Автор говорить про те, що підприємства, які збільшили свої маркетингові витрати під час кризи, завоювали частку ринку втричі швидше після спаду. А підприємства, які скоротили витрати і обрали шлях мінімізації, навпаки, в кінцевому підсумку, лише втратили частку ринку і прибутки відповідно.

Для підприємств реального сектору економіки під час розробки стратегії комунікаційно-збутової політики варто дотримуватись наступних рекомендацій:

- дбати про почуття безпеки клієнтів;
- інформувати громадськість про зміни в бізнес-стратегії;
- запровадити нові рекламні кампанії – акцент на сприянні безпеці клієнтів;
- адаптувати маркетингову стратегію до трендів;
- запровадити автоматизацію процесів;
- інвестувати в роботизацію (за можливості);
- ризикнути та інвестувати в ІТ-системи, що підтримують виробництво;
- робити прогноз ринку – спостерігати за тенденціями.

Слід пам'ятати, коли йдеться про комунікацію і збут в умовах кризи, найголовніше – це не скорочувати поточні витрати на просування. В умовах економічного спаду, постійне спілкування з клієнтами є дуже важливим. Під час кризи люди зазвичай віддають перевагу інформації про продукти уявної реклами, адже вони хочуть мати можливість довіряти компанії та продукту

перед покупкою. Комунікаційно-збутову стратегію варто розробляти з акцентом на безпеку, захищеність та надійність.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНИЙ МЕХАНІЗМ ФОРМУВАННЯ ЯКОСТІ ТА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОДУКЦІЇ ПІДПРИЄМСТВА

Т. І. Олійник, *к.е.н., доцент, завідувач
кафедрою економіки, підприємництва та
управління підприємствами,
Дніпровський національний університет
імені Олеся Гончара, м. Дніпро, Україна*

Пошук нових шляхів підвищення конкурентоспроможності продукції підприємства також визначається тенденцією часу. Для забезпечення якості продукції необхідна не тільки матеріальна база, а й комплексний метод управління якістю, тобто в господарстві має бути створена ефективна система управління якістю. Тому забезпечення продовольчого ринку України продукцією вітчизняного виробництва, а також виведення вітчизняної продукції на міжнародні ринки є стратегічним завданням і необхідною умовою розвитку нашої держави.

Деякі вітчизняні вчені та економісти досліджують організаційно-економічний механізм забезпечення високої конкурентоспроможної якості продукції та послуг, зокрема Л.В. Балабанова, Д.О. Барабась, О.А. Бриндіна та ін. Виходячи з цього, тема підвищення якості та конкурентоспроможності продукції та її застосування як напряму практичної діяльності набуває особливого значення.

Вплив якісних характеристик продукції на конкурентоспроможність продукції є значним. Саме цей ефект визначає залежність сукупності факторів, що формують види товару та їх конкурентоспроможність. Різноманітні фактори, що впливають на конкурентоспроможність, відкривають необмежені можливості для дослідників даного питання (табл. 1) [1].

За думкою науковців-дослідників фактори конкурентоспроможності через систему показників можна класифікувати таким чином [2]:

- технічні характеристики: призначення, надійність, якість, зручність використання;
- економічні показники: загальна вартість придбання, загальна вартість експлуатації та утилізації;
- організаційно-комерційні показники: маркетингові складові, система знижок, технічне обслуговування та ін.

Таблиця 1 – Класифікація чинників конкурентоспроможності

Ознаки класифікації	Види чинників
Сфера дії	макроекономічні, мікроекономічні
Походження	основні (природні), розвинені (штучні)
Спеціалізація	загальні, спеціалізовані
Етапи забезпечення	виробничі, збутові, сервісні, ринкові
Соціально-економічна природа	ресурси, інфраструктура
Інтенсивність дії	мало значні, значні, дуже значні
Характер дії	Позитивні, негативні

На сучасному етапі розвитку економіки існує нагальна потреба в системному підході до управління конкурентоспроможністю та якістю продукції підприємств, що можна пояснити великою кількістю факторів, які впливають на конкурентоспроможність, серед яких можна виділити [3]:

– конкурентоспроможність продукції за критеріями оцінки (ціна, якість, собівартість);

– конкурентоспроможність ресурсного потенціалу (технології, технології, біологія, фінанси, інформація), конкурентоспроможність послуг (передпродажне та післяпродажне обслуговування);

– конкурентоспроможність організаційного потенціалу (організаційна структура, структура управління, організаційна взаємодія суб'єктів на основі спільних інтересів, організаційна форма управління, функціональна структура);

– конкурентоспроможність комунікаційних зв'язків підприємства (з постачальниками, інвесторами, споживачами продукції);

– конкурентоспроможність системи управління (механізми управління, фази управління, здатність формувати та використовувати можливості, прогнозувати ритмічність та своєчасне реагування на зміни, розвиток та забезпечення підсистем управління, стратегічне позиціонування управлінської діяльності).

Таким чином, найважливішим аналітичним завданням для підприємства є визначення цих критичних факторів успіху з урахуванням поточних і прогнозованих подій у країні чи відповідному секторі економіки.

Література

1. Бичківський Р. Управління якістю. Навчальний посібник. Львів, 2016. 329 с.

2. Фарат О. В., Красілич І. О. Ознаки конкурентоспроможності продукції промислових підприємств. Актуальні проблеми економіки. 2019. № 1 (163). С. 195-201.
3. Уткіна Ю. М. Теоретичні основи впровадження ефективної системи менеджменту якості на підприємствах. Вісник економіки транспорту і промисловості. 2015. № 34. С. 329-332.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ НА ЗАСАДАХ МЕНЕДЖМЕНТУ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

А. О. Петровська, здобувач першого рівня вищої освіти,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

В. В. Кушнір, здобувач першого рівня вищої освіти,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Науковий керівник – О. В. Зубко, асистент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

В епоху глобалізації та інтернаціоналізації економіки єдиним критерієм ефективності та результативності суб'єктів господарювання є конкурентоспроможність. Сьогодні забезпечення конкурентоспроможності суб'єктів господарювання на міжнародному ринку особливо в умовах глобальної пандемії набуло особливої актуальності. Глобалізація є визначальною рисою світової економіки, і залежність економіки від зовнішніх ринків зростає, а розвиток глобальної конкуренції зумовлює необхідність розробки економічних стратегій, спрямованих на підвищення як ефективності так і конкурентоспроможності підприємств.

Конкурентоспроможність – універсальний показник, який можна застосовувати в багатьох сферах життя. Проте, по суті, конкурентоспроможність залишається економічним поняттям, причому найбільш правильним у застосуванні до економічних об'єктів.

Стратегічне управління пропозицією та конкурентоспроможністю на рівні країни нерозривно пов'язане з ефективністю та конкурентоспроможністю кожного підприємства. Це в першу чергу стосується постійного оновлення асортименту продукції, безперервного розвитку та швидкого освоєння нових зразків продукції та одночасного підвищення

продуктивності праці, підвищення гнучкості виробництва, ефективності та зниження всіх видів витрат.

Особливе місце для забезпечення сталого розвитку підприємства займає забезпечення стабільного підвищення якості та надійності нової продукції при зниженні цін на нові види продукції. Підвищення продуктивності праці на підприємстві - практично повинно означати випуск якомога більшої кількості нових продуктів, які користуються високим попитом, з нижчими цінами, ніж у конкурентів, і вищою якістю, продуктивністю та надійністю.

Сьогодні, коли споживач може вибирати з величезної кількості пропонуванних послуг та продукції одним із найважливіших факторів існування та розвитку суб'єкта господарювання на ринку є якість послуг та продукції, які він надає. Вагомою конкурентною перевагою підприємства є те, що його продукція (послуги) відповідає міжнародним стандартам якості та обов'язково має сертифікат відповідності системи якості міжнародному стандарту ISO 9001. Відповідність системі менеджменту якості за міжнародним стандартом ISO 9001 передбачає зміна етапів організаційної структури: від проектування послуг (продуктів) до їх реалізації. Суб'єкт господарювання повинен сертифікувати всю продукцію та послуги та провести «сертифікацію системи якості».

Але конкурентоспроможність підприємства базується не лише на конкурентній перевазі, якою воно володіє, але й на його здатності створювати та забезпечувати стійкість цієї конкурентної переваги в довгостроковій перспективі. Пошук стійкої конкурентної переваги є основою розробки стратегії та одним із найважливіших шляхів підвищення конкурентоспроможності суб'єкта господарювання, а відтак і сталого розвитку підприємства.

Організаційно-економічні аспекти забезпечення конкурентоспроможності суб'єкта господарювання базуються на детермінантах ринкової орієнтації, включаючи товарну, цінову, збутову, рекламну, комунікаційну політику, маркетингову та конкурентну стратегію підприємства. До факторів макросередовища, що впливають на конкурентоспроможність підприємства, належать економічні, політико-правові, науково-технічні, демографічні, соціально-культурні та природні чинники (зокрема глобальна пандемія).

В свою чергу ресурсне забезпечення конкурентоспроможності підприємства визначається такими складовими: виробничою, технологічною, кадровою, фінансовою та інноваційною.

Отже, саме менеджмент конкурентоспроможності на основі реалізації функції управління попитом дозволяє оптимізувати роботу підприємства за його можливостями та потребами клієнтів і своєчасно вносити корективи в діяльність, тим самим покращуючи якість послуг та продукції та забезпечувати довгострокову успішну економічну діяльність та сталий розвиток підприємства.

ФІНАНСОВА СТІЙКІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА: СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧЕННЯ

*Н. Г. Пігуль, к. е. н., доцент, доцент
кафедри фінансових технологій і
підприємництва,
Сумський державний університет,
м. Суми, Україна*

*Т. Ю. Боряк, здобувач першого рівня вищої
освіти,*

*Сумський державний університет,
м. Суми, Україна*

У нинішніх умовах розвитку української економіки необхідною умовою життєдіяльності кожного суб'єкта господарювання є фінансова стійкість, яка забезпечує його фінансову незалежність та конкурентоспроможність на досить високому рівні. Слід зазначити, що на сьогоднішній день в економічній літературі існує велика кількість підходів щодо тлумачення поняття «фінансова стійкість», що обумовлює потребу в більш детальному дослідженні даного питання.

Так, одні науковці, а саме, Філімоненко О. С., Грабовецький Б. Є. визначають фінансову стійкість як довготривалу платоспроможність [1]. Інша вчені такі, як Савицька Г. В., Тютюнник Ю. М., Івахненко В. М. і Бланк І. А. наголошують про те, що це стійка діяльність суб'єкта господарювання в довгостроковому періоді, яка окреслюється співвідношенням власного та позикового капіталу та його результативним застосуванням [2]. Азрилиян А. Н. зазначає, що фінансова стійкість – це комплексне поняття, яке володіє зовнішніми формами прояву, створюється в процесі господарської діяльності і перебуває під впливом інших факторів.

Отже, фінансову стійкість різні науковці визначають по-різному, що пов'язано з багатогранністю даного поняття. Ми вважаємо, що фінансова стійкість підприємства являє собою здатність підприємства досягати мети своєї діяльності, забезпечуючи ефективне використання фінансових ресурсів та зберігаючи фінансову незалежність і стабільний фінансовий стан у майбутньому.

Якщо суб'єкт господарювання є фінансово стійким, то він має низку переваг перед іншими суб'єктами підприємництва тієї ж галузі чи сфери функціонування щодо залучень інвестицій, отримання кредитних ресурсів, вибору контрагентів.

Зважаючи на кризові умови господарювання, українським підприємствам складно підтримувати достатній рівень фінансової стійкості.

Основними напрямками підвищення рівня фінансової стійкості підприємства з метою формування умов необхідних для стабільного функціонування, а також подальшого розвитку суб'єкта підприємництва є:

– оптимізація структури капіталу підприємства, що дозволить забезпечити мінімальний фінансовий ризик і максимізувати рентабельність власного капіталу;

– удосконалення структури активів. Забезпечення збалансованості при формуванні оборотних і необоротних активів має значний вплив на ліквідність та ефективність діяльності підприємства;

– підвищення рівня конкурентоспроможності продукції та послуг, а також проведення ефективної маркетингової політики позитивно вплине на результативність діяльності підприємства;

– збільшення обсягу власних фінансових ресурсів підприємства.

Підсумовуючи, можемо зазначити, що фінансова стійкість підприємства – це безпосередньо здатність суб'єкта господарювання ефективно управляти своїми фінансовими ресурсами та зберігати стабільний фінансовий стан в умовах невизначеності та змін на ринку. Створення фінансово стійкого суб'єкта господарювання вимагає не тільки ефективного управління фінансовими ресурсами, але й ретельного планування та обґрунтованого ризик-менеджменту. Фінансова стійкість є важливим фактором, який впливає на успіх підприємства, оскільки недостатній обсяг власних фінансових ресурсів може призвести до проблем з оплатою боргів, зменшенням виробництва та іншими фінансовими труднощами.

Література

1. Грабовецький Б.Є. Економічний аналіз. 2009 URL: http://pidruchniki.ws/15840720/ekonomika/ekonomichniy_analiz_-_grabovetskiy_bye.

2. Стригуль Л. С. Теоретико-методичне забезпечення визначення фінансової стійкості підприємств різних організаційно-правових форм в умовах мінливого середовища. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2016. Вип. 6. С. 64–67.

АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ТОРГОВЕЛЬНОЮ МЕРЕЖЕЮ КАНЦЕЛЯРСЬКИХ ТОВАРІВ ПІДЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

О. Ю. Приходченко, *к. е. н., доцент
кафедри економіки та економічної
кібернетики,
Національний технічний університет
«Дніпровська політехніка», м. Дніпро,
Україна*

Підприємства реального сектору економіки України в останні роки працюють в кризових умовах, які були спричинені зовнішніми факторами. Спочатку це була пандемія Covid-19, а потім воєнні дії Росії проти України. Тому перед підприємствами, які займаються продажем канцелярських товарів, постала низка питань з приводу управління ними.

Для того, щоб сформулювати стратегію управління в умовах кризи, необхідно виявити всі фактори та їх можливий вплив на підприємства. А саме в сучасних умовах для мережі канцелярських товарів виникають наступні загрози:

- мобілізація персоналу, що може спричинити кадровий голод та додаткові витрати на наймання та навчання нових співробітників;
- зменшення попиту на товари, що впливає на прибуток та фінансовий стан взагалі;
- проблеми з логістичними ланцюжками поставок товарів, що впливає на асортимент товарів, збільшує витрати та в результаті зменшує прибуток;
- загроза бути пошкодженими внаслідок воєнних дій, що актуально як для окупованих територій, так і для всіх інших;
- проблеми з електропостачанням, що можуть зашкодити нормальній роботі магазинів, а, отже, прибутку;
- коливання валютного курсу, інфляція, що впливає на собівартість товарів, оплату наявних та майбутніх контрактів.

Як видно із переліченого, є багато загроз для фінансового стану підприємства, тому необхідно розробити план щодо усунення або зменшення наявних та можливих загроз, якщо усунення їх неможливе. Так автоматизація процесів та їх чітка регламентація, наприклад, допоможе зменшити час на навчання нового персоналу.

Попит на товари може зменшуватись на одні товари та збільшуватись на інші товари. Тому необхідний більш детальний аналіз асортименту, наприклад, з застосуванням ABC та XYZ. Так для канцелярських товарів в умовах дистанційного навчання спостерігається зменшення попиту на ранці та

портфелі, але на зошити та ручки попит досить стабільний. Разом з тим в умовах постійного стресу під час війни, більшим попитом стали користуватися товари для творчості, а саме картини для розпису. Також потрібно звернути увагу на товари з державною символікою, попит на які підвищився.

Проблеми з логістикою стали одними з найважливіших під час воєнних дій, оскільки закрили кордони, здорожчало паливо та певні шляхи стали небезпечними. По-перше, експорт закордонних товарів став дорожчим, по-друге, товари російських виробників зовсім виведені з обороту, по-третє, в середині країни та міста виникла необхідність переглянути наявні транспортні шляхи. Для вирішення цих питань може допомогти використання математичного апарату транспортної задачі та методики управління запасами.

Проблеми з електропостачанням, з якими стикаються магазини, повинні не впливати на можливість торговельної діяльності, повинні бути захищені бази даних від перебоїв з напругою.

Через зменшення продажів та збільшення валютного курсу можуть виникнути проблеми з оплатою контрактів як з кредиторами, так і з оптовими покупцями. В цьому разі необхідно організувати, наприклад, реструктуризацію оплати.

Для збільшення попиту, стимулювання покупок можна запропонувати проводити майстер-класи та підвищити частку сезонних товарів (новорічні іграшки, заготовки для пасхальних яєць і т.д.) у відповідні строки.

Отже, в умовах сучасності необхідно в управлінні використовувати як організаційні, так і фінансові методи для забезпечення фінансової стабільності та ефективної діяльності.

СУТНІСТЬ УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНОЮ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЮ БІЗНЕСУ

Т. П. Радчишин, *аспірант кафедри менеджменту і права, Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна*

В рамках жорсткого дефіциту економічних можливостей для вирішення соціальних проблем, Уряду та органам місцевого самоврядування необхідний механізм, здатний реалізовувати різні програми щодо покращення економічного, соціального, екологічного стану регіону чи країни. У зв'язку з цим все більшу популярність у світі, для вирішення завдань з реалізації різних програм, набирає соціальна відповідальність бізнесу. Соціальна ефективність розвитку сучасних економічних систем, підвищення загального рівня суспільного добробуту їхнього функціонування безпосередньо залежить від якості управління соціальною відповідальністю бізнесу, ступенем опрацьованості методичного інструментарію обґрунтування її пріоритетів та найбільш значущих напрямів реалізації.

Загалом, щодо впливу соціальної відповідальності бізнесу як актуального способу підвищення якості життя населення сучасних економічних систем необхідно враховувати думку всіх зацікавлених сторін (стейкхолдерів). Оскільки всі глобальні та локальні процеси, що відбуваються на підприємствах, зачіпають залучення в процес інвесторів, акціонерів, контролюючі та регулюючі органи, постачальників та бізнес-партнерів, всього персоналу та їх об'єднання, а також споживачів товарів та послуг, ЗМІ, громадських організацій і т.д. Важливо враховувати думки всіх стейкхолдерів, оскільки сучасні підприємства зазнають постійного тиску від цих зацікавлених сторін, у зв'язку з чим можна стверджувати, що їхні дії та рішення мають відображення на успішності бізнесу [1].

При визначенні змісту моделей розвитку національної економіки країни, які переживають період соціально-економічної трансформації, необхідно враховувати існуючі умови соціального розвитку та виходити з існуючого типу соціальної організації суспільства. У зв'язку з цим основними є вузько-економічні та технократичні підходи, однак вони не здатні побудувати прогресивну національну модель ефективного розвитку у зв'язку з тим, що вони є вузькоспрямованими та дуже обмеженими. Основною силою

прогресивного економічного розвитку є соціальна сфера та фактор ефективного розвитку національної економіки.

Управління соціальною відповідальністю бізнесу є системою добровільної цілеспрямованої реалізації взаємопов'язаних функцій аналізу, планування, організації, мотивації, контролю та оцінки ефективності участі суб'єкта підприємництва у формуванні та реалізації благодійних програм, здійсненні додаткових, стосовно встановлених законом, заходів щодо розвитку людського потенціалу співробітників, вдосконаленню соціально-культурної інфраструктури та наднормативному відтворенню екологічного потенціалу, націленим на стійке підвищення якості життя населення, зростання соціального благополуччя та збільшення іміджевого приросту ефективності та вартості суб'єкта бізнесу. Ефективність формування та реалізації регіональних програм соціальної відповідальності бізнесу безпосередньо залежить від рівня сприятливості розвитку самих суб'єктів підприємницької активності [2].

Таким чином, зважаючи на те, що сучасні підприємства зазнають постійного тиску від широкого кола стейкхолдерів, корпоративна соціальна відповідальність може бути своєрідним показником ефективності та успішності цих підприємств, які плавно переходять до шкали цінностей і намагаються працювати над певними аспектами підприємницької діяльності, а не розпорозуватися на все одразу.

Література

1. Даниленко О. А. Управління соціальною відповідальністю організації. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/bitstream/handle/2010/3785/51%20-%2056.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
2. Качула С. В. Державна фінансова політика соціального розвитку. Монографія. Київ: КНТЕУ, 2019. 423с.

ОСОБЛИВОСТІ ПЛАНУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ КРИЗИ

К. К. Танкушина, здобувач першого рівня
вищої освіти,
Дніпровський державний аграрно-
економічний університет, м. Дніпро,
Україна

Науковий керівник – О. М. Грабчук,
д. е. н., доцент, професор кафедри
фінансів, банківської справи та
страхування,
Дніпровський державний аграрно-
економічний університет, м. Дніпро,
Україна

У нинішній кризовій ситуації українські підприємства опинилися в скрутному становищі нестабільного зовнішнього середовища, тому особливо важливо швидко адаптуватися до змін. За таких обставин підприємства не можуть передбачити власне майбутнє і тому змушені постійно адаптуватися до національної політики, вимог ринку та переваг споживачів. Таке різке підвищення рівня невизначеності підвищує роль планування в роботі та управлінні підприємствами. Серед основних напрямів дослідження цього питання необхідно визначити, які проблеми виникають при плануванні в умовах кризи, які методи та способи планування дозволять врахувати високий ступінь невизначеності. Під час кризи горизонт планування значно звужується порівняно з періодом стабільності. Тому середньостроковий план – це вже не 1-3 роки, а рік і навіть коротше. Змінюється мета річного плану. В умовах зовнішнього середовища, що постійно змінюється, важко точно спланувати короткострокові та середньострокові результати діяльності підприємства. Отже, річний план – це набір орієнтирів дій на основі реалізації різноманітних факторів ризику. План повинен визначити напрямок розвитку та визначити пріоритети компанії. Крім того, можна відзначити зростання функції координації планування в умовах кризи, що забезпечує узгодженість антикризових дій у всіх ланках підприємства.[1] Ще однією особливістю планування в умовах кризи є швидке реагування на поточні зміни зовнішнього середовища шляхом прийняття скоригованих і уточнених оперативних рішень щодо квартальних планів. Важливим завданням у цій ситуації є розробка гнучкого плану виробничої діяльності підприємства. Динамічне програмування використовується в ситуаціях підвищеної нестабільності та динамічності зовнішнього середовища, коли швидка адаптація компанії до

нових умов вимагає підвищеної швидкості реакції на зміни. При використанні динамічного планування дані постійно оновлюються, а всі зміни відображаються в режимі реального часу, тобто планування здійснюється на основі реальних даних підприємства. Виявляючи слабкі ланки, необхідно зосередити всі зусилля на усуненні цих слабких ланок.[2]

При дослідженні планування українських компаній встановлено, що лише невеликий відсоток українських компаній використовує елементи стратегічного планування у своїй практиці. Але слід зазначити, що якщо середньостроковий і оперативний плани більш варіабельні і гнучкі в умовах кризи, то стратегічний план компанії слід змінювати лише у виняткових випадках.

Серед основних способів підвищити ефективність своїх планів в умовах кризи, якими бізнес повинен керуватися, щоб залишатися на ринку та успішно виживати надалі, є:

- зниження деталізації, підвищення гнучкості та оперативності планування;
- розробка антикризових асортиментів продукції, що дозволить ефективно функціонувати в умовах зниження попиту;
- планування бюджету компанії, планування витрат і передача повноважень із управління витратами менеджерам підрозділів, що дозволить значно знизити витрати компанії;
- стежити за досвідом закордонних підприємств і по мірі можливості втілювати на власних підприємствах;
- на період кризи не планувати довгострокових інвестиційних проектів, які не принесуть доходу в найближчому майбутньому;
- застосування динамічного планування та своєчасне внесення змін до планів; планування виходячи з песимістичного прогнозу, що дозволяє підготуватися до гіршого варіанту розвитку подій;
- використання в антикризовому плануванні експертні оцінки співробітників, що дозволяє за короткий термін ефективно використовувати величезний досвід і знання, накопичені топ-менеджерами компанії.

Сценарне планування є важливим у плануванні діяльності підприємства, що працює в невизначеному ринковому середовищі. Під час сценарного планування підприємства спочатку визначають ключові фактори зовнішнього середовища, що впливають на їх діяльність, а потім формулюють різні варіанти розвитку подій і прогнозують, як ці фактори та відповідний ринок будуть розвиватися та змінюватися. Тим часом компанії зробили різний вибір щодо програми. На наступному етапі визначаються ризики та можливості для

компанії в кожній ситуації. Таке планування дозволяє бізнесу моделювати багато можливих змін, щоб не тільки вибрати найбільш прийнятні зміни, але й мати в своєму розпорядженні альтернативні рішення, забезпечуючи швидке і раціональне реагування на них.

Література

1. Кобзій О. В. Застосування методу динамічного планування в діяльності підприємств в умовах економічної кризи. Економічний Вісник Донбасу. 2009. № 4 (18). С. 80-83.

2. Кирченко К. Т. Аналіз діяльності підприємств в умовах світової фінансово-економічної кризи. Економіка, Фінанси, Право. 2009. № 8. С. 9-12.

ЗАГРОЗИ ФІНАНСОВІЙ БЕЗПЕЦІ ПІДПРИЄМСТВА В УКРАЇНІ

Д. В. Товпик, здобувач другого рівня вищої освіти,

Національний університет «Острозька академія», м. Острог, Україна

О. І. Дем'янчук, д. е. н., доцент,
завідувачка кафедри фінансів, обліку і аудиту,

Національний університет «Острозька академія», м. Острог, Україна

Формуванню ефективної системи забезпечення фінансової безпеки підприємства завжди передують визначення цілей та причин для її впровадження. Тому керівникам та фінансовим менеджерам варто усвідомлювати весь спектр загроз, які можуть вплинути на фінансову та господарську діяльність суб'єкту господарювання, щоб мінімізувати потенційні ризики. Від загальної кількості та різноманітності характеру можливих загроз залежить не лише прийняття рішення про впровадження системи забезпечення фінансової безпеки підприємства, а і про правильний вибір тих чи інших методів оцінки та забезпечення фінансової безпеки. Протягом останнього десятиліття суттєво розширився перелік ймовірних загроз фінансовій безпеці, як для держави, так і для приватних підприємців, у зв'язку з початком збройної агресії Росії проти України у 2014 році, виникнення вірусу COVID-19 у 2020 році, повномасштабного вторгнення РФ в Україну з 24 лютого 2022 року, а також виникнення нових гібридних криз, які також мають суттєвий вплив на економічну, і зокрема, фінансову безпеку, як складову економічної безпеки.

Фінансову безпеку підприємства визначають як «...діяльність з управління ризиками та захисту інтересів підприємства від внутрішніх та

зовнішніх загроз з метою забезпечення стабільного розвитку підприємництва та зростання його власного капіталу в поточній і стратегічній перспективі» [1].

Фінансова безпека держави та підприємств завжди є взаємозалежними і впливають одна на одну. Кожен суб'єкт господарювання є важливою ланкою для розвитку всього суспільства, задоволенню потреб споживачів, формуванню загального добробуту та підтримки економічної системи цілої держави, адже підприємці є основними платниками податків. Водночас держава забезпечує фундамент для провадження підприємницької діяльності.

У цій системі має вироблятися сприятливий економічний клімат для повноцінного її функціонування, стабільного фінансового стану, але водночас саме в ній ми можемо спостерігати виникнення різноманітних загроз фінансовій безпеці підприємств через тісний взаємозв'язок усіх її суб'єктів (рис. 1).

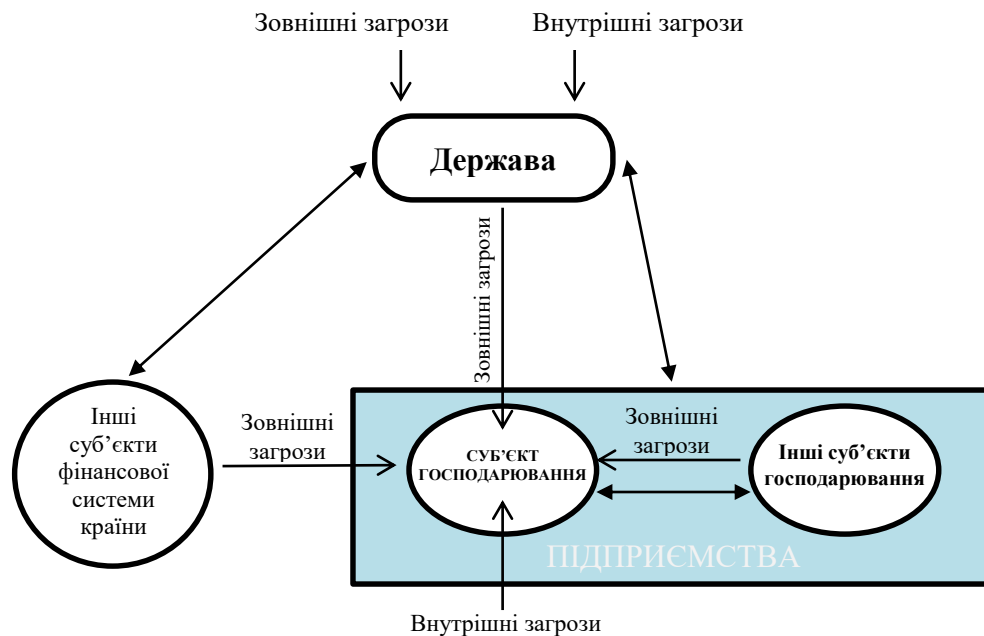

Рисунок 1 – Взаємозалежність фінансової безпеки держави та підприємств.

Джерело: сформовано автором на основі джерела [2].

З визначення терміну «фінансова безпека», яке подається вище, ми можемо зробити висновок, що загрози фінансовій безпеці підприємства поділяються на зовнішні та внутрішні, тобто за місцем виникнення, що є основним критерієм класифікації. Зовнішні можуть походити від державних структур, конкурентів, партнерів, постачальників, споживачів, міжнародних організацій тощо. В той же час виникнення внутрішніх загроз залежить від

низької компетенції керівництва та якості фінансового менеджменту самого суб'єкту господарювання [3].

То ж, можемо подати наступну класифікацію загроз фінансовій безпеці підприємства (табл. 1).

Таблиця 1 – Класифікація загроз фінансовій безпеці підприємства

Зовнішні		Внутрішні	
Правові	нестабільність нормативно-правової бази;	Організаційні	некваліфіковане управління підрозділами і підприємствами в цілому;
	надзвичайні ситуації та стихійні лиха;		низька дисципліна праці;
	побічні кримінальні причини, поширення злочинності та фінансових злочинів (гринмейл, рейдерство, крадіжки, розбій, тероризм);		розголошення інформації, яка становить комерційну таємницю і впливає на стан фінансової безпеки;
	правова невизначеність економічних відносин;		плинність кадрів;
	неефективність та «сирість» законодавства у фінансово-кредитній сфері;		низький рівень кваліфікації фахівців, задіяних у фінансовій сфері підприємства;
	відсутність урядових програм підтримки бізнесу;		недостатня координація дій у кризових ситуаціях;
	часта зміна економічного законодавства;		низькі базові навички персоналу;
	Психологічні		економічне шпигунство;
розголошення або неправомірне використання інформації;		слабке технічне забезпечення підприємств;	
конкурентна розвідка (аналіз публічної інформації) та конкурентна боротьба, відмінна від шпигунства;		перевищення витрат газу, електричної та інших видів енергомістких матеріалів;	
недобросовісна конкуренція: <ul style="list-style-type: none"> • привласнення товарних знаків підприємства конкурентом; • дезорганізація виробництва конкурентів шляхом зманювання і підкупу їхніх робочих і службовців для заволодіння секретами торгівлі і виробництва; • підрив репутації конкурента; • інші недобросовісні дії (дискримінація конкурентів, бойкот, демпінг); 		відсутність як планів, так і практичних кроків щодо модернізації;	
		Економічні	перебої у роботі обладнання та зв'язку;
			низький рівень фінансового менеджменту та відсутність фінансового планування;
			прорахунки в ціновій політиці;
неефективна робота внутрішнього аудиту та інших перевірок;			
непродумані угоди, які впливають на фінансову безпеку;	брак інвестицій та фінансових ресурсів;		

Продовження таблиці 1

	Зовнішні		Внутрішні	
Економічні	нестабільність економіки країни;		обмежений ринок збуту;	
	надання окремим фірмам переваг у конкуренції з іншими підприємствами;		відсутність достовірної інформації про стан ринку;	
	високий рівень корупції та непотизм;		відсутність ліквідних резервів;	
	дефіцит державного та місцевих бюджетів;		значний рівень зношеності основних засобів;	
	динаміка облікової ставки Національного банку України;		висока вартість залучення власного та позикового капіталу;	
	тінізація економіки;		неоптимальна структура капіталу;	
	у регіоні бракує інвестиційних фондів та низький рівень інвестиційної активності;		відсутність системи антикризового фінансового управління;	
	умови корпоративного кредитування несприятливі, а процентні ставки за кредитом змінюються;		витоки корпоративної стратегічної та фінансової інформації та недоліки в роботі служб безпеки корпоративних служб;	
	монополізація ринку;		Соціальні	низька купівельна спроможність населення;
	рівень інфляції та прогноз інфляції;			звичаї, традиції, вподобання певних верств населення;
примушування виробників до продажу продукції визначеним споживачам, примушування покупців до придбання товарів і послуг у визначених виробників і продавців;	відсутність соціальної спрямованості та соціальної відповідальності у політиці компанії.			

Джерело: розроблено автором на основі джерела [4-11].

Також виділяють класифікацію загроз за такими критеріями, як джерела виникнення: об'єктивні та суб'єктивні; можливість здійснення загрози фінансовій безпеці підприємства: реальні та потенційні [12]; тривалість дії: тимчасові і постійні; ступінь важкості: загрози з високою, значною, середньою і низькою тяжкістю наслідків [3].

Деякі науковці виокремлюють загрози, що виникають на різних етапах господарської діяльності підприємств. Виділяють загрози, які виникають на початку підприємницької діяльності, під час функціонування підприємств, на етапі виробництва продукції, на етапі перевезення продукції, на етапі реалізації та збуту продукції, та на етапі фінансових розрахунків [11].

Вищезазначений перелік ми вважаємо доцільним розширити такими видами загроз, як епідеміологічні та політичні (загроза воєнних дій), які виникли протягом останніх років ведення підприємцями господарської діяльності в Україні.

Епідеміологічна криза являє собою виникнення нових вірусів, епідемії та впровадження карантинних обмежень, як це було за часів пандемії коронавірусу. Вона викликала безліч ризиків для бізнесу: втрата прибутків, перехід в онлайн-продажі та виключно безготівкові розрахунки, зміна потреб споживачів, глобальні гібридні кризи та занепад світової економіки.

Супутню правову загрозу під час пандемії становило запровадження мораторію на відкриття проваджень щодо банкрутства. Він був покликаний дозволити підприємцям відстрочити судові процедури щодо визнання банкрутом та ліквідації своїх компаній-боржників під час карантинних обмежень, проте на практиці викликав небажаний ефект. Також він міг використовуватися недобросовісними боржниками, що негативно впливало на провадження господарської діяльності добросовісними керівниками збанкрутілих підприємств або інших суб'єктів підприємництва.

Щодо загрози воєнних дій, то після повномасштабного вторгнення РФ в Україну від 24 лютого 2022 року підприємства стикнулися з втратою та знищенням майна, масовим виїздом працівників закордон або у безпечніші регіони, логістичними проблемами, зростанням цін на паливо, закриттям відділень/філій/заводів на окупованих територіях, релокацією бізнесу внаслідок бойових дій.

Отже, відсутність або неефективність системи забезпечення фінансової безпеки підприємств може призвести до втрати прибутків, банкрутства та поглинання підприємства іншим суб'єктом господарювання, націоналізації або приватизації, адже не зможе протистояти ймовірним загрозам, перелік яких з роками лише розширюється. Для цього необхідно чітко розуміти, які саме чинники можуть загрожувати фінансово-господарській діяльності і намагатися врахувати їх максимальну кількість, а також проводити превентивні заходи щодо мінімізації їх впливу.

Література:

1. Сукрушева Г. О., Коляда К. В. Теоретична сутність фінансової безпеки суб'єкта господарювання. Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського. Економічні науки. 2018. Вип. 23. С. 560-562.
2. П'ятницька Г. Т., Федулова І. В. Фінансова безпека країни та підприємства: визначення, взаємозв'язок і ризики забезпечення. Ефективна економіка. 2020. № 7. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8059>.
3. Марусяк Н. Л., Бак Н. А. Фінансова безпека підприємства та загрози її втрати в сучасному економічному середовищі. Економіка та держава. 2022. № 2. С. 109-113.

4. Біломістна І. І., Ковальчук А. В. Оцінка стану фінансової безпеки на основі економіко-математичного моделювання. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2014. № 4 С. 28-32.

5. Мельник С. І. Управління фінансовою безпекою підприємств: теорія, методологія, практика: монографія. Львів: «Растр-7», 2020. 384 с.

6. Живко З. Б. Методологія управління економічною безпекою підприємства: монографія. Львів: Ліга-Прес, 2013. 471 с.

7. Біляк Ю. В. Основні загрози фінансовій безпеці корпоративних підприємств. Агросвіт. 2017. № 12. С. 20-30.

8. Смоквіна Г. А. Фінансова безпека як стратегічна складова економічної безпеки України. Економіка: реалії часу. Науковий журнал. 2014. № 3 (13). С. 30-36. URL: <http://economics.opu.ua/files/archive/2014/n3.html>.

9. Внукова Н. М., Смоляк В. А. Економічна оцінка ризику діяльності підприємств: проблеми теорії та практики: монографія. Харків: ІНЖЕК, 2013. 184 с.

10. Стащук О. В. Зовнішні та внутрішні загрози фінансової безпеки суб'єктів підприємництва. Другі наукові читання пам'яті С. І. Юрія : зб. наук. праць [м. Тернопіль, 28 листоп. 2016 р.] / уклад. В. В. Письменний, Б. В. Максимчак; відп. за вип. О. П. Кириленко. Тернопіль: ТНЕУ, 2016. С. 131-135.

11. Заросило В. О. Загрози фінансовій безпеці та їх класифікація. Наукові праці МАУП. 2017. Вип. 52 (1). С. 17-22.

12. Цвайг Х. І., Галайко Н. В. Загрози фінансовій безпеці підприємства та шляхи їх усунення. Причорноморські економічні студії. 2016. Вип. 11. С. 181-185.

ПРО ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ У ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ЗА УМОВ СУЧАСНОЇ МАКРОЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

*Л. П. Ульянова, к. е. н., доцент, доцент
кафедри міжнародної економіки і світових
фінансів,*

*Дніпровський національний університет
імені Олеся Гончара, м. Дніпро, Україна*

*Ю. М. Чайка, к. е. н., доцент, доцент
кафедри міжнародної економіки і світових
фінансів,*

*Дніпровський національний університет
імені Олеся Гончара, м. Дніпро, Україна*

Діяльність підприємств як самостійних суб'єктів господарювання завжди залежить від розв'язання цілого комплексу питань, які пов'язані з організацією виробничих процесів та зв'язків з метою отримання результатів у відповідності до поставлених цілей та ринкових вимог, що постійно змінюються. Проте, і це необхідно завжди враховувати, ефективність будь-якої виробничої ланки у кожній країні завжди залежить не тільки від наявності внутрішньої продуктивної реалізації управлінських та ресурсних можливостей, а й від стану макроекономічного середовища, в якому вона функціонує. Не випадково, сучасна теоретична економічна наука у ході розробки концепцій сталого економічного розвитку велику увагу приділяє аналізу взаємозв'язків між мікроекономічним та макроекономічним рівнями. Так, за умов стабільності, збалансованості та стійкості економічної системи підприємствам завжди простіше вирішувати проблеми з отриманням кредитних ресурсів для новітнього, інноваційного переобладнання виробництва, безперервного збуту виробленої продукції, створенням необхідних соціально-економічних умов для кадрового складу, тощо. І, навпаки, у період макроекономічної нестабільності загострюються усі проблеми життєдіяльності суспільства в цілому і кожної виробничої ланки зокрема.

Сучасна українська економіка, за умов загарбницької, жорсткої війни РФ на території нашої країни, характеризується значною нестабільністю, падінням майже на третину реального ВВП у 2022 році, високим рівнем цін, значним зростанням дефіцитності державного кошторису. Так, у 2022 р. порівняно з 2021 р. дефіцит бюджету зріс у 4,62 раз та склав 914,7 млрд. грн., збільшився і показник дефіцитності бюджету, який перетнув встановлену граничну межу безпеки у 3% [1]. За рік війни зросло безробіття, знизилися

реальні доходи і більше 20 % нашого населення, за оцінками Світового Банку, опинилися за межею бідності [2].

Негативні зміни у діяльності підприємств почали проявлятися ще з 2014 року, тобто, з початку воєнної агресії РФ на сході України. В цей період збільшилася витрати держави на воєнні потреби, зменшилися можливості господарських одиниць у отриманні кредитів та розпочався процес залучення працюючих на виробництвах працівників до захисту вітчизни. Це призвело до загострення проблем ресурсного забезпечення українських підприємств та поступового зниження їхньої ділової активності. Найвищої точки ці явища проявилися з початком повномасштабної війни 24.02. 2022 року. Значних втрат зазнали усі галузі та підприємства української економіки. Так, металургійна галузь втратила майже до двох третин активів, повністю були зруйновані флагмани металургійної галузі «Азов сталь» та ММК Ілліча у Маріуполі. В цілому ж металургійне виробництво скоротилося на 70% [3]. Вельми загострили діяльність суб'єктів господарювання серйозні перебої з електроенергією, які інколи переходили у блекауту.

Показником зниження ділової активності українських підприємств стало зменшення податкових надходжень від виробничої діяльності у державний бюджет. Так, на 1.01.2023 року у доходах державного кошторису питома вага податкових надходжень склала 53,14%, у абсолютному виразі це 949764,4 млн. грн., частка ж податків на прибуток підприємств склала у податкових надходженнях лише 12,3%, що становить 117049,9 млн. грн. [1]. Доцільно відмітити, що зазначене зменшення податкових надходжень також є результатом неповного використання можливостей фіскальної політики країни, не зовсім досконалого податкового контролю, що робить можливим існування елементів корупції у податкових відносинах.

Підводячи підсумок дослідженню, необхідно відмітити досить активну державну підтримку підприємницьких структур у важкий 2022 рік. Досить оперативно був ухвалений закон про пільгове оподаткування бізнесу, внесені зміни до Податкового кодексу та надана можливість бізнесом платити лише 2% від доходу, заборонені податкові перевірки, тощо. Урядом була запроваджена грантова програма, яка передбачає можливість отримати грант на власний бізнес із створенням робочих місць, за допомогою держави було переведено деякі підприємства у більш безпечні регіони. Станом на початок лютого 2023 р. було переміщено 791 підприємство, з яких 617 вже працюють на новому місці [4]. Проте, оскільки руйнівна війна продовжується, необхідно сконцентрувати зусилля уряду, управлінців всіх рівнів, підприємницьких структур і кожної людини на досягнення максимально можливої ефективності

суспільного виробництва, щоб здійснити суттєвий внесок у перемогу над ворогом та забезпечити добре підґрунтя для відновлення нашої країни та її майбутнього процвітання.

Література:

1. Офіційний сайт Міністерства фінансів [Електронний ресурс]. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/income/>
2. Меморандум про економічну та фінансову політику [Електронний ресурс]. URL: <https://bank.gov.ua/ua/files/QpaHENSKzurPCsP>
3. Як українська економіка пережила 2022 рік // BBC News Україна [Електронний ресурс]. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-6400830>
4. Час для роботи: як відновлювався та адаптувався український бізнес за рік війни // Уніан: інформаційне агентство [Електронний ресурс]. URL: <https://www.unian.ua/economics/finance/chas-dlya-roboti-yak-vidnovlyuvavsya-ta-adaptuvavsya-ukrajinskiy-biznes-za-rik-viyni-12154170.html#id--266803408>.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СИСТЕМ УПРАВЛІННЯ ІНФОРМАЦІЙНИМИ РЕСУРСАМИ ПІДПРИЄМСТВ

П. С. Харченко, здобувач третього рівня вищої освіти,

Українська інженерно-педагогічна академія, м. Харків, Україна

Науковий керівник – В. В. Євченко, к. е. н., доцент, доцент кафедри маркетингу та торговельного підприємництва,

Українська інженерно-педагогічна академія, м. Харків, Україна

Сучасне економічне розвиток значною мірою визначається розвитком інформаційної економіки. У цих умовах функціонування інформаційних систем управління стає однією зі стратегічних завдань розвитку підприємства.

Найважливішим напрямком розвитку інформаційних систем є модернізація технічних засобів комунікації та зв'язки, які покликані задовольняти наростаючі потреби бізнесу в інформації. Ще однією тенденцією розвитку сучасних інформаційних систем стає забезпечення їх зростаючого рівня взаємодії на основі інформаційно-комунікативного обміну між суб'єктами ринку, що призводить до формування корпоративних інформаційних баз даних. Для якісної реалізації даного явища від усіх учасників єдиного інформаційного простору потрібно чітко і беззаперечно дотримання наявних корпоративних стандартів у галузі комунікаційних процесів.

Головною тенденцією розвитку тимчасових інформаційних систем на сьогоднішній момент є розробка нових методів аналізу ринку, шляхом дослідження не тільки конкретних показників роботи окремого підприємства прийняття, але і його історії, етапів функціонування, підприємницької поведінки, ділової репутації та ін.

Сучасні інформаційні системи побудовані на концепції управління знаннями та дозволяють підприємству на основі наявного досвіду та інтелектуального капіталу приймати дієві маркетингові рішення.

Існуючі нині інформаційні системи пройшли в своєму становленні певні етапи розвитку, відповідні трансформації стандартів управління, запропонованих Американським товариством управління виробництвом та запасами.

Дані стандарти є основою для побудови бізнесу та найважливіших внутрішньофірмових процесів.

Використання в роботі інформаційних систем управління обґрунтовано тим, що спрощується процес обробки великих масивів інформації за допомогою автоматизованих засобів.

Сучасні інформаційні системи автоматизують багато функцій управління, основними з яких є аналіз, планування, систематизація та ін. Вони включають системи класу R-3, Baan, ID Edwards, що відносяться до інтегрованих інформаційних системам, що застосовуються в роботі крупних корпорацій.

В даний час автоматизація процесу управління інформаційними системами здійснюється трьома способами:

- 1) автоматизація окремих бізнес-процесів чи функцій управління;
- 2) часткова автоматизація певних напрямів роботи шляхом впровадження спеціалізованих систем, які надалі об'єднуються у єдину систему управління;
- 3) використання інтегрованої системи, що дозволяє автоматизувати більшість управлінських функцій.

Кожен із представлених способів має недоліки. Перший шлях автоматизації не дозволяє здійснювати інтегроване управління підприємством і веде до необґрунтованих витрат ресурсів та часу. Значним недоліком часткової автоматизації є складнощі, пов'язані з розвитком і оновленням системи, а також відсутність гнучкості, що впливає на рівень керованості підприємства. Останнє напрям найбільш доречно але в той же час тягне за собою проблеми, викликані тривалістю та складністю впровадження системи

в роботу підприємств, оскільки в цьому випадку необхідно перебудувати всю структуру та принципи діяльності.

Таким чином, основним завданням, яке доцільно вирішувати в даний час, стає завдання організації якісних інформаційних систем як на рівні окремих підприємств, так і на рівні регіону та країни в цілому, що дозволяють організувати єдине інформаційне простір, що об'єднує різних суб'єктів та об'єктів інформаційної взаємодії.

ОНТОЛОГІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ МОДЕРНІЗАЦІЙНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ КОРПОРАТИВНОГО БІЗНЕСУ В НАЦІОНАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ

В. О. Чегорка, *аспірант кафедри економіки, Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна*

У реаліях сьогодення, а також враховуючи передбачувану необхідність повоєнного відновлення національної економіки України, особливої актуальності набуває проблематика створення сприятливого клімату чи бодай прийнятних умов для утворення нових та структурної модернізації існуючих суб'єктів господарювання.

Минулі роки багато уваги, небезпідставно, приділялось створенню умов для сприяння розвитку дрібного приватного бізнесу та одночасно для виходу в «офіційну» площину підприємців що працювали не звітуючи про свою діяльність та не сплачуючи податки. Порівняно зі стимулами, якими обґрунтовувалась ефективність таких заходів, мотиви для сприяння розвитку корпоративного бізнесу як еволюційно більш розвиненої та досконалої форми господарювання виглядають набагато більш фундаментальними. Серед подібних мотивів, експертним середовищем дискутується необхідність не просто максимально сталого та потужного поповнення бюджетних ресурсів, але й необхідність створення стійкої економічної системи з потенційною здатністю саморегулювання та інтеграції в глобальне економічне поле. Подібний процес обумовлений також намаганням сформувати (за рахунок наближення до умов прозорості, продуктивної конкуренції, де зведено до мінімуму можливість несправедливої монополізації) сприятливий клімат для інвестицій, що мають походження як з іноземних, так і з національних джерел. Зрештою, подібні новації надають можливість більш оптимального застосування відповідних моделей оподаткування.

Сформований інструментарій інституціонального регулювання та інституціональний вплив на розвиток корпоративного бізнесу мав би призводити до утворення більш структурованих господарчих одиниць та до переходу на більш ефективний рівень взаємодії з іноземними інвесторами та партнерами, а відповідно, до більш досконалих механізмів інтеграції в глобальне економічне середовище.

Позитивний вплив оптимального інституціонального регулювання має виявлятися, перш за все, в перевагах сприятливого оподаткування для оптимально сформованої корпоративної структури порівняно з оподаткуванням виробничо-господарського утворення, що складається з кількох формально незалежних господарчих одиниць. Також, при оптимальному підході до регулювання корпоративної сфери економіки, зокрема, в частині що стосується участі або побудови мультинаціональних корпоративних структур, можна розраховувати на зростання інтенсивності бізнес-процесів в національній економіці України.

Враховуючи об'єктивну й потенційну «привабливість» України як поля для ведення та розвитку промислових, аграрних та інших господарських процесів (наявність трудових ресурсів, сприятливих економічних умов та відповідного сировинного базису), раціональне регулювання мало б привести до суттєвого зростання експортних та, взагалі, зовнішньоекономічних показників. Не менш важливим аспектом, який слід враховувати при визначенні механізмів інституціонального регулювання корпоративного бізнесу, є імовірне покращення соціального клімату в Україні. Це включає, зокрема, урізноманітнення та оптимізацію систем соціальних гарантій від роботодавця, загальне збільшення привабливості та поступове покращення умов праці найманих працівників корпоративних структур.

Таким чином, зазначені ефекти від еволюції корпоративного сектору національної економіки спонукають до більш ґрунтовного вивчення питань інституціональних заходів, які б стимулювали довготривалий продуктивний процес становлення та розвитку корпоративного бізнесу на новому рівні, з огляду на глобальні економічні тенденції.

ТЕОРЕТИКО-ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ ВИБОРУ ТА РОЗРОБКИ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

В. В. Чичотка, аспірант,
*Дніпровський національний університет
імені Олеся Гончара, м. Дніпро, Україна*

На сучасному етапі розвитку вітчизняної економіки формування стратегії розвитку стає одним з вирішальних факторів успіху підприємства на ринку, його ефективного функціонування та зростання. Стратегія розвитку підприємства забезпечує його набором засобів адаптації до змін зовнішнього середовища та забезпечує трансформацію конкурентних переваг в дієвий інструмент управління. Стратегія розвитку підприємства має забезпечувати максимальне використання потенційних можливостей за обмеженості ресурсів, а також стимулювати інноваційну активність будівельних підприємств.

Процеси становлення ринкових відносин суттєво змінили характеристику та умови підприємницької діяльності. Такі зміни змусили більшість підприємств шукати нові концепції та інструменти управління, зокрема нові підходи до управління розвитком підприємства. Одним з нових інструментів є стратегія підприємства, застосування якої в країнах розвинутої ринкової економіки отримало теоретичне обґрунтування з 70-х років минулого століття.

З часів незалежності України, вільне підприємництво та самофінансування для вітчизняних підприємств стає нагальною задачею у виборі своєї стратегії розвитку. Задача вищого керівництва підприємств полягає у забезпеченні адаптивності бізнесу до специфічних умов зміни ринкової кон'юнктури, умовам стрімкого просування науково-технічного прогресу, ресурсно-матеріальної і фінансово-кредитної ситуації. З точки зору розвитку підприємства, важливого значення набуває факт усвідомлення необхідності розробки стратегії як основи забезпечення його ефективності функціонування. Зокрема Г. Мінцберг визначив [1]:

– будь-яке підприємство протягом певного періоду часу може бути представлено як стійка конфігурація, з певною чіткою структурою і набором стратегій що ним обумовлені;

– періоди стабільного розвитку перериваються стрибками у нову конфігурацію;

– чергування періодів стабільної конфігурації і періодів трансформації поступово складає усталену послідовність, тобто життєвий цикл підприємства.

Основне завдання стратегічного управління – підтримання стабільного розвитку і управління процесами переходу.

Процес формування стратегії розвитку підприємства передбачає розробку концепцій та формальне планування. Головними умовами є своєчасність прийняття рішень та їх адекватність ситуації.

Результатом розробки стратегії є певні плани чи схеми, які певний час саморегулюються.

Отже, доцільно дати підсумкове поняття вибору стратегії підприємства, визначивши його як довгостроковий пріоритетний комплексний план дій підприємства з розподілу наявних ресурсів для досягнення поставлених цілей та реалізації місії підприємства, а також створенні унікальної позиції підприємства на ринку шляхом вибору видів діяльності, відмінних від конкурентів та активної взаємодії із зовнішнім оточенням. Крім того, в сучасних трактуваннях стратегії акцентується увага на таких особливостях, як тривалість дій застосування, як інструмент реакції на непередбачувані події в умовах конкуренції.

Література

1. Найдюк В. С. Сутність та передумови стратегічного розвитку підприємств. Маркетинг і менеджмент інновацій. 2013. № 3. С. 251-263.

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА ДІЯЛЬНОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

М. М. Чуйко, *к. т. н., доцент кафедри
маркетингу та торговельного
підприємництва,
Українська інженерно-педагогічна
академія, м. Харків, Україна*

Обумовлена російським широкомасштабним воєнним вторгненням соціально-економічна та гуманітарна криза вимагає вирішення багатьох насущних питань, головніше з них – забезпечення базових потреб населення, що й змінює ключові акценти в економічній політиці. Пріоритетними галузями економіки, які потребують особливої підтримки, визначені сільське господарство, харчова промисловість, роздрібна торгівля, комунальні та енергетичні послуги, виробництво, що працює над мобілізаційними замовленнями. Численні ініціативи органів державної влади спрямовані на максимальне забезпечення роботи виробничого сектору, зменшення руйнівних наслідків втрати частини промислового потенціалу, полегшення умов ведення господарської діяльності, стимулювання євроінтеграційних зрушень.

Питання щодо відновлення виробничої інфраструктури та здійснення структурної модернізації економіки вирішуватиме Національна рада з відновлення України від наслідків війни. Цей консультативно-дорадчий орган має стати інтегровальною ланкою у прийнятті виважених та суспільно схвалених рішень завдяки налагодженню взаємодії між всіма головами влади та міжсекторальними спеціалістами та підприємцями в тематичних робочих групах.

Катастрофічні втрати промислового потенціалу східних і південних областей України та постійна загроза нових руйнувань актуалізували проблему переміщення виробничих потужностей. Розпорядженням Кабінету Міністрів України затверджено план невідкладних заходів з переміщення у разі потреби виробничих потужностей суб'єктів господарювання з території, де ведуться бойові дії або є загроза бойових дій, на безпечну територію. Алгоритм дій вимагає не тільки особливостей переміщення виробничих потужностей і персоналу, а й сприяння ефективному функціонуванню підприємств на нових локаціях, включно й підключення до комунікацій, спрощення процедур надання або передачі у користування земельних ділянок, перенесення строків сплати відсотків за кредитами. Більшість підприємств, що беруть участь у програмі релокації, належать до переробної промисловості –

харчової, легкої та машинобудівної галузей. Щоб усі учасники процесу релокації могли вільно контактувати один з одним, запроваджена платформа цифрової взаємодії.

Спрощенню ведення господарської діяльності промисловими підприємствами сприяли: заборона проведення податкових перевірок, припинення заходів державного нагляду (контролю) і державного ринкового нагляду, скасування вимог щодо видачі дозвільних документів на запровадження господарської діяльності.

Також важливою ланкою у забезпеченні виробничої безпеки та зміцненні конкурентоспроможності українських виробників на зовнішніх ринках є лібералізація зовнішньої торгівлі. Так, Велика Британія оголосила про лібералізацію торгівлі та скасування всіх мит і квот на експорт товарів з України, що дасть можливість українським виробникам нарощувати експорт борошна, зерна, молочної продукції, м'яса птиці та напівфабрикатів тощо до цієї країни. Європейська комісія запропонувала призупинити на один рік дію імпорتنих мит на весь український експорт до Європейського Союзу. Йдеться про всі промислові мита, аграрні мита і квоти, систему вхідних цін, антидемпінгових мит, захисних мит. Реалізуються заходи з активізації євроінтеграційної політики, відбувається обговорення подальших кроків щодо укладення Угоди АСАА («промисловий безвіз»). Крім того, Мінекономіки підготувало Дорожню карту допомоги державним підприємствам у сфері технічного регулювання в умовах воєнного стану, зокрема за чинними в Україні проектами технічної допомоги.

Отже, відновлення майна підприємств, зруйнованого внаслідок широкомасштабної воєнної агресії РФ проти України, розбудова виробничих і логістичних зв'язків, ревіталізація зовнішньоторговельної діяльності – усе це потребує активізації діяльності за зазначеними вище напрямками.

МЕТОДИ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИБОРУ СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМСТВА

Ю. М. Щербаков, аспірант,
*Дніпровський національний університет
імені Олеся Гончара, м. Дніпро, Україна*

Оцінка стратегії є заключним етапом її вибору і триває на всіх етапах реалізації. Проте наразі не існує комплексної системи визначення оцінки ефективності стратегії підприємства. Першою значною перешкодою до створення єдиної концепції оцінки ефективності стратегії є відсутність загальноприйнятого поняття стратегії та її ролі в управлінні і розвитку підприємства. Так існують три підходи до визначення стратегії та десять шкіл розуміння місця стратегії в управлінні підприємством. Другим аспектом, що ускладнює оцінку ефективності стратегії є те, що стратегія конкретного підприємства є унікальною. Отже кожне підприємство має самостійно обирати методи та затверджувати стандарти оцінки.

В найбільш загальному вигляді можна виділити два напрямки оцінки ефективності стратегії [1]:

– оцінка вироблених конкретних стратегічних варіантів для визначення їх придатності, здійсненності, прийнятності та послідовності для підприємства;

– порівняння результатів реалізації стратегії з рівнем досягнення цілей.

Одну з методик оцінки ефективності стратегії підприємства розроблено С. А. Сироткіним та Н. Р. Кельчевською [2], за якою для визначення оцінки запропоновано використовувати наступні показники.

Загальна ефективність стратегії (ЕС), яка розраховується за формулою:

$$E_c = \frac{\sum E\Phi_{cj} \times v^j}{\sum CB_j \times v^j} \quad (1)$$

де $\sum E\Phi_{cj}$ – економічний (комерційний) ефект стратегії на j -му кроці її реалізації;

$\sum CB_j$ – стратегічні витрати на реалізацію стратегії, що здійснені на j -му кроці її реалізації;

v^j – коефіцієнт дисконтування на j -му кроці реалізації стратегії.

Отриманий показник має бути більше 1, тобто кожна гривня стратегічних витрат має принести внаслідок реалізації стратегії більше 1

гривні прибутку. Даний показник необхідно розраховувати для кожного визначеного кроку реалізації стратегії. Стратегія вважається ефективною, якщо на всіх етапах її реалізації загальна ефективність обраної стратегії більше одиниці.

Для визначення економічної ефективності стратегії, можна розрахувати такі показники як інтегральний економічний ефект (ІЕЕ) та індекс віддачі стратегічних витрат (ІВСВ).

Інтегральний економічний ефект визначається як сума економічних ефектів за звітні періоди реалізації стратегії, дисконтовані на момент початку її реалізації:

$$ІЕЕ = \sum_{j=1}^T EE\phi_{cj} \times v^j \quad (2)$$

де T – тривалість розрахункового періоду.

За економічною сутністю отриманий показник фактично є розрахунком чистої приведенної вартості, проте не для одного проекту, а для всієї стратегії в цілому. Ефективною стратегією визначено вважати, якщо інтегральний економічний ефект більше нуля.

Індекс віддачі стратегічних витрат характеризує відносну віддачу здійснених стратегічних витрат та розраховується за формулою:

$$ІВ_{СВ} = 1 + \frac{ІЕЕ}{\sum_{j=1}^T СВ_j * v^j} \quad (3)$$

Стратегія вважається ефективною лише за умови якщо ІВСВ більше одиниці. З економічної точки зору це означає: стратегія є ефективною, якщо стратегічні витрати окупляться більше одного разу за період реалізації стратегії.

Отже, вибираючи стратегію розвитку, підприємство повинно виважено підійти до своїх можливостей щодо впровадження певної стратегії, враховуючи свою ринкову нішу та перспективи її розширення.

Література

1. Довгань Л. Є., Артеменко Л. П. Стратегічне управління. Навч. посіб. Київ, 2016. 224 с.
2. Порохня В. М., Безземельна Т. О., Кравченко Т. А. Стратегічне управління. Навч. посіб. Київ, 2012. 224 с.

АЛЬТЕРНАТИВНІ ВАРІАНТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

С. В. Юдіна, *д. е. н., професор, професор
кафедри фінансів та обліку,
Дніпровський державний технічний
університет, м. Кам'янське, Україна*
В. О. Галаганов, *аспірант кафедри
фінансів та обліку,
Дніпровський державний технічний
університет, м. Кам'янське, Україна*

Реалізація процесу забезпечення безпеки підприємства теоретично може здійснюватися такими способами: власними силами підприємства, із залученням сторонніх організацій, що спеціалізуються на наданні послуг у сфері забезпечення безпеки або комбінованим способом, коли беруть участь як підрозділи підприємства, так і сторонні спеціалізовані організації.

Реалізація процесу забезпечення безпеки промислового підприємства теоретично може здійснюватися такими способами: власними силами підприємства, із залученням сторонніх організацій, що спеціалізуються на наданні послуг у сфері забезпечення безпеки або комбінованим способом, коли беруть участь як підрозділи підприємства, так і сторонні спеціалізовані організації.

Слід зазначити, що забезпечити безпеку підприємства лише власними силами або лише силами сторонніх організацій неможливо. Ця неможливість, з одного боку, пояснюється невизначеністю зовнішнього середовища та нездатністю фахівців адекватно оцінити багатоаспектний її розвиток, а також силою та характером деяких зовнішніх загроз; з іншого боку, сторонні організації не в змозі постійно контролювати змінне внутрішнє середовище підприємства. Тому логічно забезпечувати безпеку підприємства комбінованим способом, при цьому частка участі підрозділів підприємства та частка участі сторонніх спеціалізованих організацій має визначатися індивідуально для кожного підприємства залежно від кваліфікації персоналу підприємства, доступності та якості послуг сторонніх організацій.

Необхідними умовами використання комбінованого способу забезпечення власної безпеки є:

- висока кваліфікація персоналу підприємства;
- достатній обсяг коштів у підприємства;
- доступність (насамперед за ціною) послуг сторонніх організацій;
- якість послуг.

В даний час вітчизняні підприємства схильні використовувати власні сили. Така ситуація пояснюється нестійким фінансовим станом підприємств, з одного боку, та захистом комерційної таємниці.

По суті, керівники підприємств поки що не довіряють стороннім організаціям і вдаються до їхньої допомоги рідко.

Вирішити проблемну ситуацію, що склалася, на нашу думку, можна за допомогою дворівневої системи безпеки. Перший рівень - інформаційно-аналітичний центр (ІАЦ), що є самостійним підприємством, заснованим кількома підприємствами (наприклад, силами дев'яти підприємств, на яких проводилася оцінка фінансово-господарської діяльності).

Другий рівень - служба безпеки (ССБ) інтегрована в діючу організаційну структуру управління підприємства та підпорядковану безпосередньо керівнику підприємства.

При створенні системи безпеки керівники підприємств мають ґрунтуватися на системному уявленні про рівень безпеки підприємств, тобто проводити роботу із забезпечення безпеки всіх функціональних складових.

Процесу створення системи безпеки має передувати всебічний аналіз внутрішнього та зовнішнього середовища підприємства, метою якого є ідентифікація загроз безпечному функціонуванню підприємства, а також визначення функцій, виконання яких може елімінувати вплив загроз на підприємство або суттєво знизити вразливість підприємства до виявлених загроз.

Даний етап можна позначити як підготовчий та виділити в ньому низку заходів, реалізація яких дозволить вирішити поставлені завдання:

- вивчення внутрішнього середовища підприємства з метою виявлення сильних та слабких сторін;
- ідентифікація внутрішніх небезпечних чинників;
- вивчення зовнішнього середовища підприємства;
- ідентифікація зовнішніх небезпечних чинників;
- побудова вектору «фактор небезпеки – нейтралізуючий захід».

Після завершення підготовчого етапу необхідно визначити основні положення концепції безпеки підприємства та вибрати тип безпеки.

Базуючись на отриманих у процесі підготовчого етапу результатах, а також враховуючи прийнятну концепцією безпеки, можна переходити до організаційного етапу в рамках якого необхідно: згрупувати функції за складовими безпеки; оцінити трудомісткість та вартість функцій; визначити джерела фінансування процесу забезпечення безпеки; визначити кількість працівників; розподілити повноваження та відповідальність; визначити набір

засобів та методів забезпечення безпеки; розробити систему оцінки ефективності роботи системи безпеки.

Література

1. Моделювання економічної безпеки: держава, регіон, підприємство / Геєць В. М., Кизим М. О., Клебанова Т. С., Черняк О. І. [та ін.] / за ред. В. Гейця. Харків : ВД «ІНЖЕК», 2006. 240 с.

2. Васильців Т. Г. Економічна безпека підприємництва України: стратегія та механізм зміцнення : Монографія. Львів : Вид-во «Арал», 2008. 386 с.

FORMATION OF THE FINANCIAL SUSTAINABILITY MANAGEMENT SYSTEM OF ENTERPRISES

O. L. Kaplya, *graduate student of the Department of Finance, National University of Bioresources and Nature Management of Ukraine, Kyiv, Ukraine*
Z. M. Titenko, *candidate of economic sciences, associate professor National University of Bioresources and Nature Management of Ukraine, Kyiv, Ukraine*

In the current unstable and crisis conditions of the economy, the trend of their negative impact on all spheres of economic and social life of the country is being followed. In modern market relations, the importance of qualitative and timely assessment of the company's financial situation, determination of its financial stability, as well as liquidity and solvency, and the search for methods to increase and strengthen financial stability are significantly increasing.

In order for the enterprise to be financially stable, it must have a flexible capital structure, sufficient skills in organizing its movement, as well as an excess of income over expenses in order to maintain solvency and create conditions for self-financing.

The financial situation, stability and sustainability of any enterprise directly depends on its financial, commercial and production activities

According to the level of coverage of stocks and expenses, the sources of coverage distinguish the following types of financial stability of the financial state of enterprises: absolute stability; normal stable; unstable; crisis [1, p.141].

The stable financial position of the enterprise is evidenced by its ability to make payments on time, control and maintain its solvency even in adverse

conditions, withstand unforeseen shocks, finance its activities on an extended basis, and vice versa.

Current solvency is an external manifestation of the company's financial condition, and financial stability is its internal side, which ensures stable solvency in the long term, which is based on the balance of income and expenses, assets and liabilities, positive and negative cash flows.

If the enterprise is financially stable, and accordingly is solvent, then it has an advantage over other enterprises in attracting investments, choosing suppliers and qualified personnel, obtaining loans. The higher the financial stability of the enterprise, the more it is independent from unfavorable changes in the market situation [2, p.253].

Determining the limits of financial stability is an important economic aspect. Thus, insufficient financial stability will lead to the insolvency of the enterprise and its lack of funds for the development of production and, in general, the activities of the business entity. Excess financial stability also negatively affects production and economic activity, as it acts as a brake on its development, increasing the costs of the enterprise with excess stocks and reserves [3, p. 370].

A stable financial condition is ensured by developing an effective mechanism for managing all spheres of the enterprise, which determine the results of its economic activity.

The stability of the financial situation, first of all, affects the implementation of production plans and the provision of production needs with the necessary resources. Therefore, financial activity as a component of economic activity should be aimed at achieving rational proportions of loan and equity capital and its most effective use, ensuring planned expenses and receipt of cash resources, implementation of calculation discipline [4, p.64].

So, the specificity of financial sustainability as a purely economic category is its multifacetedness, because this concept encompasses a significant number of factors influencing the economic entity. Based on the classic resource concept and its organic combination with the modern value concept, financial stability is the main component of the overall stability of the enterprise, which is an object of financial management of economic activity and characterizes such a state of financial resources, their formation and distribution, which ensures the development of the enterprise.

References

1. Petrenko V. S. (2015) Assessment and ways to improve the financial condition of the enterprise. International scientific journal. No. 8. Pp. 139-142.

2. Donchak L. G., Tsikhanovska O. M. (2017) Business activity of the enterprise and ways to strengthen it. Economics and enterprise management. Issue 10. Pp. 250-255
3. Kovalchuk N. O. (2016) Financial stability of domestic enterprises as a prerequisite for their stable functioning. Global and national economic problems. Issue 11. Pp. 368–371.
4. Boretska N. P. (2016) Analysis and forecasting of the financial stability of the enterprise. Investments: practice and experience. 2016. No. 20. Pp. 63–66.

TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF THE ANTI-CRISIS MANAGEMENT MECHANISM OF ENTERPRISES

S. S. Klymenko, *postgraduate student of the
Department of Management and Law,
Dnipro State Agrarian and Economic
University, Dnipro, Ukraine*

The modern economy is characterized by a high degree of uncertainty, a rapidly changing internal and external environment, fluctuations in market conditions, the amount of costs and profits. A large number of organizations are in a difficult situation when expenses exceed revenues and instead of profit they receive losses, become insolvent, financially unstable, and their business activities are disrupted. Often, economic entities have a crisis situation that ends with their insolvency and bankruptcy.

Traditional methods of management in these conditions do not give a sufficient effect, which led to the emergence of a new type of management capable of predicting, preventing the onset of a crisis and bringing an economic entity out of a difficult pre-crisis or crisis situation. This type of management is called "anti-crisis".

Anti-crisis management, first of all, is aimed at preventing and eliminating phenomena unfavorable to business by using the wide potential of modern management, which corresponds to the goals of economic entities and the objective trends of their development.

A specific feature of anti-crisis management is related to the need to make complex management decisions in conditions of limited financial resources and a high degree of risk. A manager who solves management problems is faced with the need to act quickly, efficiently and competently, the level of his responsibility increases.

One of the main goals of anti-crisis management is the survival of the organization in a crisis situation and exit from a crisis state, the use of measures to improve its health. The anti-crisis management system is an integral element of corporate management. Such a system includes supporting and functional parts. That

is, the anti-crisis management system has a protective nature and is aimed at supporting the organization, if the latter has at least a small chance of survival and adaptation to market needs.

Trends in the development of the anti-crisis management mechanism of enterprises

1. Application of innovative approaches in the mechanism of anti-crisis management of enterprises.

2. Use of effective strategies to ensure financial stability and reduce risks for successful anti-crisis management.

3. Improving the methods of analyzing the financial state of the enterprise and determining the key factors that affect its financial stability.

4. Use of management accounting tools for effective control over the company's financial resources.

5. Creation of a monitoring system and early detection of crisis situations at the enterprise.

6. Development of a program to provide business content to ensure the productive activity of the enterprise in crisis conditions.

7. Development of effective strategies for attracting and managing financial resources in crisis conditions.

8. Use of methods of integration of enterprises within a competitive industry in order to reduce risks and ensure stability.

9. Strengthening the role of communication and coordination between departments and different levels of management for effective crisis management.

10. Use of a systemic approach to anti-crisis management of enterprises in order to ensure stability and successful operation in crisis conditions.

An anti-crisis approach to the functioning of a business entity means carrying out anti-crisis measures in the event of a crisis situation, as well as monitoring the possibility of its signs appearing during the normal functioning of the company. Anti-crisis management is aimed not only at the survival of organizations in crisis situations, but primarily at avoiding such situations, i.e., at monitoring the company's financial condition, regularly conducting diagnostics of the organization's position, as well as the external environment to prevent events that lead to the development of crisis situations.

FEATURES OF IMPLEMENTATION OF VENTURE INVESTMENT

V. E. Lisnichuk, *graduate student of the Department of Finance, National University of Bioresources and Nature Management of Ukraine, Kyiv, Ukraine*
Z. M. Titenko, *candidate of economic sciences, associate professor National University of Bioresources and Nature Management of Ukraine, Kyiv, Ukraine*

Today in Ukraine there is a problem of financing innovative projects of enterprises, which determines the prospects for the development of venture capital investment. Its main task is to provide the innovative sphere with promising types of financing. And in order to better understand the level of effectiveness of venture investments, several countries that are leaders in the use of venture financing should be analyzed.

One of the main countries with the most positive experience in the distribution and development of venture financing is the USA. This country has been the founder of the venture industry since the 1950s. At the same time, almost 72%-88% of the US GDP falls on the creation and implementation of innovative products and services, the process of modernization of enterprises [1, p.317]

The main problem inhibiting the creation of venture funds in a significant number of countries of the world is the imperfection of legislation, tax policy, and the existing system of stimulating small and medium-sized businesses. The main countries in which the legislative system is adapted to the creation of venture funds and their further functioning are Great Britain, Germany, Canada, England and Japan. Mostly in countries with imperfect economic conditions and legislation in general, investors rely on the use of foreign investments.

In Ukraine, the main problems that inhibit the functioning of the venture industry include the following:

- lack of a favorable legislative framework for investment activities;
- the absence of an innovative course of the state regarding the support of venture business, the lack of interest of most enterprises in the development of enterprises based on an innovative approach;
- weak level of development of the securities market;
- the majority of small and medium-sized businesses are not ready for fundamentally new innovative developments, i.e. innovations of a high-tech level;

– the tax policy in Ukraine is outdated in relation to venture business, as well as high tax rates, which disincentivize the growth of competition and the creation of innovative products [2, p.70].

A significant share of CIIs in Ukraine require support from the state, regarding the provision of preferential taxation, reduction of tax rates for receiving investment income. Currently, Ukraine has a tax rate of 18%, which is a fairly high level of taxation, compared to 0% in Estonia, 0% in Slovakia, and 0% in Lithuania.

This is one of the reasons why venture investors create funds abroad, along with this, promising startups also move to countries with a low level of taxation on investment profits, where they have a legal mechanism to protect their investment activities.

Most countries, according to foreign practice, provide tax holidays for startups, thus, in the first four years after the creation of an innovative enterprise, they operate under the program of the minimum tax rate. The development of this state support mechanism is extremely important in the further development of innovative business, and another stimulating factor is the improvement of the investment climate in the country.

As scientists note, the venture business has enough threats that restrain its development in the future, in particular, it can be noted: the absence of effective legislation that would provide a sufficient level of legal protection to the participants of the venture business; outflow of promising working capital abroad; lack of the required flow of investment resources from the bank, insurance companies, which leads to the creation of a low-level investment portfolio; inefficient use and distribution of funds of venture funds; lack of strategies for motivating venture capital funds regarding their investment in promising small and medium-sized businesses; lack of a favorable level of commercialization of the results of innovative research and development; low public awareness of the venture industry; ineffective control and monitoring of the activities of venture capital funds; lack of favorable investor protection procedures[3].

There are a number of problems that disincentivize the further development of the venture industry, the solution of these problems should lead to the continuous, long-term development of venture business in Ukraine, and support of the financial security of the state and its components, whose normal functioning is the development of the state as a whole, is equally important.

Therefore, ensuring the development of venture capital investment requires the implementation of a number of measures, in particular: the creation of a reliable system of investment activity insurance with the help of hedging investment risks; development of programs to stimulate business projects; improvement of the

structure of the stock market, in order to spread venture business; improvement of existing legislation and regulatory control of venture, innovation, and scientific and technological activities within the framework of the law on the activities of venture funds.

References

1. Vyhivska I. M., Makarovych V. K. Risks and features of venture financing of innovative projects. *Scientific Bulletin of Uzhhorod University*. 2017. No. 1(49). Pp. 316–319
2. Kharchuk S. A. State of investment activity of Ukrainian enterprises in conditions of economic instability. "Economy and State" magazine. 2020. No. 1. P. 66-72.
3. Venture funds in Ukraine - is there a future? URL access mode: <https://dictum.ua/uk/blog/venchurni-fondy-v-ukrayini-chy-ye-maybutnye> (access date: 01/23/2022)

OPTIMIZATION OF DIRECTIONS FOR INCREASING THE PAYING CAPACITY OF DOMESTIC ENTERPRISES

V. A. Pasichny, *graduate student of the Department of Finance, National University of Bioresources and Nature Management of Ukraine, Kyiv, Ukraine*
Z. M. Titenko, *PhD of economic, associate professor National University of Bioresources and Nature Management of Ukraine, Kyiv, Ukraine*

Today, the question of assessing the level of solvency of enterprises is particularly relevant, which concerns not only domestic, but also foreign enterprises. Special attention should be paid to this issue, precisely in the period when the world economy faced a serious challenge that could lead to a financial crisis. Therefore, the key goal at the moment is to find optimal solutions that will ensure the smooth functioning of enterprises and obtain satisfactory profits for the owners. This is primarily due to the fact that enterprises will have at their disposal a larger volume of available resources for settling their obligations.

Businesses are increasingly faced with such a problem as a low level of solvency, which is explained by large volumes of borrowing. Therefore, the primary tasks for any stably functioning enterprise are the improvement and strengthening of solvency, which are particularly acute in our time and require their immediate solution. The main direction aimed at improving the company's solvency is the introduction and implementation of an effective management system, both of the company's solvency and its financial condition in general.

The main reasons for the loss of solvency, as scientists note, are: taking into account the peculiarities of production; non-fulfillment of production plans, violation of product supply contracts, product quality and range, loss of sales markets; increase in the cost of production; for the majority of agricultural enterprises, short periods of storage of agricultural products are characteristic; decrease in the level of solvency of clients, bankruptcy of partners; slowing down of turnover rates of working capital; diversion of a significant amount of funds into accounts receivable, formation of significant amounts of stocks at the enterprise; the impact of inflation and the tax burden; lack of profit, which leads to a decrease in own sources of financing [1, p. 17].

When searching for and developing ways to improve the company's solvency level, attention should be paid, first of all, to the maximum balance of the company's assets and liabilities, which is directly based on rational and effective cash management. After all, the availability of operational, complete and reliable information about the movement of the company's funds is one of the undeniable directions of influence on the quality of management decision-making, which in the future will have a positive effect on the state of the company's solvency.

The next factor that is important in the company's activity is the cost of production, as it has a direct impact on the size of the company's profit. This category is a reflection of the main indicators of the production and economic activity of the enterprise, namely, it indicates the efficiency of the use of financial and material resources of the enterprise. At the investigated enterprise, a rapid increase in the cost of production was observed, so it is advisable to reduce it. The main thing is to monitor its quality when reducing the cost of production. Conducting systematic control over the cost of production will make it possible to identify reserves for its reduction and develop effective measures for their maximum mobilization.

In general, we can say that the cost of production shows the degree of use of all available resources of the enterprise. Therefore, the more intensive the use of resources will be, the lower the cost of production will be, which to some extent will lead to an increase in the amount of profit, and subsequently to an improvement in the company's solvency [3, p.19].

Control over the company's debt is also important, the main motivation should be its maximum balancing. The constant flow of money should not stop. Available receivables should be directed to repayment of obligations to creditors. The situation when the amount of payables exceeds the amount of receivables by 10-20% is considered the optimal ratio. Constant improvement of control and accounting of receivables and payables will lead to improvement of the company's solvency and will have a positive effect on the production process [2. p. 260].

Taking into account all the directions listed above for improving the company's solvency, it can be said that achieving this goal is quite possible, namely, due to increased profitability, accounting of cash flows and systematic control over receivables and payables. An increase in the amount of profit is quite possible with a decrease in the amount of expenses. Also, one of the ways to improve the level of solvency is the growth of revenue from the sale of products, which in turn has a direct dependence on the price of a product unit and the entire volume that is sold. Equally important is the search for reserves to reduce outgoing cash flows, which will be the basis for reducing the cost of production. In addition to this, effective management of receivables and payables will be a guarantee of the successful development of the enterprise and maintaining the level of solvency at the highest possible level.

References

1. Booth O. A. (2018) Methodology for assessing the liquidity and solvency of the enterprise. International scientific journal "Internauka". No. 3 (43), Vol. 2, Pp. 16-18.
2. Valyukh A. V., Zaitsev O. V. (2019) Analysis and directions for improving the financial condition of Ukrainian enterprises. Money, finance and credit. Iss. 28. Pp. 255-262.
3. Rybak I. V., Gut L. V. (2020) Product cost as an important indicator of enterprise performance. The art of scientific thought. No. 9. Pp. 17-20.

CRISIS – A NEW STAGE OF ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE ENTERPRISE

Yu. A. Tkachenko, *student of the first level of higher education,
Dnipro State Agrarian and Economic University, Dnipro, Ukraine*

K. R. Teshchenko, *student of the first level of higher education,
Dnipro State Agrarian and Economic University, Dnipro, Ukraine*

Supervisor – O. V. Zubko, *assistant of the department of finance, banking and insurance
Dnipro State Agrarian and Economic University, Dnipro, Ukraine*

Today is a time of geopolitical changes and globalization of the economy, a time when cross-border crises are increasingly added to crises of a local scope - a pandemic, the world financial crisis provoked by it, war. In general, a crisis is a certain stage of the functioning and development of every enterprise, regardless of its field of activity, which in turn is the trigger that determines the objective necessity of qualitative transformation of the enterprise. Undoubtedly, the crisis disrupts the stability of the enterprise, but at the same time, it has the ability to radically renew, heal and bring the enterprise to a new stage of economic development.

The word "crisis" (from the Greek krisis – a turning point, a turning point, a decision, an exit) and precisely a turning point or a point in the meaning of the word "crisis" indicates that the situation is usually temporary, in some cases sudden, in some expected but such, which can be changed. Despite the fact that the first reaction to the category "crisis" has a negative component, the essence of the concept of "crisis" comes down to the fact that this definition combines positive and negative meaning. The negative meaning of the crisis is manifested in its destructive effect on the activity of the enterprise, in the possible threat of bankruptcy, destruction, decline of the enterprise, the positive meaning is based on the understanding of the crisis as an objective and inevitable process associated with the development of a new stage of the economic system in which the company's activities.

Such an antagonistic essence of the concept of "crisis" can be considered as a turning point in the development of the enterprise, which creates an opportunity for the enterprise to enter a new stage of economic development.

Taking into account the fact that the main areas of activity of enterprises are production, economic and financial activity, the crisis of production, economic and financial is allocated accordingly. The production crisis is the most powerful among

the above types of crises, therefore, when it occurs, an economic crisis automatically develops first, then a financial crisis. The primary signs of the onset of a production crisis are a decrease in the competitiveness of the company's products or services and, accordingly, a decrease in their sales volumes, an increase in the company's costs and a decrease in income, which will directly affect the company's efficiency.

Efficiency is the main goal of the enterprise's production and economic activity, which is expressed in the achievement of the set socio-economic goals of the enterprise and its adaptation to an unstable environment. Efficiency is characterized by the ratio of the results obtained from the enterprise's activities and the costs of resources involved in their acquisition, in turn, the competitiveness of the enterprise is the ability to conduct effective economic activity in the conditions of a changing external environment, through the rational use of all available resources of the enterprise. That is, efficiency is the result (profit) that the enterprise will receive, which is ensured by the level of its competitiveness.

Thus, we believe that it is the state of crisis that simultaneously requires and ensures the ability of the enterprise to conduct effective economic activity in the conditions of a changing, both external and internal environment, through the rational use of the available resources and reserves of the enterprise.

INVESTMENT ACTIVITIES ARE THE BASIS OF THE ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE ENTERPRISE

V. Tsehelnik, *graduate student*
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine
A. Buriak, *PhD in Economics, Associate Professor,*
National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Investment activity is one of the components of the successful development of enterprises in general, and even more so in difficult wartime economic conditions at all stages of their life cycle. The great importance of investment activity requires the improvement of the existing theoretical base to outline the essence, features and various aspects of the formation and management of investment activity of agrarian enterprises.

Theoretical substantiation of the conceptual and methodological foundations of investment activity at the micro level and the construction of an effective system of its management require a thorough analysis of the content of scientific research

in this area. A number of scientists equate the essence of investment activity with investment or investment policy, which in our opinion narrows the meaning of the concept [1].

In our opinion, we can talk about investment activity in the broad and narrow sense of this concept. In a broad sense, it is a certain complex activity that begins with the mobilization of investment resources and ends with obtaining an economic effect, and in a narrow sense, it is the actual investment. According to international financial reporting standards, the concept of "investment activity" is defined more broadly, namely as such activity related to the acquisition and sale of non-current assets, as well as the implementation of financial investments that are not cash equivalents.

Some scientists, when defining investment activity, associate it with the concept of "investment process", which is also somewhat one-sided in our opinion.

Based on the works of economists regarding the definition of the essence of the concept of "investment activity", we can conclude that it includes elements of capital formation and use: accumulation, internal and external movement of capital, actual investment [2].

But investment activity carries a much greater economic and social burden than earning a profit, as it is a factor in the expanded reproduction of capital and the elimination of disparities in the development of the economy.

Based on the above, we agree with the opinion of N. Khrushch [4], investment activity can be considered:

- in a broad sense, it is an activity related to the investment of financial resources in investment objects with the aim of obtaining certain results (income/effect);

- in the narrow sense (investment) is the process of transforming investment resources into investments;

- in general, «investment activity» is a set of measures – a combination of the process of investing investment resources and the process of obtaining positive results in the future.

From such positions, the definition of the category «investment activity» by the Law of Ukraine [3] as a set of practical actions of citizens, legal entities and the state regarding the implementation of investments seems quite fair. There is no doubt that this approach is holistic and complete, but for application at the micro level, in our opinion, this interpretation is too general and does not fully reveal the meaning of the concept in question. A broader interpretation of investment activity as a set of economic operations characterizing the movement of long-term capital investment

and intended for the creation, expansion, reconstruction, modernization, technical rearmament of enterprises, objects of entrepreneurial activity [2].

Thus, investment activity is a system of economic relations, which is carried out in two stages: in the first – attraction of a source (financial resource), in the second – its investment in a property object is carried out. Therefore, "investment activity" is: a type of economic and entrepreneurial activity; the process of investing resources and obtaining a stream of income; system of economic relations; the basis of the enterprise's economic development.

References

1. Voinarenko M. P., Bushovska L. B. (2015) Investment activity as an object of management. Economy: realities of time. Scientific journal. No. 5 (21). Pp. 40–44. URL: <http://economics.opu.ua/files/archive/2015/n5.html>.
2. Pichugina T. S., Zabrodska L. D. (2013) Investment activity of the enterprise: the essence and content of management. Economic strategy and prospects for the development of trade and services. Issue 2(18), Part 1. Pp. 146-154.
3. On investment activity: Law of Ukraine as of February 10 (2005). Verkhovna Rada of Ukraine. Official publication. K.: Parliamentary Publishing House, 2005. 18 p.
4. Khrushch N. A. (2004) Investment activity: modern strategies and technologies: monograph. Khmelnyskyi: KhNU. 309 p.

СЕКЦІЯ 4

РОЗВИТОК СТРАХОВОГО РИНКУ: ІНТЕГРАЦІЙНІ ТА ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ

ПІДПРИЄМНИЦЬКИЙ РИЗИК: СУТНІСТЬ ТА НЕОБХІДНІСТЬ СТРАХУВАННЯ

*І. Г. Аберніхіна, к. е. н., доцент, доцент
кафедри управління фінансами, облікової
аналітики та моніторингу бізнесу,
Інститут промислових та бізнес
технологій
Українського державного університету
науки і технологій, м. Дніпро, Україна*

У тлумачному словнику української мови ризик – це усвідомлена можливість небезпеки [1].

В економічній літературі спостерігається неоднозначність у трактуванні сутності, рис, властивостей і елементів ризику. У науковій економічній літературі поширене судження про ризик як про можливість небезпеки чи невдачі (наприклад, як не безпеку втрати ресурсів чи недоодержання доходів порівняно з варіантом, розрахованим на раціональне використання ресурсів або як імовірність виникнення збитків чи недоодержання доходів порівняно з прогнозованим варіантом).

Підприємці застосовують різноманітні способи і методи мінімізації цих ризиків, серед яких є страхування, яке створює певні фінансові гарантії стабільності і прибутковості виробництва на випадок настання несприятливих ситуацій.

Відповідно до Закону України «Про страхування» страховий ризик - подія, на випадок виникнення якої проводиться страхування, яка має ознаки ймовірності та випадковості настання [2].

В світовій та вітчизняній практиці до ризиків, що підлягають страхуванню відноситься і підприємницький ризик. У законодавчих та нормативних документах визначення сутності «підприємницький ризик» відсутнє. У наукових публікаціях дослідниками даються дещо схожі визначення сутності підприємницьких ризиків.

Так, В. Д. Базилевич наводить наступне визначення: підприємницький ризик – це ризик, що виникає за будь-яких видів підприємницької діяльності, пов'язаних із виробництвом продукції, товарів і послуг, їхньою реалізацією;

товарно-грошовими й фінансовими операціями; комерцією й здійсненням науково-технічних проектів. Він пов'язаний як із зовнішніми факторами, що впливають на підприємницьку діяльність, так і з внутрішніми факторами самого підприємницького виробництва [3, с. 277].

Підприємницький ризик являє собою процес, який може виникнути за будь-якого виду господарської діяльності і прямо пов'язаний з виробництвом товарів, продукції та наданням послуг. Даний процес може виникати на будь-якому етапі кругообігу капіталу та розвитку діяльності, внаслідок впливу конкурентів, здійснення соціально-економічних та науково-технічних проектів, стану ринку, попиту на вироблену продукцію, ефективності внутрішньої політики підприємства [4, с. 377].

Підприємницький ризик можна охарактеризувати як небезпеку потенційно можливої, ймовірної втрати ресурсів чи недодержання доходів у порівнянні з їх очікуваною величиною, орієнтованою на раціональне використання ресурсів [5, с. 262].

У вітчизняній практиці ведення бізнесу страхування підприємницького ризику сьогодні, на жаль, не має достатнього економічного обґрунтування фінансової корисності [6, с. 24]. Страхування підприємницьких ризиків є найбільш непрозорим і загадковим на страховому ринку України [7, с. 1].

На думку автора, з метою необхідності проведення страхування підприємницьких ризиків, на сьогодні актуальним є класифікація їх видів в залежності від втрат, які несе підприємець, а також співставлення з відповідними галузями чи видами страхування. Це необхідно в першу чергу для формування страховими компаніями економічно обґрунтованих страхових продуктів.

Література

1. Ризик – Академічний тлумачний словник української мови. Академічний тлумачний словник української мови. URL: <http://sum.in.ua/s/rysk> (дата звернення: 23.02.2023).
2. Про страхування. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-вр#Text> (дата звернення: 23.02.2023).
3. Страхування : підручник / ред. В. Базилевич. Київ : Знання, 2008. 1019 с.
4. Стравінська К., Побережець Н. Б. Підприємницький ризик: причини, наслідки та управління. II Міжнародна студентська науково - технічна конференція «Природничі та гуманітарні науки. актуальні питання» : Матеріали конференції, м. Умань. 2019. С. 377–378. URL: https://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/28524/2/SNT_2019_Stravinska_K-Entrepreneurial_risk_377-378.pdf.

5. Лобова О. *Форми страхового захисту підприємницької діяльності. Теоретичні і прикладні питання економіки.* № 22. С. 260–266.
URL: http://tpre.econom.univ.kiev.ua/data/2010_22/Zb22_31.pdf.

6. Луценко І. В., Яковенко С. Л. *Страхування підприємницьких ризиків. Економіка. фінанси. право.* 2020. № 4/1. С. 24–26.

7. Александрова Г. М. *Проблеми та перспективи розвитку страхування ризиків підприємницької діяльності в Україні. Молодий вчений.* 2016. № 6. С. 1–4.

ДІЯЛЬНІСТЬ СТРАХОВИХ БРОКЕРІВ НА СТРАХОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ

С. В. Адонін, *к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, м. Дніпро, Україна*
Д. О. Лісна, *здобувач першого рівня вищої освіти, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, м. Дніпро, Україна*

Згідно з Законом України «Про страхування», страхові брокери – це юридичні або фізичні особи, які зареєстровані у встановленому порядку як суб'єкти підприємницької діяльності та здійснюють за винагороду посередницьку діяльність у страхуванні від свого імені на підставі брокерської угоди з особою, яка має потребу у страхуванні як страхувальник [1].

Страховий брокер, залежно від інтересів та потреб клієнта, надає інформацію про спектр можливих страхових послуг та допомагає обрати найкращий страховий продукт. Також брокер виконує роботу, пов'язану з укладанням і виконанням договорів страхування, та здійснює його супроводження протягом всього терміну дії.

В Україні страхові агенти перевищують за чисельністю страхових брокерів. Кількість брокерів за роки становлення страхового ринку коливається в межах від 50 до 70.

Одним з головних показників розвитку брокерської мережі є кількість укладених договорів. Аналізуючи рисунок 1, можна зробити висновок, що загальна кількість укладених договорів за участю брокерів зростає з кожним роком. У 2020 році спостерігається спад показника на 56,6 % у порівнянні з 2019 роком. Але у 2021 році загальна кількість суттєво зросла.

У 2016 - 2019 роках найбільшу частку склали договори обов'язкового страхування, а у 2020 - 2021 роках істотно збільшився попит на добровільне страхування.

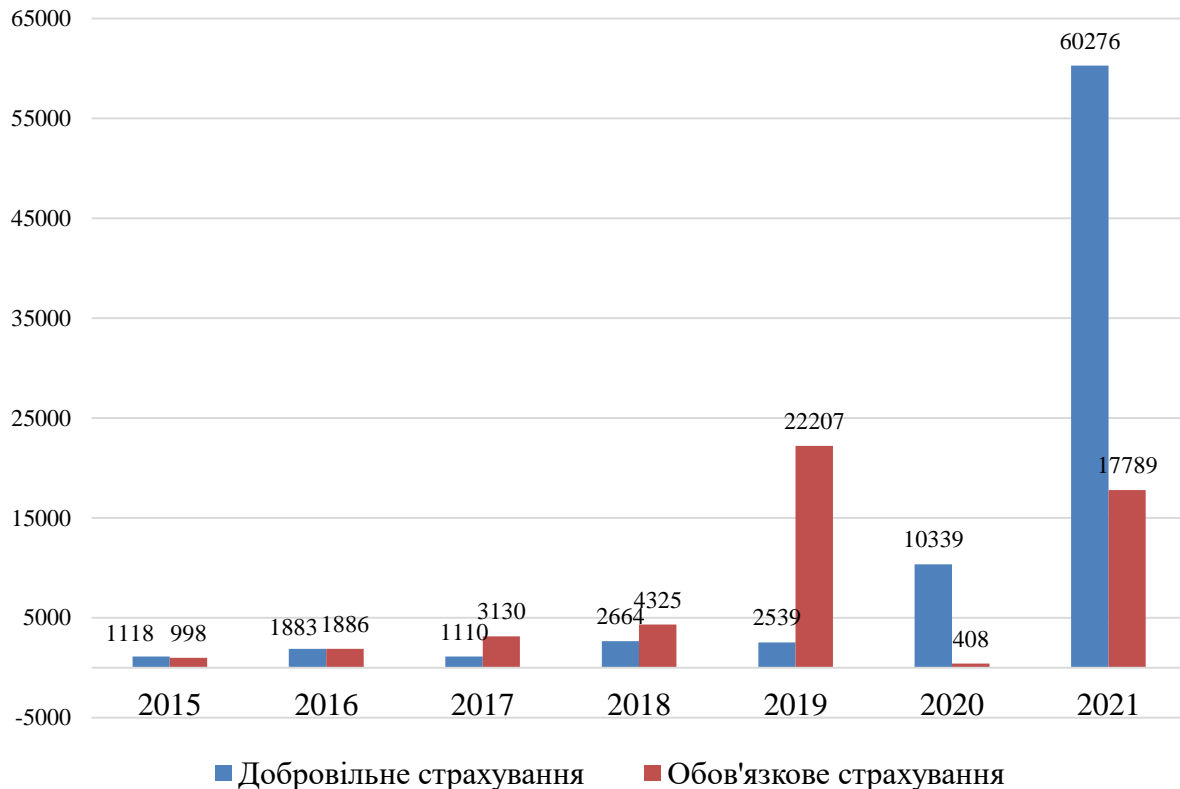

Рисунок 1 – Динаміка кількості укладених договорів страхування за участю брокерів в Україні за 2015–2021 рр., одиниць [2]

За останні три роки за галузями добровільного страхування через брокерську мережу найбільше укладаються договори з особистого, майнового страхування та зі страхування відповідальності.

У 2019 році можна побачити найбільшу чисельність укладених договорів обов'язкового страхування (22207 од.). Аналізуючи добровільне страхування, то найбільша кількість припадає на 2021 рік (60276 од.).

Аналізуючи дані за 1 квартал 2022 року, можна зробити висновки, що кількість укладених договорів з обов'язкового страхування (2503 од.) зменшилась на 75,2 % у порівнянні з 1 кварталом попереднього року (10113 од.). Чисельність договорів з добровільного страхування за даний період (8634 од.) також зменшилась на 22,1 %.

Для того, щоб охарактеризувати рівень розвитку страхового посередництва, треба проаналізувати співвідношення кількості страхових компаній і брокерських установ. У розвинених країнах на одну страхову компанію припадає декілька брокерів, а іноді навіть десятки брокерів [3].

В Україні інша ситуація: для декількох страховиків працює лише один брокер. У 2015 році в Україні на сім страховиків припадав один брокер. У 2021

році співвідношення становило 3: 1, тобто один брокер обслуговує три страхові компанії. Спочатку здається, що це є позитивною тенденцією, але такі зміни пов'язані зі зменшенням кількості страховиків за останні роки і несуттєвим збільшенням чисельності брокерів.

Таким чином, аналізуючи кількісні показники, можна зробити висновок, що інститут страхових брокерів в Україні перебуває на стадії розвитку. Але кожного року ми можемо спостерігати зростання чисельності укладених договорів.

Література

1. Про страхування: Закон України від 07.03.1996 р. № 85/96-ВР. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/>
3. Татаріна Т. В. Страхові посередники в Україні: функціональні особливості, проблеми та перспективи розвитку. Бізнесінформ. 2020. № 7. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2020-7_0-pages-236_242.pdf

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

В. О. Барабаш, здобувач другого рівня вищої освіти,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

В. В. Денисенко, здобувач другого рівня вищої освіти,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Ю. Г. Векленко, здобувач другого рівня вищої освіти,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

О. П. Павленко, к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Станом на 01.09.2022 в ДРФУ обліковувалося 140 страховиків, з них 13 – life-страховики, всі страховики в ДРФУ є ліцензіатами. У січні-лютому 2022 року з ДРФУ виключені 10 страховиків-неліцензіатів, які були зареєстровані в зоні ООС та АР Крим, а також 1 страховик – після анулювання йому ліцензій (як захід впливу). Наприкінці 2022 андерратингового року «страховий ринок продемонстрував помірний приріст прийнятних активів (+2,2%) а у компаній, що звітують – зросли дещо більше (+3,2%). Обсяг сформованих страхових резервів у I півріччі 2022 залишився сталим (36,6 млрд.грн.). Традиційно, приріст страхових резервів мав місце у сегменті life, а також зростанням резервів збитків страховиків non-life за рахунок великих збитків, які у переважній частці були перестраховані, та збільшення термінів врегулювання заявлених збитків, при цьому резерви незароблених премій зменшились з огляду на істотне скорочення обсягів наданих послуг у сегменті non-life. Загальні підписані премії у I півріччі 2022 року у порівнянні з I півріччям 2021 року скоротилися майже на третину (-28%) і склали 17,8 млрд. грн. – при цьому скорочення обсягів у більшій мірі мало місце у сегменті non-life (-29%), обсяги страхових премій зі страхування життя скоротилися удвічі менше (-15%). Обсяги сплачених страхових виплат/відшкодувань у I півріччі цього року також співмірно впали у сегменті non-life (-32%). Також, на зменшення

обсягів страхових відшкодувань вплинуло зниження частоти заявлених випадків з ОСЦПВ, КАСКО. Рівень виплат склав 34% та не змінився. Динаміка показників за останні 4 квартали свідчать про те, що найбільший спад обсягів діяльності припав на кінець I кварталу 2022 року. У II кварталі падіння продовжилось, але воно було менш стрімким» – страхові компанії мали змогу організувати та налагоджувати діяльність в умовах військового стану країни. Як свідчать дані інформативних рейтингів сайту Форіншурер, «страхові компанії України у січні-вересні 2022 року зібрали 28,4 млрд грн страхових премій та здійснили страхові виплати на 9,5 млрд грн, що відповідно на 25,5% (38,1 млрд. грн. премій за період 9 місяців 2022 року)) та 29,1% менше (13,4 млрд. грн виплат за період 9 місяців 2022 року), ніж за аналогічний період минулого року. З урахуванням раніше оприлюднених даних за півріччя, у третьому кварталі страхові премії склали близько 10,8 млрд грн, виплати – 3,6 млрд грн, що гірше за показники третього кварталу минулого року відповідно на 18,8% та 24,5% і свідчать про уповільнення темпів падіння ринку». Якщо ж порівняти обсяги чистих премій, то вони свідчать про негативну динаміку в найбільш ризикованих страхових компаніях, тобто можемо стверджувати про зменшення попиту на страхові послуги. Наприкінці Якщо ж проаналізувати стан галузі автострахування, то до ми побачимо, що до «40% страхових премій традиційно припадає на автострахування («автоцивілка», «Зелена карта», КАСКО). У період військової агресії частка цих видів страхування в портфелі збільшилася. Драйвером підтримки страхового бізнесу стала «Зелена карта». За період війни цей вид страхування виріс на 76% порівняно з аналогічним періодом минулого року. Підтримка обсягів страхової діяльності забезпечується переважно за рахунок автотранспортного страхування: «Зелена картка» [1].

Література:

1. Офіційний сайт Forinsurer. – URL: [https:// www.forinsurer.com](https://www.forinsurer.com) (дата звернення: 09.02.2022).

РОЗВИТОК МЕДИЧНОГО СТРАХОВОГО РИНКУ: ІНТЕГРАЦІЙНІ ТА ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ

*Л. Б. Баранник, д. е. н., професор,
професор кафедри соціального забезпечення
та податкової політики,
Університет митної справи та фінансів,
м. Дніпро, Україна*

Серед звичайних людських потреб охорона здоров'я людини займає головне місце. Кожен хоче отримати для себе та близьких якісне лікування. Однак реалізувати нині завдання збереження здоров'я населення без запровадження страхових механізмів неможливо. В умовах сучасних глобалізаційних викликів медичне обслуговування населення виявляється досить коштовною справою. Медична галузь стає все більше інноваційною та витратною, через що вартість медичних послуг у світі постійно збільшується.

У звіті ВООЗ 2020 зазначено, що глобальні витрати на охорону здоров'я постійно зростали в 2000-2018 р. і сягнули 8,3 трлн дол США, або 10% світового ВВП, а готівкові витрати залишалися високими у країнах з низьким рівнем доходу та доходом нижчим за середній, становлячи понад 40% від загальних витрат на охорону здоров'я у 2018 р. [1]. У 32 країнах з нижчим рівнем доходу можливості для фінансування охорони здоров'я істотно обмежені, що уповільнює прогрес цих країн на шляху до забезпечення безпеки в галузі охорони здоров'я та загального охоплення медико-санітарними послугами.

Глобалізація впливає практично на всі сфери життєдіяльності людини, у тому числі на сферу охорони здоров'я. Це проявляється в таких формах, як виникнення міжнародних організацій в медичній галузі; уніфікація типів систем охорони здоров'я, використання досвіду інших країн; взаємодія міжнародних організацій для вирішення існуючих проблем в організації охорони здоров'я (ВООЗ і СОТ); транскордонне постачання медичних послуг та їх споживання за кордоном, медичний туризм; комерційна присутність медичних компаній за кордоном; міжнародна міграція медичного персоналу; інтернаціоналізація медичної освіти; виникнення глобальних епідемій [2, с. 23].

Отже, охорона здоров'я виступає проблемою, яка потребує постійної уваги й пошуку прийнятних шляхів фінансування. Нині охорона здоров'я здійснюється за рахунок державного фінансування відповідних соціально-економічних, медично-санітарних та оздоровчо-профілактичних програм,

страхових фондів та приватних коштів. Джерелами фінансування можуть бути бюджетні кошти, внески роботодавців і працюючих осіб, а також інших зацікавлених сторін. Нині в світі діє обов'язкове (ОМС) та добровільне медичне страхування (ДМС). Різновидом останнього є корпоративне медичне страхування.

Медичне страхування є формою страхування здоров'я людини, її сім'ї, яка дозволяє покривати в повному обсязі або частково витрати застрахованої особи, пов'язані з її здоров'ям. Це можуть бути витрати на лікування, консультацію, профілактичні огляди, тобто ті, які передбачені в страховому договорі. Фінансовий механізм медичного страхування працює за принципом накопичення страхових внесків у спеціальному страховому фонді.

У світі існують різноманітні системи охорони здоров'я з власними принципами функціонування та фінансування. У ряді розвинених країн ОМС перетворилося на національну систему забезпечення сфери охорони здоров'я (тобто, головним фінансовим актором є держава). Воно здійснюється головним чином за бюджетні кошти завдяки системі оподаткування. Такі системи охорони здоров'я характеризуються високим рівнем державних витрат [3; 4].

Однак страхові кошти кращі за державні з точки зору прозорості їхнього використання. Страхові фонди формуються на цільовій основі та розраховані на певне коло осіб, тому страхова медицина набуває адресний характер. Через наявність ланцюжка взаємодіючих сторін «пацієнт – страхова компанія – лікар» рух страхових коштів краще контролювати. І хоча ДМС призначене для заможної частини населення, воно суттєво доповнює ОМС, розвивається й має декілька напрямків модернізації [5]. Ринок медичного страхування є великим інвестиційним ресурсом й сприяє економічному розвитку. Завдяки йому формується ціла система у сегменті охорони здоров'я, створюються робочі місця, розвивається медична галузь та спільні з нею сектори економіки.

Медична реформа, яка розпочалася в Україні у 2017 р., викликає величезний резонанс у суспільстві. Хтось вважає її більш-менш вдалою, хтось ні. Але вона не передбачала запровадження ОМС. В Україні діє лише ДМС. Реформу не закінчено через повномасштабне військове вторгнення РФ на територію України в 2022 р. Перші результати цієї реформи проаналізовано українськими дослідниками [6; 7]. Але зарано і складно говорити про якійсь її досягнення, оскільки роки пандемії наочно продемонстрували, що державна система фінансування виявилася зовсім невідповідною до боротьби з цією проблемою. Нині питання про реформування системи охорони здоров'я встає ще більш гостро, аніж до лютого 2022 р. В умовах післявоєнного відродження

економіки, бюджетних коштів навряд чи вистачатиме в колишніх масштабах, враховуючи стан здоров'я населення та рівень господарської розрухи. Треба реально оцінювати ситуацію. Ринок ДМС в країні не великий і слабкий, він не зможе вирішити ті масштабні завдання, які встануть перед нашим суспільством.

Література

1. Global spending on health: Weathering the storm. Geneva: World Health Organization; 2020. URL: <https://www.who.int/publications/i/item/9789240017788>
2. Гапонова Е. О. Світова торгівля медичними послугами в умовах конкурентного середовища та глобальних трансформацій. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. 2018. Випуск 7. С. 21-25.
3. Healthcare expenditure statistics. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Healthcare_expenditure_statistics#Healthcare_expenditure
4. World Health Statistics. URL: <https://www.who.int/data/gho/publications/world-health-statistics>
5. Моссиалос Э., Томпсон С. Добровольное медицинское страхование в странах Европейского союза. Пер. с англ. М.: Издательство «Весь Мир», 2006. 224 с.
6. Сальникова Т. В., Роменська К. М. Результати реформування системи фінансування охорони здоров'я в Україні. Причорноморські студії. 2022. Випуск 78. С.118-123.
7. Баранник Л.Б., Сальникова Т.В. Медичне страхування у реформуванні системи охорони здоров'я України. Економіка та суспільство. 2022. Вип. 46.

ПІДХОДИ ДО РЕГУЛЮВАННЯ ВЕЛИЧИНИ СТАТУТНОГО КАПІТАЛУ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ: УКРАЇНСЬКИЙ І ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

*О. А. Водолазська, к. е. н., доцент кафедри
фінансів, банківської справи та
страхування,
Дніпровський державний аграрно-
економічний університет, м. Дніпро,
Україна*

Значний вплив на розвиток страхового ринку справляє збільшення законодавчих вимог щодо посилення страхового нагляду за діяльністю суб'єктів страхового ринку, а особливо у частині їх фінансової стійкості та платоспроможності. Однією з гострих проблем протягом усього розвитку страхового ринку України є низька капіталізація страховиків. Тому для подальшого збільшення конкурентоспроможності українських страхових компаній зміна мінімального розміру статутного капіталу має суттєве значення. Так, з 1 січня 2024 року за оновленим Законом України «Про

страхування» мають бути проваджені нові вимоги до мінімального розміру статутного капіталу страховиків – не менше 32 млн. грн. для компаній «non-life» страхування та 48 млн. грн. – для «life» компаній, страховиків із ліцензією на класи із страхування відповідальності, кредитів, поруки та на здійснення діяльності з перестраховування [1].

Отже, нормативні вимоги до мінімального розміру статутного капіталу компанії однакові для всіх учасників українського страхового ринку, без урахування ризиків страхового портфеля. Вимоги, які пред'являються до мінімальної величини статутного капіталу, включають тільки одну ознаку – вид страхової спеціалізації. У середині цих груп уже не існує жодних градацій, тоді як за кордоном такі градації є.

В європейському страховому законодавстві вимоги до розміру статутного капіталу страхових компаній трансформуються у вимоги до розміру так званого мінімального гарантійного фонду страхової організації – мінімального розміру власних коштів, який має мати страхова компанія, виходячи з виду страхування, який вона реалізує, тобто зі специфіки ризиків, що покриваються цим видом страхування.

Світовий досвід показує, що зовсім необов'язково, щоб вимога про великий розмір статутного капіталу дотримувалася всіма страховими компаніями. Відомо, що на страховому ринку США та Європи є компанії, до яких органи нагляду висувають вимоги щодо розміру статутного капіталу, відмінні від загальних.

Варто зазначити, що в країнах, які є членами ЄС, все ж таки передбачається певна свобода щодо розміру мінімального гарантійного фонду у встановленні національних пільг, наприклад, для деяких географічних регіонів або особливих ризиків. У цьому разі національні регулюючі органи самі вирішують – запроваджувати пільги чи встановлювати обмеження на мінімальний гарантійний фонд [2].

Концентрація капіталу, кумуляція ризиків стали передумовами для розроблення нових підходів до регулювання величини власного капіталу компаній. У міжнародній практиці регулювання величини власного капіталу страхових організацій здійснюється за стандартами Solvency II і включає, по-перше, вимоги до мінімального розміру капіталу, який страховики та перестраховальники повинні резервувати; по-друге, вимоги до капіталу для забезпечення платоспроможності – розмір капіталу, достатній для покриття зобов'язань страховика за один рік на рівні достовірності $\gamma = 0,995$ ($\alpha(\gamma) = 1,645$).

Цей підхід передбачає розрахунок страхового капіталу за допомогою оцінки ринкових, катастрофічних та операційних ризиків страховика. Основними факторами фінансової стійкості згідно з цією Директивою є величина власного капіталу, що визначається пропорційною до обсягу взятих ризиків, і якість активів страховика. Таким чином, передбачається, що великі страхові компанії, здатні приймати на страхування системні ризики, мають один розмір статутного капіталу, а невеликі страхові компанії – інший. Диференційована позиція органів нагляду щодо вимог до розміру мінімального гарантійного фонду страхових компаній пояснюється тим, що і невеликі компанії можуть мати стійкий страховий портфель, обумовлений певним сектором страхового ринку. Наглядові органи, що здійснюють контроль фінансової стійкості та платоспроможності суб'єктів страхового ринку, контролюють відповідність фінансових показників діяльності страховика прийнятим пруденційним нормативам.

Підхід Solvency II успішно апробований у країнах Європи і перехід до нього був закономірним наслідком ринкової ситуації, що склалася. Можливість пропорційного регулювання здатна запустити ринкові механізми для збереження і розвитку конкурентного середовища на страховому ринку, що принесе користь як для страхувальника, так і для ринку в цілому. Solvency II покликана знизити ймовірність банкрутства та відкликання ліцензії у страхових компаній до мінімально можливого рівня [2].

Таким чином, вимоги до розміру власних коштів страховика в українському законодавстві проявляються в обмеженнях за мінімальним розміром статутного капіталу як основного структурного елемента власних коштів страховика, тоді як у європейському законодавстві – за розміром мінімального гарантійного фонду, тобто в обмеженнях за усім розміром усіх власних коштів страховика. Європейські вимоги щодо мінімального розміру гарантійного фонду диференціюються за видами страхування (вони враховують специфіку ризиків, що покриваються цими видами страхування), тоді як українські умови щодо мінімального розміру статутного капіталу диференціюються за групами видів страхування – за ризиковими видами страхування та зі страхування життя і враховують специфіку перестраховування.

Порівняння підходів показує, що український варіант вимог до розміру власних коштів страховика є більш загальним, ніж європейський, оскільки специфіку різних видів страхування він не враховує.

Література

1. Про страхування: Закон України від 18.11.2021 р. № 1909-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20> (дата звернення 20.02.2023).
2. Gatzert N. & Kosub T. (2016) Insurers' Investment in Infrastructure: Overview and Treatment under Solvency II. The Geneva Papers on Risk and Insurance. Issues and Practice. 39 (2). Pp. 351-372.

ВПРОВАДЖЕННЯ АНАЛІТИКИ ДАНИХ І ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В СТРАХОВІЙ ГАЛУЗІ

О. Ф. Івашина, *д. е. н., професор, професор
кафедри менеджменту
зовнішньоекономічної діяльності,
Університет митної справи та фінансів,
м. Дніпро, Україна*

С. Ю. Івашина, *к. е. н., доцент, доцент
кафедри фінансів, банківської справи та
страхування,
Університет митної справи та фінансів,
м. Дніпро, Україна*

В останні роки штучний інтелект досяг значного поширення в різних сферах нашого життя, але страхова галузь повільно впроваджувала нові технології. Однак пандемія стала каталізатором змін, які відбуваються настільки швидко, що світова страхова галузь сьогодні демонструє вищу зрілість в аналітиці даних, ніж деякі інші галузі, про що свідчать результати глобального аналітичного дослідження, проведеного Forrester Consulting, а експерти оцінюють потенційну річну цінність штучного інтелекту для страхування в 1,1 трильйона доларів [1].

Нині страховики починають досліджувати потенціал штучного інтелекту, починаючи від встановлення цін на страхові продукти, залучення нових клієнтів, оптимізації обробки страхових виплат. Використання можливостей штучного інтелекту дає можливість страховикам отримати конкурентну перевагу та покращити взаємодію з клієнтами. Однією зі сфер страхової діяльності, де штучний інтелект може мати великий вплив, є андеррайтинг. Сьогодні андеррайтери покладаються на ручні процеси та застарілі джерела даних, що призводить до затримок і помилок. Штучний інтелект може допомогти пришвидшити цей процес, надаючи точні та актуальні дані, дозволить страховикам пропонувати більш конкурентоспроможні ціни. Штучний інтелект також можна використовувати

для виявлення страхового шахрайства, що захистить страхові компанії від збитків і збільшить прибутки.

Для подальшого уточнення класів ризику та визначення привабливіших цін і доступності страхових продуктів страховики використовують Big Data. Використання великих даних є доцільним для формування страхових тарифів, а доступ до таких даних створює краще розуміння ризику та його факторів. Страхові компанії можуть використовувати їх для подальшого вдосконалення своїх класів ризиків і пропонувати страхові продукти, які більше відповідають різним потребам і ситуаціям власників договорів страхування [2].

Страховики віддають перевагу використанню технологій штучного інтелекту в текстовій аналітиці, розширених платформах бізнес аналітики та аналітиці мовлення. Однією з ключових сфер бізнесу, яка може отримати величезну користь від аналізу даних і штучного інтелекту, є взаємодія з клієнтами, особливо під час розгляду претензій [1]. Зростаюча зрілість нових технологій, таких як штучний інтелект, біометричні дані, хмара, а також поширення використання даних сприяють цифровій трансформації страхового сектора.

В українських страхових компаніях поки що відсутні системи з використанням штучного інтелекту. Звісно, деякі страховики мають автоматизовані системи онлайн продажів, обробки звернень щодо страхових випадках, але ці системи навряд чи можна віднести до штучного інтелекту. Вони не пристосовані до складного аналізу та прийняття відповідних рішень, а для завершення повного процесу необхідне втручання працівників. Причиною цьому є відсутність інвестицій на розробку складних систем, нестабільність законодавчої бази та відсутність можливості доступу до загальної бази даних, що можна адаптувати для використання.

Найбільшою перешкодою для страховиків на шляху до цифрової організації є управління змінами. Страхові компанії повинні внести зміни у свої організаційні структури у відповідності з технологічними змінами, щоб забезпечити стійкий вплив нових технологій, а також підвищити кваліфікацію працівників для усунення прогалин у цифрових навичках через співпрацю з технологічними компаніями.

Література

1. Звіт про 10 найкращих світових технологіях. URL: <https://www.forrester.com/research/digital-business-and-strategy/>
2. Цифрова трансформація страхової галузі. Insurance TOP. 2022. 2(86). С.11.

СУЧАСНИЙ УКРАЇНСЬКИЙ СТРАХОВИЙ РИНОК В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Т. Є. Терещенко, *к. е. н., доцент кафедри
фінансів, банківської справи та
страхування,
Університет митної справи та фінансів,
м. Дніпро, Україна*

Міжнародний страховий ринок зазнає зміни під впливом процесу глобалізації. Глобалізація міжнародного страхового ринку являє собою стирання законодавчих і економічних бар'єрів між національними страховими господарствами, що здійснюється під впливом змін в світовій економіці, та має в якості кінцевої мети формування глобального страхового простору.

Страховий ринок, як і весь фінансовий ринок в Україні, розвивається під впливом євроінтеграційних процесів. Регулювання страхового сектору в Україні характеризувалося (до 24 лютого 2022 року) значною динамічністю і розширенням переліку страхових послуг з добровільних видів страхування, підвищенням вимог до порядку створення діяльності страхових компаній та їх конкурентоспроможності, подальшою інтеграцією країни у міжнародні структури та необхідністю залучення страхового ринку до вирішення найважливіших питань економічного розвитку. Але зараз страховий бізнес України проходить одне з найважчих випробувань за часів незалежності - випробування війною, яке наразі дає розуміння, які компанії є фінансово стійкими, не зупинили своєї діяльності, виконуючи зобов'язання перед клієнтами.

Економічна криза, як показав вже досвід карантину підчас пандемії COVID-19, позначається на розмірі страхових внесків, впливає на прибутковість діяльності страховика і, як результат, на інвестиційний портфель страхових компаній. Як виявилось, страхові компанії, що працюють за традиційною схемою, постраждали від карантину в найменшій мірі, тоді як інші, які входили до складу великих фінансових груп, що надавали послугу страхування як одну з фінансових послуг, постраждали значно.

Під час економічної, політичної криз, військових дій страховий ринок України відчуває їх вплив один із перших. Така здатність до чутливості стимулює страхові компанії до адаптації з навколишнім середовищем, розвитку та самовдосконалення. В страхуванні сьогодні бурхливо розвивається фінтехіндустрія; вона проникає в усі сфери фінансової діяльності та демонструє клієнтам нові й зручні фінансові сервіси та інструменти.

На сьогодні страховики, в цілому, адаптувались до ситуації, відновили роботу, зважаючи на нові виклики. Втім, війна продовжує вносити корективи у діяльність страхових компаній, тим самим змушуючи страховиків змінювати стратегію та модель ведення справ.

Аналізуючи звіт НБУ за I півріччя 2022 року необхідно зазначити, що активи, страхові резерви страховиків України утримали довоєнні обсяги, валові страхові премії знизились і становлять 19,91 млрд. грн. (- 25%), чисті страхові премії також знизилися на 25% і становили 17,7 млрд. грн. В цілому обсяг страхового бізнесу в Україні скоротився за зазначений період на третину. Операції вихідного перестраховання у першій половині 2022 року впали вдвічі (- 51%) з 4,7 млрд. грн. до 2,3 млрд. грн., при цьому також змінилося співвідношення між операціями вихідного перестраховання у резидентів та нерезидентів на користь останніх - до 85%/15% [1].

Проблеми, що існують на ринку страхових послуг знижують рівень довіри до страхових компаній та пригнічують їх розвиток. Серед них: низька платоспроможність та ліквідність страхових компаній; недосконалість бізнес-моделей страховиків; недостатня прозорість ринку та проблеми в корпоративному управлінні; проблема захисту прав споживачів страхових послуг [2].

Страховий ринок України перебуває на етапі розвитку та інтеграції у світовий простір. Попри певні здобутки він характеризується недоліками, наявність яких показує перспективи розвитку, крім того, функціонування страхових компаній на фінансовому ринку знаходиться в прямій залежності від рівня розвитку економічної системи, від сформованого в країні інвестиційного клімату, макроекономічної ситуації в цілому.

Український ринок страхування складно назвати глобальним. Рівень проникнення страхування в українську економіку, як і раніше, низький, у структурі ВВП страхування займає менше 1% порівняно з розвиненими країнами, у багатьох з яких цей показник від 10% і вище. Адже наявність розвиненого страхового ринку це одна з ознак розвиненої сучасної економіки. У наших громадян поки що не сформувалося чітке розуміння того, що такий інструмент, як страхування, дуже ефективно працює в складних непередбачених ситуаціях. Але як це не парадоксально, з цих причин ринок страхування її є дуже перспективним.

Український страховий ринок нещодавно отримав нового регулятора в особі НБУ. Сподіваємося, що НБУ у своїй політиці щодо ринку страхування на перше місце ставитиме національні фінансові інтереси, що стане основою розвитку страхування в Україні. В цій справі не можна приймати поспішних

рішень і бігти «попереду паровоза», намагаючись сподобатися західним партнерам, і в результаті отримати олігополію, при якій на ринку залишаться 5-7 великих компаній з іноземним капіталом, а вітчизняні компанії будуть витіснені через неможливість виконання нових вимог, згідно з директивами ЄС. На жаль, такий досвід має більшість країн Східної Європи, на чиїх ринках світові страхові гіганти поглинули дрібніші національні компанії. Україні потрібно знайти інший шлях, як, наприклад, в Ізраїлі, де практично всі фінансові установи є переважно національними.

Для поглиблення глобалізації страхового ринку необхідно наблизити законодавче забезпечення страхової діяльності до європейських стандартів, активізувати страхову, фінансову та інвестиційну діяльність страхових компаній, а також посилити фінансову безпеку на фінансовому ринку.

Література:

1. Огляд страхового ринку України за 1 півріччя 2022 року. Форіншурер. № 5 (89) 2022. С. 18–23 URL: <https://forinsurer.com/files/file00728.pdf>.
2. Національний банк України. Біла книга. Майбутнє регулювання ринку страхування в Україні. Київ, квітень 2020. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/bila-kniga-maybutnye-regulyuvannya-rinku-strahuvannya>.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СТРАХОВОГО РИНКУ В УКРАЇНІ

О. С. Хачатурян, *к. е. н., завідувач
кафедри економіки,*

*Одеський технічний фаховий коледж
Одеського національного технологічного
університету, м. Одеса, Україна*

Л. С. Кучерява, *здобувач першого рівня
вищої освіти,*

*Одеський технічний фаховий коледж
Одеського національного технологічного
університету, м. Одеса, Україна*

В. В. Сермак, *здобувач першого рівня
вищої освіти,*

*Одеський технічний фаховий коледж
Одеського національного технологічного
університету, м. Одеса, Україна*

Останнім часом в літературі увага акцентована на тезі щодо ролі держави на стадії перехідної економіки, коли її завданням стає сприяння становленню порядку самоорганізації та саморегуляції страхового ринку, акцентування уваги на незмінності впродовж тривалого часу господарських зв'язків. Підкреслюється суттєва відмінність її ролі в суспільстві, де ринкові відносини сформовані, правова база стабільна, фондові та страхові ринки розвинені. Під час трансформаційних перетворень ефективність зазначеного механізму державного регулювання дещо знижується, так як перехідна економіка зазнає динамічних змін. Тому перед державою стоїть завдання поліпшувати умови діяльності суб'єктів хазяйнування. Як результат, це підвищує ризик ведення господарської діяльності в усіх сферах, потребує від держави активних заходів щодо організації ринку страхових послуг, вимагає дієвого й одночасно виваженого економічного, законодавчого та адміністративного втручання в хід реформування. Місцеві органи виконавчої влади також здійснюють державне регулювання страхової діяльності, проте в обмеженому діапазоні. Компетенція місцевих органів влади передбачає розробку методичних рекомендацій стосовно запровадження експерименту на їхній території, котрий має на меті страхування деякого ризику, формулювання характерних особливостей місцевого страхування, розробка нормативних актів стосовно здійснення контролю діяльності страховиків, які здійснюють страхування за програмами, котрі розроблені за ініціативи місцевих органів влади та під їхнім контролем.

Моделі державного регулювання, що діють на ринку страхування, мають на меті пошук найліпшого співвідношення між внутрішнім потенціалом ринкового саморегулювання й прямим впливом державних органів нагляду. Основний тягар за перехідної економіки несуть на собі державні органи, котрі здійснюють нагляд за страховою діяльністю, так як при нестабільному ринковому середовищі, відсутності макроекономічної сталості та чітко зазначеної стратегії розвитку ринкова саморегуляція має досить обмежені можливості. Вони не здатні ефективно забезпечувати потреби у страховому захисті від реальних ризиків. Важливою передумовою тривких зрушень у регулюванні страхового ринку, при цьому, є рівень підготовки та кваліфікація кадрів, особливо спеціалістів з андеррайтингу та аудиту. Для того, щоб страховий ринок працював стало, а страховики мали можливість виконувати свої зобов'язання в повній мірі перед страхувальниками, та була забезпечена відповідна керованість і гарантії страхової діяльності, замало поліпшувати тільки законодавство, яке регулює страховий ринок. Необхідна також розробка та запровадження системи низки кодексів: торговельного, цивільного, господарського, податкового, а також цілеспрямовано поліпшувати фінансове та банківське законодавство, які має охоплювати всі сфери ринкової економіки, сприяти впорядкуванню взаємних відносин між суб'єктами ринку на всіх стадіях процесу відтворення. Державне регулювання страхової діяльності обумовлює потребу у створенні об'єднаного інформаційно-аналітичного центру, який опрацьовував би масиви даних із всього діапазону фінансування страхового ринку.

Одним з найважливіших питань, які наразі турбують страхові компанії в Україні пов'язані з їх функціонуванням в умовах воєнного стану та забезпеченням з боку держави необхідних умов для того, щоб вони мали змогу продовжувати працювати та забезпечувати клієнтів страховими продуктами. У свою чергу, значне число страхових компаній спростили процедуру оформлення документів з укладання договорів і практикують дистанційну співпрацю з клієнтами. Крім того, вітчизняним страховим компаніям необхідно знайти можливості для збільшення статутного капіталу. Це дасть можливість брати на себе більшу відповідальність і витримувати значні ризики.

СТАН ГАЛУЗІ ПЕРЕСТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

М. Д. Циліорик, здобувач першого рівня вищої освіти,
Дніпровський державний аграрно-
економічний університет, м. Дніпро,
Україна

В. А. Лобода, здобувач першого рівня вищої освіти,
Дніпровський державний аграрно-
економічний університет, м. Дніпро,
Україна

С. І. Земелько, здобувач першого рівня вищої освіти,
Дніпровський державний аграрно-
економічний університет, м. Дніпро,
Україна

Науковий керівник – О. П. Павленко,
к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів,
банківської справи та страхування,
Дніпровський державний аграрно-
економічний університет, м. Дніпро,
Україна

Перестраховування є найважливішим механізмом перерозподілу ризиків і дозволяє компенсувати та скорочувати потенціал шкоди. Перестраховування та перестраховий бізнес – це особливий вид діяльності, при якому страховик передає частину відповідальності за застрахованими ризиками на певних умовах іншим страховикам або перестраховикам з метою створення по можливості збалансованого портфеля страхування, забезпечення фінансової стійкості та рентабельності страхових операцій. Відносини страховика та перестраховика оформляються договором перестраховування, за яким одна сторона, перестраховувальник або цедент, передає ризик та відповідну частину премії іншій стороні, перестраховику або цесіонарію, який зобов'язується у разі виникнення страхового випадку сплатити прийнятну на себе частину ризику. Перестраховик, у свою чергу, може передати частину ризику в перестраховування наступному перестраховику. У цьому випадку перестраховик виступає у ролі ретроцедента, а нова перестраховувальна компанія отримує назву ретроцесіонарій, а операція з передачі ризику називається ретроцесією. Розмір ризиків, переданих у перестраховування, має бути економічно обґрунтований. Зайве вихідне перестраховування, крім деяких видів страхування (авіаційне, майнове) негативно позначаються на фінансових показниках перестраховувальника. З іншого боку, недостатня передача ризику у

разі настання катастрофічних збитків може поставити у тяжке фінансове становище страховика, який не забезпечений надійним перестраховальним захистом. Класифікують такі види перестраховування: Залежно від ступеня свободи перестраховальника та перестраховика щодо передачі та прийому у перестраховування окремих ризиків виділяють факультативне та облігаторне перестраховування. Залежно від системи розподілу ризиків між перестраховальником та перестраховиком виділяють пропорційні та непропорційні договори. Залежно від ролі, яку грають цедент і перестраховик у укладеному між ними договорі, перестраховування поділяється на активну та пасивну. Надійна система перестраховування, найчастіше, може бути однією з конкурентних переваг для страхової компанії, яка вступає у боротьбу за залучення клієнта. Крім того, перестраховування є фінансовим інструментом, який страхова компанія використовує для збалансування свого страхового портфеля, захисту від великих та частих збитків, розширення переліку ризиків, які може приймати на страхування. Завдяки тісному спілкуванню із страховиками перестраховики виявляють потреби страхових компаній та розробляють програми перестраховування, що відповідають нагальним потребам страхового ринку. На страховому ринку України відчувається дефіцит високоякісних та конкурентоспроможних перестраховальних програм, тому спеціалізовані міжнародні перестраховики прагнуть зробити все можливе, щоб передбачати напрямки розвитку ринку та пропонувати вигідні рішення для страховиків.

Література:

1. Офіційний сайт Forinsurer. – URL: [https:// www.forinsurer.com](https://www.forinsurer.com) (дата звернення: 10.02.2023).

APPLICATION OF BLOCKCHAIN TECHNOLOGY IN THE INSURANCE MARKET OF UKRAINE

T. S. Fatieieva, *second-level higher education applicant,*

Dnipro State Agrarian and Economic University, Dnipro, Ukraine

A. O. Kotkova, *second-level higher education applicant,*

Dnipro State Agrarian and Economic University, Dnipro, Ukraine

Supervisor – O. P. Pavlenko, *PhD of Economics, Associate Professor, Docent of the Department of Finance, Banking and Insurance,*

Dnipro State Agrarian and Economic University, Dnipro, Ukraine

A blockchain is a distributed ledger with growing lists of records (blocks) that are securely linked together via cryptographic hashes. Technology - blockchain and the cryptocurrency market demonstrate dynamic development and attract close attention. The innovation of this technology is that information about transactions is no longer stored in a centralized database, but is transferred to the computers of all network participants, who store the data locally.

All members of the network have access to the distributed ledger and the immutable transaction record. A shared ledger implements a one-time recording of transactions without the duplication of effort typical of traditional business networks. After the transaction is recorded in the general register, none of the participants can change or falsify it. If an error is found in the transaction record, a new transaction must be added with the correction, with both transactions visible. Smart contracts. To speed up transactions, a set of rules (smart contract) is used, which is stored in the blockchain network and executed automatically. A smart contract can define the terms of the transfer of corporate bonds, add criteria for the payment of travel insurance and much more. Any user can join the public blockchain network (Bitcoin). Disadvantages of such a network include high computing power requirements, low transaction confidentiality, and weak security. These criteria are important when using blockchain in corporate environments. A private blockchain network, like a public blockchain network, is a decentralized peer-to-peer network, with the significant difference that the network is managed by a single organization. This organization determines who can join the network, enforces the consensus algorithm, and administers a shared ledger. Depending on the usage scenario, this approach allows you to significantly increase the credibility and reliability of information transmitted between participants. A private blockchain network can reside behind a corporate firewall or even in a local environment. The responsibility for blockchain administration can lie with multiple organizations. These pre-selected

entities establish access rights to execute transactions or access data. A blockchain consortium is an ideal solution for companies where all participants have permissions and are collectively responsible for the blockchain.

Many progressive entrepreneurs have already begun to implement blockchain technology into their business model. And all because cryptocurrency continues to grow, strengthening in various structures and directions of the world economy, which only benefits from it. First, the aggressive growth of cryptocurrency has become a catalyst for an economy that has slowed down in recent years. In general, the slowdown is recognized as a serious problem. One of the reasons for this process is that long-term investment is insufficient to meet the needs of the world economy, and it is cryptocurrency that is adapted to provide long-term investment. Secondly, there are much fewer barriers to entry in the cryptocurrency market than in other areas and financial categories. The value of cryptocurrencies is constantly increasing, the Bitcoin exchange rate changes and pulls other, alternative cryptocurrencies along with it. This is due to the economic efficiency and prospects of its use for literally all financial areas. Therefore, cryptocurrency has already become a serious catalyst that helps increase the speed of economic development. In the long run, with the same rapid popularization of cryptocurrency that is currently observed, the world economy may return to its previous course. Therefore, today it is really profitable to buy bitcoin, which will only increase in price in the future.

Refererces

1. Офіційний сайт Forinsurer. – URL: [https:// www.forinsurer.com](https://www.forinsurer.com) (дата звернення: 09.02.2023).

INSURANCE MARKET INNOVATIONS

*V. Skryl, PhD in Economics, Associate Professor,
National University “Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic”, Poltava, Ukraine*

Digital technologies play an important role in the development of relationships in the field of production, in the structure of education and the economy, they determine new prospects for the development of communications, computing power, services and systems in the field of information. Recently, there has been a rapid development of digital technologies and their active implementation in almost all areas of our lives, including the economy. The insurance industry, like many others, is implementing intelligent, automated solutions that improve our quality of life, customer experience, workforce efficiency, and profits. Due to the deterioration of the epidemiological situation in the modern world associated with the spread of coronavirus, as well as the full-scale war in Ukraine, they have shown

that these opportunities are necessary to continue working without risking the health and life of both employees and customers. The introduction of various business processes of modern FinTech solutions is gradually continuing. This leads to the improvement of insurance products and increase their usefulness. To automate and simplify the ongoing processes, insurers are beginning to actively use innovative technologies. These include chatbots, data processing in the cloud, technologies with elements of artificial intelligence.

InsurTech is an important component FinTech. Although its strong development in recent years has led some practitioners and academics to consider InsurTech as an independent sector. FinTech – these are innovative technologies used by financial institutions and state administration bodies, trade organizations to meet the needs of consumers of financial, administrative services and goods in the context of the development of the consumer economy.

The term «Insurtech» was originally coined in early 2010, as large technology companies started to vastly expand into new industries and provide different service offerings to their rapidly expanding customer base. InsurTech completely breaks the stereotype of insurance as a purely paper industry. InsurTech (from English Insurance Technology - insurance technologies) – it is the implementation of IT innovations in the insurance industry. As a rule, IT innovations include artificial intelligence technologies, developments in the field of cyber security, analysis of large volumes of data, applications for smartphones, etc.

Globally, investments in Insurtech are growing year on year, with over 2,700 transactions recorded since 2016, resulting in a CAGR of 15.7% over the five-year period through 2020. Global InsurTech market from \$8.1 billion in 2021 to \$10.42 billion in 2022, at CAGR of 29.2% to \$29.8 billion by 2026, mid-30 %. This development shows the current strong trajectory of Insurtech transactions. According to FMI, in 2032 the insurance technology market will reach \$165.4 billion.

Based on the news about the analysis of the market, the absolute growth of the global insurance technology market is predicted to be approximately \$148.8 billion in forecasting periods from 2022 to 2032.

European investors show a strong affinity to invest in companies located in Europe and North America, with 48 % and 31 % respectively. In Europe, targets were mainly based in the UK, France and Germany.

In Ukraine, other technology is not developing at the same pace as in Europe or the USA. However, Ukrainian insurers are also on the threshold of digital transformation. Electronic insurance began to actively develop after changes to the procedure for mandatory civil liability insurance of land vehicle owners came into

force in 2018. This legal document provided for the introduction of an electronic form of insurance contracts. Such processes are implemented thanks to the possibility of using a digital signature and remote identification in Ukraine (Appendix Diya, Mobile ID, Bank ID). The adoption of Laws became a tangible impetus for the digitalization of insurance policies «About electronic commerce» and «About electronic trust services». For the implementation of insurance services, insurers mostly use official websites, less often electronic applications.

In Ukraine, the following marketplaces are the leaders among services that allow you to compare services and prices, as well as issue insurance policies online: «hotline.finance», the application «privat24» and «polis.ua». So, for example, in 2019, more than 70,000 insurance services were issued using the «hotline.finance» online service. Every month, the volume of this service grows by an average of 10-15%, and the number of issued policies in 2019 compared to 2018 increased more than 10 times [2]. Such indicators were achieved mainly due to the sale of electronic policies for such services as mandatory and voluntary civil liability insurance of owners of land vehicles, including international «Green Card» insurance, as well as travel insurance.

Another example. An interesting case on the Ukrainian market is the Spokk application, founded in 2018. Its first product is pet insurance. Spokk acts as an insurance intermediary and provides a full range of insurance services. By subscribing for 68 or 78 UAH, its users can purchase a policy for their loved one in a few clicks, find out the decision about the insurance case almost instantly and get a refund to your payment card.

Ukrainian insurers are gradually starting to introduce cloud technologies that help store and protect insurance company databases, as well as «telematics» technology – a special monitoring system that monitors user behavior and helps to individually calculate the policy, including discounts and special offers.

Using Insurtech allows:

- significantly simplify the business processes of an insurance company, starting from concluding a contract, receiving insurance payments, ending with post-sales service;
- to introduce digital technologies into ordinary insurance products, this helps to win the trust of the audience aged 18 to 35, which is not too inclined to cooperate with insurance companies of the old «model»;
- save time and money for both clients and insurance companies.

References

1. The InsurTech market as an innovative driver in the insurance industry, available at://moluch.ru/archive/313/71341.

2. Insurtech Deals Market Insights 2021, available at:
<https://www.pwc.ch/en/publications/2022/Insurtech-Deals-Market-Insights-2021.pdf>.

СЕКЦІЯ 5

ФІНАНСОВЕ ТА ЕКОНОМІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМУ БЮДЖЕТНОЇ ПІДТРИМКИ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

*Л. І. Бровко, к. е. н., доцент, доцент
кафедри фінансів, банківської справи та
страхування,
Дніпровський державний аграрно-
економічний університет, м. Дніпро,
Україна*

Аграрний сектор економіки є однією з основних складових народного господарства України. Особливо важливу роль тут відіграє сільське господарство, яке в умовах економічної кризи повинно стати вирішальним аргументом сприяння оздоровленню всіх господарських структур і бюджету. З огляду на це, важливе значення має формування адекватної податкової політики, яка б враховувала особливості сільського господарства і забезпечувала сприятливі умови для його розвитку.

Фінансові відносини в аграрному секторі АПК мають характерні особливості. Насамперед, це найменш монополізована галузь народного господарства, а тому вона потребує постійної бюджетної підтримки. Важливість цих питань зумовлюється недосконалим розвитком ринкових механізмів у галузі сільського господарства. У сукупності це загострює проблему розвитку й адаптації фінансових відносин до умов ринкової економіки. Для вирішення цих проблемних і актуальних питань необхідно забезпечити вдосконалення фінансових взаємовідносин сільськогосподарських підприємств та організацій з бюджетом, створення сприятливих умов для оздоровлення й ефективного розвитку сільськогосподарського виробництва.

Метою державного регулювання сільськогосподарського виробництва є забезпечення його стійкого розвитку та досягнення на цій основі: задоволення внутрішнього попиту на продовольство; задоволення попиту промисловості на сировину; забезпечення експорту сільськогосподарської продукції та продуктів харчування; гарантування продовольчої безпеки держави.

Наявна система бюджетної підтримки аграрного сектора в Україні не відповідає умовам ринкової економіки. У структурі державних видатків не

виділено окремого напрямку фінансування сільського господарства. Воно здійснюється за напрямом «Сільське господарство, лісове господарство, рибальство і мисливство».

Потребує перегляду структура видатків зведеного бюджету на фінансування напряму сільського господарства, лісового господарства, рибальства й мисливства. На сьогодні спрямування коштів зведеного бюджету на цю сферу економіки передбачає державне фінансування поточних і капітальних видатків.

Одним із методів впливу держави на розвиток сільського господарства є фінансова підтримка його за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, тому основними напрямками бюджетної фінансової підтримки сільськогосподарського виробництва є зокрема: заходи щодо оптимізації цінових співвідношень між продукцією сільського господарства та інших галузей економіки за допомогою впровадження бюджетного відшкодування сільськогосподарським товаровиробникам диспаритету цін; формування кредитного механізму АПК; природоохоронні заходи; утримання й розвиток ветеринарної та карантинних служб, служб землеустрою, боротьби із захворюваннями та шкідниками рослин; підтримка племінної справи в тваринництві та елітного насінництва; попередження інфекційних захворювань тварин і захист рослин; заходи щодо підвищення родючості ґрунтів тощо; заходи щодо поліпшення землеустрою і землекористування; підготовка та перепідготовка кадрів, підтримка науково-дослідних розробок; враховуючи високі природні ризики ведення сільського господарства, особливу увагу слід приділяти страхуванню урожаю, прибутків сільськогосподарських підприємств; необхідність активнішої участі держави щодо підтримки села та стабілізації соціально-економічної ситуації в аграрному секторі та інше.

Отже, держава має здійснювати регулювання оптових цін окремих видів сільськогосподарської продукції, встановлюючи мінімальні й максимальні ціни, а також застосовувати інші види цін, обумовлені правилами антимонопольного законодавства та добросовісної конкуренції.

Фінансова підтримка мінімальних закупівельних цін на встановлені товари повинна забезпечуватися шляхом фінансових інтервенцій з окремо організованого державою Фонду АПК. Фінансові інтервенції повинні здійснюватись у разі зниження цін пропозиції на аграрному ринку нижче рівня мінімальних цін. Максимальна закупівельна ціна застосовується саме для припинення зростання індексу цін виробників сільськогосподарської

продукції над загальним індексом цін за відповідний період цінового регулювання.

Не менш важливим чинником є регулювання з боку держави ринку страхування сільськогосподарської продукції. Вважаємо, що страхуванню мають підлягати тільки ті підприємства, які: продають сільськогосподарську продукцію на організованому аграрному ринку; отримують бюджетні дотації або субсидії, пов'язані з виробництвом сільськогосподарської продукції; отримують банківські кредити (позики) на цілі виробництва сільськогосподарської продукції або придбання капітальних активів, якщо проценти за такими кредитами чи позиками частково або повністю здешевлюються (відшкодовуються) за рахунок бюджету; отримують бюджетний кредит (позику) або банківський кредит під гарантію держави на цілі виробництва продукції чи придбання капітальних активів.

Пильну увагу слід приділити державній підтримці виробників продукції тваринництва як найзбитковішої галузі сільського господарства за останні роки, а також з метою підтримки українських споживачів продукції тваринництва.

Загалом прийняття відповідного закону, який охоплював би запропонований комплекс програм підтримки, може гарантувати успішний економічний розвиток аграрної сфери та бути інструментом державного регулювання фінансового стану сільськогосподарських товаровиробників.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТРУДОВИХ ВІДНОСИН В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ

*Д. Г. Василенко, здобувач другого рівня вищої освіти,
Український державний університет науки і технологій, м. Дніпро, Україна*
Науковий керівник – О. О. Матусевич,
*к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів обліку та психології,
Український державний університет науки і технологій, м. Дніпро, Україна*

Вітчизняне законодавство про працю регулює трудові відносини працівників усіх суб'єктів господарювання незалежно від форм власності, видів діяльності та галузевої приналежності. Організація праці в аграрному секторі має низку специфічних властивостей, а саме: сезонний характер, залежність від географічних та кліматичних умов, невідповідність операційного і фінансового циклу тощо. В сільському господарстві до виконання робіт залучаються жінки, особи пенсійного віку, неповнолітні, які потребують додаткових гарантій та захисту з боку держави.

Будь-які трудові відносини – як стосовно штатних працівників, так і таких, що залучаються лише на сезон або для виконання певних робіт, – мають супроводжуватися укладанням трудового договору. Контрактна форма трудового договору є обов'язковою лише для керівників сільськогосподарських підприємств, які перебувають у державній власності. З іншими працівниками укладаються звичайні трудові договори в усній або письмовій формі, строкові або на невизначений строк. Вид трудового договору, термін його дії та форма визначається роботодавцем залежно від категорії працівників, з якими укладається договір та характеру і змісту робіт, які передбачені до виконання.

Зважаючи на те, що сільськогосподарські роботи мають переважно сезонний характер, розповсюдженою практикою в аграрному секторі є укладання сезонних трудових договорів. Такий договір є різновидом строкового трудового договору, укладається на строк, який не перевищує тривалості сезону (не більше шести місяців). При укладанні сезонного трудового договору працівник має бути про це попереджений, а в наказі про прийняття на роботу обов'язково зазначається сезонний характер трудового договору. За умов порушення цієї вимоги договір вважається таким, що укладено на невизначений строк.

Незважаючи на специфіку сільськогосподарських робіт режим робочого часу і відпочинку працівників має відповідати нормам вітчизняного законодавства. Натомість, наприклад для польових робіт важливі оптимальні строки збору врожаю, тому такі роботи, зокрема під час жнив, можуть тривати увесь світловий день. На такий період роботодавець має або запровадити роботу у декілька змін, або застосувати спеціальні режими забезпечення нормальної тривалості робочого часу. Чинне законодавство дозволяє використовувати: підсумований облік робочого часу в цілому по підприємству, або для окремих підрозділів чи категорій працівників (визначається обліковий період, за який підсумовується фактично відпрацьований час, це може бути місяць, квартал, півріччя, рік. Головна умова – цей час не повинен перевищувати встановлений законодавчо робочий час при нормальному восьмигодинному робочому дні і стандартному робочому тижні за такий період); поділ робочого дня на частини (доцільно використовувати щодо робіт з внесення гербіцидів, годівлі тварин, доїння корів тощо); гнучкий режим робочого часу (саморегулювання часу початку, закінчення і тривалості робочого часу протягом робочого дня); режим ненормованого робочого дня (міра праці для таких працівників визначається загальною тривалістю робочого часу й колом обов'язків та обсягом виконаних робіт. Умова про встановлення працівникові такого режиму має бути оформлена відповідним наказом і зазначена в трудовому договорі).

Роботодавцю важливо розуміти усі нюанси того чи іншого спеціального режиму забезпечення нормальної тривалості робочого часу для організації належного обліку і контролю праці та її оплати.

Отже, трудове законодавство регулює загальні засади організації трудових відносин та дотримання державних гарантій для найманих працівників. Специфічні умови праці певної галузі регулюються колективним трудовим договором та локальними актами на рівні окремих суб'єктів господарювання.

ФОРМУВАННЯ ПОПИТУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРОВИРОБНИКІВ НА КРЕДИТНІ РЕСУРСИ

В. Г. Герасимчук, *д. е. н., професор*
кафедри міжнародної економіки
Національний технічний університет
України «Київський політехнічний
інститут імені Ігоря Сікорського», м. Київ,
Україна

С. В. Андрос, *д. е. н., кафедри міжнародної*
економіки
провідний науковий співробітник
відділу фінансово-кредитної та податкової
політики
Національний науковий центр «Інститут
аграрної економіки»
м. Київ, Україна

Специфіка сільськогосподарського виробництва накладає спеціальний відбиток на систему сільськогосподарського кредиту (сезонність виробництва та тривалість виробничого циклу). Періоди здійснення вкладень коштів у ресурси та одержання продукції у більшості аграрних підгалузей рознесено не менше ніж на 6 місяців. Існує «фермерська проблема», суть якої полягає в тому, що фермерські доходи завжди відстають від доходів інших секторів економіки. Співвідношення цін на сільгосппродукцію та ресурси для її виробництва у довгостроковому аспекті змінюються не на користь фермерів. Наростаючий диспаритет цін призводить до неможливості повного кредитування сектора лише за рахунок власних джерел, потреби в сезонному кредиті для аграрного виробництва.

Пов'язаною із цим важливою особливістю сільськогосподарського кредитування є терміни кредитування. Виробничі цикли у сільському господарстві проти більшості інших секторів економіки тривалі. Вкладення у посівні роботи, зроблені навесні, принесуть віддачу лише після збирання та реалізації врожаю, тобто, щонайменше через півроку. У сільському господарстві майже немає оборотів із поточними витратами у 2-3 місяці [1]. Ця особливість сільського господарства особливо негативно впливає на умови високої інфляції, коли середні терміни позик короткі. Банки зрідка видають кредити без гарантованого забезпечення. В аграрному виробництві проблема застав має також специфіку. Коротко- та середньострокові позики фермери отримують під майбутній урожай, під такі ліквідні та напівліквідні засоби виробництва, як худобу, сільгосптехніку, технологічне обладнання. Сільгосптехніка та обладнання з часом стають більш спеціалізованими, і

відповідно знижується їх ліквідність. Крім цього, аграрне виробництво схильне до впливу природних факторів, при цьому посухи, повені, епідемії охоплюють весь сільськогосподарський регіон.

У цих умовах ліквідні і напівліквідні засоби виробництва стають низько ліквідними. Вузькоспеціалізована техніка та обладнання, що використовується як застава, може бути реалізована лише агровиробникам. Але якщо стихійне лихо осягає цілий регіон, у ньому не виявляється покупців, а транспортування цих ресурсів до інших регіонів дороге. Якщо ж як застава використовується худоба, то з її високої ліквідності місцеві ринки худоби будуть переповнені пропозицією, і ціна від цього знизиться. Таким чином, проблема застави під коротко- та середньострокові позики у сільському господарстві болісна.

У системі короткострокового сільськогосподарського кредиту велике значення мають складські розписки та накладні про відвантаження. Фірма зі зберігання продукції (елеватор, склад) – видає фермеру складську розписку, в якій вказується кількість і якість товару, що належить йому, що зберігається на цій фірмі. Така розписка може використовуватися як застава при короткостроковій позиці. Це дозволяє кредитору зменшити невизначеність з приводу наявності продукції, що закладається, її якості. Між фермером і кредитором утворюється третя сторона, яка бере на себе функцію контролю застави [2].

Механізм використання складських розписок розвивається: з'являються посередники, які беруть на себе сертифікацію як наявності товару складі, так і, наприклад, худоби на відгодівлі. Останніми роками з'явилося таке явище, як сертифікація дебіторської заборгованості фермера. І тут третя зацікавлена сторона перебирає посередницьку місію контролю та сертифікації обсягу дебіторського боргу, тобто, боргу, який має надійти на рахунок фермера. При цьому кредитор, отримавши відповідну гарантію, може надати позику під майбутній платіж.

Короткострокові кредити у сільському господарстві можуть видаватися і під майбутню продукцію – ще не вирощений урожай або лише поставлену на відгодівлю худобу. І в даному випадку заставним забезпеченням позики є отримана продукція. У сільськогосподарському кредитуванні застосовуються також підпорядковані угоди. За такої форми кредитного забезпечення кредитор вимагає підпорядкувати інші договори фермера своєму договору. Наприклад, фермеру-орендарю може бути запропоновано договір, згідно з яким від власника землі потрібна згода на отримання орендної плати залежно

від виплати боргу кредиторю, тобто, спочатку виплачується борг, і лише потім – орендна плата [1].

Наступна риса аграрного сектора – дисперсність та відносно малі розміри потенційних кредиторів аграрного сектора. Спочатку селяни, а потім фермерські господарства є дрібні підприємства, віддалені від фінансових центрів. Бухгалтерська звітність цих підприємств спрощена порівняно з підприємствами інших секторів, аудит, контроль над використанням коштів утруднені, активи, що виставляють як заставу, незначні за розмірами. Це робить сільськогосподарських позичальників менш конкурентоспроможними над ринком короткострокових кредитів. Таким чином, аграрний сектор виявляється досить специфічним, щоб за умов ринкових економік сформувалися спеціальні інститути та спеціальні форми сільськогосподарського кредиту.

Література

1. Andros S., Novak-Kalyayeva L. M., & Tykhenko. V. (2019). Marketing and Management of Credit Portfolio of a Commercial Bank: Data of Economic and Statistical Analysis of Basic Parameters of Credit. *Marketing and Management of Innovations*, 2, 62-73. DOI: <http://doi.org/10.21272/mmi.2019.2-06>
2. Stiglitz Joseph E., Weiss A. (1981). Credit Rationing in Markets with Imperfect Information. *American Economic Review*, 71(3). Pp. 393–410. <https://www.jstor.org/stable/1802787>

ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВОГО ПЛАНУВАННЯ НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

К. В. Земсков, здобувач першого рівня
вищої освіти,
Дніпровський державний аграрно-
економічний університет, м. Дніпро,
Україна

Науковий керівник – О. М. Грабчук,
д. е. н., доцент, професор кафедри
фінансів, банківської справи та
страхування,
Дніпровський державний аграрно-
економічний університет, м. Дніпро,
Україна

Фінансове планування це одних з головних елементів діяльності з управління фінансами. Він є частиною всього народногосподарського планування. Його застосовують на всіх успішних підприємствах, оскільки його об'єктами виступають фінансові ресурси серед яких є і прибуток, збільшення якого є головною ціллю для всіх комерційних підприємств.

При фінансовому плануванні в сільському господарстві підприємець зіштовхується з специфічними особливостями, які зумовлені необхідністю комплексно враховувати значно більшу сукупність факторів порівняно з іншими галузями:

– біологічні, до яких відносяться біологічні цикли виробництва, захист рослинного і тваринного світу, карантинні правила, потреба в агрокліматичному потенціалі, видові та сортові вимоги тощо;

– технологічні, у сільському господарстві технології надзвичайно різні, вони залежать від природно-економічних умов, фінансових можливостей виробника, технічної оснащеності виробництва. Для того щоб вибрати необхідну технологію потрібно провести ґрунтову експертизу та аналізи їхньої економічної ефективності. Найкращим інструментом такої оцінки є технологічні карти та розроблені на їх основі нормативи витрат;

– технічні, що спричинені необхідністю застосовувати в сільському господарстві великий асортимент технічних засобів. Більшість із яких має невеликий строк експлуатації, що значно підвищує ціну вихідного продукту;

– екологічні, оскільки природне середовище є тою складовою без якого аграрне виробництво не може існувати, то дотримання правил екологічної безпеки є обов'язковим. Виробництво продукції не може загрожувати екологічній безпеці регіону;

– економічні, економічна ефективність аграрного виробництва у світі є нижчою, ніж в інших галузях виробництва; через це держава надає йому дотації. Отримання прибутку є пролонгованим у часі і має великий ризик;

Спроможність планування на підприємстві обмежені низкою об'єктивних і суб'єктивних причин. До об'єктивних відноситься невизначеність ринкового середовища, повністю її усунути не можна, оскільки це буде означати, що потрібно позбутись самого ринку з його різноманітністю інтересів і дій. Але саме за допомогою планування є можливість зменшити ступінь невизначеності.

До основних способів посилення контролю над зовнішнім середовищем і одночасного розширення меж планування є:

– вертикальна інтеграція це коли та організація, яка здійснює планування, об'єднує підприємства, які входять до складу єдиного технологічного ланцюжка.

– контроль над попитом шляхом удосконалення маркетингової діяльності фірми, тобто не використовувати грубий попередній тиск на попит, а в результаті адаптації фірми до потреб споживачів;

– контрактні відносини, що допоможуть істотно зменшити невизначеність й зробити можливим планування діяльності цього підприємства.

– побудова ділових мереж. Відносини всередині мережі відрізняються від звичайних ринкових угод тим, що вони зміцнюються не силою закону, а морально-етичними стандартами, через відносини довіри;

– витрати планування. Потрібні додаткові витрати на створення підрозділу, залучення додаткового персоналу та витрати часу на дослідження. Правилom визначення ефективності планування витрат може бути правило будь-яких видатків: додаткові кошти слід витратити лише за умови, що вони створюють додатковий позитивний ефект. Мінімальні витрати на планування - це ті, які забезпечують виживання економічної організації, а будь-які додаткові витрати повинні забезпечити її розвиток.

До другої групи причин відносяться суб'єктивні перешкоди які заважають ефективному плануванню:

– пріоритет короткострокових завдань та інтересів над довгостроковими. Кожне підприємство має багато завдань, які потрібно вирішити в мінімальний час, але найважливішим є визначити загальний напрям дій та головну ціль підприємства.

– слабкі навички управлінців у плануванні. Участь менеджерів у систематичному плануванні є обов'язковою і за поступового накопичення досвіду дає позитивні результати;

– теоретичний підхід плановика до проблем. Планувальники добре володіють методами планування, але, на відмінно від менеджерів, віддають перевагу теоретичному підходу до проблем. Їм часто бракує практичного підходу, реалістичної оцінки «політики» компанії. Тому взаємодія менеджерів і планувальників буде ефективною в процесі планування діяльності та обговорення загальних питань роботи компанії.

Таким чином, фінансове планування на сільськогосподарських підприємствах має багато складнощів та проблем порівняно з іншими галузями виробництва, які потребують комплексного підходу для їх вирішення.

ОСОБЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ В УКРАЇНІ

М. А. Іванова, здобувач першого рівня вищої освіти,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Ю. В. Масюк, к. е. н., професор, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Аграрний сектор є дуже потужним комплексом, основною галуззю економіки України та має прямий вплив на її функціонування та стан загалом. Головним завданням даного сектору економіки є забезпечення продуктами харчування населення, а також сировиною промисловості. Агропромисловий комплекс включає сільське господарство, промисловість та наукові галузі. Незважаючи на гарний потенціал АПК, на сьогоднішній день на його стан впливають такі негативні чинники:

- війна в Україні, постійні обстріли;
- старі технології виробництва;
- інвестиційна привабливість на низькому рівні;
- низька платоспроможність сільськогосподарських підприємств;
- низький оборот коштів;
- використання зношеної техніки;
- високі податки та відсоткові ставки;
- висока дебіторська заборгованість за збуту продукцію;
- високий рівень ризику;
- немає достатнього захисту для експорту сільськогосподарської продукції;
- відсутній регулюючий механізм цін на сільськогосподарську продукцію;
- застаріла законодавча база регулювання діяльності в аграрній сфері тощо.

Банківське кредитування аграрного сектору являє собою економічні відносини щодо надання підприємствам агропромислового комплексу фінансової підтримки на умовах платності, поверненості, строковості, цільового характеру та забезпеченості (з умовою страхування застави).

Головними особливостями банківського кредитування АПК є їх сезонність, значна потреба в грошових коштах, залежність виробництва від природних умов навколишнього середовища, що, в свою чергу, підвищує ризиковість надання кредиту. Найбільш привабливими для банків є великі с.-г. виробники, які мають кредиторський досвід, гарну кредиторську репутацію, великий досвід роботи, гарний фінансовий стан, репутацію на високому рівні, різні сфери діяльності, невеликий штат робітників тощо. Також однією з особливостей є процес банківського кредитування аграрного сектору, який здійснюється в такій послідовності:

- письмова заява щодо надання кредитних коштів та передавання банку необхідних документів;
- перевірка даних на правильність;
- виїзд та оцінка підприємства, а також застави;
- написання кредитної заяви менеджером банку на отримання кредиту;
- передача заявки відділу аналізу банку та перевірка ним правильності та адекватності заяви;
- передача заяви кредитному комітету (при позитивному рішенні відділу аналізу) та її розгляд;
- укладання договору страхування застави та кредитного договору (за умови схвалення попереднього етапу).

Окрім цього, під час дії кредитного договору банк може та має перевіряти виконання умов договору (перевіряти внесення добрив, проведення заходів щодо боротьби з шкідниками тощо).

При кредитуванні підприємств аграрного сектору комерційні банки потребують дотримання конкретних умов, таких як наявність досвіду роботи на ринку виробництва аграрної продукції, стабільність грошового потоку, наявність джерела фінансових ресурсів для погашення кредиту, участь власними коштами у реалізації кредитного проекту.

У розвинених країнах банківське кредитування залишається одним з найдієвіших варіантів фінансового забезпечення агропідприємств, проте в Україні ситуація інша. Тільки 7,6% банківського кредитного портфелю у 2021 році припадає на сектор аграрного виробництва, що спричинено підвищеною ризикованістю даної сфери.

Агрострахування дозволяє сільськогосподарським виробникам частково або повністю компенсувати економічні втрати або збитки, викликані

несприятливим впливом погодних умов, природних факторів і є досить ефективним інструментом управління та фінансування ризиків.

Напрямки покращення банківського кредитування аграрного сектору:

– вдосконалення законодавчої бази щодо проведення банківського кредитування;

– зменшення процентів за кредитами для аграріїв;

– впровадження такого виду компенсації як здешевлення кредиту;

– введення дотацій, що спрямовані на розведення худоби та на вирощування та зберігання зерна;

– спрощення процесу отримання кредиту;

– вдосконалення системи захисту прав кредиторів;

– покращення механізму зниження ризиковості банківського кредитування для аграрних підприємств;

– впровадження економічних стимулів для кредитуючих банків.

Отже, банківське кредитування відіграє важливу роль у функціонуванні аграрного сектору України, адже при недостатньому обсязі власних фінансових ресурсів, аграрії можуть їх «позичити» у банків. Сучасний стан даного виду кредитування потребує удосконалення у всіх сферах – здешевлення кредиту, зменшення відсоткових ставок, зменшення ризику кредитування тощо.

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

*П. В. Ластовченко, аспірант кафедри
економіки,
Дніпровський державний аграрно-
економічний університет, м. Дніпро,
Україна*

Ефективне та якісне вирішення пріоритетних завдань зростання української економіки, посилюють актуальність та набувають особливої значущості формування цілісного організаційно-економічного потенціалу розвитку сільських територій. Позитивна активність функціонування та ефективність та розвитку сільських територій значною мірою визначається якістю аналізу змін факторів розвитку організаційно-економічного потенціалу сільських територій.

Термін «стійкий розвиток» у науковому обігу визначено Міжнародною комісією з навколишнього середовища та розвитку у 1987р. По суті змісту концепції сталого розвитку в діючій практиці досліджень визначено вихідні

ідеї, основні засади теоретико-методичного підходу, який здобув визнання та підтримку в документах офіційних рішень щодо соціально-економічного розвитку. Але треба сказати відсутність загальноприйнятого визначення поняття «сталого розвитку». У багатьох випадках автори пропонують обмежуватись тезною інтерпретацією наведеного формулювання даного поняття [1].

Стратегія сталого розвитку визначає динамічний розвиток, проте з урахуванням того, що в такому поступальному та прогресивному за своєю сутністю розвитку є межі задоволення потреб, попиту на кількісні результати виробництва.

Стан виробництва та соціальних процесів на селі багато в чому обумовлено масштабами та організаційно-господарськими факторами кооперативного руху, переважно або виключно його вертикальних форм (збут продукції матеріально-технічне постачання, переробка, сервісне обслуговування тощо). Чим вище переважання в соціальній структурі, у співвідношенні організаційно-правових форм господарювання кооперативних об'єднань, що насамперед охоплює дрібне приватне товарне виробництво, тим вищий загальний ступінь стійкості, динамічності розвитку галузі, соціального благополуччя людей, зайнятих в аграрному виробництві.

Організаційно-економічний механізм розвитку сільської території складається з комплексу методів економічного, організаційного, виробничого, інноваційного, нормативно-правового впливу на виробництво, збут продукції, умови та якість життя, що дозволяє виявити інструментарій та умови розвитку, взаємодію та узгодженість системних елементів, враховуючи зовнішні та внутрішні фактори.

У сучасних умовах організаційно-економічний потенціал визначає здатність до довготривалого стійкого функціонування та забезпечення конкурентних переваг на зовнішньому та внутрішньому ринках.

Розвиток економіки сільських територій має своєю основною соціально-економічною метою підвищення якості життя населення внаслідок розвитку інноваційного, наукового та інформаційного потенціалів, підприємницької діяльності, домашніх господарств, ефективного соціально-економічного планування, які забезпечують за рахунок наявних внутрішніх ресурсів приплив на територію додаткових коштів, достатніх для реалізації численних цільових соціальних та відомчих програм, визначених державою та регіоном [2].

Отже, потреба опрацювання питань вибору та систематизації факторів, критеріїв, показників оцінки розвитку сільських територій визначена

відсутністю достатніх теоретичних розробок, що розкривають зміст, методи та спрямованість стратегій розвитку сільських територій, принципів формування механізму реалізації організаційно-економічного потенціалу їхнього розвитку.

Література

1. Наше спільне майбутнє (1987): Міжнародна комісія з довкілля та розвитку (Комісія Брундтланд), Генеральна Асамблея ООН. URL: <https://web.archive.org/web/20190724135216/https://www.un.org/documents/ga/res/42/ares42-187.htm> (дата звернення 20.02.2023 р.)

2. Халатур С. М., Павлова Г. Є., Качула С. В., Сітало Л. О. Антикризове управління малим бізнесом як запорука забезпечення фінансової стратегії та ефективності агровиробництва. *Агросвіт*. 2022. № 2. С. 10-17

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ МАРКЕТИНГУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

К. О. Мельникова, здобувач вищої освіти,
Запорізький національний університет,
м. Запоріжжя, Україна

А. В. Линенко, к. е. н., доцент, доцент
кафедри управління персоналом і
маркетингу,
Запорізький національний університет,
м. Запоріжжя, Україна

Одним із провідних факторів зростання національної економіки України є розвиток агропромислового виробництва. Сучасний агропромисловий комплекс є багатогалузевою виробничою системою, в якій кожна галузь виконує свою специфічну функцію. В цей комплекс входять такі складові частини: тракторне та сільськогосподарське машинобудування; рослинництво, тваринництво та рибальство; харчова промисловість, холодильне, складське та спеціалізоване транспортне господарство, а також інфраструктура. Дієвий маркетинг для аграрних підприємств є сьогодні необхідною умовою їхнього ефективного функціонування.

До початку війни 2022 року частка сільськогосподарського виробництва разом із переробкою його продукції у ВВП України становила понад 10%, щорічно зростаючи приблизно на 5-6%. Аграрний сектор економіки України шляхом торгівлі сільськогосподарською продукцією та товарами її переробки забезпечував щорічний дохід близько \$21-22 млрд, і становив 41% від усього експорту країни [2].

Щодо міжнародної торгівлі соняшниковою олією та ячменем, то Україна посідала перше та четверте місце у світі відповідно. Після початку російсько-української війни аграрні підприємства зазнають негативних змін і руйнівних наслідків. Однак і зараз маркетинг в аграрній галузі продовжує відігравати одну з провідних ролей. Його завдання полягає в найбільш вигідному поєднанні етапів виробництва, зберігання, переробки та збуту продукції. До кінця лютого 2022 року показники рентабельності аграрних підприємств вказували на те, що маркетинг виконує свою роль, унаслідок чого здебільшого підвищувалась ефективність у цій галузі й економіці України в цілому [1].

Метою дослідження є виявлення поточних економічних змін в аграрних підприємствах, які зумовлені російською агресією, й обґрунтування шляхів підвищення ефективності їхньої маркетингової діяльності в умовах воєнного стану.

Протягом року з початку війни агресор завдав значних пошкоджень Україні, зокрема аграрному сектору. Аналітики KSE підраховали вартість цієї шкоди, що становить понад \$6,6 млрд. Оскільки ця сума дорівнює 23% усіх активів українського сільського господарства, маємо майже чверть зруйнованого агросектору країни. До того ж, \$6,6 млрд є саме прямими збитками, в порівнянні з ними аналітики оцінили непрямі втрати у значно більшу суму, що становить \$34,25 млрд. Сумарно сума збитків перевищила \$40 млрд. Перед аграрними підприємствами постало завдання швидкого вирішення проблем зі збутом товарів, їх збереження та покриття завданих збитків. Ефективний маркетинг здатен сприяти розв'язанню цих питань [4].

За умови певного врегулювання ситуації в економіці України можна запровадити такі заходи. Зокрема, стимулювати збут за рахунок рекламних заходів та інтернет-маркетингу. Сформувані особливий підхід до маркетингової діяльності на основі потреб і запитів споживачів, у тому числі для виробництва та збуту. На цій основі поліпшити й оновити якість, виробництво аграрної продукції. Дослідити можливості аграрних підприємств на ринку й унаслідок цього визначити їх позиціонування на ринку [3].

Маркетингові функції, до яких входить планування, аналіз, контроль і регулювання, а також оцінювання результатів, варто застосовувати в аграрних підприємствах. Означені маркетингові заходи сприятимуть аграрним підприємствам, які не припинили свою діяльність, зберегти та підвищити їхню конкурентоспроможність шляхом поступового відновлення попиту на товари, розвитку нових каналів збуту.

Попри повномасштабне російське вторгнення, аграрні підприємства навіть при багатомільярдних втратах не припинили своєї діяльності. Вони й

зараз продовжують постачати свою продукцію, знаходячи альтернативні варіанти вести аграрний бізнес. І саме успішний маркетинг створює ці необхідні умови для стійкого розвитку підприємства аграрного сектору економіки України.

Література

1. Втрати на \$40 млрд: як через війну страждає аграрний сектор України. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/12/19/695167> (дата звернення: 21.02.2023).
2. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 21.02.2023).
3. Пенькова О. Г., Харенко А. О., Лементовська В. А. Економічний механізм маркетингу вітчизняних середніх підприємств аграрного бізнесу. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва*. 2022. Вип. 100, Ч. 2. С. 311–319.
4. Чи потрібно інвестувати в маркетинг під час війни? URL: <https://agroportal.ua/blogs/chi-potribno-investuvati-v-marketing-pid-chas-viyni> (дата звернення: 21.02.2023).

АНАЛІЗ РОЗВИТКУ АГРАРНОЇ СФЕРИ: ФАКТОРИ ВПЛИВУ ТА МОЖЛИВІ НАПРЯМИ ВІДРОДЖЕННЯ

Г. В. Олійник, здобувач вищої освіти першого рівня,
Дніпровський державний аграрно-
економічний університет, м. Дніпро,
Україна

Т. А. Бут, здобувач вищої освіти першого
рівня,
Дніпровський державний аграрно-
економічний університет, м. Дніпро,
Україна

Науковий керівник – Л. І. Бровко,
к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів,
банківської справи та страхування,
Дніпровський державний аграрно-
економічний університет, м. Дніпро,
Україна

Аграрний сектор – це галузь національної економіки, яка охоплює виробництво, заготівлю, зберігання, переробку і реалізацію сільськогосподарської продукції.

Україна є країною з потужним агропромисловим потенціалом та величезними перспективами розвитку сільського господарства. Вона володіє сприятливими кліматичними умовами і якісними земельними ресурсами, наявність яких свідчить про можливість ефективного розвитку сільськогосподарського виробництва.

Аграрний сектор є важливою стратегічною галуззю української національної економіки, яка забезпечує продовольчу безпеку та продовольчу незалежність нашої держави, забезпечує значній частині сільського населення робочі місця. Найважливішою складовою аграрної сфери є сільське господарство. Аграрний сектор є системоутворюючим в національній економіці, формує засади збереження суверенності держави, продовольчу та у визначених межах економічну, екологічну та енергетичну безпеку, забезпечує розвиток технологічно пов'язаних галузей національної економіки та формує національно – економічні основи розвитку сільських територій.

Далі охарактеризовано динаміку продукції сільського господарства у 2018 – 2020 рр.

Продукція рослинництва у 2018 році становила 78,85%, у 2019 році вона збільшилась і становила 79,11%, у 2020 році вона зменшилась і становила 77,33%. Продукція рослинництва у 2018 році становила 21,15%, у 2019 році

вона зменшилась і становила 20,89%, у 2020 році вона збільшилась і становила 22,67%. У аграрному секторі України переважає виробництво продукції рослинництва.

Аграрний сектор має важливе значення для економіки України. У 2021 році сільське господарство становило 10% ВВП країни. Відсоток агропродовольчої продукції у загальному експорті України становив 41%. Зовнішньоторговельний обіг сільськогосподарської продукції та продовольчих товарів у 2021 році становив 25,1%.

Фактори впливу на аграрний сектор України: недосконалість нормативно – правових актів щодо аграрної політики держави, збільшення виробничих витрат, відсутність мотивації виробників, недостатня ефективність самоорганізації та саморегулювання ринку сільськогосподарської продукції і продовольства, податки, інфляція.

Напрями покращення ефективності аграрного сектору України: державне фінансування підприємств, які виробляють сільськогосподарську продукцію, інвестування у сільське господарство, розвиток сільськогосподарського виробництва.

Література

1. Міщенко Д. А. Основні напрями державного регулювання аграрного сектору економіки. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/19_2011/31.pdf.
2. Трусова Н. В., Радченко Н. Г., Шутько Т. І. Бюджетно – податкове стимулювання аграрного сектору економіки. URL: http://www.agrosvit.info/pdf/20_2021/5.pdf.
3. Михайлов А. П. Сучасний стан та перспективи аграрного сектору економіки України. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/159118851.pdf>.

ЕФЕКТИВНІСТЬ ФІНАНСОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ АГРОСЕКТОРУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

О. Д. Радченко, к. е. н., доцент, провідний науковий співробітник відділу фінансово-кредитної та податкової політики Національного наукового центру «Інститут аграрної економіки», м. Київ, Україна

Питання оцінки ефективності державної політики, особливо фінансової її складової, в умовах воєнного стану напряму пов'язані зі стійкістю держави та її роллю в глобальному середовищі.

Загалом, за програмами є чотири основні концептуальні регламенти оцінки ефективності: коефіцієнти економічної ефективності; співвідношення доходів та витрат; чисті прибутки; рентабельність державних інвестицій [1]. При прийнятті урядових рішень один або декілька із чотирьох широких критеріїв зазвичай використовуються при перспективному аналізі вибору між різними варіантами регулювання: вплив/ефективність, чисті прибутки/ефективність, аналіз витрат і доходів, справедливість/справедливість розподілу тощо.

Першочергово фінансове регулювання аграрного сектору в межах податково-бюджетної політики здійснювалось з метою гарантування рівня фінансової стабільності, при якому сектор виконує свої належні функції в економіці [2]. Оцінка ефективності поширювалась на конкретні програми бюджетної підтримки. Зокрема, на 2018 р. було передбачено 25 програм, критерії оцінки ефективності яких приведено у їх Паспортах. Так, на програму Загальне курівництво у сфері АПК з обсягом фінансування у 178,7 млн грн, мета якої забезпечення реалізації державної аграрної політики, ефективність вимірювалась досягненням стратегічних цілей: розширення участі України у забезпеченні світового ринку сільськогосподарською продукцією; підвищення конкурентоспроможності вітчизняної сільськогосподарської продукції, ефективності галузей, забезпечення стабільності ринків; гарантування продовольчої безпеки з конкретними під категоріями оцінки виконання нормативу по продукту, ефективності та якості. За програмою Фінансова підтримка заходів в агропромисловому комплексі обсягом 5 млн грн стратегічні цілі аналогічні, а завдання і мета – забезпечення сільськогосподарських товаровиробників сортовим і гібридним насінням. Показниками затрат є кількість постачальників насіння, показниками продукту – закупівля насіння, показниками ефективності – середня вартість 1

т насіння, показниками якості – підвищення урожайності зернових за рахунок використання сортового високоякісного насіння. Загальна ефективність фінансового регулювання за сукупністю бюджетних програм вимірювалась станом галузі, розвитком форм господарювання, рівнем фінансових ресурсів, рентабельності, експорту. Враховувались також критерії ефективності фіскальних заходів.

Щодо світового досвіду, то ефективність фінансових регуляторних реформ, наприклад, країн G20, оцінюється на основі вибору показників якості та оціночних суджень, які мотивуються прагненням використовувати результати дослідження, що можуть вплинути на ухвалення вагомих нормативно-законодавчих рішень. Зокрема, визначають широкі цілі щодо стійкості, відкритості та інтеграції глобальної фінансової системи, яка підтримує сильну, стійку та збалансовану економіку зростання [3].

Конкретні цілі встановлюються відповідними органами для певних реформ. Оцінки можуть включати аналізи трьох напрямів: ефективність окремих реформ; взаємодія та узгодженість між реформами; загальний вплив реформ на цілі G20. Існує низка методів, визначених як корисні та які все частіше застосовуються для оцінки політики, які включають якісний аналіз, індикатори та часткову описову статистику аналіз рівноваги та аналіз загальної рівноваги. При цьому прості показники та описова статистика можуть бути особливо корисними для розуміння більш комплексних оцінок.

Таким чином, ефективність фінансового регулювання агросектору варто розширити і доповнити характеристиками, притаманними оціночним критеріям, прийнятим кращими світовими практиками. В умовах воєнного стану коли збитки агросектору перевищують вартість його продукції, а державна фінансова підтримка значно скорочується, так на 2023 рік не передбачено програм прямого фінансування, критерії оцінки ефективності мають відповідати вимогам часу. Зокрема, це мають бути показники, які значно ширші за декларовані у бюджетних програмах та які характеризують рівень підтримки: продовольчої безпеки, доходів товаровиробників, соціального забезпечення, інфраструктури, ринків збуту тощо, які відповідатимуть Стратегії поствоєнного відновлення та Цілям сталого розвитку України.

Література

1. Буряк А. В., Хорішок В. В. Підходи до оцінювання ефективності та результативності державного регулювання фінансового сектору. Ефективна економіка. 2020. № 8. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8089> (дата звернення: 08.02.2023). DOI: 10.32702/2307-2105-2020.8.51

2. Радченко О. Д. Методологічне забезпечення оцінки ефективності бюджетної підтримки аграрного сектора. Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія: фінанси і кредит. 2013. № 1 (34). С. 22–28.

3. Implementation and Effects of the G20 Financial Regulatory Reforms 3 July 2017 3rd Annual Report. 2017 Financial Stability Board. Please refer to: http://www.fsb.org/terms_conditions/

ДЕРЖАВНА ФІНАНСОВА ПІДТРИМКА АГРОВИРОБНИКІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО ТА ПОВОЄННОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

*О. А. Самошкіна, к. е. н., с. н. с., старша
наукова співробітниця відділу фінансово-
кредитної та податкової політики,
Національний науковий центр «Інститут
аграрної економіки», м. Київ, Україна*

Підтримка фінансово-економічної стійкості та конкурентоспроможності аграрного сектору в умовах воєнного та повоєнного розвитку економіки України виступає важливим стратегічним пріоритетом державної політики, виходячи з його визначального впливу на динаміку розвитку національної економіки і сільських територій, сталість і збалансованість регіонального розвитку, досягнення продовольчої безпеки у світі. Поєднання фіскальних та монетарних інструментів механізму державної підтримки агропромислового виробництва передбачає використання бюджетного фінансування пріоритетних галузевих напрямів і заходів, прямої бюджетної підтримки та бюджетного кредитування і здешевлення кредитування ефективних аграрних підприємств з боку центральних і місцевих органів влади, надання податкових та амортизаційних пільг, стимулювання розвитку кредитної підтримки аграрного бізнесу та страхування ризиків аграрного виробництва, цінового регулювання аграрного ринку, удосконалення регіональної інфраструктури та інституційного середовища функціонування аграрного сектору економіки країни в цілому [1, 2]. В умовах поглиблення євроінтеграційних процесів повоєнна державна підтримка фінансової стійкості та конкурентоспроможності вітчизняних аграрних підприємств і господарств повинна передбачати раціональне поєднання обсягів державної і міжнародної фінансової допомоги, а також досягнення адаптивності використання інструментів податково-бюджетної та грошово-кредитної політик в залежності від характеру стратегічних цілей і завдань аграрного та сільського розвитку країни.

Дослідження динаміки обсягів державної фінансової підтримки агровиробників України за період 2017-2023 років свідчить про тенденції їх суттєвого зменшення в умовах воєнних обмежень бюджетних надходжень та з урахуванням необхідності першочергового державного фінансування оборонного комплексу і соціальної сфери. Про недостатність обсягів державної підтримки агропромислового виробництва України свідчить і динаміка щорічного обсягу коштів Державного бюджету України, що спрямовувалися на підтримку сільськогосподарських товаровиробників, який протягом зазначеного періоду щорічно становив менше 1 відсотка валового випуску продукції сільського господарства (рис.1).

Слід зауважити, що при зменшенні загальних обсягів державної фінансової підтримки агросектору України у 2022-2023 роках одночасно відбувається модернізація механізмів її надання у напрямках активного залучення і використання міжнародної фінансової допомоги, а також поступового переходу від прямого програмного бюджетного фінансування до використання інструментів грантової підтримки створення і розвитку аграрних ММСП за умови досягнення ними певних економічних критеріїв, бюджетного кредитування, здешевлення кредитування (Державна програма «Доступні кредити 5-7-9%» через Фонд розвитку підприємництва), стимулювання розвитку кредитної підтримки аграрного бізнесу через створення Фонду часткового гарантування кредитів у сільському господарстві (рис.2).

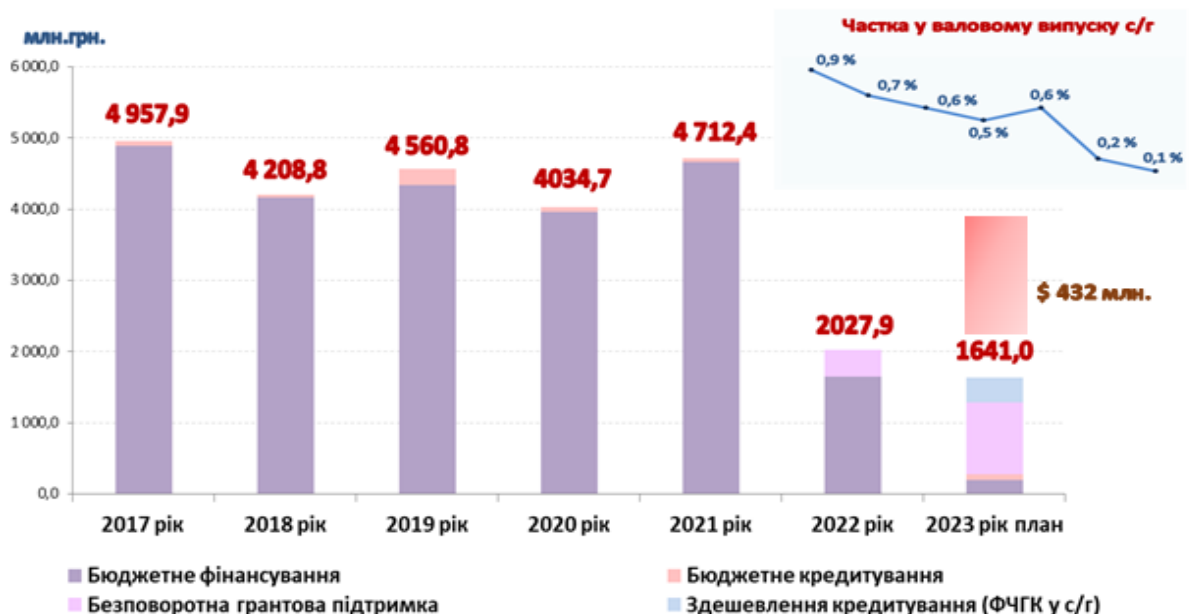
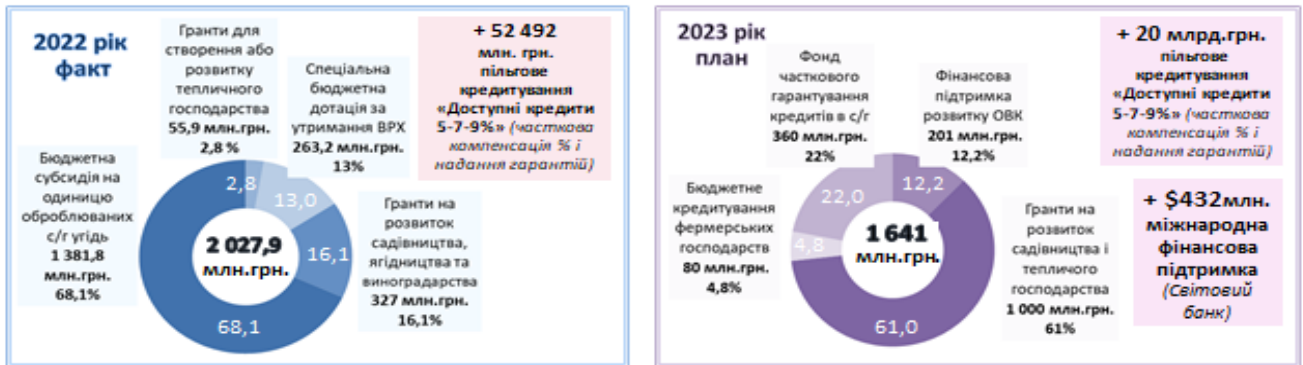

Рисунок 1 – Динаміка обсягів державної фінансової підтримки агровиробників України у 2017-2023 роках.

Джерело: побудовано за даними Державного казначейства України (<https://www.treasury.gov.ua>), Міністерства аграрної політики та продовольства України (<https://www.minagro.gov.ua>).

Рис. 2 Структура державної фінансової підтримки агровиробників України у 2022–2023 роках

Джерело: побудовано за даними Міністерства аграрної політики та продовольства України (<https://www.minagro.gov.ua>).

У контексті закладення основ для повоєнного економічного відновлення та забезпечення успішної інтеграції національних агровиробників у європейський економічний простір актуальними залишаються питання визначення пріоритетних напрямів та ефективних механізмів державної фінансової підтримки агровиробників, обґрунтування її оптимального бюджетного обсягу в цілому і за напрямками використання, виходячи з оцінки її впливу на показники функціонування аграрних галузей та досягнення цільових індикативних показників їх розвитку. Вирішення зазначених питань повинно відбуватись в рамках формування та реалізації стратегії розвитку аграрного сектору економіки країни із чіткими механізмами її реалізації та очікуваними результатами, а також удосконалення середньострокового програмно-цільового планування бюджетних видатків аграрного спрямування у напрямі переходу від планування бюджетних видатків до планування конкретних галузевих результатів від витрачання бюджетних коштів.

Література

1. Лупенко Ю. О., Коваленко О. В., Яценко Л. О. Забезпечення фінансовими ресурсами аграрних підприємств. Продовольчі ресурси. 2020. № 15. С. 219–237.
2. Tulush L., Radchenko O., Lanovaya M. (2022) Priorities and Efficiency of Government Support for the Agricultural Sector of Ukraine. Sustainable Agriculture: Circular to Reconstructive. Volume 1. Pp. 13-23.

3. Офіційний сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України [Електронний ресурс]: Режим доступу: <https://www.minagro.gov.ua> (дата звернення: 21.02.2023).

ФІНАНСОВЕ ТА ЕКОНОМІЧНЕ ДОВГОСТРОКОВЕ БАЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ

О. М. Табачник, *спеціаліст вищої
категорії, викладач економічних дисциплін,
Красноградський аграрно-технічний
фаховий коледж імені Ф.Я.Тимошенка,
м. Красноград, Україна*

Фінансово-кредитний механізм завжди відігравав важливу роль у фінансовому та економічному забезпеченні підприємств аграрної сфери України. А в умовах війни його значення не тільки зростає, але і якісно змінюється. З пасивного розподільчого механізму знову створеної вартості він перетворюється в основний регулятор господарської діяльності агропромислових підприємств. Ось чому до фінансово-кредитних відносин у цей складний період привернено увагу не тільки фінансистів, а й господарників усіх рангів. І в цьому немає нічого дивного, тому що фінансово-кредитні відносини пронизують усі сторони господарської діяльності.

У дієвості та відрегульованості фінансових відносин зацікавлені всі: аграрний сектор - оскільки при цьому об'єктивно змінюються наслідки їх діяльності і будуються відносини з державою, держава - тому що нормально функціонують аграрні підприємства і поповнюється бюджет.

Фінансові відносини в аграрній сфері завжди відрізнялись від інших галузей. Вони наділялися власними оборотними засобами та завжди накопичувалися не вирішені фінансові проблеми. В умовах здійснення радикальних економічних змін важливу роль у підвищенні та ефективності виробництва відіграють вартісні економічні категорії-гроші, фінанси, кредит, ціна, собівартість. Нормальне функціонування економіки передбачає збалансування всіх основних параметрів на основі широкого використання фінансово-кредитних важелів впливу на ефективність виробництва. Фінанси та кредит завжди займають важливе місце, і особливо їх роль зросла у сучасних умовах економічного забезпечення сталого розвитку аграрної сфери України.

В тяжких нинішніх умовах ринку фінанси є головним економічним інструментом втручання у процеси відтворення розподілу і перерозподілу

національного доходу. Вони являють собою специфічну форму руху виробничих стосунків.

В умовах трансформації та економічного забезпечення аграрної сфери України кожен хто пов'язав свою долю с господарюванням на землі має самостійно визначати свою фінансово-виробничу програму. Аграрний сектор України справедливо вважати лінією прориву національної економіки в кризовій ситуації. Україна володіє великими і одними із найкращих в світі за природною родючістю земельними ресурсами. Якщо в світі в середньому на 100 чоловік населення припадає 23,6 га ріллі, то Україна має 64,9 га поступаючись за цим показником Канаді-145,5 га і наближається до США-64,4 га. На сьогоднішній день в світі визнана хліборобська майстерність українців. Майже кожен сільський житель повинен стати активним учасником перетворень і вирішувати ряд непростих питань, пов'язаних з господарюванням в нових умовах. Поряд з організацією нових виробництв може виникнути перепрофілювання діючих підрозділів, зміни структури та обсягів вироблюваної продукції, та вибору ринків збуту в умовах війни.

В даний час набуває все більшого значення виробництво сільськогосподарської продукції, склалася стійка тенденція розширення в них площ землекористування, збільшення чисельності поголів'я худоби, підвищення її продуктивності. Тим хто виробляє, купує, реалізує агропродукцію, інвестує виробництво надаються аналітичний огляд та оцінка інформації про поточну кон'юктуру та прогноз попиту, пропозиції, тенденції цінової ситуації на ринках основних видів продукції. Створення ефективно діючої системи цінового моніторингу буде корисним не лише для виробників продукції, а й для транспортних, переробних підприємств, оптових та роздрібних продавців, споживачів, органів галузевого управління на різних рівнях.

Український уряд створив ряд програм підтримки сільськогосподарських товаровиробників у період військових дій. Фінансова діяльність аграрних підприємств має бути направлена на створення фінансових ресурсів для виробничого розвитку, забезпечення зростання прибутку. Правильне і своєчасне проведення фінансової роботи дозволить активно впливати на збільшення виробництва продукції та економічної ефективності.

Основними завданнями фінансової роботи є мобілізація фінансових ресурсів у розмірах передбачених для забезпечення розширеного відтворення виробництва, пошук шляхів збільшення прибутку. Своєчасне виконання зобов'язань перед бюджетом, банком, страховими компаніями,

постачальниками товарно-матеріальних цінностей, працівниками господарств. Завдання та зміст фінансової роботи сприяє економії витрат та вимагає високої всебічної кваліфікації фермера.

Отже зміни, які відбулися у фінансових відносинах, потребують глибокого вивчення їх суті і ролі в процесі відтворення, правильного розуміння категорій, ринку, кредиту та розрахунків. Фінанси аграрних підприємств є складовою частиною фінансової системи і займають визначальне місце у структурі фінансових відносин нашої держави. У сучасних економічно-тяжких умовах ефективність функціонування суб'єктів господарювання насамперед залежить від налагодженого та дієвого фінансового механізму. За умов ринкової економіки, самостійності суб'єктів господарювання, їхньої відповідальності за результати своєї діяльності виникає об'єктивна необхідність визначення тенденцій розвитку сучасного фінансового механізму, що дозволить розробити оптимальну фінансову політику, яка б забезпечила можливість реалізації наявного економічного та фінансового потенціалу аграрної сфери України.

Література

1. Бурачек І. В., Михайленко Н. В. Сучасний стан та перспективні напрями розвитку сільського господарства в Україні. Глобальні та національні проблеми економіки. 2021.
2. Денисенко М. П., Новіков Д. В. Сучасний стан та перспективи розвитку сільського господарства України. Агросвіт. 2019. № 12. С. 15–21.
3. Дорош-Кізім М. М., Дадак О. О., Гачек Т. С. Перспективи розвитку агропромислового комплексу України в умовах євроінтеграції. Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького. Серія: Економічні науки. 2017. Т. 19. № 76. С. 47–55.

РОЛЬ ДЕРЖАВИ У ФІНАНСОВОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРА В УКРАЇНІ

А. Г. Тумасян, здобувач першого рівня вищої освіти,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Ю. В. Масюк, к. е. н., професор, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Функціонування вітчизняного аграрного сектора на принципах інноваційної моделі розвитку є об'єктивною необхідністю й вимагає невідкладних заходів, спрямованих на нарощування науково-технологічного потенціалу, забезпечення ефективнішого його використання. Із метою підвищення конкурентоспроможності аграрного експорту та нарощування обсягів експорту продукції з високою доданою вартістю необхідно надавати пріоритети інноваційному розвитку та його фінансуванню. Слід відзначити, що недостатнє фінансування негативно позначається на змісті та результативності впровадження заходів інноваційної політики й на національному, і на регіональному рівнях.

Україна є однією з найбільш аграрних країн Європи. Площа території, які є сільськими, становить приблизно 70% всієї площі України. Переважна частина населення нашої країни є селяни.

Фінансова криза та колосальні збитки, завдані економіці України в результаті воєнної агресії росії, масштабне зростання дефіциту державного бюджету не дозволяють здійснювати фінансування аграрного сектора відповідно до його поточних потреб, не кажучи вже про фінансування інноваційного розвитку. Сусідство з країнами Європейського Союзу та суттєва фінансова підтримка аграрного сектора країн-членів ЄС в рамках спільної аграрної політики вимагають розробки й реалізації ефективних механізмів фінансової підтримки українських сільгоспвиробників та фінансування інноваційного розвитку для забезпечення конкурентоспроможності виробників агропродукції на європейському та світовому ринках.

В Україні державна підтримка сільськогосподарського виробництва включає численні програми, зокрема: фінансування наукових розробок, фундаментальних і прикладних досліджень; фінансова підтримка агробізнесу

через механізми здешевлення кредитів; підтримка рослинництва, тваринництва, птахівництва та рибництва.

Сталий та постійний розвиток сільського господарства є складною комплексною проблемою, розв'язання якої можливе при одночасному вирішенні наступних питань:

– вдосконалення організаційно-правового й фінансового забезпечення аграрного сектора економіки;

– розширення зайнятості в сільській місцевості нетиповими несільськогосподарськими засобами;

– створення умов отримання доходів і суспільних благ, доступу до ринків матеріальних, фінансових, інформаційних та інших видів ресурсів, які будуть подібні до міських умов, належних умов до доступу;

– розробка заходів, які будуть сприяти покращенню екологічної ситуації.

Отже, щоб якомога швидше реалізувати наведені вище шляхи, які будуть сприяти покращенню функціонування аграрного сектору України, необхідно визначити пріоритетними ці кроки на державному рівні, залучити інтерес публічності та інвесторів. В країнах з розвинутою економікою реалізується політика вирівнювання економічного розвитку від регіону до центру, а не навпаки, як це довгі роки намагалися реалізовувати в Україні за принципом централізації влади.

Паралельно з цим у сучасній Україні все більше поглиблюється інформаційний та інноваційний розрив між містом і селом, внаслідок чого відбувається зростання відтоку сільського населення, втрата освоєності сільських територій тощо. Саме тому існує потреба в розвитку аграрних інформаційних відносин, що формуються під стрімким розвитком інформаційної сфери та науково-технічного прогресу, в той час як на нинішньому етапі аграрні відносин в інформаційній сфері, на нашу думку, характеризуються низькою якістю інформаційного забезпечення сільськогосподарських товаровиробників з питань господарювання в ринкових умовах, крім цього чинне національне законодавство в частині регламентації інформаційних відносин в аграрній сфері залишається недостатньо врегульованим та не задовольняє нинішнім інформаційним викликами.

Ураховуючи сучасні тенденції економічного розвитку розвинутих країн, зокрема Європейського Союзу, перед Україною стоїть злободенне питання про майбутні перспективи аграрного сектора, його структуру й конкурентоспроможність.

Державна фінансова підтримка українських сільгоспвиробників є недостатньою й далекою від обсягів фінансової підтримки фермерів із ЄС;

визначальним чинником такої різниці є достатня фінансова база, сформована видами діяльності зі зростаючою віддачею в країнах Європейського Союзу. Українські фермери й сільгоспідприємства з невеликим земельним банком не можуть залучати дешеві кредитні ресурси й, відповідно, упроваджувати іноземні й вітчизняні інновації та технології. Аграрний експорт є сировинним і потерпає від волатильності світових цін на сільгосппродукцію та коливань курсу національної валюти з одного боку та впливу природно-кліматичних умов на врожайність основних експортних культур, вартість енергоносіїв – з іншого.

Розвиток сільського господарства України у довоєнний період характеризувався загостренням низки соціально-економічних проблем. Україна, являючись аграрною державою, наразі переживає тяжкі часи. Наша держава через продовження повномасштабної війни зазнає значний негативний вплив на всі сфери економіки, в тому числі й на аграрний сектор. В основному це відбувається через неможливість проведення посівних кампаній на великій частині території України. Воєнні дії та окупація відбуваються на сході та півдні країни, саме там, де знаходиться найбільша площа сільськогосподарських земель. Враховуючи сучасну ситуацію, наявні ризики та загрози, визначено, що найефективнішим засобом подолання проблем аграрного сектору є забезпечення інноваційного розвитку аграрного сектору України. Це неможливо здійснити без вирішення проблем фінансового державного забезпечення у сфері технологій.

СТРАХУВАННЯ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ: ВИДИ ТА ПЕРЕВАГИ

М. О. Черкашина, здобувач першого рівня вищої освіти,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Ю. В. Масюк, к. е. н., професор, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Дніпровський державний аграрно-економічний університет, м. Дніпро, Україна

Як самостійний вид діяльності сільське господарство має суттєві особливості, які діють на здійснення страхування через: залежність сільськогосподарського продуцента від природно-кліматичних чинників та умов; сезонність виробництва та тривалість промислового циклу; склад і структуру сільськогосподарських основних засобів.

Мета аграрного страхування – відшкодування збитків, спричинених непередбачуваними і несприятливими явищами, наприклад, погодними умовами. Додатково, аграрні компанії отримують більш широкі можливості доступу до отримання зовнішнього фінансування і модернізації своєї діяльності завдяки сучасним технічним і технологічним досягненням.

Вирізняють наступні різновиди сільськогосподарського страхування аграрних підприємств в залежності від галузі страхування, до яких вони належать:

- види, які відносять до майнового страхування:
  - страхування майна та обладнання сільськогосподарських виробників;
  - страхування врожаю сільськогосподарських культур і багаторічних насаджень;
  - страхування сільськогосподарських тварин;
  - страхування підприємницьких ризиків;
  - особисте страхування сільськогосподарських підприємців.
- види, які відносять до страхування відповідальності:
  - страхування цивільної відповідальності сільськогосподарських виробників;
  - страхування відповідальності сільськогосподарських виробників за забруднення довкілля.

Оглянемо більш детально три широкі групи аграрного страхування:

1. Страхування цілісних майнових комплексів та інших майнових об'єктів сільськогосподарських компаній. Здебільшого, цим типом користуються агропідприємства, які здійснюють переробіток та упакування сільськогосподарської продукції.

Забезпечує страховий захист елеваторів, ферм, підсобних комплексів, сховищ, оранжерей та іншої нерухомості аграріїв від вогневої небезпеки, розливів, стихійних лих, грабежу та інших протизаконних дій третіх осіб. Практика показує, що власність на нерухомість сільськогосподарських компаній частіше пошкоджується в результаті пожеж, аніж в інших секторах економіки. Тобто на об'єктах часто відсутнє новітнє спорядження протипожежної безпеки, яке не встановлюється через деяку підвищену вартість. Буває теж, що сам стан приміщень не відповідає нинішнім нормам збереження та безпеки.

Тому, з одного боку, наявність новітніх систем захисту на підприємстві, а з іншого – наявність страхового поліса (сертифікату) збереже вагому частку агробізнесу в несподіваних ситуаціях.

2. Комбіноване страхування врожаю сільськогосподарських культур (зернові, овочеві, баштанні, технічні, тепличні) і багаторічних насаджень (сади, ягідники, виноградники).

Сільськогосподарські компанії спроможні застрахувати врожай більшої частки озимих, ярових зернових і технічних культур, зокрема жито, пшеницю, ячмінь, овес, кукурудзу, ріпак, льон, хміль, соняшник, цукровий буряк і так далі. Ризики, що покриваються – заморозки, зледеніння, град, горіння, буря, ураган, землетрус, ливні, повені, крадіжка, розріст недуги через град (вторинні інфекції) і розростання шкідників в рослинництві, підвищена вологість, що перешкоджає отриманню врожаю, засуха, цілковите нищення комахами, протиправні дії осіб, що відмічаються в крадіжках, хуліганських діях стосовно рослинних насаджень, руйнуванні покриттів (конструкцій) парників, оранжерей. При комплексному страхуванні франшиза встановлюється у розмірі 30-50% від страхової суми.

3. Страхування сільськогосподарських тварин. У межах платформ аграрного страхування тварини страхуються на інцидент загибелі, ліквідації, отруєння травами чи хімічними речовинами, хвороби інфекційного характеру тощо. До страхування належать всі наявні у господарстві здорові тварини (велика та дрібна рогата худоба – коні, свині, птахи, бджолосім'ї), що досягли належний страховий рік або місяць. Водночас, всі тварини одного виду й вікового сегменту повинні бути застраховані на рівну страхову суму. Племінні тварини належать страхуванню за наявності племінного свідоцтва.

Отже, страхування є дійовим механізмом для максимального усунення та запобігання збитків, які аграрне підприємство може пізнати через будь-які

множинні непередбачувані ситуації. До переваг страхування аграрних підприємств слід навести такі:

– допомога фермерам впорядковувати грошові потоки та забезпечення фінансового буферу для відновлення підприємств, які зазнали збитку;

– зменшення ризику агробізнесу. У сільському господарстві в роботах користуються устаткуванням та майном, які через похибку ймовірно точно будуть пошкоджені або навіть знищені за долю часу. Аграрне страхування допомагає відшкодувати ці види ризиків;

– забезпечення фермерам спокою, усунення занепокоєння та напруги, які пов'язані з веденням сільського господарства, дозволяючи фермерам бути більш ефективними та результативними у своєму сільськогосподарському бізнесі;

– допомога у зниженні інфляції, збираючи кошти в обігу у вигляді страхових премій.

КРЕДИТУВАННЯ В СИСТЕМІ АГРАРНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ УКРАЇНИ

*Д. С. Шостак, здобувач першого рівня
вищої освіти,
Дніпровський державний аграрно-
економічний університет, м. Дніпро,
Україна*

*Ю. В. Масюк, к. е. н., професор, професор
кафедри фінансів, банківської справи та
страхування,
Дніпровський державний аграрно-
економічний університет, м. Дніпро,
Україна*

Україна – аграрна держава. Після повномасштабного вторгнення 24 лютого 2022 року росії на територію України посівна площа скоротилася.

Зона ризикованого землеробства в Україні, в якій неможливо провести посівну або недоступна, становить 202 600 квадратних кілометрів, що становить приблизно 34% від загальної території України. Цю територію визначено на основі комплексного картографічного зведення бойових дій і дислокації російсько-окупаційних військ від місцевих користувачів і з урахуванням буферної зони прифронтової території.

Саме тому, важливо подбати про розвиток західних і центральних територій України, заохочуючи малих і середніх землевласників до здійснення посівної діяльності, в тому числі за рахунок кредитування.

Ключовими факторами, які дозволили підтримати аграрний ринок в 2022 році є:

- робота зернового коридору, яка дозволила відновити експортні можливості агросектору.
- спрощення доступу аграріїв до кредитних ресурсів. Основною заставою було зерно, а держава надавала гарантію банку за позичальника.
- спрощення процедури експорту зерна на всіх кордонах.
- реалізація програми допомоги малим агровиробникам, яка фінансувалася за рахунок бюджетної підтримки Європейського Союзу.

Розподіл допомоги здійснювався виключно онлайн, через Державний аграрний реєстр. За умовами програми безповоротну допомогу можуть отримати фермери, які обробляють від 1 до 120 га сільськогосподарських угідь або утримують від 3 до 100 корів.

Верховна Рада України на засіданні 3 листопада 2022р. прийняла в цілому Закон про державний бюджет України на 2023 рік (реєстр. №8000). В документі для агросектору на 2023 рік закладено лише 1,35 млрд. грн. на гранти для закладки садів і 20 млрд. грн. за програмою доступних кредитів «5-7-9». Як зазначається в документі, доходи держбюджету наступного року передбачаються в сумі 1,329 трлн. грн, видатки - майже в 2,581 трлн. грн. Таким чином, граничний обсяг дефіциту бюджету становить 1,297 трлн. грн. Номінальний валовий внутрішній продукт України в 2023 р. запланований на рівні 6,279 трлн. грн., реальний ВВП може зрости на 3,2% до показника п.р. Інфляція за підсумками наступного року може сповільнитися до 28%, порівняно з 29,3% в 2022 р.

Уряд України ухвалив рішення про надання фінансової підтримки мікро-, малому і середньому бізнесу на відновлення частково або повністю зруйнованих внаслідок бойових дій виробничих потужностей.

Аграрні підприємства, в тому числі, матимуть можливість отримати кредит на відновлення виробничих потужностей під 9% терміном до 5 років на суму до 60 млн. грн. (без урахування раніше виданих кредитів за програмами державної підтримки). Виконання зобов'язань за такими кредитами частково (до 80%) гарантуватимуться державою.

Для отримання кредиту аграрним підприємствам потрібно виконати такі умови:

- потужності виробничі або посівні площі підприємства зруйновані повністю або частково, або викрадені внаслідок війни чи окупації (факт повинен бути документально засвідченим);
- агропідприємство здійснювало господарську діяльність впродовж року до широкомасштабного наступу рф (факт повинен бути підтверджений даними річної фінансової звітності станом на 01.01.2022 р.);

– відновлювальні потужності виробництва розташовані не ближче 50 км від зони бойових дій, котра не є окупованою.

Крім того, агровиробники можуть подати заявку на отримання державних субсидій, цільових, субсидованих кредитних програм, позик і технічної допомоги від ЄС і інших міжнародних донорів на онлайн-платформі Державний аграрний реєстр.

Постановою КМУ № 916 від 29 липня 2022 року продовжено з 6 місяців до 12 місяців кредити за ставкою 0% річних, які були надані під посівну кампанію.

У 2023 році в державному бюджеті коштів на підтримку аграріїв не закладено, проте держава пропонує аграріям гранти, кредити і компенсації.

У серпні 2022 року, Міністерство аграрної політики та продовольства України запустило Державний аграрний реєстр. Його головна мета - прозоре та ефективне залучення й розподіл усіх видів підтримки для українських агровиробників. За менше ніж 5 місяців ДАР став чи не головною діджитал платформою для українських аграріїв. За цей час на платформі зареєструвалися понад 90000 користувачів. Найбільша кількість - 73% зареєстрованих - є селянами-одноосібниками. 27% - це ФОПи та юридичні особи. Також майже 32000 агровиробників, які обробляють від 1 до 120 гектарів або утримують від 3 до 100 корів, отримали допомогу в рамках програми підтримки малих агровиробників, що фінансувалась коштом ЄС та держбюджету.

Усього до виплати в рамках цієї програми було затверджено 1,645 млрд. грн: 1,316 млрд. грн. за напрямом «субсидія на одиницю оброблюваних угідь сільськогосподарського призначення» і 329 млн. грн. - за напрямом «дотація на ВРХ (корів) усіх напрямів продуктивності».

Впровадження ДАР відбувається за підтримки Європейського Союзу та Світового банку.

Проект «Кредитування сільськогосподарських виробників» (CAP) в Україні розпочався як чотирирічний проект (2016-2020), що фінансується USAID і виконується Всесвітньою радою кредитних спілок (WOCCU). В серпні 2020 року USAID продовжив фінансування проекту до березня 2023 року.

Основна мета проекту CAP – зміцнення українського ринку кредитних спілок, що дозволить розширити доступ до сільськогосподарських кредитів. CAP співпрацює з регулятором і законодавцями, щоб покращити робоче середовище для кредитних спілок в Україні. CAP також співпрацює напряду з групою кредитних спілок, щоб розширити їх потенціал для розширення кредитування сільських і сільськогосподарських мікро-, малих і середніх підприємств. Станом на кінець 4- го року діяльності CAP її партнери

надали 14 208 сільськогосподарських кредитів, перевищивши початкову мету проекту в 10 000 нових позик. Зрештою, проект спрямований на підвищення безпеки і надійності ринку кредитних спілок країни, створення основи для довгострокового зростання і розширення доступу до фінансування.

Отже, в 2023 році, через війну в Україні, скоротилася площа посівних площ, а також ведення аграрного бізнесу стало дещо складнішим. Уряд України пропонує умови для відновлення постраждалого внаслідок війни агровиробництва на умовах кредитування. Окрім цього, різні країни світу пропонують власну підтримку українських аграріїв, зокрема, The Credit for Agriculture Producers (CAP), продовжило свої кредитні програми для аграріїв до 2023 року.

Література:

1. Ukrainian Nature Conservatio Group. Almost a third part of Ukrainian crops could be abandoned or inaccessible. URL: <https://uncg.org.ua/en/almost-a-third-ua-crops/>
2. Government portal. To support Ukrainian agricultural sector, large-scale simplified lending is needed, Mykola Solsky. URL: <https://www.kmu.gov.ua/en/news/dlia-pidtrymky-roboty-ukrainskoho-ahrosektoru-neobkhidne-masshtabne-sproshchene-kredytuvannia-mykola-solskyi>
3. Agravery аграрне інформаційне агенство. URL: Agravery.com
4. Пепеля В. Обсяги кредитування аграріїв на 2023 рік можуть бути збільшені. М. Сольський. URL: <https://landlord.ua/news/obsiahy-kredytuvannia-ahrariiiv-na-2023-rik-mozhut-but-y-zbilsheni-solskyi/>
5. Ukraine Credit for Agriculture Producers Project Increasing investment in Ukraine's agriculture sector August 2016. March 2023. URL: https://www.woccu.org/international_projects/current_projects/ukraine

REFORM OF TAXATION OF AGRICULTURAL ENTERPRISES DURING THE PERIOD OF MARTIAL STATUS

*O. M. Hrabchuk, Doctor of Economics,
Associate Professor, Professor of the
Department of Finance, Banking and
Insurance,
Dnipro State Agrarian and Economic
University, Dnipro, Ukraine*

Agricultural production remains the type of activity in which mass commodity products are produced, even in times of recession and martial law. The natural features of Ukraine, its significant biological resources contribute to ensuring the production of mass market goods in agriculture. At the same time, the high level of labor intensity of agricultural production and the low level of technologies used cause the instability of the results of the enterprises. In general, agricultural enterprises are subject to relatively more risks and threats than industrial enterprises.

The activity of agricultural enterprises is specific, both in terms of the involvement of certain types of resources, and in terms of the conditions in which it is carried out. Taking this into account, the legislator determined the possibility for agricultural enterprises to choose taxation systems [1]:

- general. During the usage of this system, agricultural enterprises pay value-added tax, income tax, property tax (land tax) and rent for the special use of water resources on a general basis;

- simplified. During the usage of this system, agricultural enterprises pay a single tax and value added tax.

The use of simplified taxation has become an effective tool for easing the tax pressure on agricultural producers. It made it possible to make the volume of tax payments paid by the company more defined, and it forms a stable tax base. The net financial results of enterprises are becoming more predictable. The mechanism for determining tax liabilities is simple and does not require complex tax administration.

At the same time, simplified taxation of agricultural enterprises has significant disadvantages:

- the taxation mechanism does not take into account the variability of the financial results of agricultural enterprises, the fixed amount of tax liabilities does not decrease even in the period of unprofitable activity;

- the tax mechanism does not take into account the significant seasonality of commodity and cash flows, characteristic of agricultural production;

- the normative monetary valuation of land plots does not correspond to their actual value and is differentiated in an insignificant way.

The government greatly eased the tax burden on taxpayers during martial law. For example, there is no need to file a tax return, pay a single tax during martial law and within a year after it ends, and pay a single social contribution. However, in this case, work experience is not counted. However, these measures are not enough, since

agricultural enterprises are in conditions of acute shortage of financial resources. Temporary measures to ensure positive financial results of agricultural enterprises may also include:

– abolition of MPE on agricultural products for the period of martial law and for one year after its abolition. Note that in foreign practice, agricultural producers pay MPE, but its rate is much lower than for other enterprises [2]. Currently, in Ukraine, it is only allowed to calculate the tax liability and determine the tax credit from MPE without electronic tax invoices;

– differentiation of the single tax rate according to the level of income per unit of the tax base;

– temporary exemption from taxation of those lands that are at the disposal of enterprises, but actually withdrawn from economic turnover due to various objective factors (as a result of mining, lack of technical capacity of the enterprise to process the land, insufficient water supply, etc.) Currently, such an exemption is used for payers of a single tax of groups 1-3, which switched to taxation at the rate of 2% during martial law. At the same time, there is a question of maintaining the status of a single tax payer for group 4 taxpayers in the event that they are under the influence of force majeure circumstances. In order to maintain this status, the relevant regional council of people's deputies is necessary.

These and other measures will lead to a significant decrease in the amount of tax revenues from agricultural enterprises, however, they are absolutely necessary to ensure positive financial results of their activities.

In the conditions of martial law, a large amount of land resources remains lost. An even greater number of them have been taken out of active economic use. Therefore, ensuring greater financial efficiency of agricultural enterprises is possible, including by reducing the tax burden, and becomes an urgent need for the preservation of the industry as a whole.

References

1. Sarapina O. A., Yeremyan O. M. Taxation of domestic agricultural producers: features, problems and prospects. Financial and credit activity: problems of theory and practice. 2021. No. 2 (37). Pp. 116-122.

2. Sydorenko R. V. Taxation of agricultural enterprises: current state and prospects. Black Sea Economic Studies. 2016. Issue 2-12. Pp. 173-176.

STATE REGULATION OF MANAGEMENT OF THE ECONOMIC DEVELOPMENT OF AGRICULTURAL ENTERPRISES

D. K. Karamushka, *postgraduate student of
the Department of Management and Law,
Dnipro State Agrarian and Economic
University, Dnipro, Ukraine*

State regulation of management of the economic development of agricultural enterprises is an important element of the economic policy of the state. Since the agricultural sector is an important branch of the economy of many countries, the state regulation of the management of the economic development of agricultural enterprises is aimed at stimulating the development of agriculture and ensuring a stable income for agricultural enterprises.

State regulation of the economic development management of agricultural enterprises is a system of measures aimed at increasing the efficiency of agriculture and ensuring sustainable development of the agricultural sector of the economy. The state can use various instruments of state regulation to support the development of agriculture. State regulation of the management of the economic development of agricultural enterprises is aimed at increasing the efficiency and competitiveness of agricultural producers, ensuring the stability of their financial condition and ensuring national food security.

To achieve these goals, the state can implement various measures, in particular:

1. Financial support – provision of preferential loans, grants, subsidies and benefits for payment of production elements and various types of services necessary for the development of the agricultural sector (high-quality agricultural machinery, fertilizers, plant protection products, seeds of agricultural crops).

2. Regulation of land relations – ensuring the protection of legal ownership of land plots, establishing the procedure for alienation, land lease, distribution of land resources.

3. Stimulating investments – providing state guarantees and ensuring the stability of the regulatory environment for investors in agriculture.

4. Support of the market situation – regulation of export and import of agricultural products, provision of price regulation mechanisms for the production of agricultural enterprises, establishment of quality and safety standards of products.

5. Regulation of tax relations – establishment of special tax regimes, benefits and discounts for agricultural enterprises with the purpose of ensuring their competitiveness and stimulating the development of the agricultural sector.

6. Development of infrastructure – construction and reconstruction of roads, railways, ports, increase in storage and processing of agricultural products.

7. Creating a favorable environment for the development of entrepreneurship in rural areas - ensuring the availability of education, medical and social services, supporting small and medium-sized businesses, supporting the development of the labor market, etc.

8. Protection of property rights – creation of favorable conditions to prevent illegal alienation of property and other property rights of agricultural enterprises.

In order to ensure the performance of the state set of regulatory functions in relation to agricultural commodity producers, it is necessary, first of all, to observe the following principles:

1. The principle of purposefulness – ensures compliance of the system elements with the defined goal. Purposefulness gives regulation an active character, enabling the transition to a strategy of economic growth.

2. The principle of systematicity is that, on the one hand, the economy is considered as a single object of regulation, and on the other hand, as a set of relatively independent subsystems. Systematicity implies a certain sequence in the implementation of state regulation measures in relation to individual objects of regulation.

3. The principle of adequacy – characterizes the maximum approximation of the theoretical model of mechanisms of state regulation of the agrarian sector to the objective regularities and trends of economic development. Prevention of the loss of adequacy is achieved through clarifying the goal when circumstances change, focusing on constant updating, taking into account the pace of development of managed objects when forming management decisions.

4. The principle of alternative regulation – is based on the need to make alternative decisions in the event of the existence of qualitatively different options for the development of the industry. The main problem of the practical implementation of this principle is to separate those development options that can be implemented from those that cannot be implemented.

5. The principle of objectivity is that normative documents of state regulation of the agricultural sector should be developed on the basis of statistical data, official data of central and local executive bodies, and the results of scientific research.

6. The scientific principle – ensures constant improvement of the methodology and the use of world experience in the field of regulation of the agrarian sector.

7. The principle of reasonable sufficiency – the state is subordinated only to those functions that cannot be performed by other branches of the economic system due to their limited competence and insufficient resources.

8. Protection of property rights – creation of favorable conditions to prevent illegal alienation of property and other property rights of agricultural enterprises.

The state regulation of the economic development management of agricultural enterprises consists in the fact that the state, through the application of legal, administrative, economic and social levers, regulates the behavior of the agricultural producer, determines the prospects for the development of the agrarian sector of the economy, and performs a guiding role in the implementation of long-term development programs. State regulation of management of the economic development of agrarian enterprises plays an important role in ensuring the sustainable development of the agrarian sector of the economy. The main meta-state regulation is aimed at increasing the variety of food products, food security of the country, improving the efficiency of agrarian production, changing the amount of food products imported, created by working in the state farm. This means that the state establishes a number of rules, norms and standards that allow to achieve the maximum possible effect from the economic activity of agricultural enterprises.

FINANCIAL STRATEGY AS A KEY TO THE EFFICIENT MANAGEMENT OF AN AGRARIAN ENTERPRISE

*S. M. Khalatur, Doctor of Economics,
Professor, Head of Department of Finance,
Banking and Insurance
Dnipro State Agrarian and Economic
University, Dnipro, Ukraine*

The economic efficiency of any enterprise, including enterprises of the agrarian sector, is based on the formation of an effective financial strategy, the perfect and effective use of monetary and other resources, and the minimization of a number of risks. A financial strategy is a document that reflects the unique business climate in which the company operates and the company's position on the market. When developing a financial strategy, managers need to determine several important aspects, including why a financial strategy is needed, whether external financing is needed, the current state of cash flows, etc. Financing goals and how they relate to the company's mission are key to developing a financing strategy. That is, it can be difficult to create a business strategy without a financial strategy. Regardless of the company's financial goals, you need to have a clear idea of the company's financial

condition. This will provide a clear idea of the possible development of the agricultural enterprise.

It is necessary to define business goals with a financial strategy: the need to sell more goods, increase brand recognition, improve financial and economic activities and logistics. All of these are valuable and important business goals and require the involvement of finance. When developing a financial strategy, it is necessary to determine the costs and expected income from a specific business goal. The financial strategic plan implements the strategic direction of the organization and manages it to achieve long-term goals. A financial strategy can exist within a business plan. Both can be used together, but play very different roles within an agricultural enterprise.

The financial strategy of an agrarian enterprise is a concept for understanding the financial flow of an agrarian business. The first step is the collection and systematization of financial information through the accounting system. This financial information is transformed into financial statements for the analysis and interpretation of the historical and current financial condition and results of the agricultural enterprise. Analysis of budgeting, productivity, profitability and risk allows the manager to make the best decisions regarding the future development of the agricultural enterprise.

An effective financial strategy means that the company can be deliberate about spending, saving, borrowing and attracting money from investors. A strategic approach to finances allows you to confidently manage your business and best use the advice of an accountant or consultant.

The formation of the financial strategy of an agricultural enterprise includes four main directions.

1. Assessment of financial activity. The financial condition of an agricultural enterprise at a given moment in time can be assessed by such typical financial statements as the profit and loss statement, balance sheet, and cash flow statement.

2. Financial forecasting. Financial forecasting is used to assess the future financial needs of an agricultural enterprise. Based on these forecasts, different budgets can be drawn up. Based on these budgets, funds can be properly allocated to various activities.

3. Capital structure planning. The decision on the capital structure allows creating an optimal combination of debt and equity capital to minimize the various risks associated with excessive borrowing. A good capital structure ensures financial stability. It refers to sound strategic decisions.

4. Other financial approaches and considerations. Some of these include the following: cash flow budgets, budget control activities, marginal costing and profit planning, cost of capital and equity financing, leverage, corporate restructuring, and diversification.

Therefore, important components of financial strategy include financing decisions. The availability of funds is the main prerequisite for the implementation of many selected strategies. A financial manager must ensure that funds are provided

at a reasonable cost and with minimal risk. He must decide on the optimal combination of financing (a combination of debt and equity) or the capital structure of the agricultural enterprise. The financial strategic plan of an agricultural enterprise regarding the sources, use and management of funds should take into account the following points:

- capital structure;
- debt-to-equity ratio;
- cost of capital;
- leasing financing;
- leverage decisions;
- trading in equity.

For a successful, safe and profitable investment decision, the following factors must be taken into account:

– the investment strategy is aimed at maximizing the profitability of the agricultural enterprise. It should provide the minimum rate of profit that must be earned. Therefore, the financial strategy of the enterprise should clearly indicate the level of obstacles for a specific project.

– capital rationing – the capital rationing policy sets limits on the planned investments of an agricultural enterprise for a certain year based on the amount of available funds.

– the risk factor should also be taken into account when making investment decisions. Based on the risk analysis, the project can be assessed as high-risk or low-risk. A financial strategy can provide clear guidance on the risks associated with projects.

In order for an agricultural enterprise to succeed in a global and competitive world, it must have a reliable and effective financial strategy. A financial strategy consists of several specific goals that an agrarian enterprise seeks to achieve. Some of the goals are internal (increased productivity, financial stability, etc.) and external (earnings per share, stock value, etc.). Thus, the financial strategy of an agricultural enterprise consists of long-term planning, organizational development, profit management and value management. There are many ways to conceptualize the idea of strategy, and effective strategic management is necessary to ensure the long-term success of an enterprise.

SOURCES OF FINANCIAL SECURITY OF INNOVATIVE PROJECTS

V. Yu. Sheyko, *graduate student*
National University of Life and Environmental
Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine
H. O. Skrypnyk, *PhD in Economics, Associate*
Professor,
National University of Life and Environmental
Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Innovative development of the agricultural sector of the economy is conditioned by the need to find new mechanisms and methods of interaction of all participants in the innovation process. A key factor in the activation of innovative activity is the solution to the problems of appropriate financial support, in particular, the functioning of the market of modern highly efficient agricultural technologies for the production of agricultural products.

Innovative renewal of the domestic agricultural sector, transition to an innovative model of economic development is a natural consequence of Ukraine's integration into the global economic space.

The absence or insufficiency of internal sources of financing innovative activities of agricultural enterprises (profit, depreciation, own savings of farms) requires the involvement of external sources of financing, namely: credit resources; foreign investments. financial resources of the state budget of Ukraine, the distribution of which is carried out according to with the help of the appropriate economic mechanism.

The influence of the state on the formation of innovative development of the economy is implemented through: development and improvement of regulatory and legal support for innovative activity, mechanisms for its stimulation; creation of a system of support for innovative activities of organizations and agricultural enterprises, including the development of agricultural production.

But it should be noted that state support for innovative activities of agricultural enterprises is insufficient. Currently, there is a low innovative activity of agricultural enterprises of Ukraine, which is due to various reasons.

For innovation-investment protection of enterprises in agriculture, it is necessary to develop and involve non-traditional sources of financing for innovation-investment development, in particular: crowdfunding, venture funds, business incubators, business angels. We will conduct a comparative analysis of non-traditional sources of funding for innovative development (Table 1).

Table 1 – Comparative analysis of non-traditional sources of financing [1]

Method of investment	Limitations	Advantages	Disadvantages
Venture funds	Selection of projects based on business plans	The activity is aimed at the most risky investment	The possibility of loss by the enterprise control over own project
Business incubators	Mentors of small and medium-sized businesses	Intellectual capital is invested	They do not help in finding direct investors
Business angels	The need to return investments or a share in the capital (blocking package)	Optimize the current business model, determine the place and prospects of the project on the market	A small contribution to the capital
Crowdfunding	Interaction takes place on the Internet at specialized sites (platforms) or in social networks	Involvement irreversible, free investments with simultaneous advertising innovative product	If the announced amount is not collected, the project does not receive funds because they are returned investors

The advantages of crowdfunding are that these services for private borrowers allow the investor to see with his own eyes where he invests his money. In addition, it can be financially beneficial. Such a network allows bypassing the bank as an additional link in the supply chain of financial services, thereby providing a higher income for the investor and a lower credit rate for the borrower [2]. The peculiarity of crowdfunding is also the so-called business philosophy – "let's do it together" instead of the usual – "help me do it" [3].

Today, there are many sources of financial support, but the riskiness of agricultural production, its low level of profitability and long payback periods of invested funds lead to the fact that the investment climate in the agricultural sector is unfavorable, and the opportunities for attracting investment resources, especially long-term, are significantly limited. Therefore, one of the main directions of the state agrarian policy is the creation of a favorable investment climate in the sector, the introduction of new mechanisms of financial support for the innovative development of the agrarian sector of the economy, which would contribute to the innovation and investment protection of enterprises in agriculture.

References

1. Smolinsky V. B. (2010) Innovative activity of agricultural enterprises. Scientific bulletin of NLTU of Ukraine. № 2. Pp. 238-242.

2. Pylypyuk Ya. V. (2018) Improvement of the methodology for assessing the effectiveness of financial support for the innovative development of the economy of Ukraine. Business information. Kharkiv. № 10. Pp. 109 – 116.

3. Polegenka M. A. (2017) Peculiarities of innovative activity in agro-industrial enterprises of Ukraine. Agroworld. № 6. Pp. 49-54.

ECONOMIC ESSENCE AND TYPES OF LEASING

V. V. Skrypnyk, *master*

*National University of Life and Environmental
Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine*

A. V. Buriak, *PhD in Economics, Associate
Professor,*

*National University of Life and Environmental
Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine*

Today, leasing is one of the most promising and effective tools for financing capital investments of enterprises. Leasing can effectively develop production and activate the investment process in the country. It contributes to the renewal of the outdated material and technical base of economic entities, their access to the latest equipment and modern technologies at a relatively low price, and the development of small and medium-sized enterprises. Therefore, the development of this financial service on the financial market of Ukraine is relevant.

The general concept of leasing is given in Part 1 of Art. of the Economic Code.

Leasing is an economic activity aimed at investing own or borrowed funds, which consists in the provision of a leasing agreement by one party (the lessor) for the exclusive use by another party (the lessee) for a certain period of property owned or acquired by the lessor (economic management) on behalf of or with the consent of the tenant from the relevant supplier (seller) of the property, provided that the tenant pays periodic rental payments [1].

In accordance with the Law of Ukraine "On Leasing", leasing is a business activity aimed at investing own or borrowed funds and consists in the provision by the lessor of exclusive use for a certain period to the lessee of property owned by the lessor or acquired on behalf of and with the consent of the lessee from the relevant seller property, subject to periodic rental payments by the tenant [2].

In turn, N.F. Mentukh defines leasing as one of the most promising forms of industrial investment, which can revive the process of technical and technological renewal of production in Ukraine [4].

However, A.O. Zolkover and T.E. Belyalov considers leasing as a set of certain procedures between subjects of leasing activity, according to which the lessee receives an asset from the lessee during a certain period for a fixed fee [5].

Leasing as a complex socio-economic phenomenon performs very important functions for economic development and activation of production activities.

The advantage of leasing is the procedure for making lease payments, as the terms and amount of lease payments are established by mutual agreement and can flexibly take into account the interests of each party. In addition, lease payments can be made at the expense of income from the sale of products manufactured on leased equipment.

According to the current Law of Ukraine "On Leasing" in Ukraine, it is possible to implement only two types of leasing - financial and operational and three forms of leasing - reverse, share and international [2].

Financial leasing is a type of civil legal relationship arising from a financial leasing contract. According to the financial leasing agreement, the lessor undertakes to purchase the ownership of the item from the seller (supplier) in accordance with the specifications and conditions established by the lessee, and transfer it to the lessee for a specified period of at least one year for a fixed fee (lease payments).

According to the legislation of Ukraine, only financial leasing is considered a financial service [3].

International or external leasing includes agreements in which at least one party or all parties are simultaneously representatives of different countries. This form of leasing includes agreements concluded by a lessor and a lessee of the same country, if at least one party builds its activities and has capital together with a foreign firm, for example, acts as a joint venture.

Therefore, in modern economic conditions, the use of a large number of types of leasing activity is quite difficult, as it requires the formation of a whole mechanism of market relations.

The modern domestic market of leasing services is still underdeveloped and is mainly represented by financial and operational leasing, reverse, international operations. The further development of leasing types will depend, first of all, on the proper legal provision of leasing relations in general, as well as on the investment climate in Ukraine.

References

1. Economic Code of Ukraine dated 16.01.2003 № 436-IV (last edition dated 01.01.2023). URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T030436?an=2754>
2. About leasing. Law of Ukraine dated 16.12.1997 № 723/97-BP/ URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v_104800-98#Text.

3. About financial leasing. Law of Ukraine No. 1201-IX dated February 4, 2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1201-20#Text>

4. Mentukh N. F. (2016) The history of the development of leasing relations in Ukraine. Actual problems of reforming the legislative system of Ukraine": Materials of the international scientific and practical conference, Zaporizhzhia, January 29-30. Zaporizhzhia: Zaporizhzhia city public organization "Istina". Pp. 47-50

5. Zolkover A. O., Belyalov T. E. (2017) Modern state of development of leasing in Ukraine. Bulletin of the Kyiv National University of Technology and Design. Series: Economic sciences. № 2. Pp. 56-61

THE ROLE OF FINANCIAL CONTROL IN THE ENTERPRISE MANAGEMENT SYSTEM

V. O. Tsymbalyuk, *graduate student*
National University of Life and Environmental
Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine
H. O. Skrypnyk, *PhD in Economics, Associate*
Professor,
National University of Life and Environmental
Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

In the conditions of market globalization and an unstable external environment, there is a need for enterprises to use an effective activity control mechanism to ensure the competitiveness of their own products.

Currently, many enterprises of our country are in a shaky, unstable financial state. There are a number of both macroeconomic (disruption of established production-technological ties between enterprises, loss of traditional capacious sales markets, long-term inflationary processes, etc.) and microeconomic (low level of management at enterprises, lack of work experience in market competition, etc.) reasons.

If the controlling at the enterprise ensures the general coordination of the activity and functioning of the enterprise, then the financial controlling coordinates the financial management of the enterprise (systems of planning, control and information support, formation of finances). And taking into account the fact that the financial component of any business process (production process) is fundamental, then financial controlling is the basis that ensures the effective functioning of the entire enterprise. The importance of financial controlling is indisputable for ensuring the effective operation of the enterprise, since financial decisions affect both the functioning of the controlling system and the management system of the enterprise as a whole.

At the same time, financial controlling does not replace management, but provides methodical and informational support to the management of the enterprise.

Modern concepts of financial controlling meet the needs of today, the following concepts of modern financial controlling can be distinguished:

- accounting system of the enterprise;
- management information system;
- a management system focused on planning and control;
- the management system is oriented on coordination [1, 2].

Any of them is aimed at improving the efficiency of the enterprise and should: predict performance results;

– plan activities in order to improve the efficiency of the use of resources (primarily financial) of the enterprise;

– timely provide accurate information necessary for making effective management decisions;

– provide conscious analysis and assessment of the company's position in the internal and external environment;

– effectively use tax planning and tax optimization (minimization) schemes;

– create conditions for ensuring the investment attractiveness of the enterprise and the enterprise's use of market mechanisms for attracting financial resources.

Depending on the accepted concept of financial controlling, as well as on the specifics of the financial condition of a particular enterprise and the tasks of its activity on the market, the purpose of organizing a financial controlling system can be different, namely: obtaining, processing and transforming information for management and decision-making; diagnosis of the actual state, determination of trends in the financial and economic development of the enterprise and prevention of negative consequences of the influence of factors of the internal and external business environment on the financial state and financial results of the enterprise; maintaining the efficiency of the enterprise's functioning on the market, orienting the management process towards maximizing profit and the market value of the owners' capital while minimizing risks while maintaining the liquidity and solvency of the enterprise.

References

1. Horvath P. (2008) The concept of controlling: Management accounting. Reporting system. Budgeting / Horvath&Partners; Trans. with German 3rd ed. M.: Alpina Business Books. 269 p.

2. Zorina O. A. (2011) Problems of interpretation of controlling. Statistics of Ukraine. No. 1. Pp. 40-44.

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗМІЦНЕННЯ СТІЙКОСТІ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ У КРИЗОВИХ УМОВАХ

А. В. Абдін. Партнерство держави і бізнесу у фінансуванні розбудови медичної інфраструктури	4
І. П. Адаменко. Фінансова політика держави у системі економічного розвитку в умовах воєнного стану	6
С. В. Адонін, М. С. Ковальов. Дефіцит державного бюджету України в умовах військового стану	8
С. В. Адонін, Я. І. Марусич. Соціальні видатки як пріоритетний напрямок витрат бюджету держави	10
К. Д. Батрак. Роль податкових надходжень у структурі доходів Державного бюджету України	13
С. В. Волосович. Особливості благодійного краудфандингу в Україні	15
І. А. Волошин. Поняття FinTech та його роль у розвитку фінансового сектору	17
О. В. Григоращ. Ринок освітніх послуг України в умовах навчання за рахунок державних і приватних коштів	19
Л. В. Козарезенко. Фінансова політика розвитку людського потенціалу в умовах воєнного стану	21
О. В. Кравченко, Я. В. Гербут. Проблеми та перспективи розвитку Інтернет-торгівлі	23
О. В. Кравченко, О. Б. Шаповал. Напрями застосування блокчейна у бухгалтерському обліку	25
Г. В. Кучер. Питання забезпечення стійкості фінансової системи України в умовах економіки війни	27
О. О. Лемішко, А. М. Шевченко. Фінансування заходів щодо відновлення навколишнього середовища в Україні	29
Л. В. Лисяк, Г. А. Лебідь. Наслідки використання трансфертних цін для формування доходів бюджету	31
В. Д. Макогон. Фінансова політика України в умовах воєнного стану	33
І. І. Нападовський. Віртуальні валюти в умовах критичних трансформаційних процесів в Україні	35
Ю. О. Огренич, Д. О. Матвієнко. Вплив валютного регулювання на економічний розвиток та стан бізнесу в Україні	38
О. О. Олійник. Казначейське виконання Державного бюджету	40
Є. І. Пігуль. Тіньова економіка в Україні та напрями її подолання	43
Г. Б. Погріщук, Н. М. Головай. Стан та перспективи розвитку державного фінансового контролю в Україні	45
Д. М. Подухайло, М. В. Скрипник. Світовий досвід відновлення посткризової економіки	48
К. М. Роменська. Фінансова система України у воєнний час та її	

відновлення	50
Т. В. Сальникова. Фінансування вітчизняної системи охорони здоров'я в кризових умовах	52
С. В. Сидоренко. Актуальні питання фінансування територіальних громад в контексті децентралізації	54
І. Л. Солодовникова. Інфляція та добробут домогосподарств в умовах війни	56
Т. Л. Томнюк. Нетарифні обмеження Європейського Союзу щодо імпорту товарів з України	58
М. Colesnic. Modern financial crises: expansion history	60
О. V. Dobrovolska. War bonds as a type of war investment	62
J. M. R. Espejo. Trends of environmental taxes in Europe	64
A. V. Korol, Z. M. Titenko. Taxation systems of Ukraine in the conditions of modern challenges	67
D. Lyshtvan, A. Buriak. Economic essence and purpose of the financial accounting institute	69
G. Ye Pavlova. The concept of sustainable development in the context of the modern civilization crisis	71
R. Sonntag. Digital transformation in the business development and the digital economy	73

СЕКЦІЯ 2

РОЗВИТОК БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ФІНАНСОВИХ РИНКІВ

В. В. Бобиль, М. А. Дронь. Управління ринковим ризиком банку	76
І. В. Дем'яненко, А. А. Погукаєва. Сучасні аспекти банківського обслуговування клієнтів	78
О. І. Дем'янчук, Ю. Ю. Харчук. Оцінка зовнішнього середовища НБУ на основі Rest-аналізу в умовах війни	81
С. В. Качула. Управління кредитними ризиками	84
Л. С. Крючко, М. А. Крючко. Маркетинг у фінансовій сфері	86
О. О. Лагутіна, А. О. Щербак. Вплив фінансової нестабільності на тенденції розвитку ринку фінансових послуг	89
А. О. Михлик. Актуальні аспекти управління фінансовими ризиками банку	91
В. В. Скриль, А. Д. Глушко. Розвиток банківської системи України в умовах євроінтеграційних процесів	93
Т. В. Таран. Банківське кредитування: сутність, основні умови та значення для економіки України	95
В. В. Таранова. Система управління активами та пасивами банку: складові та особливості формування	97
М. М. Цикал. Вплив цифрових валют на інноваційний розвиток	100
В. А. Шаміловська. Банківська система в умовах воєнного стану	102
Л. Б. Штефан. Закордонний досвід проведення монетарної політики	

під час війни	104
O. M. Karamushka, O. A. Kolisnyk. The role of information technologies in management activities of bank	106
L. Kulowicz. Increasing the security of banking transactions in the conditions of digitalization of the international market of banking services	108
M. Serhieieva. Development of taxation of commercial banks	111
I. I. Shramko, Yu. M. Karamushka. Current realities of M-banking in Ukraine	113

СЕКЦІЯ 3

УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ РЕАЛЬНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ У КРИЗОВОМУ ЕКОНОМІЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

В. О. Андросов. Логістичне забезпечення промислових підприємств: проблеми й перспективи	116
О. О. Андросов. Основні тенденції цифровізації промислових підприємств в Україні	118
О. Ф. Андросова. Цифровізація як основа виникнення smart-міст в Україні	120
Д. С. Балабанова. Основи логістичних процесів на промислових підприємствах України	122
А. В. Буряк, І. В. Дем'яненко. Фінансово-економічні кризи підприємств та антикризове управління їх діяльністю	124
Л. М. Васільєва. Управління ризиками в системі економічної безпеки підприємства	126
М. К. Вишневська, А. В. Крамаренко, В. Р. Макар. Стратегічне управління підприємством як запорука виживання у кризових умовах вітчизняного аграрного сектору	129
А. Д. Глушко, Я. М. Пиріг. Управління заборгованістю підприємства в кризових умовах	131
Н. Є. Гужва, А. В. Колісник. Сталий розвиток підприємств: головні фактори впливу	134
А. О. Драгун. Підвищення економічної стійкості вітчизняних підприємств	136
В. В. Євченко. Соціальна відповідальність бізнесу як його конкурентна перевага	139
Г. І. Єрмак. Державна політика формування сприятливого бізнес-середовища в Україні в умовах викликів та загроз	141
Т. Б. Ігнашкіна, В. О. Куценко. Напрями фінансового оздоровлення вітчизняних компаній з розподілу електроенергії	143
В. Д. Козенкова, Н. П. Козенкова. Сучасні інструменти стратегії просування у цифровому просторі	146
Д. О. Коноплянко. Формування ефективної системи стратегічного управління підприємством	148
Д. О. Крутевич, Н. О. Макарова. Механізм формування і розподілу	

прибутку підприємства	150
І. В. Курченко, О. С. Марецька. Державне регулювання ситуації банкрутства в Україні	152
О. В. Левкович, О. В. Яковенко. Управління фінансовими ресурсами підприємства	155
О. В. Лиса. Проблемні аспекти підтримання прийнятного рівня підтримання фінансової безпеки підприємства	157
О. М. Максимова. Факторинг – нові можливості підприємництва	160
М. А. Мироненко, Р. М. Король. Розвиток науково-дослідної установи держаної форми власності в умовах воєнного стану за підсумками дев'яти місяців 2022 року	162
Ю. М. Нехорошкова. Зміни комунікаційно-збутової політики підприємств реального сектору економіки в умовах кризи	164
Т. І. Олійник. Теоретико-методичний механізм формування якості та конкурентоспроможності продукції підприємства	166
А. О. Петровська, В. В. Кушнір. Забезпечення сталого розвитку підприємств на засадах менеджменту конкурентоспроможності	168
Н. Г. Пігуль, Т. Ю. Боряк. Фінансова стійкість підприємства: сутність та значення	170
Ю. Ю. Приходченко. Аспекти управління торговельною мережею канцелярських товарів під час воєнного стану	172
Т. П. Радчишин. Сутність управління соціальною відповідальністю бізнесу	174
К. К. Танкушина. Особливості планування діяльності підприємств в кризових умовах	176
Д. В. Товпик. Загрози фінансовій безпеці підприємства в Україні	178
Л. П. Ульянова, Ю. М. Чайка. Про деякі проблеми у діяльності українських підприємств за умов сучасної макроекономічної нестабільності	184
П. С. Харченко. Перспективи розвитку систем управління інформаційними ресурсами підприємств	186
В. О. Чегорка. Онтологічні передумови модернізаційних перетворень корпоративного бізнесу в національній економіці	188
В. В. Чичотка. Теоретико-економічні засади вибору та розробки стратегії розвитку підприємства	190
М. М. Чуйко. Державна підтримка діяльності вітчизняних промислових підприємств в умовах воєнного стану	192
Ю. М. Щербаков. Методи оцінки ефективності вибору стратегії підприємства	194
С. В. Юдіна, В. О. Галаганов. Альтернативні варіанти забезпечення безпеки підприємства	196
О. L. Kaplya, Z. M. Titenko. Formation of the financial sustainability management system of enterprises	198
S. S. Klymenko. Trends in the development of the anti-crisis management mechanism of enterprises	200

V. E. Lisnichuk, Z. M. Titenko. Features of implementation of venture investment	202
V. A. Pasichny, Z. M. Titenko. Optimization of directions for increasing the paying capacity of domestic enterprises	204
Yu. A. Tkachenko, K. R. Teshchenko. Crisis – a new stage of economic development of the enterprise	207
V. Tsehelnik, A. Buriak. Investment activities are the basis of the economic development of the enterprise	208

СЕКЦІЯ 4

РОЗВИТОК СТРАХОВОГО РИНКУ: ІНТЕГРАЦІЙНІ ТА ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ АСПЕКТИ

I. Г. Аберніхіна. Підприємницький ризик: сутність та необхідність страхування	211
С. В. Адонін, Д. О. Лісна. Діяльність страхових брокерів на страховому ринку України	213
В. О. Барабаш, В. О. Денисенко, Ю. Г. Векленко, О. П. Павленко. Основні тенденції розвитку страхового ринку України	216
Л. Б. Баранник. Розвиток медичного страхового ринку: інтеграційні та глобалізаційні аспекти	218
О. А. Водолазська. Підходи до регулювання величини статутного капіталу страхових компаній: український та зарубіжний досвід	220
О. Ф. Івашина, С. Ю. Івашина. Впровадження аналітики даних і штучного інтелекту в страховій галузі	223
Т. Є Терещенко. Сучасний український страховий ринок в умовах глобалізації	225
О. С. Хачатурян, Л. С. Кучерява, В. В. Сермак. Деякі аспекти державного регулювання страхового ринку в Україні	228
М. Д. Циліурик, В. А. Лобода, С. І. Земелько. Стан галузі перестраховування в Україні	230
T. S. Fatieieva, A. O. Kotkova. Application of blockchain technology in the insurance market of Ukraine	232
V. Skryl. Insurance market innovation	233

СЕКЦІЯ 5

ФІНАНСОВЕ ТА ЕКОНОМІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ

Л. І. Бровко. Удосконалення механізму бюджетної підтримки агропромислового комплексу України	237
Д. Г. Василенко. Правове регулювання трудових відносин в аграрному секторі	240
В. Г. Герасимчук, С. В. Андрос. Формування попиту сільськогосподарських товаровиробників на кредитні ресурси	242

К. В. Земсков. Особливості та проблеми фінансового планування на сільськогосподарських підприємствах	245
М. А. Іванова, Ю. В. Масюк. Особливості та перспективи банківського кредитування аграрного сектору в Україні	247
П. В. Ластовченко. Економічна сутність сталого розвитку сільських територій	249
К. О. Мельникова, А. В. Линенко. Проблеми забезпечення ефективності маркетингу аграрних підприємств в умовах воєнного стану	251
Г. В. Олійник, Т. А. Бут. Аналіз розвитку аграрної сфери: фактори впливу та можливі напрями відродження	254
О. Д. Радченко. Ефективність фінансового регулювання агросектору України в умовах воєнного стану	256
О. А. Самошкіна. Державна фінансова підтримка агровиробників в умовах воєнного та повоєнного розвитку економіки України	258
О. М. Табачник. Фінансове та економічне довгострокове бачення сталого розвитку аграрної сфери України	261
А. Г. Тумасян, Ю. В. Масюк. Роль держави у фінансовому забезпеченні розвитку аграрного сектора в Україні	264
О. М. Черкашина, Ю. В. Масюк. Страхування аграрних підприємств: види та переваги	267
Д. С. Шостак, Ю. В. Масюк. Кредитування в системі аграрних трансформацій України	269
О. М. Hrabchuk. Reform of taxation of agricultural enterprises during the period of martial status	273
D. K. Karamushka. State regulation of management of the economic development of agricultural enterprises	275
S. M. Khalatur. Financial strategy as a key to the efficient management of an agrarian enterprises	277
V. Yu. Sheyko, H. O. Skrypnyk. Sources of financial security of innovative projects	280
V. V. Skrypnyk, A. V. Buriak. Economic essence and types of leasing	282
V. O. Tsybalyuk, H. O. Skrypnyk. The role of financial control in the enterprise management system	284